

TERVIS, TÖÖ- JA SOTSIAALELU 2000–2010

Sotsiaalministeerium

TERVIS, TÖÖ- JA
SOTSIAALELU
2000–2010

sotsiaal
ministeerium

Tallinn 2011

Märkide seletus

- ... Andmeid ei ole saadud või on need avalikustamiseks ebakindlad
- .. Termin pole rakendatav
- Nähtust ei esinenud

Koostanud Sotsiaalministeeriumi sotsiaalpoliitika info ja analüüsi osakond, tööpoliitika info ja analüüsi osakond ning terviseinfo ja analüüsi osakond

Keeletoimetamine: OÜ Päevakera

Küljendus: AS Ecoprint

Esikaane foto: iStockphoto

ISSN-L 1736-714X

ISSN 1736-714X

Väljaandja:

Sotsiaalministeerium

Gonsiori 29, 15027 Tallinn

tel 626 9301

faks 699 2209

e-post info@sm.ee

Vt ka Sotsiaalministeeriumi väljaannete nimekirja aadressil

<http://www.sm.ee>

Autoriõigus: Sotsiaalministeerium, 2011

Trükitud taaskasutatud paberile

Head lugejad!

Viimased kaks aastat on olnud Eestile, nagu kogu maailmale, keerulised. Üleilmne majanduskriis on meie avatud majandust väga tugevasti puudutanud. Töötuse tase on olnud kõigi aegade kõrgeim ning toonud endaga kaasa hulga sotsiaalseid probleeme. Eriti tugevalt on majanduslanguse tõttu kannatanud mehed ja noored, kes kaotasid töö ehitussektoris või töötlevas tööstuses.

Nüüdseks võime ütelda, et Eesti majandus on asunud kosuma ja kasvab. Teisalt on teada, et tööturg taastub aeglasemalt ning seepärast jäävad töötus ja sellega kaasnevad sotsiaalsed probleemid meile lahendada veel üsna pikaks ajaks. Kuigi töötus juba väheneb ja olukord tööturul paraneb, panustame tuleval aastal töötute tööleaitamise ning ümber- ja täiendusõppesse samas mahus kui tänavu.

Tööturu olukorda on leevendanud 2009. aastal toimunud kaks olulist sündmust. Esimene neist oli uue töölepingu seaduse jõustumine 1. juulil. Seadus lähtub turvalise paindlikkuse põhimõttest ning viib tööõiguse vastavusse nüüdisaja tööturu vajadustega. Paindlikum regulatsioon aitab kaasa tööturu kohandumisele muutunud majandusoludega. Teiseks lepiti töölepingu seaduse ettevalmistamisel sotsiaalpartneritega kokku senise kahe tööturuteenust pakkuva asutuse ühendamises. Asutuste ühendamise tulemusena on aktiivsetes tööturuteenustes osalejate arv märkimisväärselt suurenenud.

Eesti ühiskond vananeb kiiresti. Iga aastaga kasvab pensionisaajate arv, ulatudes 2011. aasta alguses juba 29,7%-ni Eesti rahvastikust. Sellega koos on kasvanud pensionikulutused ja nende osakaal SKP-s 9,0%-ni ning riigieelarves 23%-ni.

Vananev ühiskond tähendab ühtlasi suurenevat vajadust nii hooldekodude kui ka hooldusravi järele. Euroopa Liidu kaasabil arendame õendus- ja hooldusravi infrastruktuuri, et igas Eesti maakonnas oleks võimalik saada parimat ning tänapäeva nõudmistele vastavat hooldusravi.

Endiselt teeb rõõmu uudis, et Eestis sünnib rohkem lapsi kui 2000. aastate alguses. Samuti võime olla uhked 2010. aasta iibe üle: sündide arv ületas surmade arvu. Eesti elanike keskmine eluiga pikeneb iga aastaga ning jõudis 2010. aastal ligikaudu 76 eluaastani.

Märgatavalt on suurenenud inimeste teadlikkus sellest, kuidas oma tervise eest hoolt kanda. Seda protsessi on toetanud riigieelarve tervishoiukulude stabiilsena hoidmine raskel ajal: 2009. aastal olid need kulud 6% suuremad kui 2007. aastal. Oluline on märkida, et muu hulgas kasvasid kulud raviteenustele ja pikaajalisele hooldusravile.

On selge, et mida paremini oskavad inimesed end ja oma lähedasi hoida, seda kauem elame üheskoos tervete, tegusate ja õnnelikena.

Hanno Pevkur
sotsiaalminister

Lühendid

AIDS	omandatud immuunpuudulikkuse sündroom (ingl <i>acquired immunodeficiency syndrome</i>)
EL	Euroopa Liit
EMTAK	Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator
ESF	Euroopa Sotsiaalfond (European Social Fund)
ESSPROS	Euroopa integreeritud sotsiaalkaitsestatistika süsteem (ingl <i>European system of integrated social protection statistics</i>)
Eurostat	Euroopa Liidu Statistikaamet
HIV	inimesel immuunpuudulikkust põhjustav viirus (ingl <i>human immunodeficiency virus</i>)
MTÜ	mittetulundusühing
OECD	Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon (Organisation for Economic Co-operation and Development)
SKP	sisemajanduse koguprodukt
TAI	Tervise Arengu Instituut
TLS	töölepingu seadus
TSTUA	Tervise Arengu Instituudi tervisestatistika ja terviseuuringute andmebaas

Sisukord

Lühendid	4
Üldandmed	8
Rahvastik	9
Ülevaade	9
Tabelid ja joonised	11
Elatustase ja vaesus	18
Ülevaade	18
Tabelid ja joonised	22
Tööturg	35
Ülevaade õigusruumist	35
Statistiline ülevaade	37
Tabelid ja joonised	39
Töökeskkond	54
Ülevaade õigusruumist	54
Statistiline ülevaade	55
Tabelid ja joonised	58
Sooline võrdõiguslikkus	64
Ülevaade	64
Joonised	67
Tervishoid	74
Ülevaade õigusruumist	74
Statistiline ülevaade	77
Tabelid ja joonised	81
Peretoetused ja vanemahüvitis	102
Ülevaade õigusruumist	102
Statistiline ülevaade	103
Tabelid ja joonised	105

Pensionid	111
Ülevaade õigusruumist	111
Statistiline ülevaade	112
Tabelid ja joonised	114
Puudega inimeste toetused	119
Ülevaade õigusruumist	119
Statistiline ülevaade	120
Tabelid ja joonised	122
Sotsiaalhoolekanne	129
Ülevaade õigusruumist	129
Statistiline ülevaade	133
Tabelid ja joonised	142
Sotsiaalne kaitse	168
Ülevaade	168
Tabelid ja joonised	171

Üldandmed

Riigi ametlik nimi	Eesti Vabariik
Riigikord	parlamentaarne vabariik
Pealinn	Tallinn
Rahaühik	euro (1 euro = 100 senti) Euro võeti Eestis kasutusele 1. jaanuaril 2011 Eesti krooni ja euro kurss: 1 euro = 15,6466 krooni
Haldusjaotus	maakonnad 15 kohalikud omavalitsusüksused 226 linnad 33 vallad 193
Rahvaarv 01.01.2011	1 340 194
Rahvastiku tihedus (in/km ²)	31 (aluseks on Eesti maismaapindala)
Pindala (km ²)	45 227

Eesti territooriumi haldusjaotus

Rahvastik

Ülevaade

Eesti rahvastikku iseloomustavad kaks väga olulist suundumust, mis mõjutavad Eesti ühiskonda juba praegu ning muutuvad eriti tuntavaks mõne aasta pärast. Esiteks jätkub 1990. aastatel alanud rahvaarvu vähenemine ning teiseks, Eesti rahvastik vananeb.

2011. aasta alguseks oli Eesti rahvaarv kahanenud 1,34 miljonini, mis on ligi 32 000 inimest vähem kui aastal 2000 (tabel 1). Eelkõige on vähenenud alla 18-aastaste laste ja noorte osakaal ning samas on kasvanud 65-aastaste ja vanemate inimeste osakaal rahvastikus. 2009. aastal oli vanadussõltuvusmäär ehk 65-aastaste ja vanemate inimeste suhe tööealisesse (15–64-aastased) rahvastikku 25,2% ning see näitaja on alates 2000. aastast pidevalt suurenenud. Rahvastiku vananemine mõjutab väga tugevalt ka tööturgu. Arvestades 5–14-aastaste ja 55–64-aastaste inimeste arvu suhet rahvastikus, lahkub eeloleval kümnendil Eesti tööturult hinnanguliselt rohkem inimesi, kui sinna siseneb (st tööturusurve indeks on alla 1) (tabel 3).

2010. aastal sündis Eestis kokku 15 825 last, mis on 62 lapse võrra rohkem kui 2009. aastal. Kui alates 2000. aastast kuni 2008. aastani suurenes sündide arv püsivalts, siis 2009. aastal oli elussündide arv väiksem kui 2008. aastal. Jätkuvalt on keskmine sündide arv ühe naise kohta tema eluea jooksul ehk summaarne sündimuskordaja alla 2 lapse (summaarne sündimuskordaja oli 2010. aastal 1,64). Rahvastikutaaste piiriks peetakse samas keskmiselt 2 last naise kohta tema eluea jooksul (summaarne sündimuskordaja on 2,1). Mõnevõrra on vähenenud esimese lapsena sündinute osakaal ning kasvanud teise ja kolmanda lapsena sündinute osakaal (tabel 6).

Positiivse muutusena oli esimest korda pärast 1990. aastat loomulik iive positiivne: 2010. aastal sündis 35 inimest rohkem kui suri. Muutus tuleneb peamiselt vähenenud surmade arvust, kuid ka sündide arvu suurenemisest 2000. aastatel (tabel 3).

Keskmine eeldatav eluiga on nii naiste kui ka meeste puhul pikenenud. Endiselt on aga naiste eeldatav eluiga sünnimomendil ligi kümme aastat pikem kui meeste oma. Kui 2010. aastal oli Eesti naiste eeldatav eluiga sünnimomendil 80,5 aastat, siis meestel üksnes 70,6 aastat¹. Samuti on alla 65-aastaste vanuserühmas meeste suremus ligi kolm korda suurem kui naistel. Viimastel aastatel on sarnaselt eeldatava eluea pikenemisega kasvanud ka tervena elatud aastate arv 51,8 eluaastalt 2004. aastal 56,1 eluaastale 2010. aastal.

2000. aastal alanud sündide arvu suurenemist mõjutab 1990. aastatel alanud sündide edasi-lükkamine. 2010. aastal oli sünnitaja keskmine vanus 29,3 ja esmassünnitaja keskmine vanus 26,3 aastat, sealjuures on mõlemad näitajad võrreldes 2000. aastaga pidevalt kasvanud

¹ Keskmise eeldatava eluea ja tervena elatud aastate näitajad on toodud tervishoiu peatükis tabelis 13.

(tabel 5). Sünnitajate keskmise vanuse muutumine kajastub ka sünnitavate naiste vanuselises struktuuris. Kui 2000. aastal sündis koguni 40,9% kõigist lastest alla 25-aastastel emadel, siis 2010. aastal 24,2% ehk alla kolmandiku lapsi. Samas on elussündide puhul 30–39-aastaste emade osakaal kasvanud 26,4%-lt 2000. aastal 39,7%-le 2010. aastal. Enim lapsi sünnib jätkuvalt 25–29-aastastel naistel – 2010. aastal 33,1% kõigist lastest (joonis 3). Ehkki 2010. aastal katkestati 100 elussünni kohta aastas veel 44,7 rasedust, on abortide arv aastatel 2000–2010 tunduvalt vähenenud (tabel 8).

Teine sündimust ja kooselu iseloomustav trend on see, et üha vähem lapsi sünnib abielus vanematel: kui 2000. aastal sündis 45,6% lastest registreeritud kooselus vanematel, siis 2010. aastal 40,9% lastest. Sealjuures sündis 2010. aastal enamik nii esimesena kui ka teisena sündinud lastest registreerimata kooselus vanematel: abielus vanematel sündis vaid 29,4% esimesena ning 45,4% teisena sündinud lastest (tabel 6). Võrreldes 2000. aastaga on vähenenud väljaspool abielu sündinud laste osakaal, kelle isa on tuvastamata: 17,7%-lt 2000. aastal 6,6%-ni 2010. aastal (joonis 2).

2010. aastal jätkus abielude arvu vähenemine: kui 2000. aastal sõlmiti 5485 abielu, siis 2010. aastal oli neid 5066. Ühiste alaealiste (0–17) lastega abielude arv on mõnevõrra vähem kahanenud: kui 2000. aastal oli nende osakaal 21,3%, siis 2010. aastal 28,9%. Kõige rohkem abielusid sõlmiti viimasel kümnendil 2007. aastal – üle 7000 (tabel 3).

Ka lahutuste arv on vähenenud: kui 2000. aastal lahutati 4230 abielu, siis 2010. aastal 2989. Ühiste alaealiste lastega abielupaaride lahutuste arv on samal ajal samuti kahanenud. Kui 2000. aastal oli ühiseid alaealisi (0–17) lapsi 63,9% lahutavatel paaridel, siis 2010. aastal 52,9%-l (tabel 3).

Muutunud on ka leibkondade struktuur ja koosseis: vähenenud on eeskätt lastega leibkondade arv ning suurenenud üheliikmeliste leibkondade arv. 2010. aastal oli 0–17-aastaste lastega leibkondi 159 800, mis on 26,2% kõigist leibkondadest. Üheliikmeliste leibkondade arv oli samal ajal üle 225 000, mis on 37% kõigist leibkondadest. Lastega leibkondade seas oli kõige rohkem ühe lapsega paare (31,5%). Ühe täiskasvanuga lapse või lastega leibkondi oli 21 500, mis on 13,5% kõigist lastega leibkondadest (tabel 4).

Tabelid ja joonised

Tabel 1. Rahvastik vanuse ja soo järgi, 2000, 2004, 2007, 2009–2011
(1. jaanuari seisuga)

Vanuserühm ja sugu	2000	2004	2007	2009	2010	2011
Kokku	1 372 071	1 351 069	1 342 409	1 340 415	1 340 127	1 340 194
mehed, %	46,1	46,1	46,1	46,1	46,1	46,1
naised, %	53,9	53,9	53,9	53,9	53,9	53,9
0–14	250 503	215 718	199 744	200 364	202 774	205 700
mehed, %	51,3	51,4	51,4	51,4	51,4	51,5
naised, %	48,7	48,6	48,6	48,6	48,6	48,5
15–17	63 499	64 815	58 771	48 353	44 181	40 285
mehed, %	50,8	51,2	51,4	51,3	51,2	51,2
naised, %	49,2	48,8	48,6	48,7	48,8	48,8
18–64	852 439	851 501	854 525	862 116	864 285	866 087
mehed, %	47,5	47,7	47,9	48,0	48,0	48,1
naised, %	52,5	52,3	52,1	52,0	52,0	51,9
65+	205 189	218 658	229 158	229 437	228 753	228 007
mehed, %	32,6	33,1	33,2	33,0	32,9	32,9
naised, %	67,4	66,9	66,8	67,0	67,1	67,1
Vanus teadmata	441	377	211	145	134	115
mehed, %	60,1	61,5	47,4	42,1	44,8	45,2
naised, %	39,9	38,5	52,6	57,9	55,2	54,8

Allikas: Statistikaamet

Tabel 2. Rahvastik maakonniti vanuse järgi, 2011
(1. jaanuari seisuga)

Maakond	Kokku ¹	Vanuserühm, %		
		0–14	15–64	65+
Kogu Eesti	1 340 194	15,3	67,6	17,0
Harju maakond	528 468	16,0	67,8	16,2
Tallinn	400 292	15,6	67,6	16,8
Hiiu maakond	10 000	13,5	70,8	15,7
Ida-Viru maakond	167 542	13,4	69,0	17,6
Jõgeva maakond	36 550	14,3	67,4	18,3
Järva maakond	35 963	15,1	67,9	17,0
Lääne maakond	27 283	14,1	68,3	17,7
Lääne-Viru maakond	66 861	15,3	67,6	17,1
Põlva maakond	30 778	14,3	67,0	18,7
Pärnu maakond	88 327	15,0	66,4	18,6
Rapla maakond	36 652	15,4	68,4	16,1
Saare maakond	34 577	14,1	67,7	18,2
Tartu maakond	150 535	17,0	66,8	16,2
Valga maakond	33 889	15,1	65,7	19,2
Viljandi maakond	55 275	14,6	67,2	18,3
Võru maakond	37 494	14,4	66,5	19,2

¹ Sh teadmata vanusega elanikud.

Allikas: Statistikaamet

Tabel 3. Peamised demograafilised näitajad, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010

Näitaja	2000	2004	2007	2009	2010
Elussündinuid kokku	13 067	13 992	15 775	15 763	15 825
Abielusündimus, %	45,6	42,0	41,9	40,8	40,9
Elussündinuid 1000 15–49-aastase naise kohta	38,1	40,8	46,6	47,5	48,3
Sündimuse üldkordaja, 1000 aasta keskmise elaniku kohta	9,5	10,4	11,8	11,8	11,8
Summaarne sündimuskordaja ¹	1,39	1,47	1,64	1,63	1,64
Surmajuhtumeid kokku	18 403	17 685	17 409	16 081	15 790
Suremuse üldkordaja, 1000 aasta keskmise elaniku kohta	13,4	13,1	13,0	12,0	11,8
Imikusuremuse kordaja ²	8,4	6,4	5,0	3,6	3,3
0–64-aastaste suremuskordaja, 1000 aasta keskmise elaniku kohta	5,2	4,8	4,5	3,8	3,5
mehed	7,6	7,2	6,8	5,6	5,1
naised	3,0	2,5	2,3	2,0	1,9
65-aastaste ja vanemate suremuskordaja, 1000 aasta keskmise elaniku kohta	58,7	55,4	53,8	51,8	52,1
mehed	71,0	69,3	69,5	65,5	66,1
naised	52,8	48,5	46,1	45,0	45,2
Loomulik iive	-5 336	-3 693	-1 634	-318	35
Loomuliku iibe kordaja, 1000 elaniku kohta ³	-3,9	-2,7	-1,2	-0,2	0,0
Abielude arv	5 485	6 009	7 022	5 362	5 066
ühiste alaealiste lastega, %	21,3	22,8	26,7	29,4	28,9
Lahutuste arv	4 230	4 158	3 809	3 189	2 989
ühiste alaealiste lastega, %	63,9	57,7	52,6	50,4	52,9
Ülalpeetavate määr⁴, aasta alguses	49,7	47,6	47,4	47,7	48,1
Demograafiline tööturusurveindeks⁵, aasta alguses	1,2	1,0	0,9	0,8	0,8
Vanadussõltuvusmäär⁶, aasta alguses	22,4	23,9	25,1	25,2	25,2

¹ Elussündinute arv keskmiselt ühe naise kohta (tema elu jooksul, jooksva aasta sündimuse vanuskordajate alusel). Taaste-piiriks loetakse summaarse sündimuskordaja väärtust 2,1.

² Alla 1 aasta vanuses surnud lapsi 1000 elussündinu kohta.

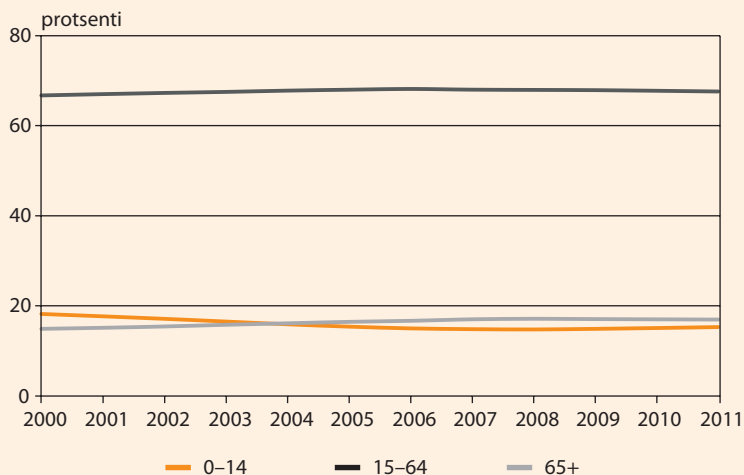
³ Loomuliku iibe kordaja on arvutatud sündimuse ja suremuse üldkordaja vahena.

⁴ 0–14- ja 65-aastaste ning vanemate elanike arv 100 tööealise ehk 15–64-aastase elaniku kohta.

⁵ 5–14-aastaste ja 55–64-aastaste elanike arvu suhe (näitab eelseisval kümnendil tööturule sisenejate ning sealt vanuse tõttu lahkujate suhet. Kui indeks on suurem kui 1, siis siseneb tööturule rohkem inimesi kui välja langeb).

⁶ 65-aastaste ja vanemate osakaal tööealistest ehk 15–64 aastastest.

Joonis 1. Rahvastik vanuse järgi, 2000–2011
(1. jaanuari seisuga)

Allikas: Statistikaamet

Tabel 4. Leibkondade arv ja koosseis, 2000, 2004, 2007 ja 2010¹
(tuhat)

Leibkonna tüüp	2000	2004	2007	2010
Kokku	575,3	564,7	583,7	609,1
Lasteta leibkond	373,4	382,1	409,4	449,4
Üksik alla 65-aastane	106,6	95,7	104,2	125,7
Üksik 65-aastane ja vanem	73,0	83,0	91,1	99,8
Lasteta paar, vähemalt üks alla 65-aastane	82,2	79,9	83,1	86,8
Lasteta üle 64-aastaste paar	29,2	33,8	35,5	35,7
Muu lasteta leibkond	82,3	89,7	95,6	101,4
Lastega leibkond²	201,9	182,6	174,3	159,8
Täiskasvanu ja laps(ed)	34,1	27,2	22,0	21,5
Ühe lapsega paar	53,6	48,4	57,3	50,1
Kahe lapsega paar	44,9	41,5	36,7	34,3
Vähemalt kolme lapsega paar	13,8	13,1	12,1	10,5
Ala- ja täisealiste lastega paar	20,7	20,8	19,0	13,1
Muu lastega leibkond	34,8	31,7	27,2	30,2
Leibkonna keskmine suurus, isikut	2,4	2,4	2,3	2,2

¹ Aastatel 2008–2009 ei tehtud hinnangu aluseks olevat leibkonna eelarve uuringut.

² Laps(ed) vanuses 0–17.

Allikas: Statistikaamet, leibkonna eelarve uuring

Tabel 5. Sünnitaja keskmine vanus, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010 (aastat)

Näitaja	2000	2004	2007	2009	2010
Sünnitaja keskmine vanus	27,0	27,9	28,5	29,1	29,3
Esmasünnitaja keskmine vanus	24,0	25,0	25,4	26,1	26,3

Allikas: Statistikaamet

Tabel 6. Elussündinud sünnijärjekorra ja abielusündimuse järgi, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010

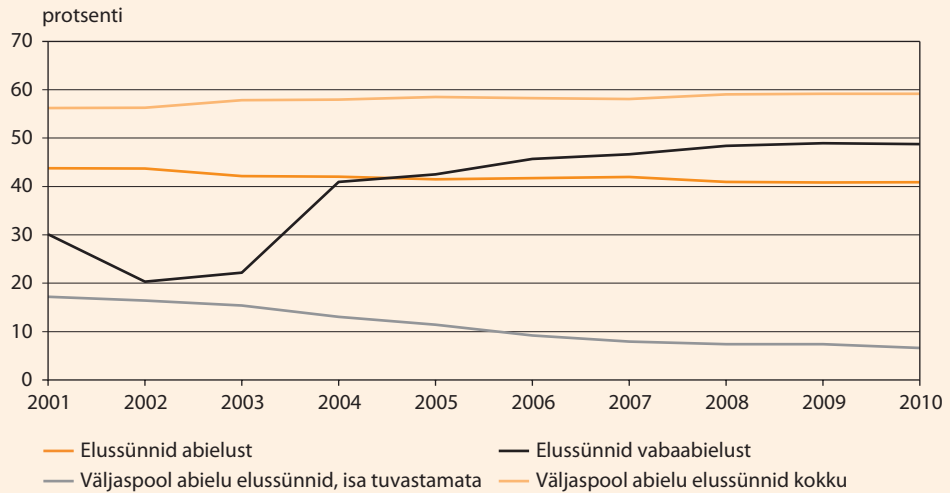
	2000	2004	2007	2009	2010
Elussündinute arv kokku¹	13 067	13 992	15 775	15 763	15 825
1. lapsena, %	48,4	49,3	47,7	45,7	42,2
abielusündimus ² , %	34,7	31,0	31,1	30,1	29,4
2. lapsena, %	32,1	32,3	34,3	35,2	37,5
abielusündimus ² , %	55,1	50,5	49,8	47,3	45,4
3. lapsena, %	12,1	12,3	12,7	13,3	14,0
abielusündimus ² , %	58,0	57,4	55,0	54,2	56,7
4. ja enama lapsena, %	7,4	6,1	5,3	5,8	6,3
abielusündimus ² , %	55,2	55,3	57,1	56,1	55,7

¹ Sh üksikud juhud, mille korral sünnijärjekord on teadmata.

² Osakaal vastava sünnijärjekorra elussündinute hulgas.

Allikas: Statistikaamet

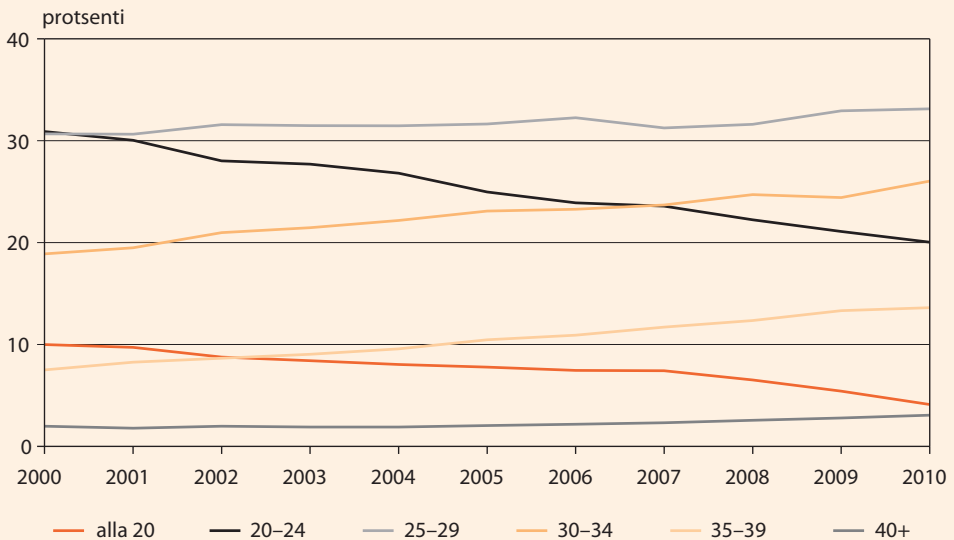
Joonis 2. Abielust ja väljaspool abielu¹ sündinute osakaal elussünnides, 2000–2010

¹ Sh vabaabielus vanematele sündinud lapsed ja väljaspool abielu sündinud lapsed, kelle isa on tuvastamata (isa tuvastamata, kui sünd on registreeritud ema avalduse põhjal ning sünitõendile ei ole isa andmeid kantud). Vabaabielust sündinute arv aastatel 2000–2003 on alahinnatud seoses muudatustega andmekogumises.

Allikas: Statistikaamet

Joonis 3. Elussünnide osakaal ema vanuse järgi, 2000–2010

Allikas: Statistikaamet

Tabel 7. Elussündide osakaal ema vanuse järgi, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010
(protsenti)

Vanuserühm	2000	2004	2007	2009	2010
Alla 20	10,0	8,0	7,4	5,4	4,1
20–24	30,9	26,8	23,6	21,1	20,0
25–29	30,7	31,5	31,3	32,9	33,1
30–34	18,9	22,2	23,7	24,4	26,0
35–39	7,5	9,6	11,7	13,3	13,6
40+	2,0	1,9	2,3	2,8	3,1

Allikas: Statistikaamet

Tabel 8. Abordid ja indutseeritud abordid ning aborditegijad vanuse järgi, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010

Näitaja	2000	2004	2007	2009	2010
Abortide arv kokku	15 331	12 625	11 123	9 693	9 087
1000 15–49-aastase naise kohta	44,7	36,8	32,9	29,2	27,7
100 elussünni kohta	117,3	90,2	70,5	61,5	57,4
Kõikidest abortidest legaalselt indutseeritud abordid¹	12 743	10 074	8 883	7 542	7 068
1000 15–49-aastase naise kohta	37,2	29,4	26,2	22,7	21,6
100 elussünni kohta	97,5	72,0	56,3	47,8	44,7
Aborditegijate vanuseline jaotus², %					
Alla 20	13,0	14,4	14,6	11,6	10,3
20–24	24,1	24,4	24,1	24,7	24,5
25–29	23,1	22,2	21,4	22,5	23,0
30–34	19,2	19,1	18,3	18,4	19,1
35–39	13,6	13,8	15,0	15,8	15,7
40+	6,9	6,1	6,6	7,0	7,4

¹ Raseduse seaduslik katkestamine raseda naise soovil ning meditsiinilistel näidustustel.

² Legaalselt indutseeritud abortides.

Allikas: Statistikaamet

Elatustase ja vaesus

Ülevaade

Eesti majanduse kiire kasvamine kuni 2008. aastani parandas Eesti inimeste elujärge, s.o tõstis tublisti elatustaset. Majanduses murrangulise 2008. aasta mõjud hakkasid statistilistele näitajatele tugevamat survet avaldama alles 2009. aastal. Leibkonna eelarve uuringu andmetel hinnati leibkonnaliikme 2007. aasta keskmiseks kuu netosissetulekuks 5286 krooni ja kulutusteks 4358 krooni. Selle uuringu järgi majanduskasvu peatumine 2008. aasta lõpus statistilistes näitajates veel ei kajastunud. Kuigi Statistikaameti arvatud hinnangud leibkonnaliikme keskmise netosissetuleku kohta näitavad ka 2008. aastal eelmise aastaga võrreldes kasvu, võivad selle peamiseks mõjutajaks olla muudatused mõõtmismetoodikas. 2009. aasta näitaja kajastab aga selgelt majandussurutise mõju leibkondade sissetulekule – aastaga vähenes leibkonnaliikme keskmine netosissetulek kuus 6%. Eesti sotsiaaluuringu andmetel oli leibkonna keskmine netosissetulek kuus leibkonnaliikme kohta 6006 krooni (tabel 2).

Aastal 2010 kulutas leibkonnaliige keskmiselt 4139 krooni, millest sundkulutused (kulutused toidule ja eluasemele) moodustasid 45%. Leibkonnaliige kulutas 2007. aasta uuringu andmetel kuus keskmiselt 4358 krooni, millest sundkulutuste osatähtsus oli alla 40%. Niisiis on toidule ja eluasemele tehtud kulutuste osatähtsus leibkonnaliikme kulutustes märkimisväärselt kasvanud, sealhulgas hüppeliselt (ligi veerandi) on suurenenud kulutused eluasemele.

Aastatel 2000–2007¹ kasvas leibkonnaliikme netosissetulek peaaegu kaks ja pool korda ning kulutused ligi kaks korda. Sissetulekute kiire suurenemine andis leibkondadele näilise kindlustunde laenukohustuste täitmise suutlikkuses, mistõttu valisid paljud leibkonnad elamistingimuste parandamiseks kiireima tee, võttes laenu. Mahukad investeeringud eluasemetesse ning suured laenukoormused kasvatasid leibkonnaliikmete sääste (investeermist ja laenu tagasimakset käsitatakse säästmisena), mistõttu aeglustus mõnevõrra keskmiste kulutuste kasv.

Sissetuleku peamised allikad Eestis on palgatöö ja vanaduspension (vastavalt 2/3 ja 1/6 leibkonnaliikme sissetulekust), moodustades 2007. aastal ligi 87% leibkonnaliikme keskmisest netosissetulekust. Aastal 2010 ulatus keskmine brutopalk täistööaja normtundide kohta arvestatult 12 397 kroonini kuus palgasaaja kohta ning keskmine vanaduspension 4764 kroonini kuus. Niisiis pöördus keskmine brutopalk 2009. aasta 5%-lt languselt eelmise aastaga

¹ 2008. ja 2009. aasta näitaja võrdlemine 2000. aasta näitajaga ei peegelda üksnes ühiskonnas toimunud protsesse, vaid sisaldab ka mõõtmise metoodikas toimunud muudatusi, mistõttu võib arvvaartuste muutusi tõlgendada väärtiti.

võrreldes mõõdukale tõusule. Keskmine vanaduspension jätkas endiselt suuremist, kuid ka selle näitaja kasvutempo aeglustus märksa perioodi kahel viimasel aastal: 2009. aastal kasvas keskmine vanaduspension 2008. aastaga võrreldes 8% ja 2010. aastal 2009. aastaga võrreldes 1% (joonis 1). Võrreldes 2000. aastaga oli 2010. aastaks brutopalk kasvanud 2,53 korda ja keskmine vanaduspension 3,11 korda (joonis 2). Niisiis suurenesid aastatel 2000–2010 sissetulekud peamistest sissetulekuallikatest tunduvalt kiiremini kui tarbijahinnad (kasv 1,50 korda).

Eesti on suutnud kinni pidada Euroopa sotsiaalkindlustuskoodeksi miinimumstandardist, mille kohaselt peab 30-aastase pensioniõigusliku staažiga pensionäri keskmine pension moodustama vähemalt 40% tootmises töötava meeslihttöölise keskmisest netopalgast. 2007. aastal oli 30-aastase pensioniõigusliku staažiga pensionäri keskmine pension tootmises töötava meeslihttöölise keskmisest netopalgast 44%, mis oli aastataguse ajaga võrreldes samal tasemel (tabel 2).

Leibkonnaliikme keskmine sissetulek ja seega ka tarbimisvõimalused sõltuvad suurel määral leibkonnatüübist, sest sellega on tugevasti seotud ülalpeetavate ja tulutoojate suhtarv leibkonnas. Samas mõjutab leibkonnaliikme keskmist sissetulekut märkimisväärselt ka tulutooja(te) sissetulekutase (tabel 3).

Positiivseks suundumuseks ajavahemikul 2000–2009 oli maal elava leibkonna keskmise netosissetuleku lähenemine Eesti keskmisele netosissetulekule. Kui 2000. aastal jäi maal elavate leibkondade liikme kohta saadud netosissetulek Eesti keskmisega võrreldes 86% tasemele, siis 2009. aastal ulatus see 89%-ni (tabel 3).

Positiivne on ka kahe täiskasvanuga lastega leibkondade leibkonnaliikme keskmise netosissetuleku taseme püsimine Eesti keskmise lähedal. Kui 2000. aastal oli nende leibkondade keskmine netosissetulek leibkonnaliikme kohta pisut alla Eesti keskmise (98%) ja 2007. aastal sellest 2% suurem (ulatudes 5997 kroonini kuus), siis 2009. aastal moodustas see näitaja 99% Eesti keskmisest netosissetulekust. Mõõduka tagasimineku põhjuseks oli nii brutopalgaga kasvu aeglustumine 2008. aastal kui ka keskmise brutopalgaga 5% kahanemine, samuti palgatulu saajate arvu järsk vähenemine 2009. aastal, mis kahandas tunduvalt kõnealuse leibkonnatüübi liikme kohta saadud keskmist netosissetulekut. Just neis leibkondades oli töötavate leibkondade osakaal Eesti keskmisest märksa suurem. Töötava leibkonnana peetakse silmas neid leibkondi, kus vähemalt üks liige töötab (s.o peaks saama tulu kas palgatöö eest või ettevõtjana)².

Brutopalgaga hüppeline kasv 2007. aastal suurendas leibkonnaliikme keskmise netosissetuleku taseme erinevust selle aasta Eesti keskmise näitajaga võrreldes leibkondades, kus suurim tulutooja (s.o leibkonnapea) oli pensionär. Et pensionide kasvutempo oli aastatel 2008–2010 palju kiirem kui keskmise brutopalgaga kasvutempo (kolme aastaga kokku vastavalt 34% ja 9%), vähenes aastail 2008 ja 2009 pensionärist leibkonnapeaga leibkondades liikme kohta saadud netosissetuleku erinevus Eesti vastava keskmise näitajaga võrreldes.

² Eesti leibkondadest töötas 2010. aastal 63% (Statistikaamet). Leibkonna koosseisu järgi oli töötavaid leibkondi (94% seda tüüpi leibkondadest) sagedamini lastega paari leibkonnas. (Leibkonna haridus ja hõiveseisund. M. Kreitzberg. Leibkonna elujärg. 2004. Household Living Niveau. Statistikaamet. 2005).

Madalama sissetulekuga inimeste majandusliku olukorra hindamiseks kasutatakse absoluutse ja suhtelise vaesuse näitajat. Absoluutse vaesuse piir määrab ära sissetuleku taseme, mis võimaldab tulla toime konkreetse keskkonnas. Suhteline vaesus näitab sissetuleku jaotumise ebaühtlust väiksema sissetulekuga inimeste seas. Sotsiaalpoliitikate peamine eesmärk on kindlustada kõigi elanike toimetulek teatud tasemel, sealjuures võimaluse korral vähendades sissetulekute jaotumise ebaühtlust.

Absoluutne vaesus on ressursside puudumine minimaalse elatusstandardi tarvis või põhiliste vajaduste katmiseks. Absoluutse vaesuse piir³ ehk elatusmiinimum arvutatakse Eestis kulu- tuste alusel ning absoluutse vaesuse määr väljendab nende leibkondade osakaalu, kelle sisse- tulek liikme kohta kuus jääb tarbimiskaalude 1,0 : 0,7 : 0,5 korral alla absoluutse vaesuse piiri, s.o allapoole absoluutse vaesuse piiriks olevat kulu- tuste taset. Aastal 2004 oli Eestis absoluutse vaesuse määr ligi 15% ehk allpool absoluutse vaesuse piiri elas ligi 15% leibkondi (tabel 6 ja joonis 3). Neis leibkondades elas 16% kogu Eesti leibkonnaliikmeid ning iga viies laps. 2007. aastaks oli vaeste leibkondade osakaal vähenenud ligi kaks ja pool (2,39) korda, st allpool absoluutse vaesuse piiri elas iga 17. leibkond (6,2% leibkondi). Absoluutarvudes väljendades elas allpool absoluutse vaesuse piiri Eestis 2007. aastal hinnanguliselt üle 36 000 leibkonna, mis tähendab hinnanguliselt rohkem kui 87 000 inimest, kellest üle 20 000 olid lapsed. Et absoluutse vaesuse näitaja seob kahte poolt, s.o ressursi ja kulu- tust, siis majandussurutisel on sellele näitajale otsene negatiivne mõju. 2010. aastal oli Eestis absoluutse vaesuse määr ligi 10% ehk allpool absoluutse vaesuse piiri elas peaaegu iga kümnes leibkond. Neis leib- kondades elas ligi 12% kõigist leibkonnaliikmetest ja iga viies-kuues laps. Absoluutarvudes väljendades elas allpool absoluutse vaesuse piiri Eestis 2010. aastal hinnanguliselt ligi 58 000 leibkonda, mis tähendab hinnanguliselt u 161 000 inimest, neist ligi 38 000 olid lapsed. Tehes selle näitaja muutuste kohta eelmiste aastatega võrreldes järeldusi, tuleb aga meeles pidada, et need muutused ei ole põhjustatud üksnes protsessidest ühiskonnas, vaid nad on mõjutatud ka andmeallika ja andmekogumise meetoodika muutustest.

Suhtelise vaesuse määr näitab nende inimeste osakaalu, kelle sissetulekute tase on alla suhteli- se vaesuse kokkulepitud piiri. Eestis, nagu ka kõigis ülejäänud Euroopa Liidu liikmesriikides, kasutatakse suhtelise vaesuse piirina 60% rahvastiku sissetulekute mediaanist tarbimiskaalu- de 1,0 : 0,5 : 0,3 korral (tabel 7). Suhtelise vaesuse näitajate muutumise põhjal ei saa otseselt hinnata inimeste toimetuleku paranemist või halvenemist. Suhteline vaesus peegeldab sisse- tulekute jaotust ühiskonnas: see tähendab, et kui inimeste sissetulekud kasvavad, kuid sisse- tulekute jaotus elanikerühmade vahel jääb samaks, siis suhtelise vaesuse määr ühiskonnas ei muutu.

Hoolimata suhtelise vaesuse piiri enam kui kolmekordistumisest (kasvas 3,26 korda) aastatel 2000–2008 muutus Eestis üldine suhtelise vaesuse määr vaid 1,4 protsendipunkti, suurenedes 2000. aasta 18,3%-lt 19,7%-le 2008. aastal (tabel 8). 2009. aastal iseloomustab suhtelise vaesu- se määra hüppeline langus – aastaga vähenes näitaja 3,9 protsendipunkti ja jõudis tasemeni 15,8%. Sissetulekute ühtlustumise põhjuseks ei olnud mitte niivõrd madalamat sissetulekut

³ Absoluutse vaesuse piiri ehk elatusmiinimumi arvutamisel käsitletakse kolme kulukomponenti: toi- dukulutused, eluasemekulutused ja individuaalsed mittetoidukulutused. Toidukulutuste arvutamise aluseks on minimaalne toidukorv.

saanud inimeste netosissetuleku kasv, vaid keskmisel tasemel sissetulekut saanud inimeste netosissetuleku vähenemine. Selle tulemusena vähenes suhtelise vaesuse piir 2009. aastal 7,8% 2008. aastaga võrreldes. Kui aastatel 2000–2007 kasvas naiste ja meeste suhtelise vaesuse määra erinevus tunduvalt, siis 2008. aastal alanud erinevuse mõõdukas vähenemine jätkus 2009. aastal kiires tempos (joonis 4). Tasemeerinevuse kahanemist 2008. aastal toetas nii meeste suhtelise vaesuse määra tõus kui ka naiste suhtelise vaesuse määra langus. Kui meeste seas alanesis suhtelise vaesuse määr 17,3%-lt 2000. aastal 16,5%-le 2007. aastal ning tõusis 2008. aastal taas 2000. aasta tasemele, siis naiste seas ei katnud 2008. aasta määra 0,4-protsendipunkti langus eelmiste aastate tõusu. 2009. aastal vähenes nii meeste kui ka naiste suhtelise vaesuse määr Eesti jaoks rekordiliselt madalale tasemele: meeste puhul 15,4% ja naiste puhul 16,2%.

Majandussurutise mõju oli vähemalt 65-aastaste suhtelise vaesuse määrale 2009. aastal tugevalt positiivne (näitaja vähenes üle 2 korra). Vähenemise taga oli peamiselt suhtelise vaesuse piiri alanemine, kuid seda toetas ka pensionide mõõdukas tõus: keskmine määratud pension 2009. aastal kasvas 2008. aasta sama näitaja suhtes 1%. Laste (0–15-aastased) suhtelise vaesuse määr 2009. aastal küll langes eelmise aastaga võrreldes, kuid jäi siiski 0,5 protsendipunkti kõrgemaks Eesti üldisest keskmisest näitajast. Niisiis kuulus 2009. aastal iga kuues laps Eestis suhteliselt vaeste hulka.

Eesti 2008. aasta suhtelise vaesuse määr oli EL-i 27 liikmesriigi keskmisest (16,4%) 3,3 protsendipunkti suurem, olles samal tasemel Kreekaga ning lähedane Hispaania (19,5%) ja Leedu (20,6%) vastavale näitajale. Samal ajal oli Eesti suhtelise vaesuse määr üle 2 korra suurem kui Tšehhis (8,6%) ja ligi 2 korda suurem kui Islandil (10,2%). Eestist suurem risk sattuda suhtelisse vaesusse oli 2008. aastal näiteks Leedu, Bulgaaria, Rumeenia ja Läti elanikel.

Sotsiaalse kaitse süsteemi raames rakendatavad meetmed on oluline vahend vaesuse ennetamisel, leevendamisel ja vähendamisel ning ühiskonna sidususe parandamisel. Need meetmed realiseeruvad enamjaolt rahalise sissetulekuna siiretest, olles saajale kas mingil põhjusel hõivest eemalejäämise korral asendussissetulek (pension, töötuskindlustushüvitis jne) või riiklik ning kohalike omavalitsuste poolt makstav toetus. Sotsiaalsete siirete tõhususest Eestis annab ülevaate suhtelise vaesuse määra muutus enne ja pärast siirdeid, jättes suhtelise vaesusriski piiri muutumatuks (joonis 5). Et ressursimahukaim ja arvuliselt suurim siirete saajate sihtrühm on pensionisaajad, mõjuvad ebavõrdsuse vähendamisele eriti tugevalt just neile suunatud siirded: pensionid ja muud siirded kahandasid vähemalt 65-aastaste suhtelise vaesuse määra 2009. aastal 70,6 protsendipunkti (85,7%-lt 15,1%-le, s.o üle 5,5 korra). Laste (siin 0–17-aastased) ja tööealiste (18–64-aastased) puhul on siirete mõju märksa väiksem: 2009. aastal vähendasid siirded nende suhtelise vaesuse määra u 2 korda, vastavalt 16,0 ja 15,7 protsendipunkti.

Tabelid ja joonised

Tarbijahinnad

Tabel 1. Tarbijahinnaindeksi muutus võrreldes eelmise aastaga, 2000, 2004 ja 2007–2010 (protsenti)

Näitaja	2000	2004	2007	2008	2009	2010
Kokku	4,0	3,0	6,6	10,4	-0,1	3,0
Toit ja mittealkohoolsed joogid	2,4	4,2	9,3	14,2	-4,0	3,0
Alkohoolsed joogid ja tubakas	3,3	2,1	4,1	15,9	10,7	4,5
Riietus ja jalatsid	3,4	-0,4	3,6	3,8	0,8	2,5
Eluase	2,7	4,1	14,6	15,8	1,0	2,9
Majapidamine	-0,2	-1,0	3,5	4,4	2,5	-1,1
Tervishoid	5,5	4,7	7,9	7,6	4,2	0,8
Transport	16,1	5,4	2,7	11,1	-6,5	7,1
Side	6,1	-1,6	-1,2	-0,9	-0,2	3,7
Vaba aeg	1,2	0,0	3,3	2,4	-0,2	-0,6
Haridus ja lasteasutused	8,1	2,8	5,4	8,5	4,7	1,7
Söömine väljaspool kodu, majutus	5,7	4,1	10,1	13,3	0,5	-1,0
Mitmesugused kaubad ja teenused	9,7	3,7	4,7	8,9	7,6	1,5

Allikas: Statistikaamet

Sissetulekud

Tabel 2. Leibkonnaliikme keskmine netosissetulek, keskmine brutopalk ja keskmine vanaduspension, 2000, 2004 ja 2007–2010

Näitaja	2000	2004	2007	2008	2009	2010
Leibkonnaliikme keskmine netosissetulek ¹ , krooni kuus	2 183	3 029	5 286	6 389	6 006	...
Keskmine brutopalk, krooni kuus	4 907	7 287	11 336	12 912	12 264	12 397
Keskmine vanaduspension, krooni kuus	1 532	2 244	3 541	4 356	4 715	4 764
Keskmine vanaduspension keskmisest arvestuslikust netopalgast ² , %	39,9	39,5	38,8	41,5	47,3	47,8
Keskmine vanaduspension tootmises töötava meeslihttöölise keskmisest netopalgast ³ (vastava aasta oktoobrikuus), %	56,9	52,3	56,1
30-aastase pensioniõigusliku staažiga pensionäri keskmine pension tootmises töötava meeslihttöölise keskmisest netopalgast ³ (vastava aasta oktoobrikuus), %	44,4	40,5	44,5
Muutus võrreldes eelmise aastaga, %						
Leibkonnaliikme keskmine netosissetulek ⁴	8,3	8,6	21,7	...	-6,0	...
Keskmine brutopalk	10,5	8,4	20,5	13,9	-5,0	1,1
Keskmine vanaduspension	-0,8	13,0	17,0	23,0	8,2	1,0
Reaalsissetuleku muutus võrreldes eelmise aastaga, %						
Leibkonnaliikme keskmine netosissetulek ⁴	4,1	5,4	14,2	...	-5,9	...
Keskmine brutopalk	6,3	5,2	13,0	3,2	-4,9	-1,9
Keskmine vanaduspension	-4,7	9,8	9,7	11,4	8,3	-1,9

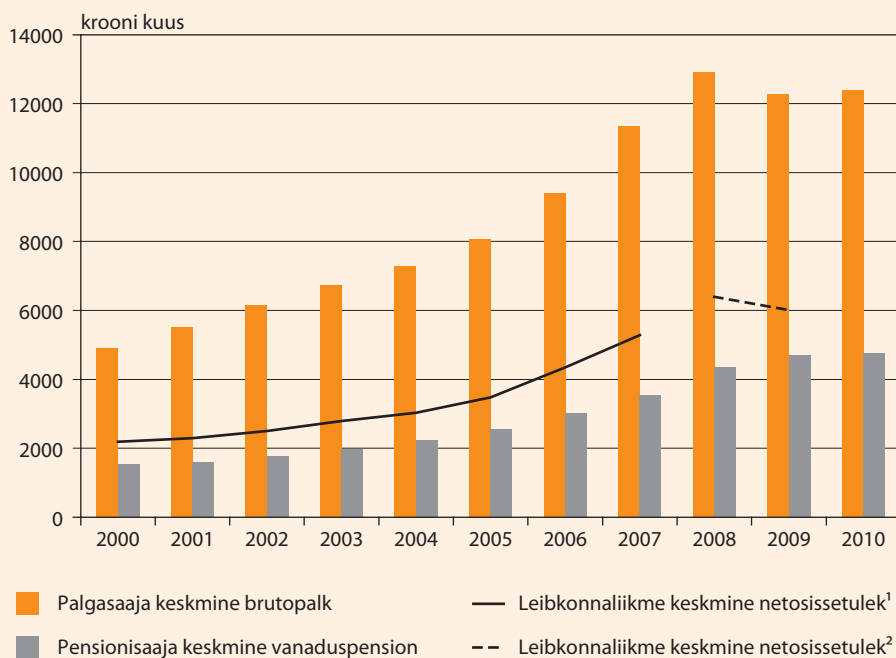
¹ Alates 2008. aastast kasutatakse netosissetuleku arvutamisel leibkonna eelarve uuringu andmete asemel Eesti sotsiaal-uuringu andmeid. Seetõttu tuleb järelduste tegemisel silmas pidada, et 2008. aasta ja hilisemate aastate muutused võrreldes varasemate aastatega on osaliselt tingitud meetodika muudatusest, mitte üksnes suurtest muutustest ühiskondlikes protsessides.

² Töötasu tegelikult töötatud aja eest ja tasu mittetöötatud aja eest (summa tulumaksuta, kindlustatu töötuskindlustusmakseta ja kohustatud isiku kohustusliku kogumispensionini makseta).

³ Alates 1. jaanuarist 2002 arvestatakse keskmise arvestusliku netopalgaga saamiseks brutopalgast maha töötuskindlustusmaks vastavalt konkreetse aasta maksemäärale, alates 2005. aastast kohustuslik kogumispensionini makse vastavalt konkreetse aasta maksemäärale, samuti tulumaks (võttes arvesse vastava aasta tulumaksu määrat ja tulumaksuvaba miinimumi).

⁴ Leibkonnaliikme 2008. aasta netosissetuleku muutus eelmise aastaga ei iseloomusta adekvaatselt muutusi ühiskondlikes protsessides, mistõttu jäetakse avaldamata.

Joonis 1. Leibkonnaliikme keskmine netosissetulek, palgasaaja keskmine brutopalk ja pensionisaaja keskmine vanaduspension, 2000–2010

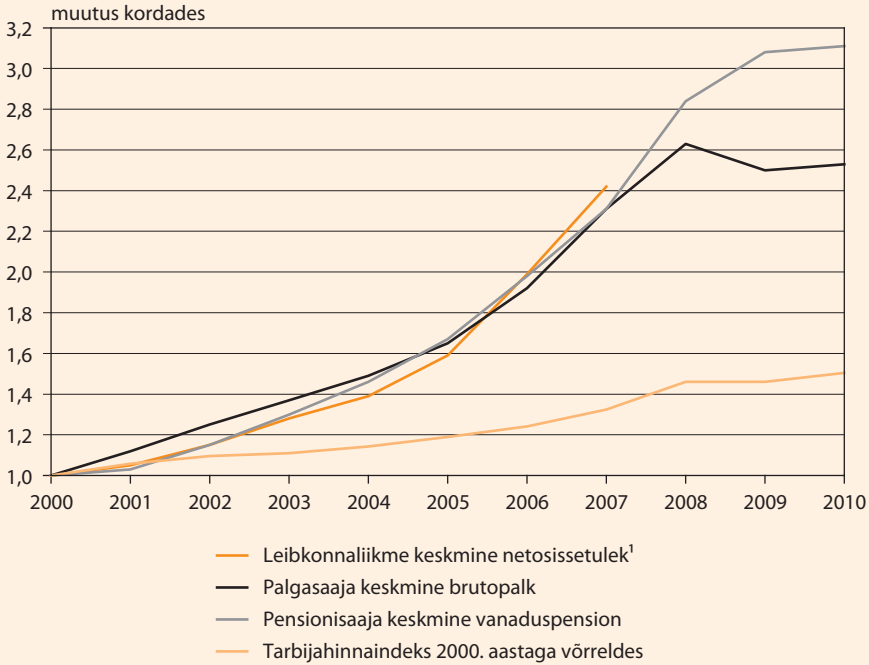

¹ Näitaja arvatud päeviktüüpi uuringuga kogutud andmete alusel

² Näitaja arvatud retrospektiivse küsitlusuuringuga kogutud andmete alusel

Allikad: Sotsiaalkindlustusamet, Statistikaamet

Joonis 2. Leibkonnaliikme keskmise netosissetuleku, palgasaaja keskmise brutopalga, pensionisaaja keskmise vanaduspensioni ja tarbijahinnaindeksi muutus, 2000–2010

¹ 2008. ja 2009. aasta näitaja arutamise meetodika suurest erinevusest varasemate aastatega võrreldes ei käsitleta antud kogumikus neid ühtse aegreana.

Allikad: Sotsiaalkindlustusamet, Statistikaamet

Tabel 3. Eri tüüpi leibkondade liikme kohta saadud keskmise netosissetuleku erinevus Eesti üldkeskmisega võrreldes, 2000, 2004 ja 2006–2009

Näitaja	2000	2004	2006	2007	2008	2009
Leibkondade keskmine netosissetulek liikme kohta, krooni kuus	2 183	3 029	4 343	5 286	6 389	6 006
Netosissetuleku erinevus üldkeskmisest erinevates leibkonnatüüpides, %						
1 täiskasvanu	115,4	106,8	107,9	113,5	111,9	114
2 täiskasvanut	125,7	120,5	120,9	117,2	123,7	123,2
2 täiskasvanut lastega	98,2	105,4	104,7	101,7	97,7	99,4
1 lapsega	115,0	119,0	120,2	117,4	118,7	118,4
2 lapsega	91,9	98,4	92,7	92,2	89,3	91,8
3 ja enama lapsega	71,3	84,7	86,3	76,2	59,1	66,9
1 täiskasvanu lapsega (lastega)	76,0	76,0	72,0	63,9	71,1	62,3
Pensionärist ¹ leibkonnapeaga ² leibkond	75,1	77,6	71,8	67,1	70,1	75,8
Linnas ³ elav leibkond	106,6	106,2	106,0	104,4	105,6	104,8
Maal ⁴ elav leibkond	85,5	88,4	88,8	91,7	87,3	89,1

¹ 2008. aastast alates vanaduspensionärist leibkonnapeaga, varasemad aastad hõlmavad ka töövõimetuspensionäridest leibkonnapeaga leibkondi.

² Suurim tulutooja leibkonnas on pensionär.

³ Leibkond, kes elab linnas või alevis.

⁴ Leibkond, kes elab alevikus või külas.

Allikas: Statistikaamet

Tabel 4. Leibkonnaliikme keskmine netosissetulek¹ tuludetsiiliti, keskmine netosissetulek, netosissetuleku mediaan ning X ja I tuludetsiili suhtarv, 2000, 2004 ja 2006–2009

(krooni leibkonnaliikme kohta kuus)

Tuludetsiilid ²	2000	2004	2006	2007	2008 ⁴	2009 ⁴
I	505	805	1 319	1 591	1 995	1 814
II	1 030	1 530	2 229	2 749	3 364	3 205
III	1 320	1 946	2 738	3 311	4 063	3 993
IV	1 503	2 168	3 061	3 691	4 513	4 488
V	1 657	2 390	3 373	4 121	4 982	4 928
VI	1 874	2 649	3 832	4 670	5 777	5 483
VII	2 229	3 043	4 457	5 473	6 876	6 375
VIII	2 741	3 739	5 385	6 565	8 231	7 732
IX	3 549	4 847	6 800	8 334	10 276	9 702
X	6 704	8 158	12 017	14 620	17 167	15 699
Eesti keskmine	2 183	3 029	4 343	5 286	6 389	6 006
Mediaan ³	1 750	2 468	3 488	4 313	5 292	5 050
X ja I tuludetsiili suhe	13,3	10,1	9,1	9,2	8,6	8,7

¹ Kasutatud on tarbimiskaale 1 : 1 : 1.

² Leibkonnad on reastatud leibkonnaliikme netosissetuleku kasvavas järjekorras ning jagatud kümnesse tulugruppi (detsiili). Esimeses kümnendikus on liikme kohta kõige väiksemat ja viimases liikme kohta kõige suuremat sissetulekut saanud leibkonnad.

³ Leibkonnaliikmed on reastatud leibkonnaliikme netosissetuleku järgi kasvavas järjekorda ning leitud selles reas keskmine leibkonnaliige – mediaan, st 50% leibkonnaliikmeid sai liikme kohta sellest summast väiksemat ja 50% suuremat netosissetulekut.

⁴ Alates 2008. aastast kasutatakse netosissetuleku arvutamisel leibkonna eelarve uuringu andmete asemel Eesti sotsiaaluuringu andmeid. Seetõttu tuleb järelduste tegemisel silmas pidada, et 2008. aasta ja hilisemate aastate muutused võrreldes varasemate aastatega on osaliselt tingitud meetodika muudatusest, mitte üksnes suurtest muutustest ühiskondlikes protsessides.

Allikas: Statistikaamet

Elatusmiinimum, absoluutne vaesus

Tabel 5. Arvestuslik elatusmiinimum ehk absoluutse vaesuse piir¹ ja minimaalne toidukorv², 2004–2010³
(krooni üheliikmelisele leibkonnale kuus)

Näitaja	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Elatusmiinimum ehk absoluutse vaesuse piir	1 836	1 938	2 081	2 341	2 646	2 660	2 735
minimaalne toidukorv	762	816	888	1 031	1 182	1 178	1 214
Minimaalse toidukorvi osakaal arvestuslikus elatusmiinimumis, %	41,5	42,1	42,7	44,0	44,7	44,3	44,4

¹ Ühe liikmega leibkonna arvestuslik elatusmiinimum kuus (30 päeva) sisaldab minimaalse toidukorvi maksumust, eluasemekulutusi ja individuaalseid mittetoidukulutusi.

² Arvestusliku minimaalse toidukorvi maksumuse leidmisel on lähtutud toitumisteadlaste soovitude alusel koostatud näidistoidukorvist, mis peab tagama „keskmise” inimese ööpäevaseks energiavajaduseks 2400 kcal, ning leibkonna eelarve uuringu I–V kuludetsiili ostuhindade keskmistest hindadest.

³ Alates 2008. aastast kasutatakse absoluutse vaesuse piiri arvutamisel vastavat mudelit, mis erineb varasemate aastate meetodikast, sest leibkonna eelarve uuringut ei tehtud.

Allikas: Statistikaamet

Tabel 6. Leibkondade, leibkonnaliikmete, laste ja eakate jaotus absoluutse vaesuse kihiti¹, 2004 ja 2006–2007² ja 2010³

Aasta	Allpool absoluutse vaesuse piiri (AVP)	Vaesuse kihid			
		..süvavaesuses	..toimetulekut ohustavas vaesuses	Vaesusriskis	Vaesusriskist väljas
Leibkonnad					
2004	14,8	8,5	6,3	14,6	70,6
2006	7,6	3,9	3,7	5,8	86,6
2007	6,2	3,7	2,5	4,9	88,9
2010	9,5	5,1	4,4	5,7	84,8
Leibkonnaliikmed					
2004	16,1	9,9	6,2	11,9	72,0
2006	8,2	4,4	3,8	5,8	86,0
2007	6,5	3,5	3,0	4,7	88,8
2010	11,7	6,2	5,5	6,3	81,9
Lapsed (0–15-aastased)					
2004	20,3	13,6	6,7	11,2	68,5
2006	10,7	6,6	4,1	6,4	82,9
2007	9,4	4,0	5,4	5,7	84,9
2010	18,1	8,9	9,2	6,9	75,0
Eakad (65-aastased ja vanemad)					
2004	8,9	3,6	5,3	21,5	69,6
2006	3,4	1,0	2,4	6,0	90,5
2007	2,9	1,2	1,7	5,2	92,0
2010	2,3	1,0	1,3	3,1	94,6

¹ Vaesuse kihid: otsene e süvavaesus – alla 80% AVP; toimetulekut ohustav vaesus – 80...99% AVP; vaesusrisk – 100...124% AVP; vaesusriskist väljas – vähemalt 125% AVP.

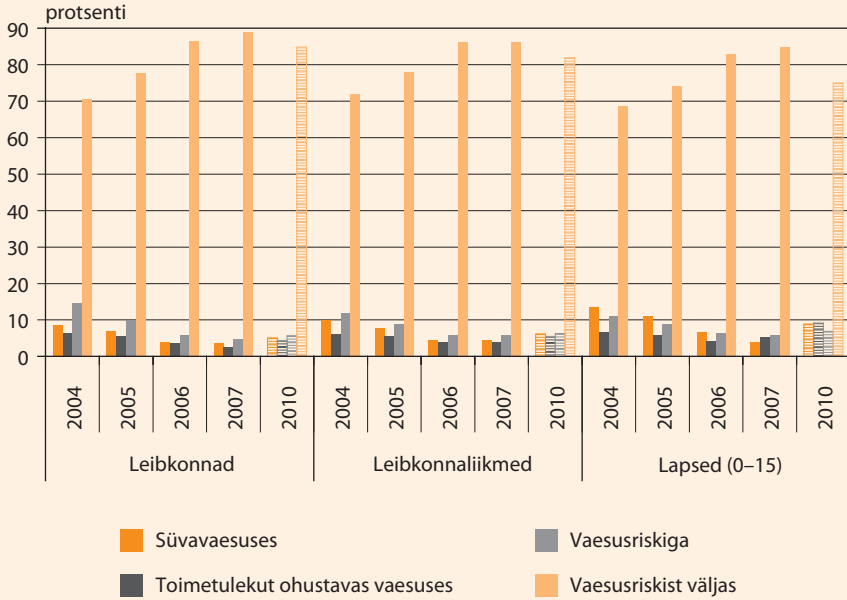
Kasutatud tarbimiskaalud: 1,0 : 0,7 (teine ja iga järgnev täiskasvanud leibkonnaliige) : 0,5 (iga kuni 13-aastane liige leibkonnas).

² Alates 2008. aastast kasutatakse absoluutse vaesuse piiri arvutamisel vastavat mudelit, mis erineb varasemate aastate meetodikast, kuna leibkonna eelarve uuringut ei toimunud. Eelnevast tulenevalt puuduvad nende kahe aasta kohta sissetuleku andmed, mistõttu puuduvad ka hinnangud leibkondade ja leibkonnaliikmete jagunemisest absoluutse vaesuse kihti.

³ Alates 2010. aastast kasutatakse absoluutse vaesuse näitajate arvutamisel vastaja hinnangulist leibkonna käsutuses olevat raha kuus, mis erineb oluliselt kuni 2007. aastani kasutatud päevikkannetel põhinenud teabekogumise meetodikast.

Lisaks sisaldab 2010. aasta sissetulekunäitaja vaid rahalist osa varasemate aastate rahalise ja mitterahalise sissetuleku asemel. Seetõttu tuleb järelduste tegemisel silmas pida, et 2010. aasta muutused võrreldes kuni 2007. aastaga võivad olla osaliselt tingitud meetodika muudatusest, mitte üksnes suurtest muutustest ühiskondlikes protsessides

Joonis 3. Leibkondade, leibkonnaliikmete ja laste jaotus absoluutse vaesuse kihiti¹, 2004–2007 ja 2010²

¹ Alates 2008. aastast kasutatakse absoluutse vaesuse piiri arvutamisel vastavat mudelit, mis erineb varasemate aastate meetodikast, kuna leibkonna eelarve uuringut ei toimunud. Eelnevast tulenevalt puuduvad nende kahe aasta kohta sissetuleku andmed, mistõttu puuduvad ka hinnangud leibkondade ja leibkonnaliikmete jagunemisest absoluutse vaesuse kihiti.

² Alates 2010. aastast kasutatakse absoluutse vaesuse näitajate arvutamisel vastava hinnangulist leibkonna käsutuses olevat raha kuus, mis erineb oluliselt kuni 2007. aastani kasutatud päevikannetel põhinenud teabekogumise meetodikast. Lisaks sisaldab 2010. aasta sissetulekunäitaja vaid rahalist osa varasemate aastate rahalise ja mitterahalise sissetuleku asemel. Seetõttu tuleb järelduste tegemisel silmas pidada, et 2010. aasta muutused võrreldes kuni 2007. aastaga võivad olla osaliselt tingitud meetodika muutusest, mitte üksnes suurtest muutustest ühiskondlikes protsessides.

Allikas: Statistikaamet

Suhteline vaesus

Tabel 7. Suhtelise vaesuse piir¹, 2000, 2004 ja 2006–2009 (krooni tarbimisühiku kohta aastas)

Leibkonnatüüp	2000	2004	2006	2007	2008	2009
1 liige	17 880	27 981	41 749	52 076	58 290	53 763
2 täiskasvanut ja 2 last	37 548	58 760	87 672	109 359	122 409	112 902

¹ Alates 2003. aastast kasutatakse suhtelise vaesuse näitajate arvutamisel leibkonna eelarve uuringu andmete asemel Eesti sotsiaaluuringu andmeid. Seetõttu tuleb järelduste tegemisel silmas pidada, et 2004. aasta ja hilisemate aastate muutused võrreldes 2000. aastaga võivad olla tingitud meetodika muudatusest, mitte suurtest muutustest ühiskondlikes protsessides.

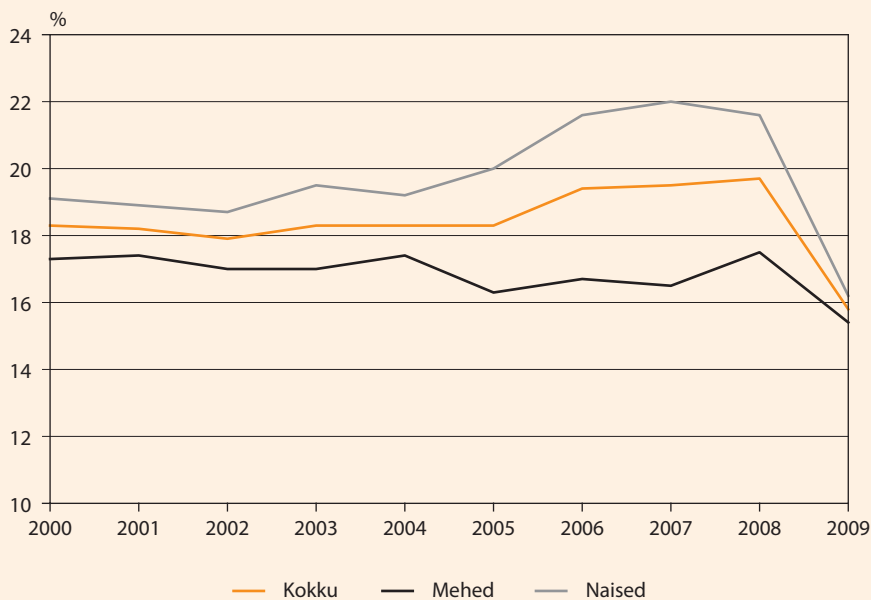
Allikas: Statistikaamet

Tabel 8. Suhtelise vaesuse määr¹ vanuse ja soo järgi, 2000, 2004 ja 2006–2009 (protsenti)

Sugu	2000	2004	2006	2007	2008	2009
Kokku	18,3	18,3	19,4	19,5	19,7	15,8
mehed	17,4	16,3	16,7	16,5	17,5	15,4
naised	19,2	20,0	21,6	22,0	21,6	16,2
0–15 kokku	21,5	19,8	17,3	17,1	20,4	16,3
16–64 kokku	17,1	16,2	16,4	15,1	16,0	15,9
mehed	17,3	15,6	15,9	14,7	16,1	16,4
naised	16,9	16,8	16,9	15,4	15,9	15,5
65 ja + kokku	20,3	25,1	33,1	39,0	33,9	15,1
mehed	9,6	13,7	20,7	24,6	18,9	8,0
naised	25,5	30,8	39,2	46,1	41,3	18,6

¹ Alates 2003. aastast kasutatakse suhtelise vaesuse näitajate arvutamisel leibkonna eelarve uuringu andmete asemel Eesti sotsiaaluuringu andmeid. Seetõttu tuleb järelduste tegemisel silmas pidada, et 2004. aasta ja hilisemate aastate muutused võrreldes 2000. aastaga võivad olla tingitud meetodika muudatusest, mitte suurtest muutustest ühiskondlikes protsessides.

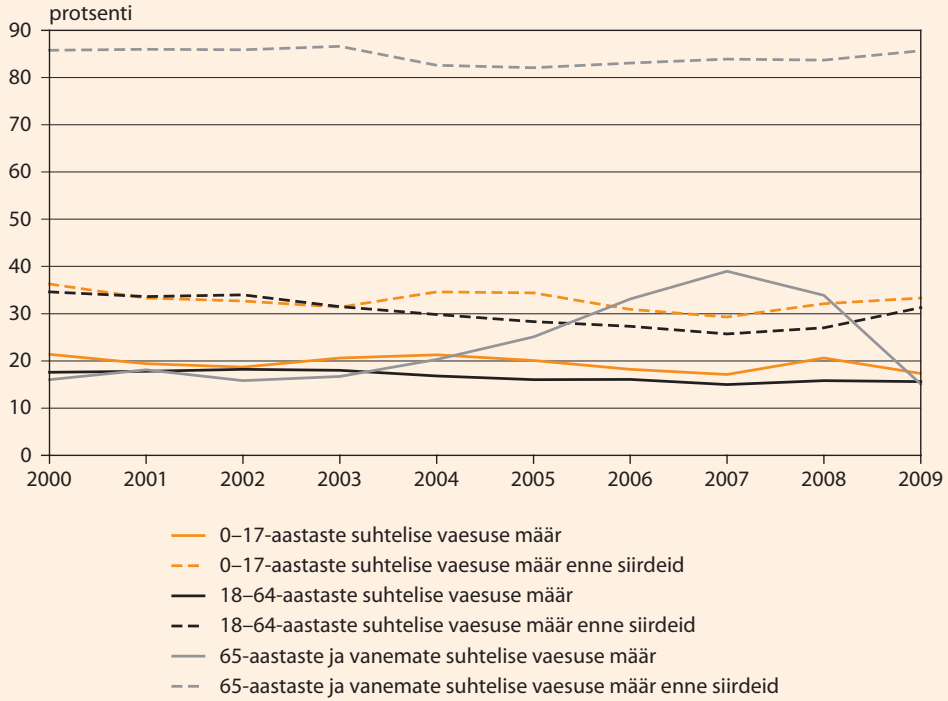
Allikas: Statistikaamet

Joonis 4. Suhtelise vaesuse määr¹ soo järgi, 2000–2009

¹ Alates 2003. aastast kasutatakse suhtelise vaesuse näitajate arvutamisel leibkonna eelarve uuringu andmete asemel Eesti sotsiaaluuringu andmeid. Seetõttu tuleb järelduste tegemisel silmas pidada, et 2004. aasta ja hilisemate aastate muutused võrreldes 2000. aastaga võivad olla tingitud meetodika muudatusest, mitte suurtest muutustest ühiskondlikes protsessides.

Allikas: Statistikaamet

Joonis 5. Suhtelise vaesuse määr¹ enne ja pärast sotsiaalseid siirdeid (k.a pensionid) vanuserühmiti, 2000–2009 (protsenti)

¹ Alates 2003. aastast kasutatakse suhtelise vaesuse näitajate arvutamisel leibkonna eelarve uuringu andmete asemel Eesti sotsiaaluuringu andmeid. Seetõttu tuleb järelduste tegemisel silmas pidada, et 2004. aasta ja hilisemate aastate muutused võrreldes 2000. aastaga võivad olla tingitud meetodika muudatusest, mitte suurtest muutustest ühiskondlikes protsessides.

Allikas: Statistikaamet

Tabel 9. Ebavõrdsus sissetulekute¹ jaotumises, 2000, 2004 ja 2006–2009

Näitaja	2000	2004	2006	2007	2008	2009
Gini koefitsient ² sissetulekute järgi (tarbimiskaalud 1,0 : 0,5 ja 0,3) ⁴	0,362	0,341	0,334	0,309	0,314	0,313
Sissetulekukvintiiilide suhte kordaja ³ (tarbimiskaalud 1,0 : 0,5 ja 0,3) ⁴	6,3	5,9	5,5	5,0	5,0	5,0

¹ Alates 2003. aastast kasutatakse sissetulekutel põhinevate suhtelise vaesuse näitajate arvutamisel leibkonna eelarve uuringu andmete asemel Eesti sotsiaaluuringu andmeid. Seetõttu tuleb järelduste tegemisel silmas pidada, et 2004. aasta ja hilisemate aastate muutused võrreldes 2000. aastaga võivad olla tingitud meetodika muudatusest, mitte suurtest muutustest ühiskondlikes protsessides.

² Gini koefitsiendiga iseloomustatakse ebavõrdsuse taset ühiskonnas. Gini koefitsiendi väärtused on vahemikus 0–1. Mida lähemal on väärtus 1-le, seda suurem on ebavõrdsus. Väga ebaühtlaseks peetakse sellist tulude jaotust, mille korral Gini koefitsiendi arv väärtus on vahemikus 0,5–0,7. Jaotust peetakse suhteliselt ühtlaseks, kui Gini koefitsiendi väärtus on vahemikus 0,2–0,35. Kui Gini koefitsiendi avaldatakse protsentides (100-ga korrutatult), kasutatakse Gini indeksi mõistet.

³ Sissetulekukvintiiilide suhte kordaja iseloomustab samuti sissetulekute ebaühtlast jaotust ühiskonnas. Sissetulekute jaotuse ebavõrdsuse toob kõige paremini välja kahe äärmusliku rühma – ülemise kvintiiili (ehk 20% kõrgeimat ekvivalentsissetulekut saava rahvastiku) ja alumise kvintiiili (ehk 20% madalaimat ekvivalentsissetulekut saava rahvastiku) kogusissetulekute võrdlemine. Kvintiiilide suhte kordaja näitab, mitu korda on ülemise kvintiiili summaarne sissetulek suurem kui alumise kvintiiili summaarne sissetulek.

⁴ Modifitseeritud OECD skaala, kus esimene leibkonnaliige arvestatakse tarbimiskaaluga 1,0, järgmised täiskasvanud ja üle 14-aastased tarbimiskaaluga 0,5 ning alla 14-aastased lapsed tarbimiskaaluga 0,3. See näitaja on võrreldav EL-i teiste riikide näitajatega.

Allikas: Statistikaamet

Tööturg

Ülevaade õigusruumist

Töötute ja töötajate registreerimist, neile tööturuteenuste osutamist ning tööturutoetuste maksmist reguleerib 1. jaanuaril 2006 jõustunud tööturuteenuste ja -toetuste seadus. Seaduse eesmärk on saavutada tööealise rahvastiku võimalikult suur tööhõive ning ennetada pikaajalist töötust ja tööturult tõrjutust tööturuteenuste osutamise ja tööturutoetuste maksmise kaudu. Seaduse kohaselt on töötute isik, kes ei tööta, on töötuna arvele võetud Eesti Töötukassas¹ ja otsib tööd. Töötute otsib tööd, kui ta täidab individuaalset töötusnõudekava ning on valmis võtma vastu sobiva tööd ja kohe tööle asuma.

Eelnimetatud seadus käsitleb 13 tööturuteenust, neist nelja teenust puuetega inimestele. Tööturuteenuseid osutatakse töötutele individuaalse töötusnõudekava alusel. Tööturutoetusi on seaduse kohaselt kolme liiki: töötutoetus², stipendium ning sõidu- ja majutustoetus.

Töötutoetust on õigus saada töötul, kes on töötuna arvelevõtmisele eelnud 12 kuu jooksul olnud vähemalt 180 päeva hõivatud tööga või tööga võrdsustatud tegevusega ning kellel puudub sissetulek töötutoetuse ulatuses. Töötutoetust makstakse kuni 270 päeva. Alates 1. jaanuarist 2007 on keskmise väljamakstava töötutoetuse suurus ligikaudu 1000 krooni kuus (päevamäär 32,90 krooni, alates 2011. aasta 1. jaanuarist 2,11 eurot). Samast kuupäevast alates on kõigil registreeritud töötutel õigus ravikindlustusele.

Õigus saada stipendiumi on töötul, kes osaleb tööpraktikal, tööharjutusel või vähemalt 40 tundi kestval tööturukoolitusel. Stipendiumi päevamäär on 60 krooni (3,84 eurot). Sõidu- ja majutustoetust on õigus taotleda tööturukoolitusel ja tööpraktikal osalejatel. Toetust makstakse iga teenuses osalemise päeva kohta määratuna 1 kroon ja 50 senti (10 eurosent) kilomeetri kohta. Alates 1. juunist 2010 on sõidutoetuse maksimummäär 400 krooni (26 eurot) ühe päeva eest.

Tööturuteenuste osutamise aluseks on Euroopa Sotsiaalfondist (ESF) rahastatav raamprogramm „Kvalifitseeritud tööjõu pakkumine 2007–2013”³, mida viiakse ellu kolme programmi kaudu aastateks 2007–2009, 2010–2011 ja 2012–2013. ESF-i toetuse maksimaalne määr programmile on 80%. Raamprogrammi rakendaja on Eesti Töötukassa kui riikliku tööturupoliiti-

¹ Kuni 30. aprillini 2009 registreeris töötuid ja töötajaid, määras neile tööturutoetusi ja osutas tööturuteenuseid Tööturuamet. 1. mail 2009 lõpetas Tööturuamet tegevuse ning tema kohustused läksid üle Eesti Töötukassale.

² Tööturuteenuste ja -toetuste seaduse kohaselt nimetati töötute abiraha alates 1. jaanuarist 2006 ümber töötutoetuseks.

³ Lisateave programmi kohta: <http://www2.sm.ee/esf2007/index.php?id=55>

ka elluvijja. Programmi eesmärk on suurendada tööhõivet aktiivsete tööturumeetmete kaudu, parandades seejuures tööturuteenuste kättesaadavust ja kvaliteeti.

Töötuskindlustus loodi Eestis 2002. aastal ning seda reguleerib töötuskindlustuse seadus. Töötuskindlustus on solidaarsuspõhimõttele tuginev sundkindlustuse liik, mille eesmärk on osaliselt kompenseerida kindlustatule töötuse korral tööotsingute ajaks kaotatud sissetulek, hüvitada töötajale töölepingu ülesütlemine ning avalikule teenistujale teenistussuhte lõpetamine koondamise korral, samuti kaitsta töötajate nõudeid tööandja maksejõuetuse korral. Seadus sätestab järgmised hüvitiseliigid:

- 1) töötuskindlustushüvitis,
- 2) kindlustushüvitis koondamise korral⁴ (alates 01.07.2009),
- 3) hüvitis tööandja maksejõuetuse korral.

Töötuskindlustusmaksid hakati koguma 2002. aastal ning hüvitisi hakati välja maksma 2003. aasta alguses.

Töötuskindlustust rahastatakse kindlustatute (töötajate) ja tööandjate töötuskindlustusmaksetest. Töötaja töötuskindlustusmaks määr võib olla vahemikus 0,5–2,8% talle makstud palgalt ning tööandja maksemäär 0,25–1,4% palgafondilt. Aastatel 2006–2008 oli töötaja töötuskindlustusmaks määr 0,6% ning tööandja oma 0,3%. Majanduskriisist tingitud töötuse järsu kasvu tõttu suurendati 2009. aastal töötuskindlustusmaks määrasid kahel korral. Alates 1. augustist 2009 on töötaja maksemäär 2,8% ning tööandjal 1,4%.

Õigus töötuskindlustushüvitisele on kindlustatul, kes on töötuna arvele võetud ja kellel on kindlustusstaazi vähemalt 12 kuud töötuna arvelevõtmisele eelnenu 36 kuu jooksul. Töötuskindlustushüvitist ei maksta, kui töötaja lahkus töölt töö- või teenistuskohustuste rikkumise, usalduse kaotamise, vääritud või korruptiivse teo tõttu. Samuti ei ole hüvitisele õigust töötajal, kes lahkus töölt poolte kokkuleppel või omal soovil, v.a juhul, kui lahkumise põhjuseks oli tööandjapoolne lepingutingimuste rikkumine või tootmis- ja töökorralduse muutmine.

Töötuskindlustushüvitise suurus sõltub varasemast töötasust. Esimesel ajal hüvitise saamise päeval on hüvitise suurus 50% töötasust ning seejärel 40%. Töötuskindlustushüvitise maksimummäär on vastavalt 50% ja 40% kindlustatute kolmekordsest Eesti keskmisest kalendripäeva töötasust eelmisel kalendriaastal. Töötuskindlustushüvitist maksti 2009. aastal maksimaalselt 15 725 krooni kuus ja 2010. aastal 13 856 krooni ja 55 senti.

Kindlustatul on õigus saada töötuskindlustushüvitist kogu töötuna arvel oleku aja, kuid mitte kauem kui:

- 1) 180 kalendripäeva kindlustatul, kelle kindlustusstaaz on alla 56 kuu;
- 2) 270 kalendripäeva kindlustatul, kelle kindlustusstaaz on 56–110 kuud;
- 3) 360 kalendripäeva kindlustatul, kelle kindlustusstaaz on 111 või enam kuud.

Kindlustushüvitist makstakse koondamise korral töötajale või avalikule teenistujale, kelle töö- või teenistussuhe selle tööandja juures on kestnud vähemalt viis aastat, täpsemalt:

- 1) viis kuni kümme aastat – ühe kuu keskmise töötasu või palga ulatuses;
- 2) üle kümne aasta – kahe kuu keskmise töötasu või palga ulatuses.

⁴ Kuni 30. juunini 2009 töölepingute kollektiivse ülesütlemise hüvitis.

Tööandja maksejõuetuse hüvitise eesmärk on katta tööandja maksejõuetuse tõttu töötajal saamata jäänud palk, puhkusetasu ja/või töölepingu lõpetamisel töölepingu seaduses ette nähtud hüvitis. Maksejõuetuse hüvitise saamine ei sõltu töötuskindlustusstaazist: töötajal on õigus saada hüvitist sõltumata sellest, kas ja kui kaua ta ise või tema tööandja on tasunud töötuskindlustusmaksleid.

Tähtis sündmus töösuhete valdkonnas oli uue töölepingu seaduse jõustumine 1. juulil 2009. Uus seadus lähtub turvalise paindlikkuse (*flexicurity*) põhimõttest, viib Eesti tööõiguse kooskõlla eraõiguslike printsiipidega ning muudab õigusruumi selgemaks. Mitu seni kehtinud seadust asendati ühe tervikliku õigusaktiga, mis võimaldab tööandjal ja töötajal lihtsamini aru saada nende õigustest ja kohustustest. Kaotatud on tööõiguse formaalsed sätted ja vähenatud halduskoormust. Uus seadus soosib töötaja ja tööandja partnerlussuhet ning suunab pooli sõlmima rohkem omavahelisi kokkuleppeid.

Statistiline ülevaade

2009. ja 2010. aasta olid Eesti tööturul rasked ajad. Üleilmse majandus- ja finantskriisi mõjul kaotasid oma töö kümned tuhanded inimesed. 2009. aasta lõpus ületas töötute arv esimest korda 100 000 piiri. Hõive vähenemine ja töötuse suurenemine, mis olid saanud alguse 2008. aasta lõpus, jätkusid kogu 2009. aasta vältel ning ka 2010. aasta esimeses kvartalis, mil töötute arv kasvas rekordtasemele – 137 000-ni. Alles 2010. aasta teises kvartalis võis täheldada hõive mõningast suurenemist ja töötuse vähenemist, ühtlasi oli ka majanduskasv üle pika aja taas positiivne (3,1%).

Statistikaameti tööjõu-uuringu andmetel oli 2010. aastal Eestis 15–74-aastaste elanike seas hõivatuid 570 900, töötuid 115 900 ning mitteaktiivseid 348 000 (tabel 1). Tööjõus osalemise määr oli 73,4%⁵ tasemel ning tööhõive määr langes 60,7%-ni.

Majanduskriisi tõttu kannatasid enim need tegevusalad, kus töötasid mehed (ehitus ja töötlev tööstus), mistõttu meeste hõive vähenes tunduvalt järsemalt kui naistel. Kahe aasta jooksul (2008. vs. 2010. a) alanen meeste hõivemäär 74%-lt 61%-le ning naiste hõivemäär 65%-lt 60,5%-le.

Töötute arv kasvas seitse kvartalit järjest: alates 2008. aasta kolmandast kvartalist, millele eelnenud kvartali töötuse määr oli madalaim (4%), kuni 2010. aasta esimese kvartalini, mil töötuse määr tõusis kõigi aegade kõrgeimale tasemele (19,8%). Suurenes nii naiste kui ka meeste töötus, samuti eestlaste ja mitte-eestlaste töötus (joonis 7). EL-i keskmisest oli 2008. aastal Eestis töötuse tase madalam (joonis 5), kuid 2009. aasta alguses sai Eestist Hispaania, Läti, Leedu ja Iirimaa kõrval üks EL-i suurima töötusega riike. 2010. aasta alguses oli Eesti töötuse tasemelt juba Hispaania ja Läti järel kolmandal kohal.

Kõige kiiremini on kasvanud noorte töötus. Kui veel 2008. aastal ulatus noorte töötuse määr 12%-ni, siis 2009. aastal juba 27,5%-ni ning 2010. aastal 32,9%-ni. Peamine põhjus oli töökohtade kadumine ehitussektoris, kuhu majandusbuumi aastatel läksid tööle paljud noored

⁵ Tööjõus osalemise määr – tööjõu osakaal tööealises rahvastikus vanuses 15–64 a.

mehed. Teine põhjus oli töökohtade üldine vähesus kriisi ajal, mil töökogemuste ja erialase hariduseta noortel on raske endale rakendust leida.

Noorte töötuse kõrval on teine märkimisväärne probleem üha kasvav pikaajaline töötus. Tööotsingute kestuse pikenemine on suurendanud pikaajaliste töötute arvu 11 800-lt 2008. aastal 26 100-le 2009. aastal ning 2010. aastal juba 52 600-le. Kuigi töötute koguarv on hakanud vähenema, võib pikaajaline töötus püsida suurena veel mõnda aega.

2009. aastal ja 2010. aasta alguses kasvas töötus kõigis piirkondades. Piirkondlikud erinevused töötuse määrade vahel vähenesid, kuid suurima töötusega alaks jäi 2010. aastal endiselt Kirde-Eesti (25,7%) ning madalaima töötusega piirkonnaks Lääne-Eesti (14,5%). 16,9%-ni küündis töötuse määr ka Tallinnas, mis oli majandusbuumi aastatel olnud üks väikseima töötusega piirkondi.

Samal ajal üldise töötusega hakkas 2008. aasta teisel poolel kasvama ka registreeritud töötus, saavutades oma maksimumi 2010. aasta märtsis, kui kuu lõpus oli Eesti Töötukassas arvel üle 95 000 töötut. Nii kiiret kasvu ei ole Eestis kunagi varem täheldatud. Kogu 2009. aasta jooksul lisandus iga kuu keskmiselt 10 000 uut töötut ning aastas kokku 121 097, mis on 2,5 korda enam kui 2008. aastal. 2010. aastal aeglustus uute töötute lisandumine (ühes kuus keskmiselt 7860 uut töötut) ning aasta lõpu seisuga oli registreeritud töötute arv kahanenud 65 260-ni. Selle näitaja vähenemine on jätkunud ka 2011. aastal.

Tööturumeetmetest pakuti 2010. aastal töötutele kõige sagedamini karjäärinõustamist ja palgatoetust. Palgatoetusega tööle rakendunute arv kasvas 2009. aasta 161-lt 10 772-ni, olles seega 2010. aasta üks põhilistest tööturuteenustest. Rohkem kasutati ka tööpraktikat ja ettevõtluse alustamise toetust (tabel 14). 2011. aasta jooksul on võrreldes 2010. aastaga suurenenud tööturukoolitusel osalemiste arv ja vähenenud palgatoetuse kasutamine.

ESF-i rakendumine võimaldas suurendada aktiivsete tööturumeetmete rahastamist. Samal ajal kasvasid töötute lisandumise tõttu kulutused passiivsetele meetmetele. 2010. aastal olid kulutused tööturupoliitikale kokku 1,2804 miljardit krooni (tabel 17), millest kulus passiivsetele meetmetele 42% ja aktiivsetele 58%.

2009. aastal ületas töötuskindlustushüvitiste saajate arv esimest korda töötutoetuse saajate arvu: 2010. aastal sai töötutoetust 45 401 ja töötuskindlustushüvitist 61 003 inimest. Keskmiselt väljamakstud töötuskindlustushüvitis oli 4146 krooni (tabelid 15 ja 16). 1. juulist 2009 hakati maksma kindlustushüvitist koondamise korral ning selle saajaid oli 2010. aastal 10 523. Tööandja maksejõuetuse hüvitist maksti välja 6435 elanikule (tabel 15).

Kui võrrelda 2010. ja 2011. aastat, siis on märgata tööturu olukorra mõningast paranemist. Uusi töökohti ja tööturuteenuseid pakutakse rohkem, aeglustunud on uute töötute lisandumine kuus ning sellest tulenevalt on kahanenud ka kindlustushüvitiste saajate arv. Siiski püsib töötus prognooside kohaselt veel mitu aastat suurena, sest esialgu saavutatakse majanduskasvu mitte niivõrd uute töökohtade juurdeloomise kui tootlikkuse suurenemise arvel.

Tabelid ja joonised

Tabel 1. Tööealine rahvastik hõiveseisundi järgi, 2000, 2004 ja 2007–2010
(15–74-aastased, tuhat)

	2000	2004	2007	2008	2009	2010
Kokku	1046,5	1047,8	1046,4	1042,8	1038,8	134,8
hõivatud	572,5	595,5	655,3	656,5	595,8	570,9
töötud	89,9	63,6	32,0	38,4	95,1	115,9
mitteaktiivsed	384,1	388,7	359,0	347,9	348,0	348,0
Mehed	485,2	487,7	489,1	487,9	486,3	484,7
hõivatud	291,1	299,1	330,0	330,9	288,1	275,1
töötud	49,5	34,7	18,9	20,2	58,5	66,5
mitteaktiivsed	144,7	153,8	140,3	136,7	139,7	143,1
Naised	561,3	560,1	557,2	554,9	552,5	550,0
hõivatud	281,4	296,4	325,4	325,6	307,7	295,8
töötud	40,5	28,9	13,1	18,1	36,5	49,4
mitteaktiivsed	239,4	234,9	218,7	211,2	208,3	204,8

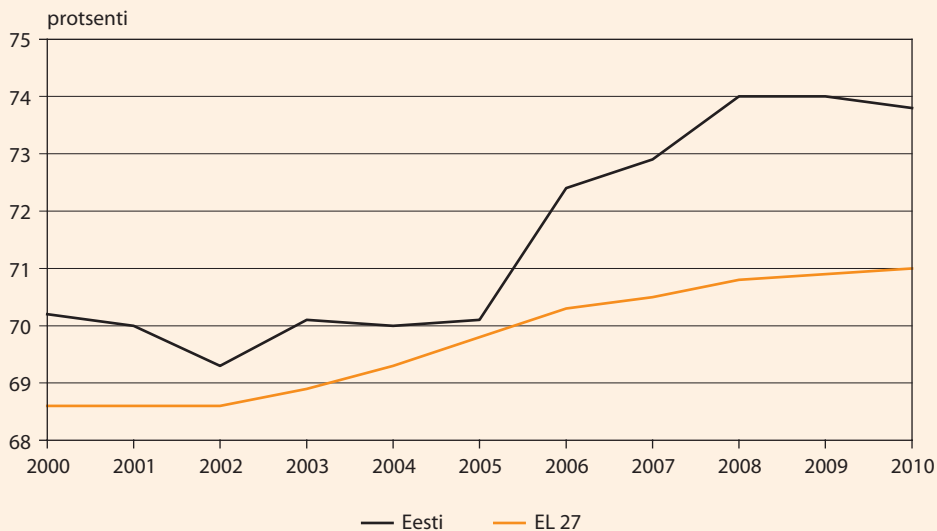
Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring

Tabel 2. Tööjõus osalemise määr, 2000, 2004 ja 2007–2010
(protsenti)

	2000	2004	2007	2008	2009	2010
Kokku	70,4	69,5	72,5	73,6	73,6	73,4
mehed	76,1	73,5	76,9	77,6	76,9	76,1
naised	65,3	65,8	68,5	70,0	70,6	70,9

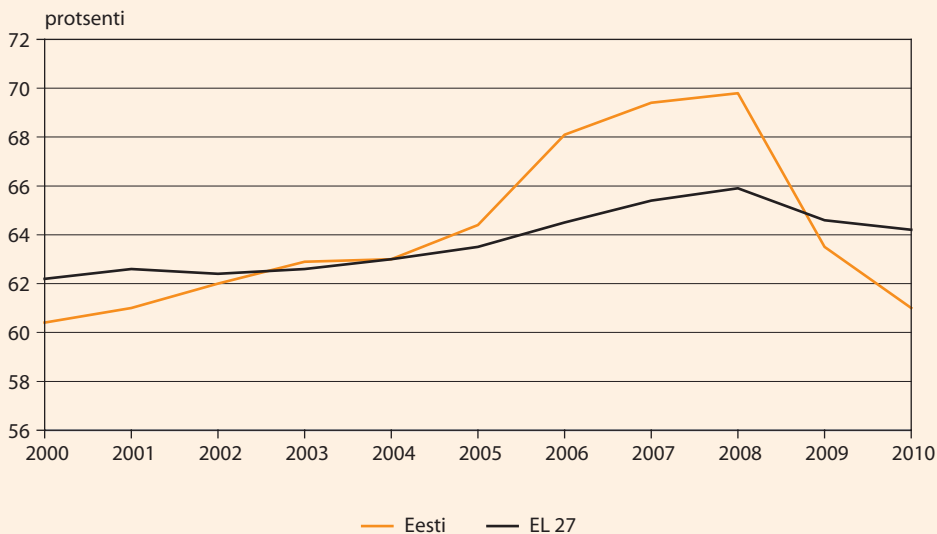
Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring

Joonis 1. Töäjõus osalemise määr Euroopa Liidus ja Eestis, 2000–2010

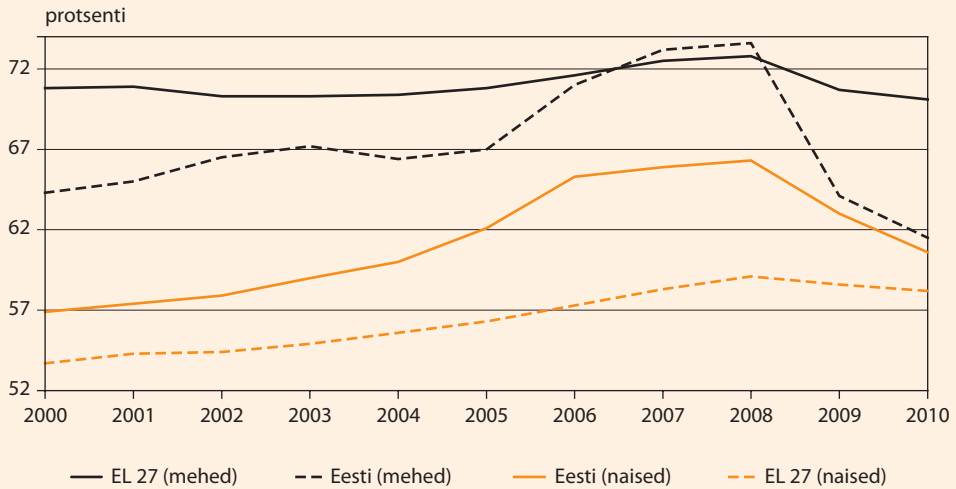
Allikas: Eurostat

Joonis 2. Töehõive määr Euroopa Liidus ja Eestis, 2000–2010

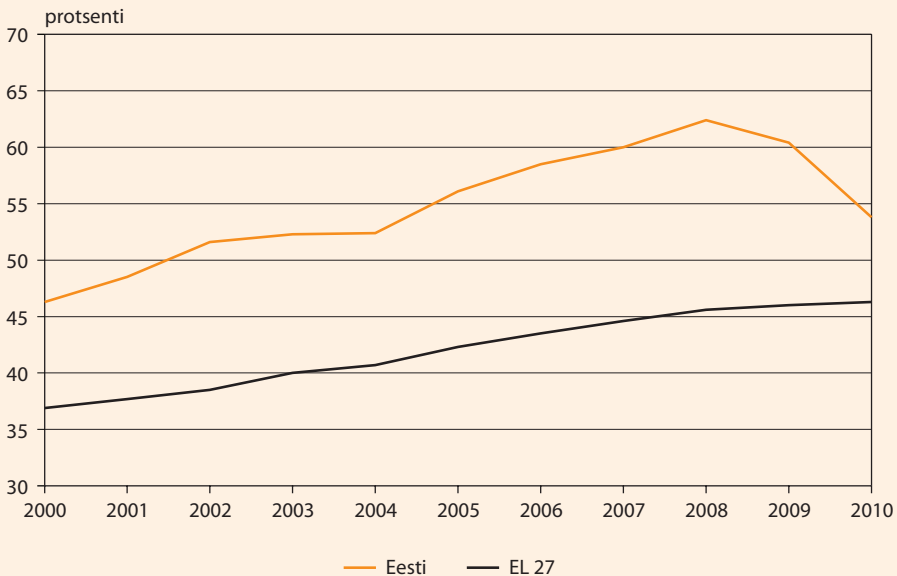
Allikas: Eurostat

Joonis 3. Meeste ja naiste tööhõive määr Euroopa Liidus ja Eestis, 2000–2010

Allikas: Eurostat

Joonis 4. Vanemaealiste tööhõive määr Euroopa Liidus ja Eestis, 2000–2010 (55–64-aastased)

Allikas: Eurostat

Tabel 3. Tööhõive määr vanuse ja soo järgi, 2000, 2004 ja 2007–2010
(protsenti)

		2000	2004	2007	2008	2009	2010
15–24	Kokku	31,5	26,8	34,2	35,9	28,5	25,3
	mehed	35,8	31,8	38,2	38,5	30,0	26,7
	naised	27,0	21,5	30,0	33,2	27,0	23,6
25–54	Kokku	75,7	78,5	84,5	83,7	76,2	74,6
	mehed	78,2	81,0	89,4	88,1	76,9	75,3
	naised	73,4	76,1	80,0	79,5	75,5	73,9
55–64	Kokku	44,0	52,1	59,5	66,2	60,4	53,8
	mehed	54,7	56,1	58,6	64,9	59,4	52,2
	naised	36,0	49,1	60,3	60,1	61,1	54,9
15–64	Kokku	60,7	62,6	69,1	69,5	63,2	60,7
	mehed	64,8	65,7	72,6	73,0	63,5	61,0
	naised	57,0	59,8	65,7	66,3	63,0	60,5

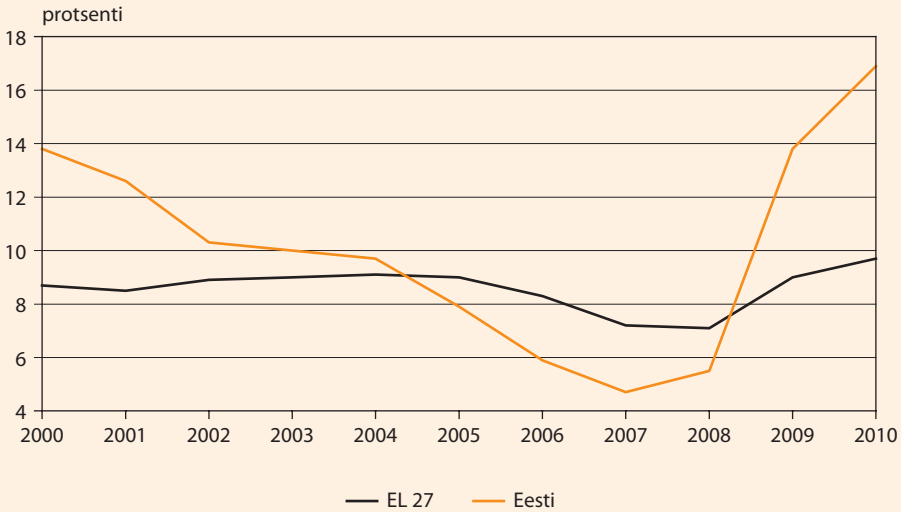
Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring

Tabel 4. Tööhõive määr rahvuse ja soo järgi, 2000, 2004 ja 2007–2010
(protsenti)

		2000	2004	2007	2008	2009	2010
Eestlased	Kokku	61,9	64,2	69,1	69,6	63,9	62,0
	mehed	64,7	66,8	71,9	73,0	64,8	61,9
	naised	59,4	61,7	66,4	66,5	63,1	62,1
Mitte-eestlased	Kokku	58,5	59,6	69,0	69,2	61,9	58,2
	mehed	65,0	63,3	74,2	72,9	61,1	59,0
	naised	52,8	56,5	64,4	65,8	62,7	57,5

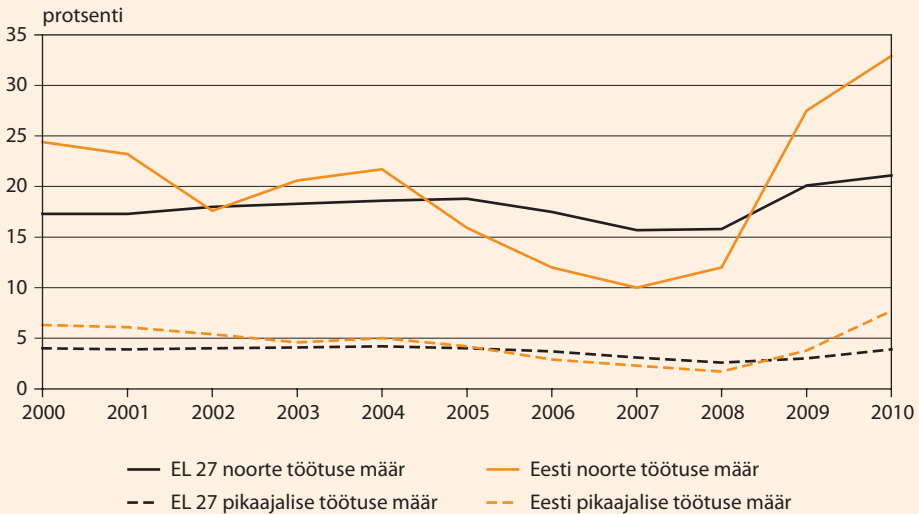
Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring

Joonis 5. Töötuse määr Euroopa Liidus ja Eestis, 2000–2010

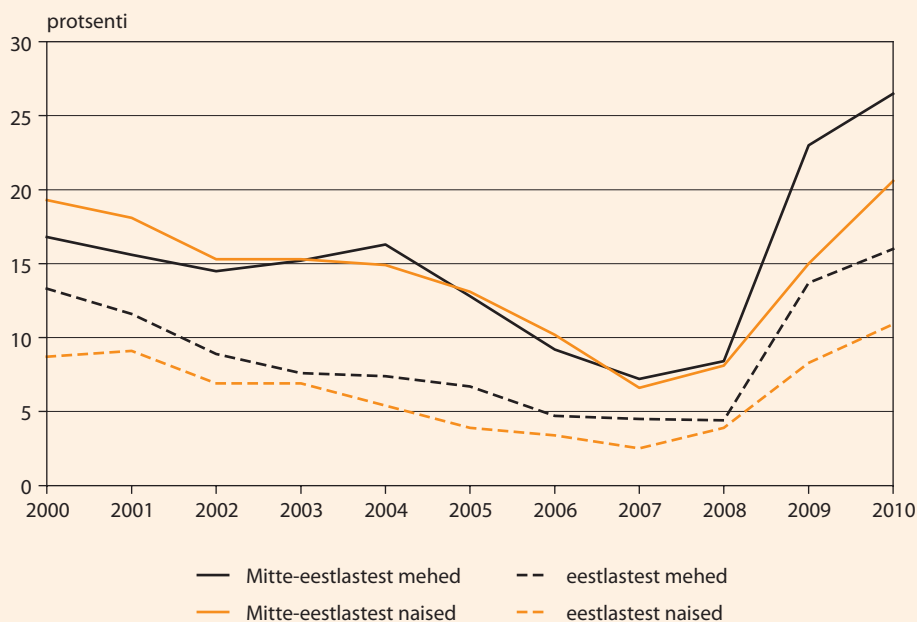
Allikas: Eurostat

Joonis 6. Noorte töötuse määr ja pikaajalise töötuse määr Euroopa Liidus ja Eestis, 2000–2010

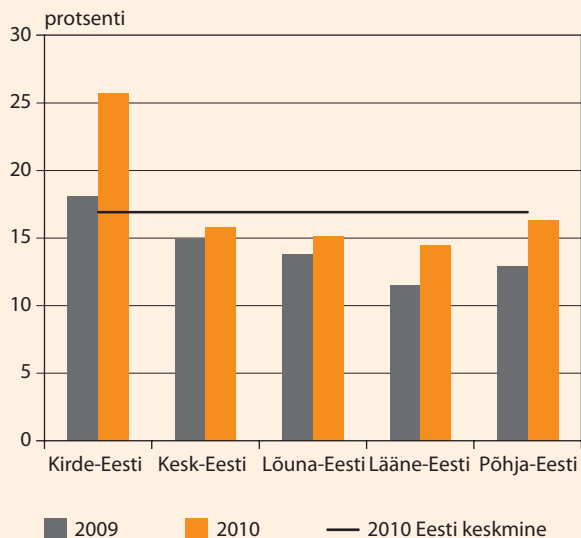

Allikas: Eurostat

Joonis 7. Töötuse määr rahvuse ja soo järgi, 2000–2010

Allikas: Eurostat

Joonis 8. Töötuse määr piirkonniti¹, 2009–2010

¹ Põhja-Eesti: Harjumaa; Lääne-Eesti: Läänemaa, Pärnumaa, Hiiumaa, Saaremaa. Kesk-Eesti: Raplamaa, Järvamaa, Lääne-Virumaa; Kirde-Eesti: Ida-Virumaa. Lõuna-Eesti: Tartumaa, Jõgevamaa, Viljandimaa, Põlvamaa, Võrumaa, Valgamaa.

Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring

Tabel 5. Töötuse määr vanuse ja soo järgi, 2000, 2004 ja 2007–2010 (protsenti)

		2000	2004	2007	2008	2009	2010
15–24	Kokku	23,8	21,7	10,0	12,0	27,5	32,9
	mehed	23,9	21,2	12,1	12,6	31,7	35,2
	naised	23,7	22,4	7,1	11,3	22,0	30,0
25–54	Kokku	12,8	8,9	4,2	4,9	12,9	15,2
	mehed	13,6	9,4	4,2	4,8	15,8	17,6
	naised	12,1	8,3	4,3	4,9	10,0	12,9
55–64	Kokku	9,6	6,0	3,5	4,1	9,4	16,2
	mehed	12,1	7,2	6,8	5,2	11,8	19,0
	naised	6,5	4,9	...	3,2	7,5	14,1
15–74	Kokku	13,6	9,7	4,7	5,5	13,8	16,9
	mehed	14,5	10,4	5,4	5,8	16,9	19,5
	naised	12,6	8,9	3,9	5,3	10,6	14,3

Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring

Tabel 6. Pikaajalise töötuse määr¹, 2000, 2004 ja 2007–2010 (protsenti)

	2000	2004	2007	2008	2009	2010
Kokku	6,2	5,0	2,3	1,7	3,8	7,7
mehed	6,9	5,6	2,9	2,1	4,5	9,4
naised	5,4	4,4	1,7	1,4	3,0	5,9

¹ Pikaajaliselt töötute (töötuse kestus üle 12 kuu) osakaal tööjõust.

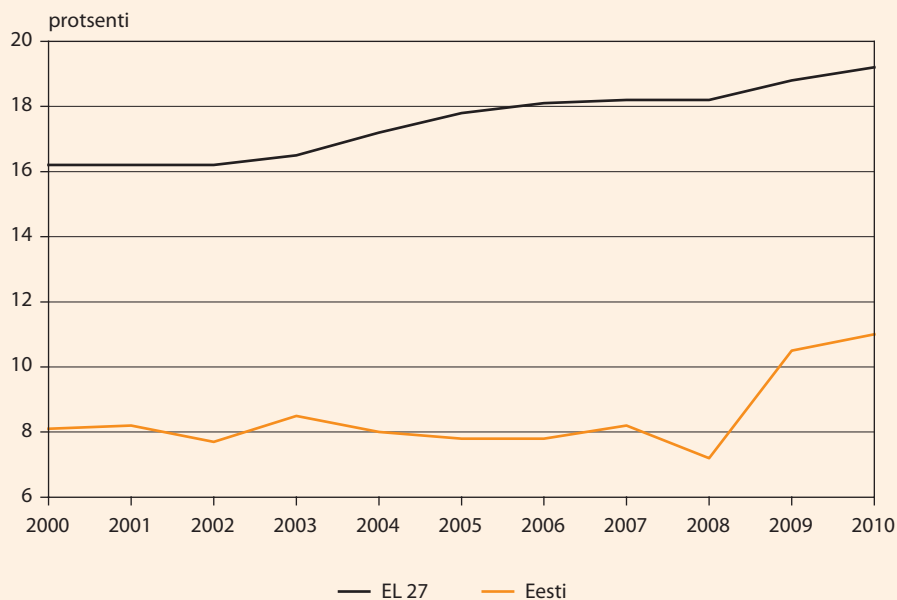
Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring

Tabel 7. Hõivatute osakaal soo ja majandussektorite järgi, 2000, 2004 ja 2007–2010 (protsenti)

		2000	2004	2007	2008	2009	2010
Kokku		100	100	100	100	100	100
	Primaarsektor	7,1	5,8	4,6	3,9	4,0	4,2
	Sekundaarsektor	33,3	35,0	35,0	35,4	31,7	30,5
	Tertsiaarsektor	59,6	59,2	60,4	60,7	64,3	65,3
Mehed	Kokku	100	100	100	100	100	100
	Primaarsektor	9,7	8,0	6,3	5,3	5,5	5,8
	Sekundaarsektor	42,9	44,6	48,4	48,2	44,5	43,7
	Tertsiaarsektor	47,4	47,4	45,4	46,4	49,9	50,6
Naised	Kokku	100	100	100	100	100	100
	Primaarsektor	4,5	3,6	3,0	2,4	2,6	2,8
	Sekundaarsektor	23,4	25,3	21,5	22,4	19,7	18,3
	Tertsiaarsektor	72,2	71,1	75,5	75,3	77,7	78,9

Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring

Joonis 9. Osaajaga töötajate osakaal hõivatute hulgas Euroopa Liidus ja Eestis, 2000–2010

Allikas: Eurostat

Tabel 8. Osaajaga töötajate¹ osakaal hõivatutest, 2000, 2004 ja 2007–2010 (protsenti)

	2000	2004	2007	2008	2009	2010
Kokku	9,3	8,0	8,2	7,2	10,5	11,0
mehed	6,0	5,4	4,3	4,1	7,0	7,1
naised	12,8	10,6	12,1	10,4	13,8	14,5

¹ Töötaja, kelle tavaline nädalatoöaeg on alla 35 tunni, v.a ametid, kus on seadusega kehtestatud lühendatud tööaeg.

Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring

Tabel 9. Töötajate osakaal, kes tavaliselt töötavad põhitöökohal üle 48 tunni nädalas, 2002, 2004 ja 2007–2010 (protsenti)

	2002	2004	2007	2008	2009	2010
Kokku	7,9	7,3	6,5	4,7	3,9	4,5
mehed	10,8	11,6	10,0	7,4	6,0	6,6
naised	4,8	3,0	3,0	1,9	2,0	2,6

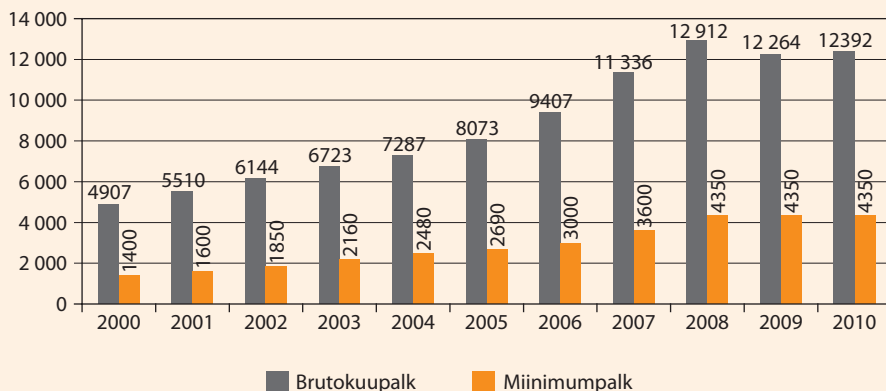
Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring

Tabel 10. Palgatöötajate osakaal hõivatute seas soo ja töösuhte liigi järgi, 2000, 2004 ja 2007–2010 (protsenti)

		2000	2004	2007	2008	2009	2010
Kokku		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100
	Tööleping, teenistusleping (k.a avalik teenistus)	94,7	95,7	97,8	97,8	98,5	97,9
	Töövõtuleping	1,5	1,6	0,5	0,2	0,3	0,7
	Suuline kokkulepe	3,8	2,7	1,7	2,0	1,2	1,4
Mehed	Kokku	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100
	Tööleping, teenistusleping (k.a avalik teenistus)	92,5	93,9	96,8	96,3	97,5	97,2
	Töövõtuleping	2,1	1,8	0,4	0,7
	Suuline kokkulepe	5,5	4,2	2,8	3,5	2,1	2,2
Naised	Kokku	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100
	Tööleping, teenistusleping (k.a avalik teenistus)	96,9	97,4	98,8	99,2	99,4	98,6
	Töövõtuleping	1,0	1,4	0,6	0,8
	Suuline kokkulepe	2,1	1,2	0,6	0,6	..	0,6

Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring

Joonis 10. Keskmise brutokuupalk ja miinimumpalk, 2000–2010
(krooni)

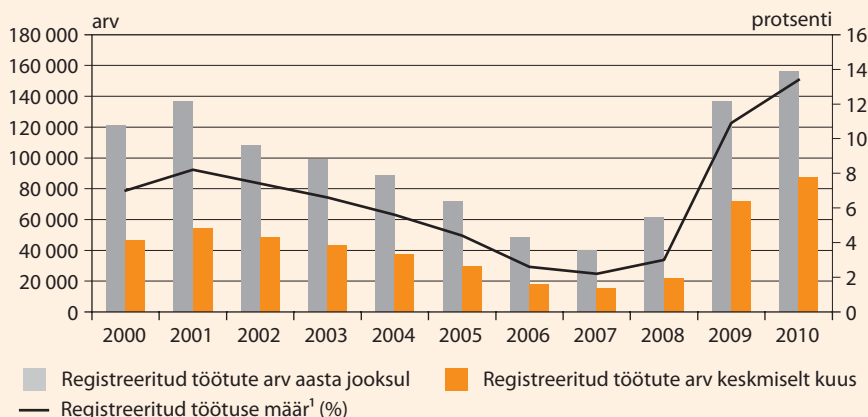
Allikas: Statistikaamet

Tabel 11. Palgatöötajate kuulumine ametiühingutesse (aü), 2000, 2004 ja 2007–2010

	2000	2004	2007	2008	2009	2010
Palgatöötajad kokku, tuhat	520,7	538	596,8	605,9	547,3	524
aü liikmete osakaal palgatöötajates, %	14,3	9,3	7,6	6,2	7,6	8,2

Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring

Joonis 11. Registreeritud töötute arv ja registreeritud töötuse määr, 2000–2010

¹ Registreeritud töötuse määr – registreeritud töötute osakaal tööjõus.

Allikas: Eesti Töötukassa

Tabel 12. Registreeritud töötute arv soo ja vanuse järgi, 2004 ja 2007–2010
(aasta lõpus)

	Vanus	2004	2007	2008	2009	2010
Kokku		29 064	14 050	30 307	87 282	65 260
	16–24	3 875	1 617	4 368	13 714	8 758
	25–54	21 917	10 228	21 350	61 756	46 294
	55+	3 272	2 205	4 589	11 812	10 208
Mehed	Kokku	12 734	5 566	15 409	47 643	31 994
	16–24	1 836	675	2 486	8 027	4 446
	25–54	9 079	3 778	10 476	33 088	22 243
	55+	1 819	1 113	2 447	6 528	5 305
Naised	Kokku	16 330	8 484	14 898	39 639	33 266
	16–24	2 039	942	1 882	5 687	4 312
	25–54	12 838	6 450	10 874	28 668	24 051
	55+	1 453	1 092	2 142	5 284	4 903

Allikas: Eesti Töötukassa

Tabel 13. Uute registreeritud töötute, tööpakkumiste ja töölerakendumiste arv, 2000, 2004 ja 2007–2010
(aasta jooksul)

	2000	2004	2007	2008	2009	2010
Aasta jooksul registreeritud uued töötud	81 482	51 361	28 528	47 523	121 097	94 318
Uute tööpakkumiste arv aasta jooksul	14 946	20 722	22 835	14 341	12 064	36 949
Tööle rakendumised aasta jooksul	21 753	20 555	14 164	17 078	28 286	58 550

Allikas: Eesti Töötukassa

Tabel 14. Aktiivsetes tööturumeetmetes osalejate arv, 2000, 2004 ja 2007–2010

	2000	2004	2007	2008	2009	2010
Tööturukoolitus	8 156	6 968	5 503	5 451	14 750	7 556
Hädaabitöö	3 954	353	–	–	–	–
Tööturutoetus töötule ettevõtluse alustamiseks	441	296	141	162	495	678
Tööturutoetus tööandjale väiksema konkurentsivõimega töötü töölevõtmiseks	189	441	127	67	161	10 772
Karjäärinõustamine	2 055	7 877	8 272	9 891	23 916	18 256
Avalik töö	–	–	231	235	926	513
Tööharjutus	–	–	1 208	650	1 465	864
Tööpraktika	–	–	792	649	1 547	3 152
Meetmed puuetega inimestele kokku:	–	–	60	38	14	26
töökoha kohandamisega rakendunud	–	–	2	1	0	1
tehnilise abivahendiga rakendunud	–	–	3	2	2	6
tugiisikuga rakendunud	–	–	30	25	10	15
intervjuul abistamise teenust kasutanud	–	–	25	10	2	4

Allikas: Eesti Töötukassa

Tabel 15. Töötutoetuse ja töötuskindlustushüvitiste saajad, 2000, 2004 ja 2007–2010

	2000	2004	2007	2008	2009	2010
Töötutoetuse saajate arv aasta jooksul	67 412	39 338	17 769	22 878	46 376	45 401
Töötutoetuse saajate arv keskmiselt kuus	26 564	13 590	5 636	6 872	18 377	15 659
Töötuskindlustushüvitise saajate arv aasta jooksul	–	14 888	8 011	15 402	57 617	61 003
mehed	–	6 040	2 858	6 559	30 999	32 043
naised	–	8 848	5 153	8 843	26 618	28 960
Töötuskindlustushüvitise saajate arv keskmiselt kuus	–	5 356	3 053	5 282	24 550	25 138
Töölepingute kollektiivse ülesütleamise hüvitiste saajad	–	3 999	2 448	5 341	8 489	–
Kindlustushüvitise saajad koondamise korral	–	–	–	–	5 571	10 523
Tööandja maksujõuetuse hüvitise saajad	–	2 844	1 158	2 292	6 660	6 435

Allikas: Eesti Töötukassa

Töölepingu kollektiivse ülesütleamise hüvitise saaja: isik, kellele määrati vaadeldaval perioodil töölepingute kollektiivse ülesütleamise hüvitis, st vaadeldaval perioodil tehti otsus maksta isikule hüvitist. Reaalne väljamakse toimub viitajaga; isik saab väljamakse hiljemalt päeval, mil lõpeb tema tööleping. Hüvitist on määratud juhtudel, kui avaldus oli esitatud enne 1. juulit 2009.

Kindlustushüvitise saaja koondamise korral: isik, kellele määrati vaadeldaval perioodil kindlustushüvitis koondamise korral. Hüvitis määratakse inimestele, kelle töösuhe lõppes alates 1. juulist 2009 koondamise tõttu või TLS-i § 37 lõike 5 alusel ning kelle töösuhe oli kestnud teda koondanud tööandja juures vähemalt viis aastat.

Tabel 16. Keskmise töötuskindlustushüvitise ja töötutoetuse suurus kuus, 2000, 2004 ja 2007–2010 (krooni)

	2000	2004	2007	2008	2009	2010
Töötutoetus	400	400	1000	1000	1000	1000
Töötuskindlustushüvitis	–	1998	2857	3614	4490	4146

Allikas: Eesti Töötukassa

Tabel 17. Kulutused tööturupoliitikale, 2000, 2004 ja 2007–2010
(miljonit krooni)

	2000	2004	2007		2008		2009		2010
			Kokku	sh välisabi	Kokku	sh välisabi	Kokku	sh välisabi	Kokku
Passiivse tööturupoliitika kulud kokku	220,5	64,5	83,6	–	116,1	–	411,8	–	533,9
Töötutoetus	119,8	55,0	52,3	–	66,1	–	184,5	–	159,9
Erijuhtude sotsiaalmaks	100,7	9,5	31,3	–	49,9	–	227,3	–	373,9
Aktiivse tööturupoliitika kulud kokku	65,8	102,2	225,7	83,9	280,6	164,8	644,5	440,2	746,5 ¹
Aktiivsed tööturumeetmed	47,9	64,7	77,7	3,4	93,2	3,4	321,4	271,4	323,6
Tööturu-teenused	37,5	51,1	62,0	3,2	73,0	3,3	254,9	226,6	289,9
tööturukoolitus	32,2	41,7	43,9	3,1	51,7	24,4	207,8	185,3	60,6
toetus tööandjale	2,1	9,4	1,8	0,1	1,1	–	1,3	–	136,4
tööpraktika	–	–	5,6	0,1	5,1	1,4	13,0	8,9	28,5
tööharjutus	–	–	9,8	0,0	14,2	11,2	28,9	28,6	13,9
hädaabitöö	3,2	–	–	–	–	–	–	–	–
töökoha kohandamine ja abivahendid	–	–	0,1	–	0,1	0,1	0,05	0,05	0,02
tehnilise abivahendi tasuta kasutamine	–	–	0,2	–	0,4	0,2	0,01	0,01	0,8
abistamine tööintervjuul	–	–	0,0	–	0,0	–	0,0	0,0	0,0
tugiisikuga töötamine	–	–	0,7	–	0,4	0,1	0,16	0,0	0,23
Muud teenused	–	–	–	–	–	–	3,7	3,7	5,2

▶ järg

Tabel 17. Kulutused tööturupoliitikale, 2000, 2004 ja 2007–2010
(miljonit krooni)

	2000	2004	2007		2008		2009		2010
			Kokku	sh välisabi	Kokku	sh välisabi	Kokku	sh välisabi	Kokku
Toetused töötule	10,4	13,6	15,7	0,2	20,2	7,8	66,5	44,8	33,6
stipendium	6,1	7,8	7,5	0,1	5,9	1,3	17,3	11,0	19,7
transpordi- toetus	–	–	5,5	0,1	4,8	0,4	15,8	7,9	13,9
ettevõtluse alustamine	4,3	5,8	2,7		9,5	6,1	33,4	25,9	45,1
ESF-i avatud taotlusvoorud	–	–	80,3	80,3	103,6	103,6	157,0	157,0	233,1
Tegevuskulud	17,9	37,5	67,7	5,9	83,8	20,4	166,1	11,8	189,3
Kulutused töö- turupoliitikale kokku	286,3	166,7	309,3	83,9	396,6	164,8	1056,3	440,2	1280,4
aktiivsele tööturu- poliitikale, %	23,0	61,3	73,0		70,8		61,0		58,3
Tööturupolii- tika kulutuste osatähtsus SKP-st	0,31	0,11	0,13		0,16		0,49		0,57

¹ Sh välisabi 529,3 miljonit krooni.

Allikas: Sotsiaalministeerium

Töökeskkond

Ülevaade õigusruumist

Töökeskkond on ümbrus, milles inimene töötab. Töökeskkonnas toimivad füüsilised, keemilised, bioloogilised, füsioloogilised ja psühholoogilised tegurid ei tohi ohustada töötaja ega teiste töökeskkonnas viibivate inimeste elu ega tervist. Kokkupuude töökeskkonna ohuteguriga võib kaasa tuua tööõnnetuse, kutsehaigestumise või tööst põhjustatud haigestumise.

Valdkonda reguleerib töötervishoiu ja tööohutuse seadus koos selle rakendusaktidega. Seaduse järgi on tööandja ülesanne hinnata ohte ja riske ning rakendada kõikvõimalikke abinõusid ümbritseva keskkonna ohuteguritega kokkupuute vähendamiseks, tagades sellega, et kokkupuude ohuteguriga ei avaldaks mõju töötajate tervisele. Riiklikku järelevalvet seaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud nõuete täitmise üle teostab Tööinspeksioon.

Mida halvem on töökeskkonna olukord, seda rohkem juhtub tööõnnetusi ning seda rohkem diagnoositakse kutsehaigusi ja tööst põhjustatud haigestumisi.

Tööõnnetus on töötaja tervisekahjustus või surm tööandja antud tööülesande täitmise ajal või muul tema loal tehtava töö ajal, tööaja hulka arvataval vaheajal või muul tööandja huvides tegutsemise ajal.

Kutsehaigus on tervisehäire, mis kujuneb välja pikaajalise töötamise tõttu tervist kahjustavates tingimustes. Kutsehaigus on otseselt põhjustatud töökeskkonna ohuteguritest, st ohuteguri ja haiguse vahel on põhjuse-tagajärje seos. Kutsehaiguse korral on vähenenud kannatanu kutsealane töövõime ning tal on õigus nõuda tööandjalt kahju hüvitamist.

Tööst põhjustatud haiguse puhul on töökeskkonna ohutegur üks mitmest haigust põhjustada võivast tegurist. Tööst põhjustatud haigused vajavad töökeskkonna probleemide lahendamise tegelevate spetsialistide tähelepanu, et suunata vajalikud ressursid töökeskkonna ohutegurite mõju vähendamisele ja kutsehaiguste tekke ennetamisele.

Tööõnnetuste, kutsehaiguste ja alates 2004. aastast ka tööst põhjustatud haiguste registrit peab Tööinspeksioon.

Rahvusvaheliselt aktsepteeritud indikaatorid töötervishoiu ja tööohutuse taseme hindamiseks riigis on:

- tööõnnetuste arv 100 000 töötaja kohta,
- surmaga lõppenud tööõnnetuste arv 100 000 töötaja kohta,
- kutsehaigestumiste arv 100 000 töötaja kohta.

Statistiline ülevaade

Käesolevas peatükis antakse ülevaade viimaste aastate majanduskriisi ning sellega seotud tööga hõivatute arvu järsu vähenemise mõjust töökeskonna ohutust iseloomustavatele indikaatoritele. Ülevaate koostamisel on andmeallikatena kasutatud Eurostati andmebaasi ning Tööinspektsiooni aastaaruandeid.

Tööõnnetused

Registreeritud tööõnnetuste absoluutarv on Eestis pidevalt kasvanud (tabel 1), mis viitab tööandjate teadlikkuse suurenemisest tulenenud tööõnnetuste varjamise üldisele vähenemisele ning tendentsile peegeldada töökeskonna reaalsel olukorda. Majanduskriis koos tööga hõivatute arvu vähenemisega tõi 2009. aastal kaasa tööõnnetuste arvu kahanemise, kuid 2010. aastal pöördus tööõnnetuste arv taas tõusule, suurenedes võrreldes eelmise aastaga 9,3% ehk 274 juhtumi võrra. Aastaid on meestega juhtunud umbes kaks korda rohkem tööõnnetusi kui naistega.

Tegevusalade järgi registreeriti 2010. aastal (sarnaselt 2009. aastaga) 100 000 hõivatu kohta keskmisest rohkem tööõnnetusi avalikus halduses ja riigikaitstes ning töötlevas tööstuses (joonis 1). Põhjuseks võib olla asjaolu, et 2009. aasta majandusolukord puudutas enim just tootmise ja töötleva tööstuse sektorit, kus vähenes nii töötajate arv kui ka tootmismahud ning seetõttu ka tööõnnetuste arv. Avalikku sektorit ei ole aga selline majandusolukord niivõrd palju mõjutanud ning tegevus on jätkunud samas mahus. Tööinspektsiooni andmetel registreeritakse avaliku sektori ning riigikaitse tegevusest lähtuvalt tööõnnetusi suures osas politsei, päästeameti ja vanglate töötajatega ning riigikaitsektori rahuvalvajatega.

Riikidevahelist võrdlevat tööõnnetuste statistikat kogub ja avalikustab Eurostat. Et paremini iseloomustada viimaste aastate arenguid eri riikides, on Eurostat võtnud kasutusele meetoodika, mis võimaldab hinnata nende riikide töötervishoiu ja tööohutusalase tegevuse tulemuslikkust.

Eurostat peab arvestust üle kolme töövõimetuspäevaga tööõnnetuste ja surmaga lõppenud tööõnnetuste kohta. Meetoodika järgi kogutakse üle kolme töövõimetuspäevaga tööõnnetuste andmed üheksa olulisema tegevusala (põllumajandus, töötlev tööstus, elektrienergia, ehitus, hulgi- ja jaemüük, hotellid ja restoranid, finantsvahendus, transport, äritegevus) kohta ning kogutud võrdlusandmed avalikustatakse 100 000 tööga hõivatu kohta ühtlustatud kujul, võttes 1998. aasta = 100. Selline meetoodika võimaldab paremini võrrelda viimaste aastate tööõnnetuste tasemeid ning anda ühtlasi hinnangut eri riikide pingutustele vähendada tööõnnetuste arvu ning parendada töökeskonda.

Eurostati meetoodika järgi on laienenud Euroopa Liidu (EL 27) keskmine registreeritud tööõnnetuste arv näidanud pidevat kahanemistendentsi (joonis 2), samal ajal on Eestis tööõnnetuste arv 100 000 hõivatu kohta võrreldes 1998. aastaga kasvanud.

Rahvusvahelises statistikas loetakse rasketeks neid tööõnnetusi, mis on seotud töövõimetusega üle 30 päeva. Kuni 2008. aastani kasvas registreeritud tööõnnetuste arv peamiselt kergete, kuni 3 töövõimetuspäevaga õnnetuste arvelt. Aastail 2009 ja 2010 on koos tööõnnetuste üldarvu kahanemisega vähenenud ka raskete tööõnnetuste arv, mis on viimastel aastatel olnud üsna stabiilne (joonis 3). Kui kokku on 2010. aastal tööõnnetuste arv võrreldes 2009. aastaga suurenenud 9,3% (274 tööõnnetuse võrra), siis üle 30 töövõimetuspäevaga õnnetuste arv on kahanenud 12,1% (95 tööõnnetuse võrra) ja 4–30 töövõimetuspäeva nõudvate õnnetuste arv on vähenenud 13,5% (153 tööõnnetuse võrra). Kuni 3 töövõimetuspäevaga õnnetuste arv on võrreldes 2009. aastaga suurenenud 51% (522 tööõnnetuse võrra). Et pikema haigusperioodiga rasked tööõnnetused on olnud üldjuhul seotud ehituse ja erinevate töötleva tööstuse harudega, vähendas 2008. aasta majanduskriis nendes sektorites tunduvalt tööga hõivatute arvu (28% ehituses ja 15,7% töötlevas tööstuses), mis omakorda kahandas raskete tööõnnetuste arvu.

Surmaga lõppenud tööõnnetused

2010. aastal registreeriti Tööinspeksioonis 17 surmaga lõppenud tööõnnetust. Võrreldes 2009. aastaga kahanes surmaga lõppenud tööõnnetuste arv 10% ehk kahe tööõnnetuse võrra (tabel 2).

2010. aasta surmaga lõppenud juhtumite jaotus tegevusalade järgi on toodud joonisel 4. Vaadeldes viimase viie aasta surmaga lõppenud tööõnnetuste jaotust 100 000 hõivatu kohta tegevusalade järgi (tabel 3), selgub, et surmaga lõppenud juhtumeid arvestades olid 2010. aastal kõige ohtlikumad tegevusalad veondus, laondus ja side ning ehitus. Võrdselt ohtlikud on nii avalik haldus ja riigikaitse kui ka finantsvahendus, kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus. Neist jääb ohtlikuselt veidi maha põllumajandus. Viimastel aastatel on 100 000 hõivatu kohta surmaga lõppenud tööõnnetuste võrdluses olnud esikohal mäetööstus, töötlev tööstus ning elektrienergia-, gaasi- ja veevarustus. Need valdkonnad on liikunud 2010. aastal tabeli positiivsele poolele koos kõigi nende tegevusaladega, kus ei juhtunud ühtegi surmaga lõppenud tööõnnetust.

Eelnev näide selgitab, kui suur osakaal on ühel surmaga lõppenud õnnetusel statistikas. Kuiigi surmaga lõppevate õnnetusjuhtumite korral on alaraporteerituse probleem minimaalne, ei saa surmaga lõppenud tööõnnetusi pidada kõige olulisemaks indikaatoriks Eesti töökeskkonna olukorra kohta. Eesti väiksust arvestades on surmajuhte üldiselt vähe, mistõttu sõltub statistika seda enam mõnest üksikust tööõnnetusest.

Surmaga lõppenud tööõnnetuste andmeid kogub ja avalikustab Eurostat kaheksa peamise tegevusala kohta, jättes rohkem kui kolme töövõimetuspäevaga tööõnnetuste tegevusalade loetelust välja transpordisektori. Et Euroopa Liidu uued liikmesriigid edastavad andmeid surmaga lõppenud tööõnnetuste kohta Eurostati poolt kinnitatud metoodika kohaselt alates 2007. aastast (sel aastal edastati 2005. a andmed), on praegu kõigi 27 EL-i riigi võrreldavad andmed avalikustatud ainult 2005. aasta kohta (joonis 5). Eesti asub 27 Euroopa Liidu riigi seas keskmisel tasemel. Ometi on surmaga lõppenud tööõnnetuste arvult Eestist kõrgemal

tasemel peaaegu kõik arenenumad Euroopa Liidu riigid, madalamal tasemel enamasti uued liikmesriigid. Eesti väiksust arvestades on surmajuhte üldiselt vähe, mistõttu statistika sõltuvus mõnest üksikust tööõnnetusest on suurem, ning seepärast ei tohiks võtta surmajuhtumite statistikat kui kõige olulisemat indikaatorit töökeskkonna taseme hindamisel.

Tööst põhjustatud tervisehäired

Tööst põhjustatud tervisehäired on kutsehaigused ja tööst põhjustatud haigused.

2010. aastal registreeriti:

- 104 kutsehaigestumise juhtumit (tabel 4), mille käigus on püstitatud 231 erinevat kutsehaiguse diagnoosi (2009. aastal 73 juhtumit ja 154 diagnoosi);
- 154 tööst põhjustatud haigestumise juhtumit (tabel 5), erinevaid diagnoose oli 255 (2009. aastal 139 juhtumit ja 215 diagnoosi).

Töötervishoiu ja tööohutuse seaduse järgi diagnoosib kutsehaiguse ja tööst põhjustatud haiguse töötervishoiuarst, kes kogub selleks andmed töötaja praeguste ja varasemate tööolude ning töölaadi kohta. Registreeritud kutsehaigestumiste ja tööst põhjustatud haigestumiste väikest arvu (joonis 6) tuleb seletada ühelt poolt tööga hõivatute arvu vähenemisega viimastel aastatel, kuid ka üha süvenevate probleemidega töötervishoiuarsti kui eriarsti pakutavate töötervishoiuteenuste¹ rahastamisel. Sageli registreeritakse kutsehaigestumise juhtum tööst põhjustatud haigusena põhjusel, et töötervishoiuarst ei suuda teha rahastamisprobleemide tõttu kutsehaiguse diagnoosimiseks vajalikku ekspertiisi. Arvestades asjaolu, et sisuliselt on tööst põhjustatud haigus sama mis kutsehaigus, on oluline, et töötajad ei jätkaks tööst põhjustatud haigestumise, nii nagu kutsehaigestumise korralgi, töötamist samadel tingimustel ning samas töökeskkonnas, kus haigus on kujunenud.

¹ Töötervishoiuteenus – töötervishoiuarsti, töötervishoiuõe, tööpsühholoogi või ergonoomi tööülesande täitmine eesmärgiga aidata kaasa töötaja tervisele ohutu töökeskkonna loomisele, ennetada tööga seotud haigestumisi ning säilitada ja edendada töötaja tervist ning töövõimet.

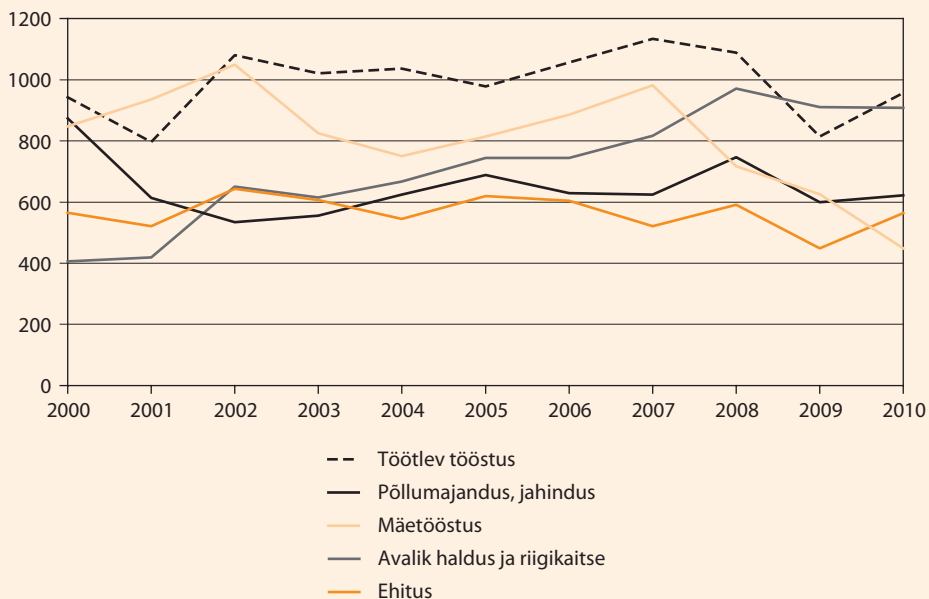
Tabelid ja joonised

Tabel 1. Registreeritud tööõnnetuste arv, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010

	2000	2004	2007	2009	2010
Kokku	2965	3331	3723	2939	3213
mehed, %	67,0	70,7	68,0	63,2	63,4
naised, %	33,0	29,3	32,0	36,8	36,6

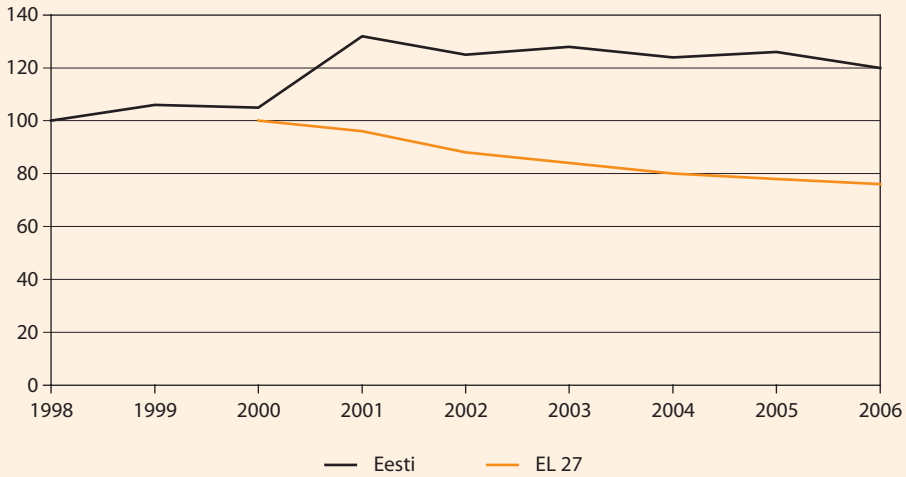
Allikas: Tööinspeksioon

Joonis 1. Registreeritud tööõnnetused 100 000 hõivatu kohta ohtlikumate tegevusalade järgi, 2000–2010

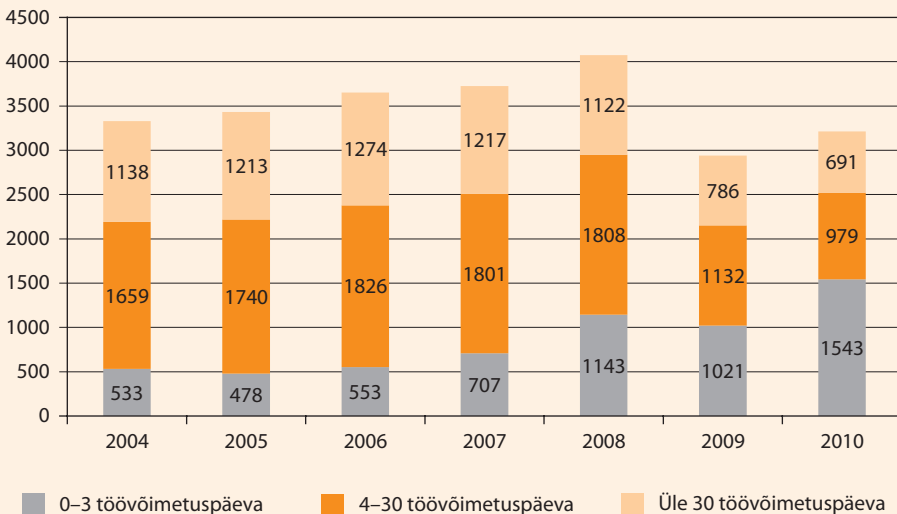
Allikas: Tööinspeksioon

Joonis 2. Tööõnnetuste trendid 100 000 hõivatu kohta Euroopa Liidus ja Eestis (1998 = 100)

Allikas: Eurostat (andmed avalikustatud kuni 2006. a)

Joonis 3. Registreeritud tööõnnetused töövõimetuspäevade arvu järgi, 2004–2010

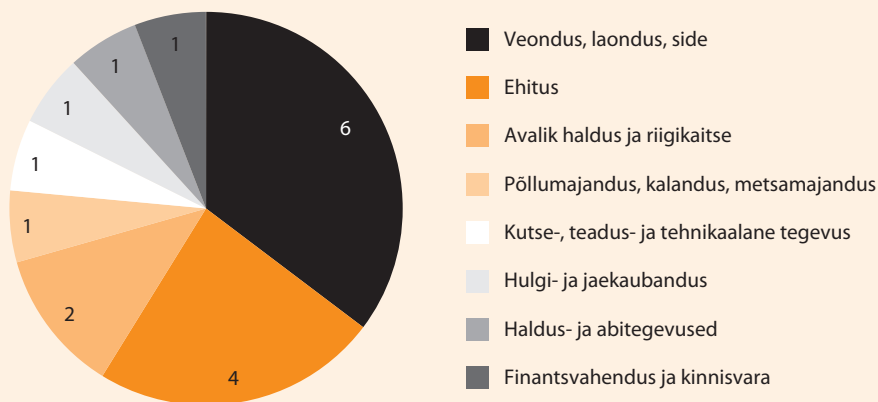
Allikas: Tööinspeksioon

Tabel 2. Tööõnnetustes hukkunute arv, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010

	2000	2004	2007	2009	2010
Hukkunute arv kokku	27	34	21	19	17
mehed, %	92,6	70,6	100	100	94,1
naised, %	7,4	29,4	0	0	5,9

Allikas: Tööinspeksioon

Joonis 4. Surmaga lõppenud tööõnnetused tegevusalade järgi, 2010

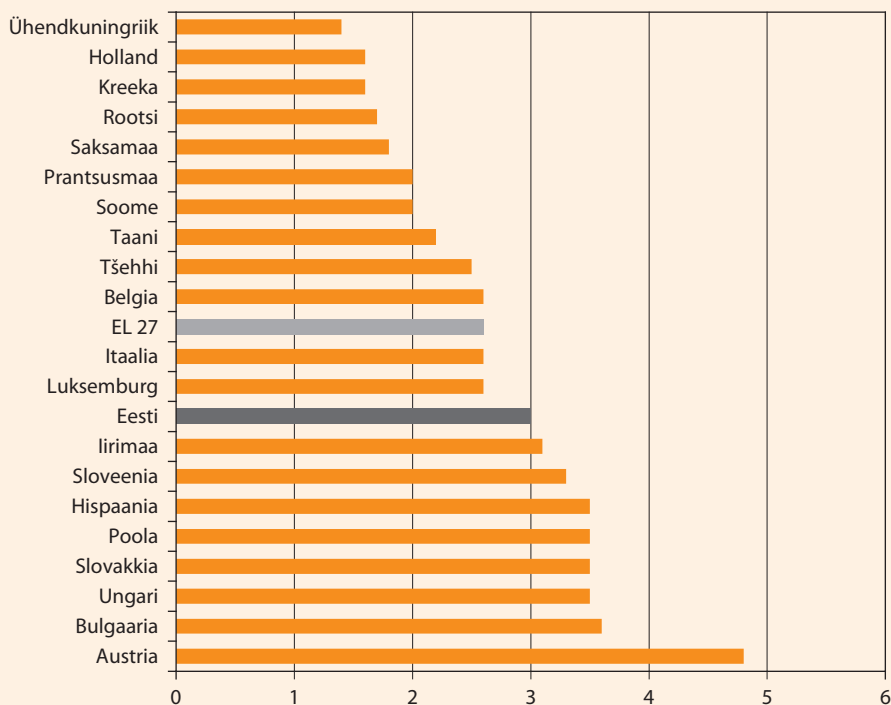
Allikas: Tööinspeksioon

Tabel 3. Surmaga lõppenud tööõnnetuste arv 100 000 hõivatu kohta tegevusalade järgi, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010

	2000	2004	2007	2009	2010
Veondus, laondus ja side	9	14	4	6	14
Ehitus	8	10	6	9	8
Avalik haldus ja riigikaitse, sotsiaalkindlustus	0	8	5	14	5
Haldus ja abitegevused	–	–	5	6	5
Finantsvahendus, kinnisvara	0	0	0	0	5
Kutse-, teadus ja tehnikaalane tegevus	–	–	6	0	5
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	8	6	3	4	4
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite remont	3	3	5	0	1
Info ja side	–	–	0	7	0
Töötlev tööstus	7	4	3	2	0
Haridus, tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	0	2	0	1	0
Mäetööstus	0	0	18	0	0
Elektrienergia-, gaasi- ja veevarustus	20	17	0	0	0
Majutus ja toitlustus	0	12	0	0	0
Muud ühiskonna-, sotsiaal- ja isikuteenindus	4	4	0	0	0

Allikas: Tööinspeksioon

Joonis 5. Surmaga lõppenud tööõnnetuste arv 100 000 hõivatu kohta Euroopa Liidus ja Eestis, 2005

Allikas: Eurostat (kõigi liikmesriikide võrdlusandmed on avalikustatud 2005. aasta kohta)

Tabel 4. Esmakordselt kutsehaigeks tunnistatud inimesed, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010

	2000	2004	2007	2009	2010
Kutsehaigeks tunnistatute arv kokku	296	132	74	73	104
mehed, %	62,2	55,3	41,9	41,1	39,4
naised, %	37,8	44,7	58,1	58,9	60,6

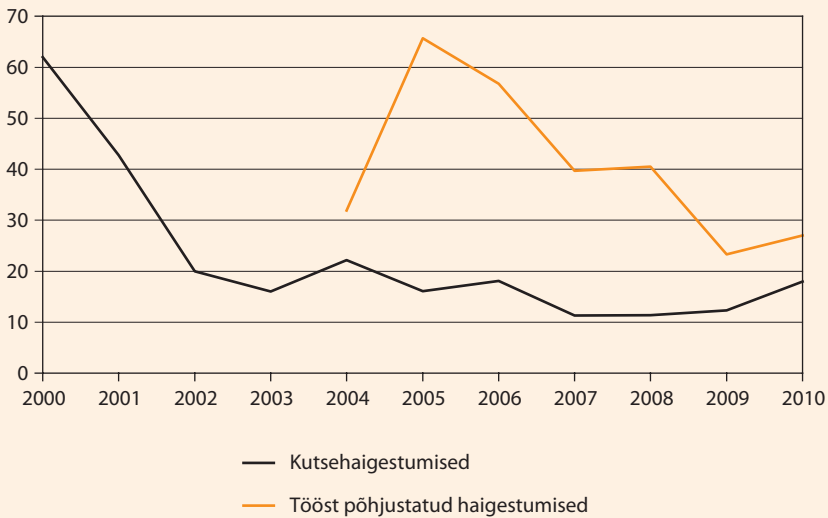
Allikas: Tööinspeksioon

Tabel 5. Tööst põhjustatud haigestumised, 2004, 2007 ja 2009–2010

	2004	2007	2009	2010
Haigestumiste arv kokku	190	260	139	154
mehed, %	57,4	50,4	44,6	46,8
naised, %	42,6	49,6	55,4	53,2

Allikas: Tööinspeksioon

Joonis 6. Kutsehaigestumiste ja tööst põhjustatud haigestumiste arv 100 000 hõivatu kohta, 2000–2010

Allikas: Tööinspeksioon (tööst põhjustatud haigestumisi registreeritakse alates 2004. aastast)

Sooline võrdõiguslikkus

Ülevaade

Sooline võrdõiguslikkus tähendab naiste ja meeste võrdseid õigusi, kohustusi, võimalusi ja vastutust tööelus, hariduse omandamisel ning teistes ühiskonnaelu valdkondades. Kuigi Eestis on naiste ja meeste võrdõiguslikkus seadustega tagatud peaaegu igal pool, ilmneb siiski teatud eluvaldkondades sooline ebavõrdsus. Ebavõrdsus avaldub näiteks naiste ja meeste erinevas ligipääsus ressursidele – olgu nendeks siis raha, aeg, võim ja mõjujõud, staatus, suhted või informatsioon. Siinset kogumikku koostades on lähtunud põhimõttest, et võimalikult paljud eri peatükkides esitatud näitajad oleksid sooliselt eristatavad ning võimaldaksid võrrelda naiste ja meeste olukorda. Alljärgnevas peatükis analüüsitakse põhiliste ressurside ebavõrdset jaotust naiste ja meeste vahel, sealhulgas võimu ja poliitika, tööturu, töö ja pereelu ühitamise ning hariduse valdkonnas. Ebavõrdsuse üks oluline põhjus on inimeste hoiakud ja arvamused selle kohta, mida tähendab naiseks ja meheks olemine.

Sooline ebavõrdsus võib põhjustada või toetada mitmesuguste sotsiaalsete probleemide püsimist. Näiteks on Eestis suur sooline palgalõhe, mis omakorda mõjutab naiste ja laste vaesust (vt ptk „Elatustase ja vaesus”). Naiste väiksem palk tähendab väiksemaid hüvitisi: töötuskindlustus, sünnitushüvitis, tulevane pension jne. Samuti mõjutavad naiste väiksemad sissetulekud laste vaesust, sest 15% lastega peresid on ühe täiskasvanuga pered (vt ptk „Rahvastik”). Ühe vanemaga leibkondades kasvatab üle 90% juhtudel last ema¹.

Eestis on inimeste teadlikkus soolisest ebavõrdsusest jaotunud vastuoluliselt. Üsna ühepalju on nii neid, kes arvavad, et mehed on ühiskonnas paremal positsioonil (47%) kui ka neid, kes usuvad, et naised ja mehed on võrdväärsed (41%). Naised kalduvad pigem nägema meeste eeliseisu ühiskonnas ning mehed omakorda usuvad keskmisest enam naiste ja meeste võrdväärsusse (joonis 1). Ebavõrdsuse vähendamisele suunatud poliitikat ei ole aga võimalik kujundada ja rakendada, kui ühiskonna teadlikkus on väike.

Sooline ebavõrdsus pole vaid naisi puudutav teema. Ka meestel on takistusi enda teostamiseks erinevates eluvaldkondades ning Eesti ühiskonnas domineeriv mehelikkuse mudel mõjutab nende elukvaliteeti ja heaolu. Üheks näiteks võib tuua meeste keskmise eeldatava eluea, mis sünnihetkel on kümme aastat lühem kui naistel. Domineeriv mehelikkuse mudel pigem toe-

¹ Tammpuu, P., Sinisaar, H. (2009). Ühe vanemaga pered: probleemid, vajadused ja poliitikameetmed. Poliitikaanalüüs, Sotsiaalministeeriumi toimetised 4.

tab riskikäitumist ja alkoholitarbimist (vt ptk „Tervishoid”), ent ei soosi samas lähedussuhetele keskendumist. Viimased on aga inimese heaolu seisukohalt üliolulised.

Soolise võrdõiguslikkuse üheks olulisemaks näitajaks loetakse kogu maailmas naiste osalemist otsustusprotsessides. Tuleb märkida, et eri tasandi poliitilistes otsustusprotsessides on Eestis ilmne, et mida enam võimu, seda vähem on otsustajate seas naisi. Siiski on kogu taasiseseisvumisaja jooksul naiste osakaal nii Riigikogu kui ka kohalike omavalitsuste valimistel tasapisi suurenenud (joonis 2). Kõige enam võib naisi leida kohaliku tasandi võimu juurest – viimastel kohalike omavalitsuste valimistel valituks osutunute seas oli naisi veidi alla kolmandiku (30%). Sageli kehtib seos, et mida väiksema või vaesema omavalitsusega on tegemist, seda aktiivsemalt osalevad seal valitsemises naised. Kogu taasiseseisvumisaja jooksul on Eesti parlamendi liikmete seas olnud naisi alla neljandiku. 2011. aastal oli naiste osakaal Riigikogu liikmete seas 19,8% (st 101 liikmest 20 olid naised). Suurim naiste osakaal (24%) on Riigikogus olnud 2007. aastal valitud koosseisus². Samas on naisi olnud kõige kõrgemal täitevvõimu tasandil – valitsuses – pigem tagasihoidlikult. 2011. aasta veebruari seisuga oli Eesti valitsus ühe naisministriga Euroopa Liidu riikide hulgas viimaste seas. Üksnes Tšehhis ja Ungaris oli olukord halvem – seal ei olnud valitsuses mitte ühtegi naisministrit (joonis 3).

Eestis on suhteliselt kõrge naiste tööhõive tase ning kindel naiste töötamise traditsioon. Kuid nii nagu teistes arenenud riikides, on ka Eestis naised ja mehed hõivatud erinevatel tegevus- ja ametialadel, mis peegeldab ühiskonnas levinud arusaamu naistele ja meestele sobivatest aladest. Naised on traditsiooniliselt ülekaalus tegevusaladel ja ametites, mis ei ole ühiskonnas eriti kõrgelt hinnatud (nt hariduselus lasteaiakasvatavad või hoolekande alal sotsiaaltöötajad) (joonised 4 ja 5). Soostereotüüpide püsimumist näitab muu hulgas see, et tegevusalade sooline jaotus ei ole alates 1990. aastate lõpust märkimisväärselt muutunud.

Naiste osakaal juhtivate ametikohtade töötajate seas on võrreldes meestega samuti märksa väiksem (joonis 4). Kuigi keskastme- ja tippspetsialistide (nende hulka arvestatakse näiteks ka kõik kõrgharidusega haridustöötajad) seas on naisi ligi kolmveerand, domineerivad juhtide, kõrgemate ametnike ning seadusandjatena jätkuvalt mehed. Samas on Eesti naistel keskmiselt kõrgem haridustase kui meestel. Eurostati andmeil oli Eestis 2008. aastal nii ametialane kui ka tegevusalade sooline segregatsioon jätkuvalt Euroopa Liidu suurim.

Tööturu sooline jaotus avaldab omakorda märkimisväärselt mõju naiste ja meeste keskmise palga erinevusele. Kogu taasiseseisvumisjärgsel perioodil on Eestis naiste keskmine brutotunnipalk olnud meeste omast ligi veerandi võrra väiksem. Eesti naiste ja meeste brutotunnipalga erinevus on tunduvalt suurem kui Euroopa Liidu riikides keskmiselt ning 2007. aasta andmetel oli Eestis naiste ja meeste palgalõhe Euroopa Liidu liikmesriikide võrdluses suurim (30,9%)³.

Tööturu segregatsiooni toetab ja taastoodab ka Eesti hariduselus ilmnev sooline segregatsioon, mis on üks Euroopa Liidu suurimaid. Ühest küljest näib hariduselu naisi soosivat – kolmanda taseme ehk kõrgeima hariduse omandajate seas on naissoost lõpetajaid üle kahe

² Vabariigi Valimiskomisjon, www.vk.ee

³ Eurostat.

kolmandiku ning vaid Lätis on neid veelgi enam⁴. Teisalt on õppurid väga selgelt jagunenud nn naiste- ja meestealade vahel (joonis 6).

Sooline võrdõiguslikkus avalikus elus on võimalik üksnes siis, kui ka eraelus ja kodus on naistel ja meestele võrdsed õigused, kohustused ja vastutused. Seega on töö- ja pereelu ühitamise võimalused üks olulisemaid naiste ja meeste võrdõiguslikkuse küsimusi. Kuigi Eestis on naiste tööhõive määr suhteliselt kõrge, on peredes tavaks, et lapse sündides jääb just naine mitmeks aastaks tööturul eemale. Hoiakud hoolivasse isadusse on üha soosivamad nii naiste kui ka meeste seas (joonis 7), ent koju jääb siiski väga vähe isasid – 2010. aastal oli vanemahüvitise saajate seas mehi ainult 6,9% (vt ptk „Peretoetused ja vanemahüvitis”). Samas toetab vanemate võrdset vanemahüvitise jagamist 27% eestimaalasi, neutraalsel positsioonil on 25%, vastu 27% ning ilma seisukohata on ligi 10% eestimaalasi⁵. Ajakasutusuuring kinnitab, et naiste tööpäevad on meeste omadest peaaegu tund aega pikemad, arvestades nii palgata kui ka palgalist tööd⁶.

Üks soolise võrdõiguslikkuse poliitikavaldkondi Sotsiaalministeeriumis on naistevastane vägivald. Naistevastase vägivalda üks avaldumisvorm on prostitutsioon, sest see on ühelt poolt soospetsiifiline nähtus. Enamik seksistjaid on mehed ning prostitutsiooni kaasatud naised. Teisalt on prostitutsiooniga tihti seotud majanduslik ja psüühiline haavatavus ning füüsiline vägivald. Eesti inimeste hoiakud prostitutsiooni suhtes on valdavalt tolerantsed. Enamik eestimaalasi suhtub neutraalselt sellesse, et leidub inimesi, kes ostavad prostitutsiooni kaasatutelt seksi, kuigi mehed ja mitte-eestlased on selle suhtes keskmisest enam sallivad (joonis 8). Kui rääkida prostitutsiooni piiramise meetmetest, siis neist toetatakse Eestis kõige enam prostitutsiooni kaasatud isiku ja sutenõõri karistamist, kusjuures naised ja mehed on selles küsimuses pigem sarnasel arvamusel. Seksistja karistamise meetmele ei ole Eesti elanike toetus väga suur, ent ka mitte marginaalne: viiendik mehi ja kolmandik naisi usub, et seksistjaid peaks karistama⁷.

⁴ Euroopa Komisjon (2010). Report on Equality Between Men and Women 2010.

⁵ Vainu *et al.* (2010). Soolise võrdõiguslikkuse monitooring 2009. Sotsiaalministeeriumi toimetised 1.

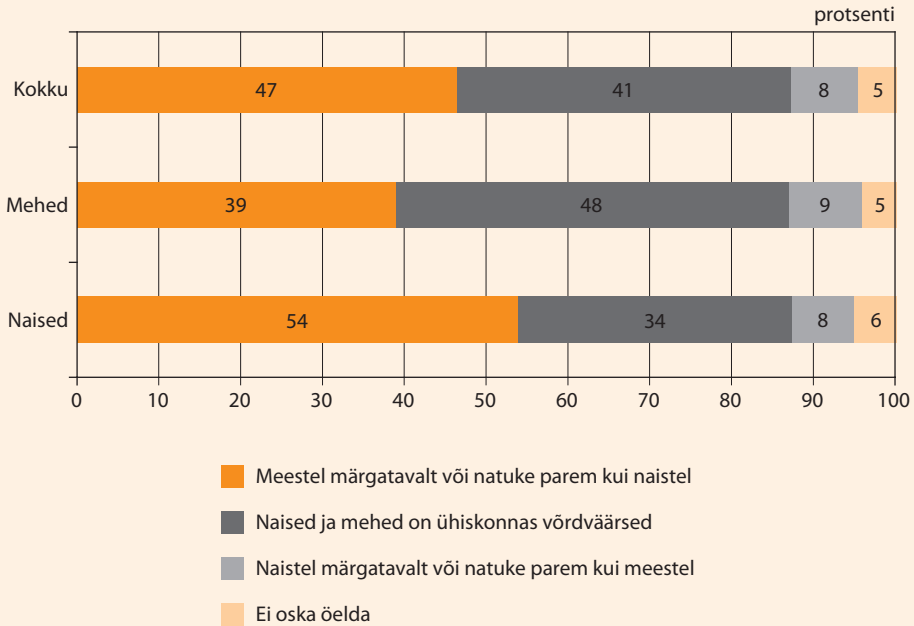
⁶ Ajakasutusuuring 2009–2010. Statistikaamet.

⁷ Vainu *et al.* (2010). Soolise võrdõiguslikkuse monitooring 2009. Sotsiaalministeeriumi toimetised 1.

Joonised

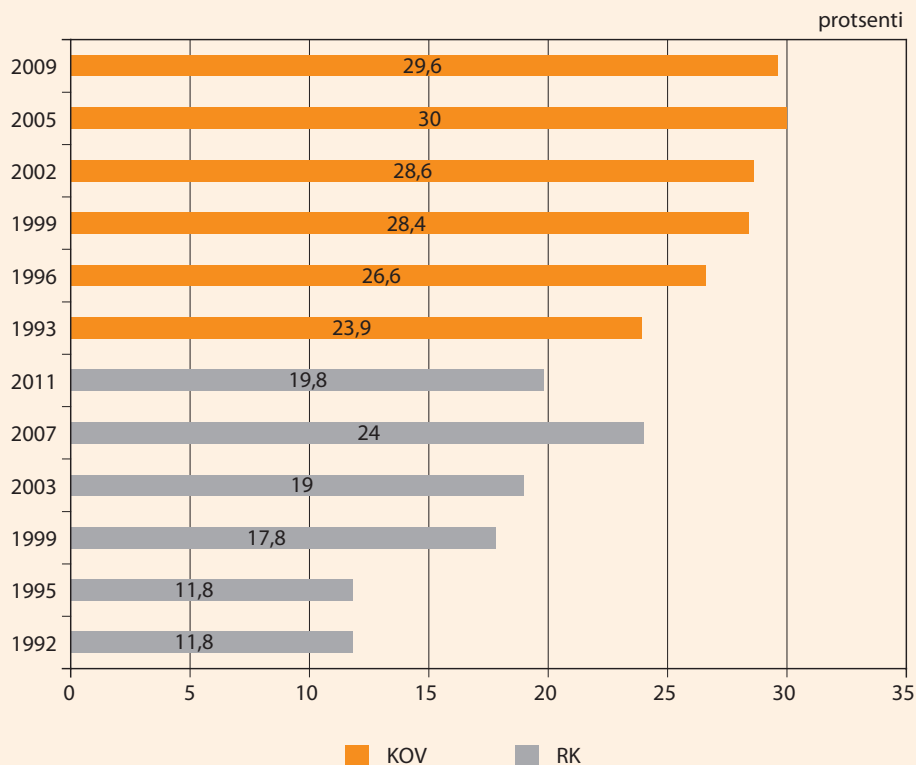
Joonis 1. Hinnangud naiste ja meeste positsiooni kohta Eesti ühiskonnas, 2009

Vastused küsimusele „Kuidas te hindate naiste ja meeste positsiooni Eesti ühiskonnas?”

Allikas: Sotsiaalministeerium, soolise võrdõiguslikkuse monitooring 2009

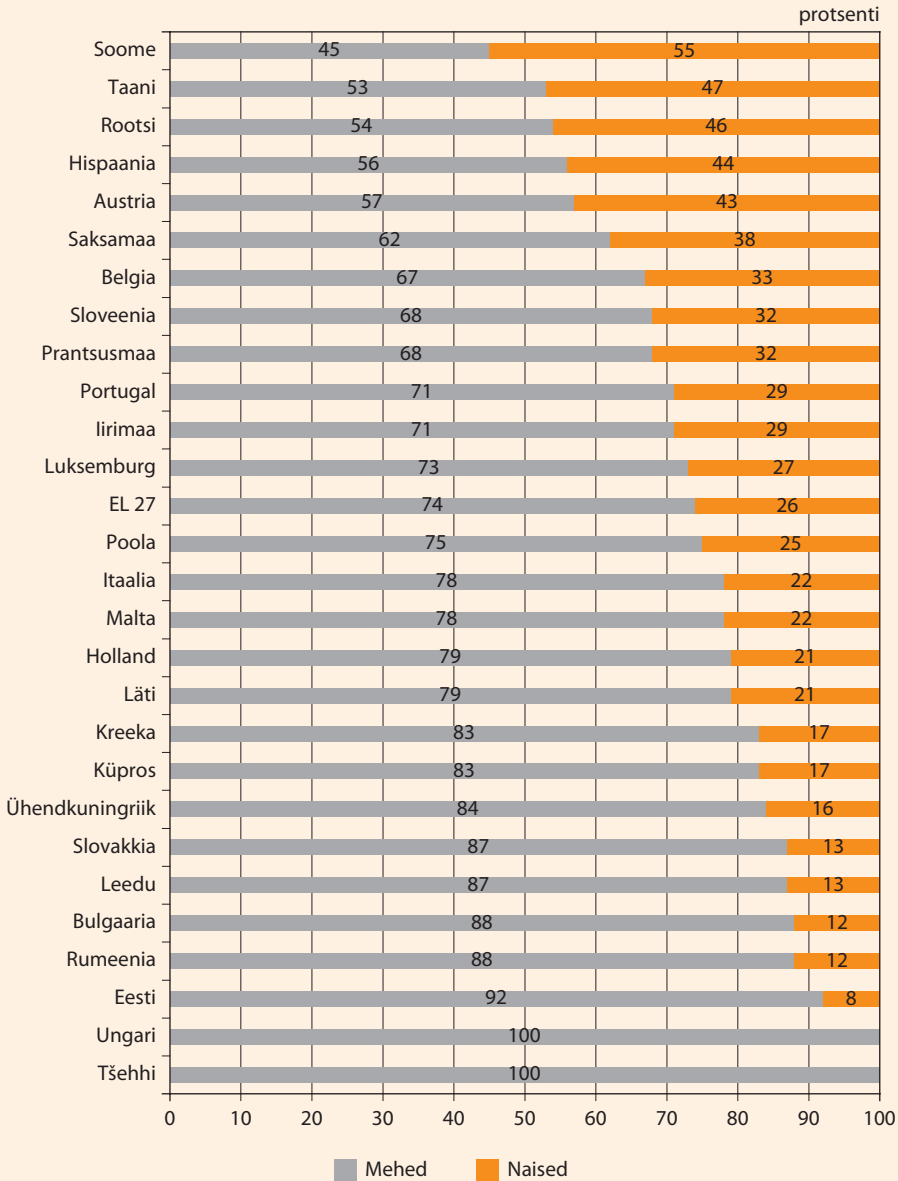
Joonis 2. Naiste osakaal Riigikogu ja kohalike omavalitsuste valimistel¹ valituks osutunute seas, 1992–2011

¹ RK – Riigikogu valimised; KOV – kohalike omavalitsuste valimised.

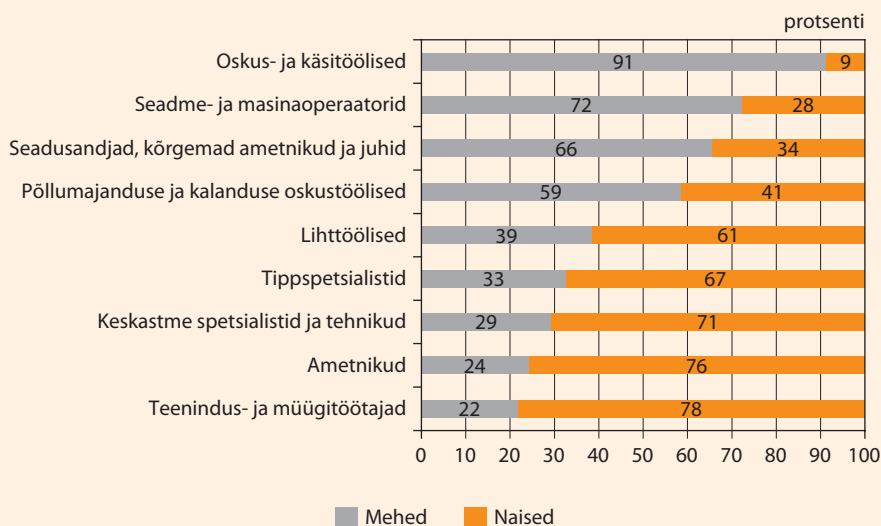
Allikas: Vabariigi Valimiskomisjon

Joonis 3. Euroopa Liidu riikide valitsuste sooline koosseis¹, 2011 (veebruari seisuga)

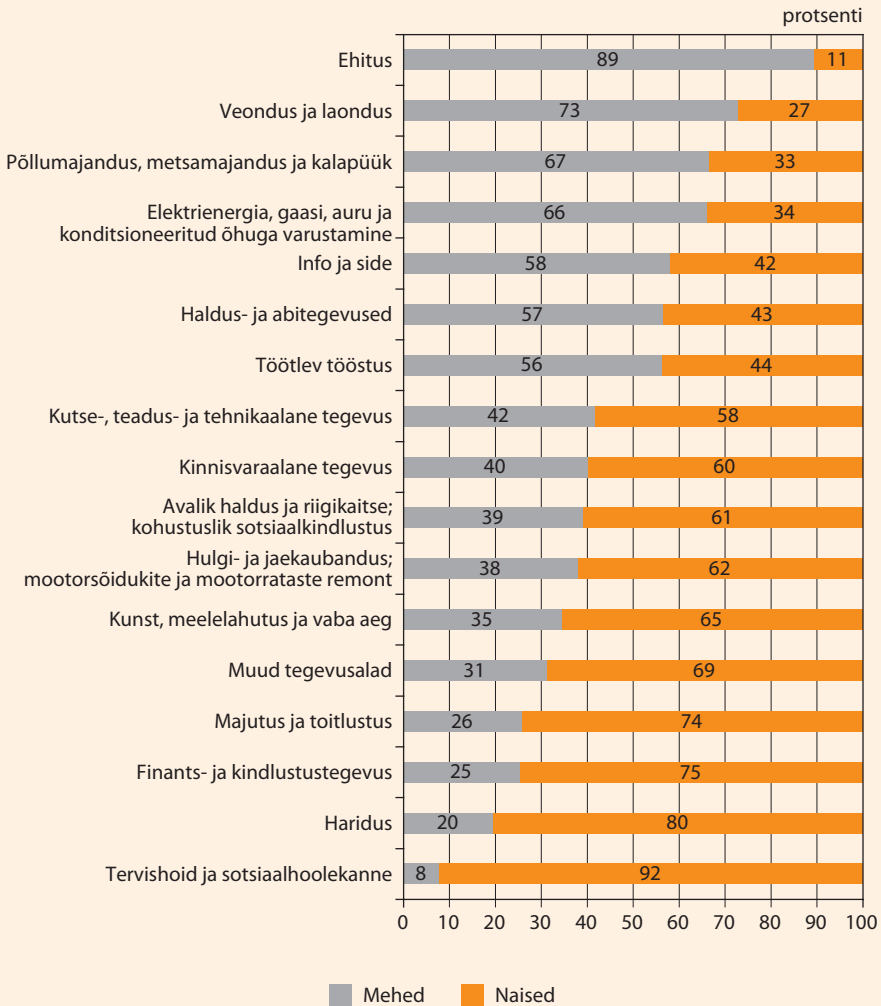

¹ „Naised ja mehed otsuste tegemises”. Andmed kogutud ajavahemikus 15.–28.02.2011.
http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/gender-decision-making/database/politics/national-governments/index_en.htm

Joonis 4. Hõivatud ametiala pearühma ja soo järgi, 2009

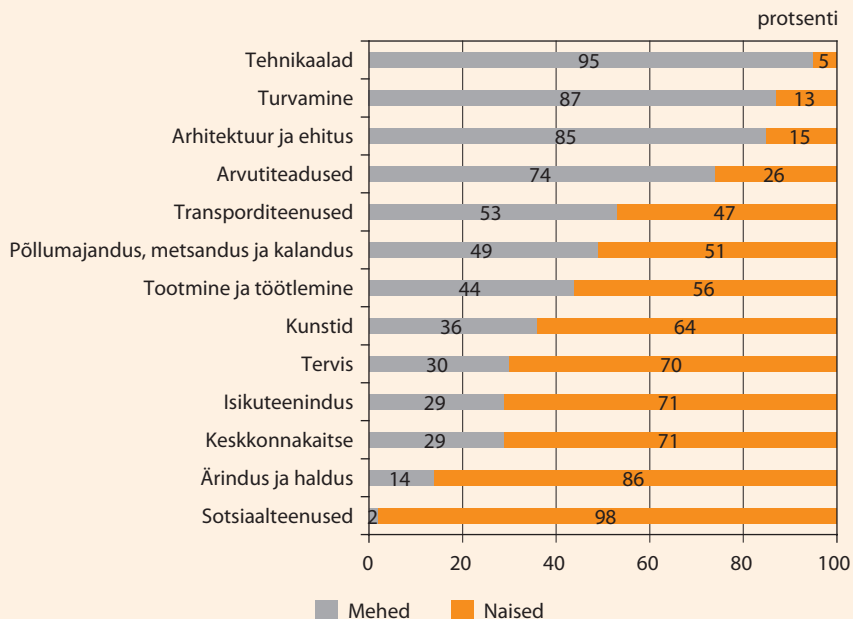

Allikas: Statistikaamet

Joonis 5. Hõivatud tegevusala¹ ja soo järgi, 2009

¹ Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori EMTAK 2008 järgi.

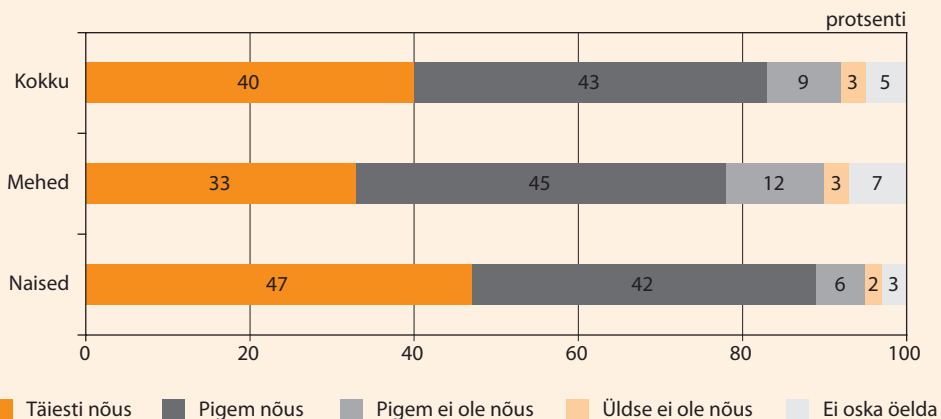
Joonis 6. Õppurid kutsehariduses soo järgi, 2010 (õppeaasta alguses)

Allikas: Statistikaamet

Joonis 7. Hoiakud meeste osalemise suhtes laste hoidmises ja kasvatamises, 2009

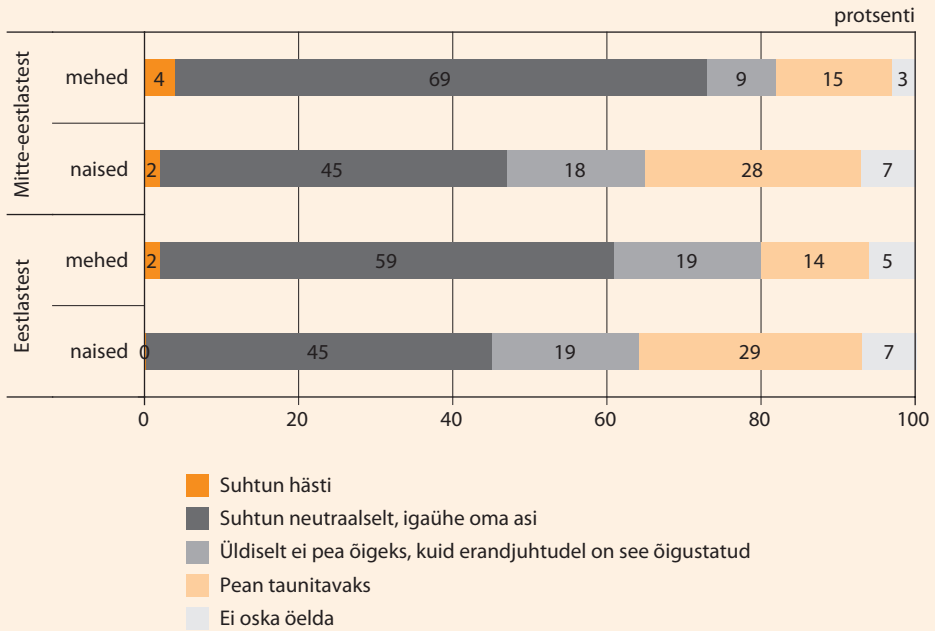
Vastused väitele „Mehed peaksid osalema praegusest rohkem laste hoidmises ja kasvatamises”

Allikas: Sotsiaalministeerium, soolise võrdõiguslikkuse monitoriing 2009

Joonis 8. Suhtumine seksi ostmisesse rahvuse¹ ja soo järgi, 2009

Vastused küsimusele „Kuidas suhtute sellesse, et on inimesi, kes ostavad prostituudilt seksi?”

¹ Eesti ja mitte-eesti rahvustest inimesed.

Allikas: Sotsiaalministeerium, soolise võrdõiguslikkuse monitooring 2009

Tervishoid

Ülevaade õigusruumist

Tervisevaldkonna tegevusi korraldavaid seadusi on Eestis arvukalt.

Rahvatervise seaduse eesmärk on kaitsta inimese tervist, ennetada haigusi ja edendada tervist. Eesmärk saavutatakse riigi, omavalitsuse, avalik- ja eraõigusliku juriidilise isiku ning füüsilise isiku kohustustega ning riiklike ja omavalitsuslike abinõude süsteemiga.

Nakkushaiguste ennetamise ja tõrje seadus reguleerib nakkushaiguste tõrje korraldamist ning nakatunud isikule tervishoiuteenuse osutamise korda, samuti sätestab kohustusi nakkushaiguste ennetamisel ja tõrjel. Psühhiaatrilise abi seadus käsitleb psühhiaatrilise abi andmise korda ja tingimusi, tahtevastast ravi, sundravi ning riigi ja kohalike omavalitsuste kohustusi psühhiaatrilise abi korraldamisel, samuti isiku õigusi abi saamisel. Ravimiseadus käsitleb ravimite käitlemist, väljakirjutamist, müügilubade väljaandmist, kliinilisi uuringuid ja reklaami ning ravimialast järelevalvet ja vastutust.

Arstiabi osutamist reguleerivad peamiselt tervishoiuteenuste korraldamise seadus ning ravikindlustuse seadus. Tervishoiuteenuste korraldamise seadus sätestab tervishoiuteenuste osutamise korralduse ja nõuded, tervishoiu juhtimise, rahastamise ja järelevalve korra ning tervishoiutöötajate registreerimise nõude. Tervishoiuteenus on tervishoiutöötaja (arsti, hambaarsti, õe, ämmaemanda) tegevus haiguse, vigastuse või mürgistuse ennetamiseks, diagnoosimiseks ja ravimiseks, et leevendada inimese vaevusi, hoida ära tema tervise seisundi halvenemine või haiguse ägenemine ning taastada tervis. Statsionaarse tervishoiuteenuse osutamiseks on vajalik inimese ööpäevaringne haiglas viibimine. Ambulatoorne on mitte-statsionaarne tervishoiuteenus, kui patsiendi visiit tervishoiuasutusse piirdub mõne tunniga. Selle alla kuulub nii päevakirurgia kui ka päevaravi.

Tervishoidu rahastatakse riigieelarvest ravikindlustuse eelarve vahenditest Eesti Haigekassa kaudu, samuti otseeraldistena riigieelarvest, valla- ja linnaeelarvest, patsiendi rahast ja muudest allikatest.

Kohustuslik ravikindlustus kehtib Eestis alates 1992. aastast. Ravikindlustus on tervishoiukulude katmise süsteem kindlustatud isiku haiguste ennetamise ja ravi, ravimite ja meditsiiniliste abivahendite hinna kompenseerimiseks ning ajutiste töövõimetuse hüvitiste ja muude hüvitiste maksmiseks. Ravikindlustus põhineb kindlustatud isikute solidaarsusel ja piiratud omaosalusel ning lähtub kindlustatud isikute vajadustele vastavate teenuste osutamise, ravi piirkondlikult võrdse kättesaadavuse ja ravikindlustusraha otstarbeka kasutamise põhimõt-

test. Tööandjal on kohustus maksta töötajate eest sotsiaalmaksu, sh arvestatakse 13% bruto-palgast ravikindlustuse eelarvesse.

Kindlustatud isik on Eesti alaline elanik või tähtajalise elamisloa alusel Eestis elav isik, kelle eest maksab sotsiaalmaksu tööandja või riik¹ või kes maksab seda ise. Lisaks nendele on ravikindlustusseaduse alusel kindlustatutega võrdsustatud inimesed, kelle eest ei maksta sotsiaalmaksu:

- rase naine, kelle raseduse on tuvastanud arst või ämmaemand;
- isik kuni 19-aastaseks saamiseni;
- isik, kes saab Eestis määratud riiklikku pensioni;
- kindlustatud isiku ülalpeetav abikaasa, kellel on vanaduspensionieani jäänud kuni viis aastat;
- Eesti õppeasutuses või välisriigi samaväärses õppeasutuses põhiharidust omandav õpilane kuni 21 aasta vanuseni, üldkeskharidust omandav õpilane kuni 24 aasta vanuseni, põhihariduse nõudeta kutseõppes õppiv isik, põhihariduse või keskhariduse baasil kutseharidust omandav õpilane ning Eesti alalisest elanikust üliõpilane.

Ravikindlustamata isikutel on õigus vältimatule abile. See on tervishoiuteenus, mida tervishoiutöötaja osutab olukorras, kus abi edasilükkamine või selle andmata jätmine võib kaasa tuua abivajaja surma või püsiva tervisekahjustuse.

Eesti Haigekassa rahastab kindlustatud isikutele osutatavaid ambulatoorseid ja statsionaarseid teenuseid, samuti teatud juhtudel taastus- ja hooldusravi ning hambaraviteenuseid. Hambaravi on tasuta alla 19-aastastele. Tasuta hambaravi saab Eesti Haigekassa tervishoiuteenuste loetelus nimetatud teenuste piires ja tervishoiuteenuse osutaja juures, kellega Eesti Haigekassal on ravi rahastamise leping. Alates 1. jaanuarist 2009 saavad 300-kroonist hambaravihüvitist taotleda inimesed, kellele on riikliku pensionikindlustuse seaduse alusel määratud töövõimetus- või vanaduspension, ning üle 63-aastased kindlustatud isikud. Kõrgendatud määras ehk 450 krooni suurust hüvitist makstakse jätkuvalt rasedatele, alla üheaastase lapse emadele ja neile, kellel on tervishoiuteenuse tagajärjel tekkinud hambaraviteenuse suurenenud vajadus. 63-aastastele ja vanematele ravikindlustatud isikutele, vanadus- ja töövõimetuspensionäridele hüvitab Eesti Haigekassa kord kolme aasta jooksul 4000 krooni hambaproteeside maksumusest.

Ajutise töövõimetuslehe hüvitis on rahaline kompensatsioon, mida Eesti Haigekassa maksab töövõimetuslehe alusel kindlustatud isikule, kellel jääb ajutise töövabastuse tõttu saamata

¹ Riik maksab sotsiaalmaksu järgmiste isikute eest: vanemahüvitise saaja; lapsehooldustasu saaja; seitsme- ja enamalapselise pere vanema toetust saav isik; kuni vanaduspensionieani isik, kellele makstakse hooldajatoetust puudega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse alusel; teatud juhtudel 40 või enama protsendi töövõime kaotusega töötaja; Eesti välisesinduses töötava diplomaadi ja teenistujaga kaasas olev mittetöötav abikaasa kuni vanaduspensionieani jõudmiseni; kaitsejõududes ajateenistuses viibiv ajateenija; tuumakatastroofi, tuumakatsetuse või aatomelektrijaama avari tagajärgede kõrvaldamisest osa võtnud mittetöötav isik kuni vanaduspensionieani jõudmiseni; töötuna arvel olev isik; sotsiaalhoolekande seaduse alusel sotsiaaltoetust saav välisriigist Eestisse elama asunud Eesti kodanik või eesti rahvusest isik ning tema abikaasa, lapsed ja vanemad. Töötuskindlustushüvitist saava isiku eest maksab sotsiaalmaksu Eesti Töötukassa.

sotsiaalmaksuga maksustatud tulu. Töövõimetushüvitiste arvestamise aluseks on alates 2002. aastast kindlustatud isiku eelmise aasta sotsiaalmaksu alusel arvatud tulu. Haiguse korral hüvitatakse alates 2009. aasta juulist 70%, alla 12-aastase lapse kodus põetamise eest 80% ning sünnituse ja töötrauma korral 100% ühe kalendripäeva keskmisest tulust. Hüvitise maksmise aeg erineb: haige pereliikme hooldamise ja karantiini korral järjest kuni 7 päeva, alla 12-aastase lapse põetamisel kuni 14 päeva, haigestumise ja tööõnnetuse korral üldjuhul kuni 182 päeva. Haiguslehe korral maksab töövabastuse neljandast kuni kaheksanda päevani hüvitist tööandja (arvestuse aluseks on viimase kuue kuu makstud keskmine töötasu) ning alates üheksandast päevast Eesti Haigekassa (arvestuse aluseks on eelmisel kalendriaastal makstud sotsiaalmaks). Hooldus- ja sünnituslehe puhul maksab seda alates esimesest päevast Eesti Haigekassa. Erandiks on ka raseda haigestumine või vigastus, mille korral maksab Eesti Haigekassa hüvitist alates teisest päevast.

Ravimikompensatsioonina hüvitab Eesti Haigekassa ravimite loetellu kantud ravimite puhul apteegile osa ravimi hinnast. Alates 1. jaanuarist 2003 maksab Eesti Haigekassa täiendavat ravimihüvitist juhul, kui inimene ise on tasunud soodusravimite eest 6000 kuni 20 000 krooni kalendriaastas. See aitab hüvitada ravimitele tehtavaid kulutusi ravikindlustatutel, kes peavad ravimeid manustama pika aja vältel ja erinevaid ravimeid kombinatsioonis.

Riigieelarvest rahastatakse Sotsiaalministeeriumi kaudu kiirabi ja vältimatut abi ravikindlustusega hõlmamata isikutele, riigireservi ravimite ja meditsiinivahendite julgeolekuvaru moodustamist, hoidmist ja uuendamist, arstiabi kvaliteedi ekspertkomisjoni tellitud ekspertiisi, riiklikke tervishoiuprogramme, tervishoiualast teadus- ja arendustegevust, riiklikke investeringuid Vabariigi Valitsuse kinnitatud haiglavõrgu arengukava alusel, valmisolekut tervishoiuteenuste osutamiseks hädaolukorras ning tervise infosüsteemi. Sotsiaalkindlustusameti kaudu rahastatakse ööpäevaringse erihooldusteenuse osutamise käigus osutatud iseisvat öendusabi. Justiitsministeeriumi kaudu rahastatakse riigieelarvest tervishoiuteenuste osutamist kinnipeetavatele, kohtuotsuse alusel määratud meditsiiniliste mõjutusvahendite kohaldamist ning kohtupsühhiaatriaekspertiisi ja kohtuarstlikku ekspertiisi. Kaitseministeeriumi kaudu rahastatakse riigieelarvest tervishoiuteenuste osutamist Kaitseministeeriumi valitsemisalas; kaitseväe teenistuskõlblikkuse astme määramist; rahuaja ja sõjaaja tervishoiukorralduse toimimiseks vajalike kaitseväe meditsiinivarude, sealhulgas ravimite moodustamist, hoidmist ja uuendamist; kaitseväelastele, eruväelastele, kaitseliitlastele, okupatsioonirežiimide poolt represseeritud isikutele ning kaitseväe teenistuses teenistusülesannete täitmise tõttu hukkunud kaitseväelaste perekonnaliikmetele taastusravi osutamist, samuti investeringuid kaitseväe meditsiinikeskuste ehitamise ja renoveerimisse.

Valla- või linnaelarvest rahastatakse tervishoiuteenuste osutamist ja muid tervishoiukulusid valla- või linnavolikogu otsuse alusel.

Statistiline ülevaade

Järgnev osa on koostatud Tervise Arengu Instituudis kogutava tervishoiustatistika² ning Tervise Arengu Instituudi tervisestatistika ja terviseuuringute andmebaasi (TSTUA), Sotsiaalministeeriumi, Statistikaameti, Terviseameti, tuberkuloosiregistri, vähiregistri ning Eesti Haigekassa andmete põhjal. Tekstis on enamasti võrreldud 2000. ja 2009. või 2010. aasta andmeid.

Eestis osutas tervishoiuteenuseid 2010. aasta lõpus 1310 juriidilist isikut (st asutust), kusjuures erasektori osakaal osutajate üldarvus oli 96%. Erasektorisse arvatakse asutused, milles puudub riigi või kohaliku omavalitsuse kapitaliosalus või on see äriühingus alla 50%. Avaliku sektori asutustes on enamusosalus riigil või kohalikul omavalitsusel. Haiglatest kuulub erasektorisse vaid 36%, perearstiteenuse osutajatest ja hambaraviasutusest peaaegu 100%. Vaadates haiglaid liigiti, on näha, et viimastel aastatel pole suuri muutusi toimunud (tabel 1). Samal ajal on märgata, et kui 2009. aastal oli perearstiasutusi vähem kui 2007. aastal, siis 2010. aastaks on varasem seis taastunud.

Praktiseerivate arstide ja õdede arv 10 000 elaniku kohta on võrreldes 2000. aastaga 2010. aastaks vähesel määral suurenenud (tabel 2): arste oli 10 000 elaniku kohta 2000. aastal 30,1 ja 2010. aastal 32,5, õdesid vastavalt 57,7 ja 61,4. Kõige rohkem praktiseerivaid arste ja õdesid 10 000 elaniku kohta oli aastal 2008, kui vastavad näitajad olid 33,5 arsti ja 64 õde. Kuigi 2010. aastal töötas arste vähem kui 2008. või 2009. aastal, oli 2000. aastaga võrreldes praktiseerivaid arste kokkuvõttes 5% rohkem. Praktiseerivate õendustöötajate arv ühe arsti kohta on vaadeldaval ajavahemikul püsinud 2 piires.

Tervishoiutöötajate vanuselisest jaotusest ilmneb, et iseloomulik on vanemate arstide suur osakaal ning noorte arstide vähenemine juurdetulek (joonis 1). 42% arste on vanuses 45–59 ning vaid 27% vanuses 30–44.

Praktiseerivate hambaarstide arv on viimase üheteistkümne aasta jooksul suurenenud 18% (tabel 2). 2010. aastal oli hambaarste 10 000 elaniku kohta 9,0 (2000. aastal 7,5).

Eelneva kõrval on oluline vaadata ka arstide ja õdede poolt täidetud ametikohti (tabel 3). Kõige rohkem täidetud ametikohti oli arstidel aastal 2000, aastaks 2010 on arstide poolt täidetud ametikohtade arv 4,3% kahanenud. Õdede ja hambaarstide poolt täidetud ametikohtade arv on seevastu alates 2000. aastast kasvanud. 2009. aastal oli 3% rohkem õdede ja 11% rohkem hambaarstide poolt täidetud ametikohti kui 2000. aastal. 2010. aastaks oli hambaarstide poolt täidetud ametikohtade arv võrreldes 2000. aastaga suurenenud 9,8%. Seega oli 2010. aastal hambaarstide poolt täidetud ametikohti vähem kui 2009. aastal.

Arstide keskmine kuupalk oli 2010. aastal 2,1, õdedel 1,1 ja hooldajatel 0,6 Eesti keskmist palka (joonis 2). Õdede keskmine kuupalk moodustas arstide keskmisest 49% ning hooldajate keskmine kuupalk 45% õdede keskmisest palgast.

² Iga-aastane tervishoiustatistika tehakse kättesaadavaks Tervise Arengu Instituudi (TAI) koduleheküljel aadressil www.tai.ee. Kui ei ole viidet allikale, on kasutatud TAI-s kogutud ja töödeldud andmeid.

Ambulatoorse abi kasutamine on pärast 2007. aasta kõrgpunkti vähenenud: 2009. aastal võrreldes 2008. aastaga 4% ja 2010. aastal vastavalt 9% visiitide üldarvust (tabel 4). 8 miljonit arstivastuvõttu aastal 2010 teeb keskmiseks vastuvõttude arvuks ühe inimese kohta 6. Aastal 2000 tehti samuti 6 vastuvõttu ühe elaniku kohta.

Suuremaid muutusi on näha õendusabi arengus. Õendustöötajate iseseisvate vastuvõttude arv 100 elaniku kohta on 2010. aastaks suurenenud 62-ni (tabel 5). Seoses koduõendus-hooldus-teenuste laiemal levikuga on lisandunud ka õendustöötajate koduviite: nende arv on enam kui kolmekordistunud, kui võrrelda 2010. aastat 2004. aastaga. Õendustöötajate koduviitide arv 100 elaniku kohta on suurenenud 7-lt aastal 2004 kuni 24-le aastal 2010.

Kiirabi abi saanud elanike arv on aastaks 2010 võrreldes aastaga 2000 vähenenud 14% (tabel 6), samal ajal on väljakutsel abi saanud inimeste arv kasvanud 5000 inimese võrra.

Küsitlusuuringute andmetel on tervishoiuteenuseid kasutanute osakaal rahvastikus 2009. aastal võrreldes eelnenud aastaga vähenenud (joonis 3), kuid teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi hinnangutes suuri muutusi ei ole (joonis 4 ja 5). Samuti ollakse küllalt rahul tervishoiuteenuse osutajate ja tugiteenustega (joonis 6). 2010. aastal käis perearsti juures 64%, eriarsti juures 45% ja hambaarsti juures 38% täiskasvanud elanikke (joonis 3). Pärast täiskasvanute hambaravi tasuliseks muutumist 2001. aastal hakkas hambaarstikülastuste arv kahanema: külastuste arvu vähenemine peatus vaid aastal 2006, kahanedes seejärel edasi (tabel 7). Kui 2007. ja 2008. aastal tehti ühe elaniku kohta 1,5 hambaarsti vastuvõttu, siis 2010. aastal vähenes see näitaja 1,3 vastuvõtuni elaniku kohta.

Haiglate ravivoodite arvu kahanemine on toimunud koos keskmise ravikestuse lühenemise ja voodikäibe suurenemisega (tabel 8), kuid 2009. aasta andmeid vaadates on märgata, et voodikäive on pisut langenud, ent 2010. aastal voodikäive endiselt suurenes. Ehkki ravivoodide on võrreldes 2000. aasta lõpu seisuga 2010. aastaks 27% vähem, on hospitaliseeritud 1000 elaniku kohta üksnes 11% vähem.

Kui 2000. aastal sai 1000 elaniku kohta haiglaravi 204 ja päevaravi 15 inimest (kokku 219), siis 2010. aastal viibis haiglaravil 182 ja päevaravil 44 inimest 1000 elaniku kohta (kokku 226). Päevaravil viibinute arv on aastatel 2000–2010 suurenenud 2,8 korda.

Aktiivravi- ehk lühiravivoodite arv on üheteistkümne aastaga kahanenud 39% (joonis 7). Aastal 2010 oli 10 000 elaniku kohta 35 aktiivravivoodit, 2000. aastal 56 (tabel 8).

Pikaravivooditest on võrreldes 2000. aastaga vähenenud psühhiaatriavoodite (33%) ja tuberkuloosivoodite (33%) arv (joonis 7). Hooldusravivoodite arv 10 000 65-aastase ja vanema elaniku kohta on seevastu vaadeldava ajavahemiku jooksul suurenenud 40-lt 68-le, mis siiski ei kata veel kogu vajadust (tabel 8). Eesti hooldusravivõrgu arengukava kohaselt on eesmärk tagada 2015. aastaks 100 ravivoodit 10 000 65-aastase ja vanema elaniku kohta. Ka ravivoodite struktuur on tunduvalt muutunud: kui 2000. aastal oli hooldusravivoodideid 8% voodite üldarvust, siis 2010. aastal 22% (joonis 8).

Tuberkuloosi esmasjuhtude arv on vaadeldava perioodi jooksul pidevalt vähenenud, mis näitab riiklike tuberkuloosiprogrammide (1998–2003, 2004–2007, 2008–2012) tõhusust (tabel 9). Aktiivse tuberkuloosi esmasjuhtude arv on 2010. aastaks 2000. aasta haigestumistasemega võrreldes vähenenud 2,6 korda. 2010. aasta tuberkuloosi esmasjuhtudest oli 10% patsiente ka HIV-positiivsed.

Üldise nakkushaigustesse haigestumuse vähenemise kõrval on uute HIV-nakkuse juhtude arv samuti edasi kahanenud ning AIDS-i juhtude arv suurenes kuni aastani 2008, misjärel see mõningal määral vähenes (tabel 10). Pärast 2001. aasta haigestumuse tippu (kui aastaga lisandus 1474 uut juhtu) registreeriti 2010. aastal 372 uut HIV-i nakatunut. Naiste osakaal HIV-nakatunute seas on aastate jooksul suurenenud, olles 2010. aastaks 39% (aastal 2000 oli HIV-nakkuse kandjatest naised ainult viiendik). 1. detsembril 2005 kinnitas valitsus HIV-i ja AIDS-i riikliku strateegia aastateks 2006–2015 ning selle tegevuskava aastateks 2006–2009. Strateegia üldeesmärk on saavutada püsiv langustendents HIV-nakkuse levikus ning hoida tegevustega ära epideemia levimine üldrahvastikku.

Uute vähijuhtude arv on 2007. aasta andmete põhjal pisut suurenenud: diagnoositi 6791 uut vähijuhtu (tabel 11). 31. detsembri 2003. aasta seisuga oli Eesti rahvastikus hinnanguliselt 35 384 inimest (12 066 meest ja 23 318 naist), kellel oli diagnoositud mõni pahaloomuline kasvaja. Samuti on kasvanud suremus pahaloomulistes kasvajatesses (tabel 12). Aastal 2000 suri 100 000 elaniku kohta 246 inimest pahaloomulistes kasvajatesses, 2010. aastal oli see näitaja juba 265. Kui aga vaadata suremust pahaloomulistes kasvajatesses 15–64-aastaste elanike seas, on märgata siiski langust (joonis 9). Aastal 2000 oli 1000 15–64-aastase elaniku kohta 1,4 surmajuhtu pahaloomulistes kasvajatesses ning aastal 2010 oli vastav näitaja 1,1.

Eeldatav eluiga sünnimomendil on alates 2000. aastast pikenenud, olles 2010. aastal meestel 70,6 ja naistel 80,5 eluaastat (tabel 13). Samal ajal elavad naised meestest siiski peaaegu 10 aastat kauem. Võrreldes eeldatava elueaga ei ole tervena elatud eluaastad näidanud nii järjekindlat tõusutrendi. Tervena elatud eluaastate näitaja vähenes meestel 2007. aastal 0,4 eluaasta võrra ning 2010. aastal kahanes see võrreldes 2009. aastaga 0,8 eluaastat (meestel 0,7 ja naistel 1 aastat).

Alates 2002. aastast on kasvanud nende elanike osakaal rahvastikus, kes hindavad oma tervist heaks või väga heaks: neid oli 2010. aastal 50% (joonis 10). Aastal 2002 oli hea või väga hea tervise enesehinnanguga inimeste osakaal rahvastikus 43%. Kuidas aga on muutunud inimeste harjumused, selgub Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuringute andmetest. Vaadates puu- ja juurvilja ning keedusoola tarbimist toidu valmistamisel, on märgata positiivseid suundumusi. Kui 2000. aastal tarbis vähemalt kolmel päeval nädalas 38% mehi puuvilju ja 36% mehi juurvilju, siis 2010. aastal olid mõlemad näitajad juba 44% (joonis 11). Ka naiste seas on märgata puu- ja juurviljade tarbimise positiivset trendi: 2010. aastal sõi 11 protsendipunkti enam naised puuvilju ja 9 protsendipunkti enam juurvilju kui 2000. aastal. Keedusoola kasutamine toidu valmistamisel on vaadeldaval perioodil (2000–2010) vähenenud nii meeste (vähenemine 7 protsendipunkti) kui ka naiste hulgas (vähenemine 12 protsendipunkti) (joonis 12). Samas on märgata ülekaaluliste ja rasvunute osakaalu kasvu rahvastikus (joonis 13). Kui 2000. aastal oli ülekaalulisi või rasvunuid meeste hulgas 43% ja naiste seas 41%, siis 2010.

aastal olid vastavad näitajad juba 56% ja 45%. Seega on rasvunute või ülekaaluliste osakaal meeste hulgas kasvanud 13 protsendipunkti ja naistel 4 protsendipunkti.

Majanduse kiire kasv aastani 2008 suurendas tööhõivet ja töötavate inimeste osakaalu kindlustatute seas 52,2%-ni 2007. aasta lõpus (tabel 14). Seoses 2008. aasta sügisel alanud majanduslangusega on aga märgata töötavate inimeste osakaalu vähenemist kindlustatute hulgas: 2010. aasta lõpus oli neid 45%. Arvuliselt oli töötavaid kindlustatuid ligi 107 000 inimese võrra vähem kui 2007. aastal. Mittetöötavate kindlustatute arv on 2007. aastaga võrreldes suurenenud umbes 75 000 võrra, sest Eesti Töötukassas töötuna arvel olevad inimesed on kaetud riikliku ravikindlustusega. Sellegipoolest on ligi 6% elanikke riikliku ravikindlustusega hõlmamata. Valdavalt on need inimesed, kes ei tööta ega pole end Eesti Töötukassas arvele võtnud või saavad ümbrikupalka.

Ravikindlustuskuludest on võrreldes 2000. aastaga teistest rohkem suurenenud ravimihüvitised (kolm korda) ning rahalistest hüvitistest kõige enam sünnitus- ja hooldushüvitised (tabel 15). Kulude struktuurimuutustest võib esile tuua ravimihüvitiste osakaalu suurenemise aastal 2002, mis seejärel vähenes ja aastast 2009 taas kasvama hakkas, ning rahaliste hüvitiste osakaalu suurenemise 2002. aasta 18%-lt 20%-le aastal 2009 (joonis 14), seda eelkõige hooldus- ja sünnitushüvitiste arvel (joonis 15). Seoses 2009. aastal muutunud hüvitiste maksmise korraga on aga 2010. aastal kahanenud rahaliste hüvitiste osakaal 13%-le, eelkõige keskmise haigushüvitise maksumuse vähenemise tõttu. Teisalt on juba 2009. aastast olnud väiksem ka hüvitatud haigushüvitise päevade arv (tabel 16).

Riigieelarve tervishoiukulud vähenesid 2009. aastal võrreldes 2008. aastaga 16% (tabel 17) ning suurenesid 2010. aastal võrreldes 2009. aastaga 3,5%. 2010. aastal vähenesid võrreldes aastaga 2009 taastusravi kulud (73%) ning kapitalikulud (71%). Teisalt kasvasid aga kulud nakkushaiguste tõkestamisele (20%) ja ambulatoorsete patsientide ravimitele, meditsiinitoodele ja abivahenditele (18%).

Tervishoiu kogukulud moodustasid 2010. aastal 6,3% SKP-st (tabel 18). Riikliku ravikindlustuse osakaal oli 2010. aastal 68% ja riigieelarve tervishoiukulud olid 9,5% tervishoiu kogukuludest. Kohalikud omavalitsused kulutasid 1,2% ja leibkonnad (st elanikud) ise panustasid 18,6%.

Tabelid ja joonised

Arstiabi

Tabel 1. Tervishoiuteenuse osutajad, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010
(aasta lõpus)

Asutuse liik ¹	2000	2004	2007	2009	2010
Haiglad kokku	68	51	57	59	59
piirkondlik haigla ²	...	3	3	3	3
keskhaigla ³	...	4	4	4	4
erahaigla	11	6	9	9	9
üldhaigla	39	12	11	11	11
kohalik haigla	...	5	6	6	6
taastusravihaigla	...	4	3	3	3
hooldushaigla	12	17	21	23	23
muud	6	–	–	–	–
Ambulatoorsed	465	706	718	707	712
perearstiasutused	292	473	475	469	476
eriarstiasutused	173	233	243	238	236
Stomatoloogilise abi asutused	364	443	446	456	449
Kiirabiasutused⁴	7	7	5	5	5
Õendusabiasutused⁵	...	8	21	22	24
Muu asutus⁶	75	49	59	60	61

¹ Tervishoiuteenuse osutajate liigituse aluseks on siin peamine osutatav tervishoiuteenus (haiglatel statsionaarse teenuse osutamine).

² Piirkondlikud haiglad: SA Tartu Ülikooli Kliinikum, SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla ja SA Tallinna Lastehaigla.

³ Keskhaiglad: AS Ida-Tallinna Keskhaigla, AS Lääne-Tallinna Keskhaigla, AS Ida-Viru Keskhaigla ja SA Pärnu Haigla.

⁴ Lisaks iseseisvatele kiirabiasutustele töötab kiirabiosakondi teiste tervishoiuasutuste (enamasti haiglate) allüksustena. Selliseid kiirabiosakondi oli 2010. aasta lõpus 19 ja teenuseosutajaid kokku 24.

⁵ Õendusabi on õendustöötaja osutatud tervishoiuteenus. Iseseisva õendusabi teenused on koduõendus-hooldusteenus ja koolitervishoiuteenus.

⁶ Muu asutus – eespool nimetatud asutus, kellel on tervishoiuteenuse osutamise tegevusluba, nt taastusravi-, diagnostika- ja koolitervishoiuteenust osutavad asutused, vanglate ambulatoorsed meditsiiniosakonnad ning asutused, kes korraldavad esmaabikoolitusi, annavad telefoni teel arstikonsultatsioone ja osutavad perearstidele abipersonali teenust.

Allikas: Tervise Arengu Instituut

Tabel 2. Praktiseerivate tervishoiutöötajate¹ arv vastaval ametikohal 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010 (aasta lõpus)

Tervishoiutöötajad	2000	2004	2007	2009	2010
Arstid²	4 110	4 156	4 384	4 397	4 355
perearstid	440	819	815	834	865
Hambaarstid²	1 025	1 159	1 164	1 196	1 204
Õed	7 890	8 406	8 591	8 223	8 222
Ämmaemandad	386	379	400	387	370
Muud tervishoiutöötajad³	...	4 534	4 638	5 728	5 783
haiglaapteekide proviisorid	62	67	59	65	71
haiglaapteekide farmatseudid	45	36	25	27	34
hooldusõed (põetajad) ⁴	...	1 918	1 935	2 950	2 996
Proviisorid üldapteekides⁵	749	777	813	792	774
Farmatseudid üldapteekides⁵	...	551	563	573	583
Tervishoiutöötajaid 10 000 elaniku kohta					
Arstid²	30,1	30,8	32,7	32,8	32,5
perearstid	3,2	6,1	6,1	6,2	6,5
Hambaarstid²	7,5	8,6	8,7	8,9	9,0
Õed	57,7	62,4	64,1	61,3	61,4
Ämmaemandad	2,8	2,8	3,0	2,9	2,8
Muud tervishoiutöötajad³	...	33,6	34,6	42,8	43,1
proviisorid haiglaapteekides	0,5	0,5	0,4	0,5	0,5
farmatseudid haiglaapteekides	0,3	0,3	0,2	0,2	0,3
hooldusõed (põetajad) ⁴	...	14,2	14,4	22,0	22,1
Proviisorid üldapteekides⁵	5,5	5,8	6,1	5,9	5,8
Farmatseudid üldapteekides⁵	...	4,1	4,2	4,3	4,4

¹ Arst, hambaarst, õde ja ämmaemand, kui nad töötavad oma erialal ja on registreeritud Terviseameti. Tervishoiutöötaja võib osutada tervishoiuteenuseid omandatud eriala piirides, mille kohta on talle väljastatud Terviseameti tõend tervishoiutöötajana registreerimise kohta. Apteegiteenuse osutamiseks peavad proviisor ja farmatseut olema registreeritud Terviseameti proviisorite ja farmatseutide riiklikus registris. Näitab, kui palju inimesi ja millistel ametialadel töötab tervishoiuteenuste osutamisel. Ei sisalda sotsiaalhoolekandeaastutustes töötavate tervishoiutöötajate arvu.

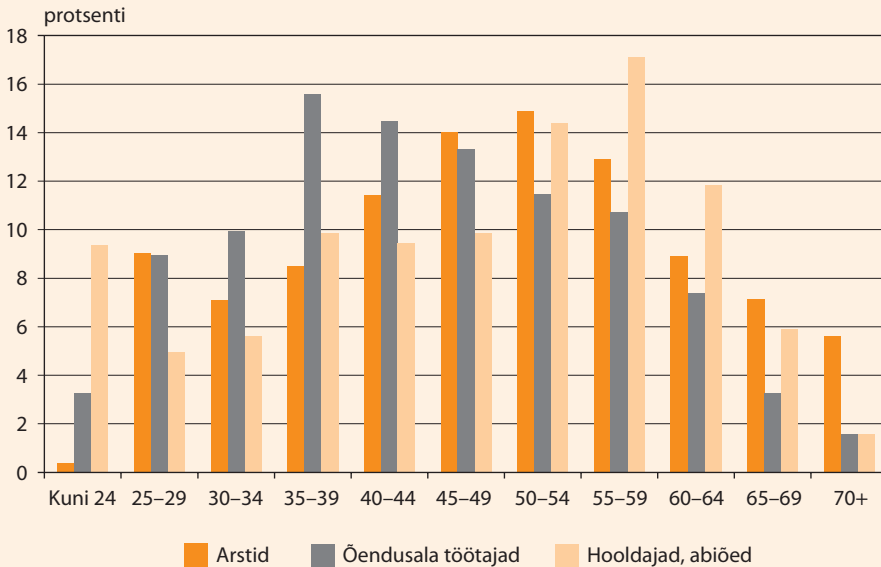
² Arstide ja hambaarstide arvud koos residentide ja 2000. aastal ka koos internidega.

³ Sisaldab laborantide, meditsiinistatistikute, hooldusõdede (põetajate), kiirabitehnikute, hambatehnikute, dentistide, radio-loomatöötajate, optometristide, abiõdede, haiglaapteekides töötavate proviisorite ja farmatseutide ning teiste asutustes töötavate kõrgharidusega spetsialistide arvu.

⁴ Hooldusõdede arv sisaldab ainult hooldusõe ametikohal töötavaid isikuid. Abiõdede arv sisaldub käesolevas tabelis muude tervishoiutöötajate real.

⁵ Ravimiameti andmed.

Joonis 1. Tervishoiutöötajad vanuse järgi¹, märts 2010 (protsenti)

¹ Tervishoiutöötajate tunnipalga aruande põhjal. Hõlmab kõiki tervishoiuasutuste töötajaid, kelle andmed olid uuringus, sõltumata nende töökoormusest.

Allikas: Tervise Arengu Instituut

Tabel 3. Tervishoiutöötajate poolt täidetud ametikohad 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010 (aasta lõpus)

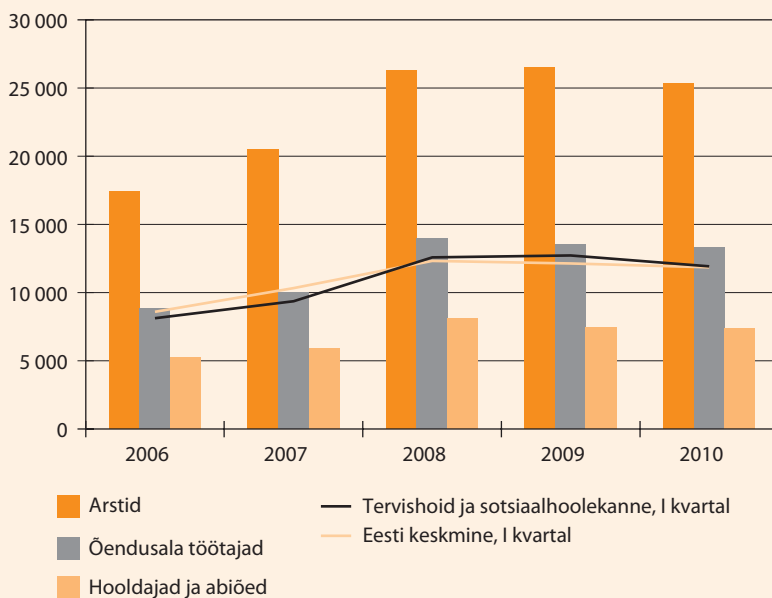
Tervishoiutöötajad	2000	2004	2007	2009	2010
Arstid¹	4 432	4 120	4 261	4 216	4 240
perearstid	437	817	817	832	853
Hambaarstid¹	1 095	1 173	1 160	1 218	1 202
Õed	8 098	8 122	8 288	8 087	8 070
Ämmaemandad	398	351	372	366	369
Muud tervishoiutöötajad²	...	4 299	4 411	5 435	5 485
haiglaapteekide proviisorid	60	65	59	62	68
haiglaapteekide farmatseudid	46	36	25	26	32
hooldusõed (põetajad)	...	1 716	1 712	2 689	2 718

¹ Arstide ja hambaarstide poolt täidetud ametikohtade arv koos antud ametiala residentide ja 2000. aasta osas ka koos internide poolt täidetud ametikohtade arvuga.

² Sisaldab laborantide, meditsiinistatistikute, hooldusõdede (põetajate), kiirabitehnikute, hambatehnikute, dentistide, radioloogiatehnikute, optometristide, abiõdede, haiglaapteekides töötavate proviisorite ja farmatseutide ning teiste asutustes töötavate kõrgharidusega spetsialistide poolt täidetud ametikohti.

Allikas: Tervise Arengu Instituut

Joonis 2. Tervishoiutöötajate¹ keskmine kuupalk², 2006–2010
(märts, krooni kuus)

¹ Tervishoiutöötajate keskmise kuupalga arvutamisel on arvesse võetud ainult nende töötajate palgad, kes töötasid täiskoormusega ega puudunud märtsis töölt.

² Kuupalk sisaldab põhipalka, regulaarseid lisatasusid, lisatasu õhtuse töö, öötöö, puhkepäevadel ja riiklikel pühadel töötamise eest, lisatasu ületundide eest ning teisi regulaarseid ja mitteregulaarseid lisatasusid.

Allikas: Tervise Arengu Instituut, Statistikaamet

Tabel 4. Ambulatoorne arstiabi, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010

	2000	2004	2007	2009	2010
Visiitide arv, tuhat					
arsti ambulatoorsed vastuvõttud	8 151	8 303	8 766	8 333	8 009
perearsti vastuvõttud	1 972	3 935	4 317	4 166	3 909
arsti koduviisiidid	503	178	128	97	79
perearsti koduviisiidid	197	162	116	89	72
Keskmine perearsti visiitide arv ühe perearsti ametikoha kohta	4 963	5 015	5 424	5 114	4 667
vastuvõttud	4 512	4 816	5 281	5 007	4 583
koduvisiitideid	451	199	142	107	84
Elanikke ühe perearsti ametikoha kohta	3 127	1 652	1 644	1 611	1 571
Perearsti vastuvõtte¹ ambulatorsete vastuvõttude üldarvust, %	24,2	47,4	49,2	50,0	48,8
Perearsti koduviisiite¹ koduviisiitide üldarvust, %	39,2	91,3	90,9	92,2	90,8
Ühe elaniku kohta aastas					
arsti ambulatoorsed vastuvõttud	6,0	6,2	6,5	6,2	6,0
perearsti vastuvõttud	1,4	2,9	3,2	3,1	2,9
arsti koduviisiidid	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1
perearsti koduviisiidid	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

¹ Kõik perearstide vastuvõttud ja koduviisiidid, mitte perearstiasutuste vastuvõttud ja koduviisiidid.

Allikas: Tervise Arengu Instituut

Tabel 5. Õendusabi¹, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010

	2000	2004	2007	2009	2010
Õendustöötaja visiitide arv, tuhat					
ambulatoorsed vastuvõttud	226	346	474	694	827
pereõe vastuvõttud ²	...	134	313	438	496
koduvisiidid	7	100	243	307	327
pereõe koduvisiidid ²	...	17	18	17	19
Õendustöötaja visiitide arv ühe elaniku kohta aastas					
ambulatoorsed vastuvõttud	0,17	0,26	0,35	0,52	0,62
koduvisiidid	0,01	0,07	0,18	0,23	0,24

¹ Aastal 2000 velskri iseseisev töö (sh velskripunktides), aastast 2004 õendustöötaja (õe, ämmaemanda) iseseisvad vastuvõttud ja koduvisiidid.

² Perearstiasutuste õdede iseseisev töö.

Allikas: Tervise Arengu Instituut

Tabel 6. Kiirabi, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010 (tuhat)

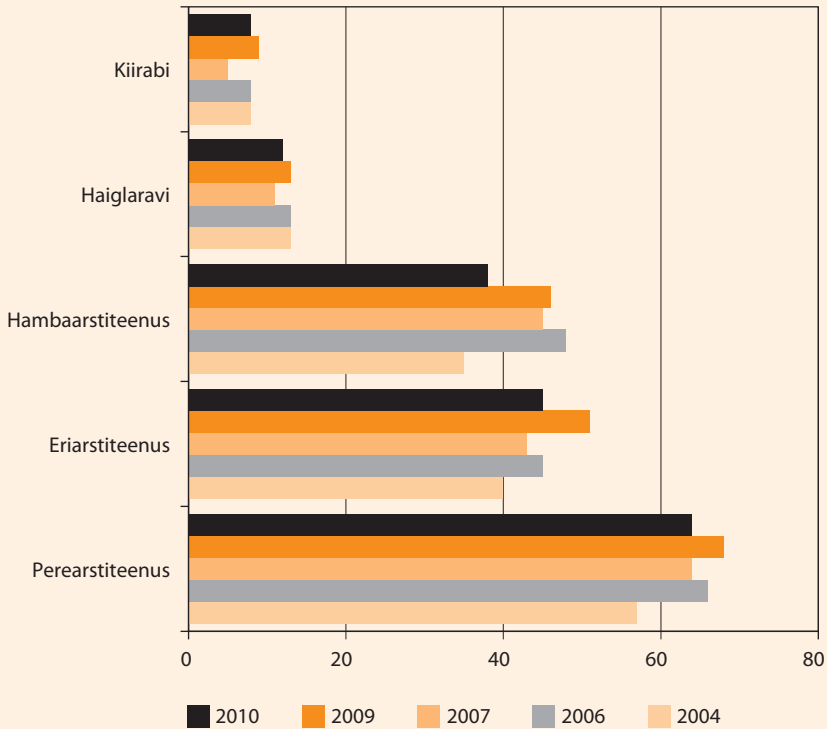
	2000	2004	2007	2009	2010
Kiirabilt abi saanud inimeste arv kokku	286	242	240	242	245
õnnetusjuhtumid ¹	35	39	37	34	33
haigestumine ¹	177	200	201	206	209
haigete ja sünnitajate vedu ^{1,2}	19	3	2	2	2
väljakutsetel abi saanud inimesed	232	234	230	234	237
ise kiirabiasutusse pöördunud ja abi saanud inimesed	54	8	9	8	8
Abi saanud inimeste arv kokku 1000 elaniku kohta	209	179	179	181	183
täiskasvanud (15+)	217	190	188	186	189
lapsed (0–14)	171	125	127	150	145

¹ Enne 2004. aastat on näitaja üksnes väljakutsetel abi saanud inimeste kohta, st ilma ise kiirabiasutusse pöördunuteta.

² Alates 2004. aastast on välja toodud vaid sünnitajate vedu.

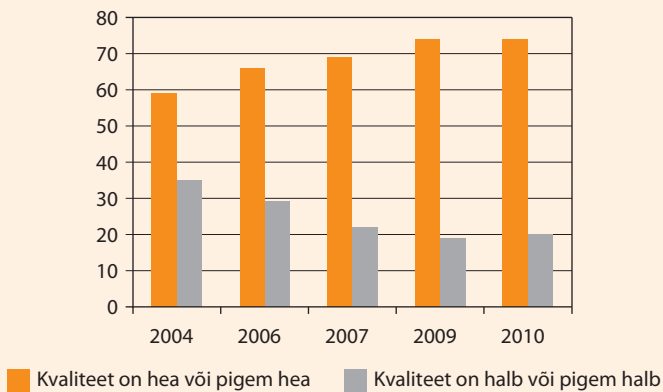
Allikas: Tervise Arengu Instituut

Joonis 3. Viimase 12 kuu jooksul tervishoiuteenuseid kasutanute osakaal, 2004, 2006, 2007 ja 2009–2010 (protsenti)

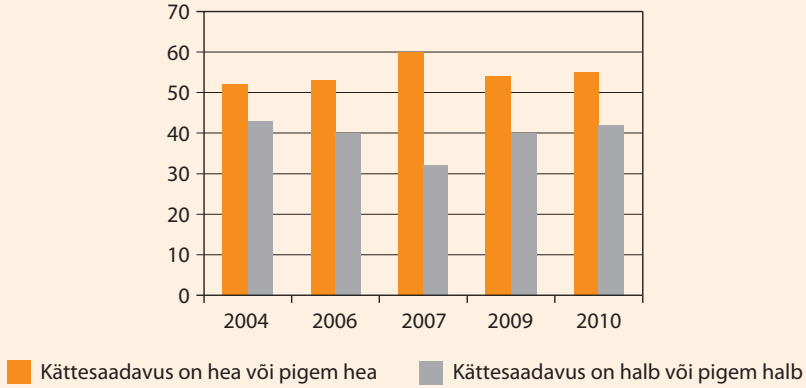
Allikas: Sotsiaalministeerium ja Eesti Haigekassa, „Patsientide hinnangud tervisele ja arstiabile 2010”

Joonis 4. Hinnang arstiabi kvaliteedile, 2004, 2006–2007 ja 2009–2010 (protsenti)

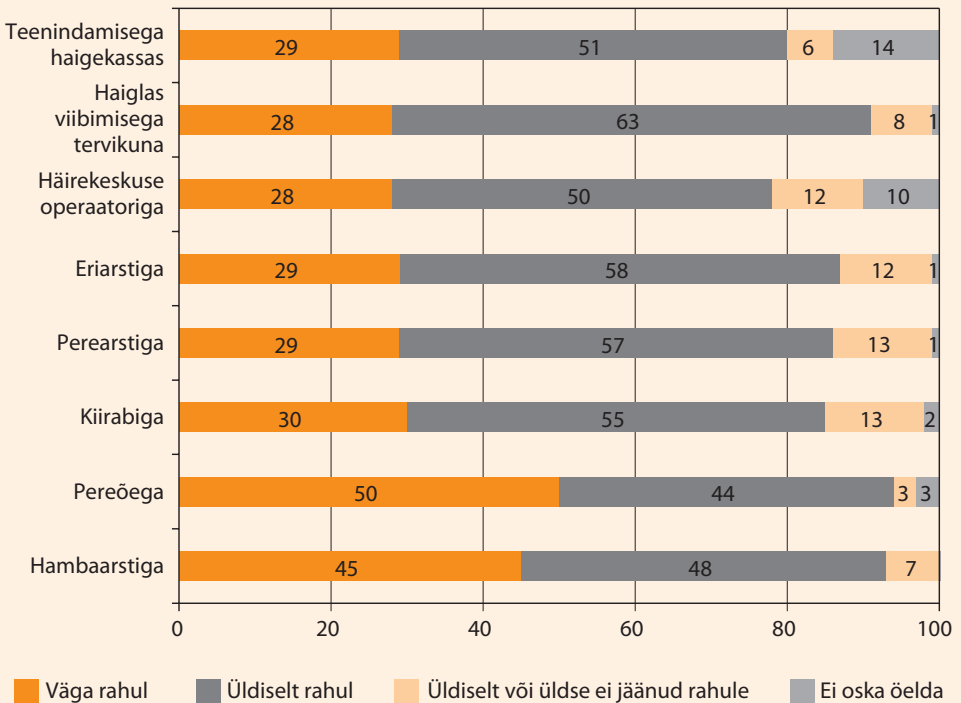
Allikas: Sotsiaalministeerium ja Eesti Haigekassa, „Patsientide hinnangud tervisele ja arstiabile 2010”

Joonis 5. Hinnang arstiabi kättesaadavusele, 2004, 2006–2007 ja 2009–2010 (protsenti)

Allikas: Sotsiaalministeerium ja Eesti Haigekassa, „Patsientide hinnangud tervisele ja arstiabile 2010”

Joonis 6. Kasutajate¹ rahulolu tervishoiuteenuse osutajate ja tervishoiu tugiteenustega, 2010 (protsenti)

¹ Viimase 12 kuu (haiglaravi, kiirabi ja häirekeskuse puhul viimase kahe aasta) jooksul teenust kasutanutest.

Allikas: Sotsiaalministeerium ja Eesti Haigekassa, „Patsientide hinnangud tervisele ja arstiabile 2010”

Tabel 7. Hambaravi, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010

	2000	2004	2007	2009	2010
Hambaarsti vastuvõttude arv kokku, tuhat	2 310	2 012	1 999	1 825	1 744
ravi	1 891	1 658	1 620	1 480	1 417
proteesimine	298	236	261	244	231
ortodontia	121	118	117	101	97
Hambaarsti vastuvõttude arv kokku ühe elaniku kohta	1,69	1,48	1,49	1,36	1,30
ravivastuvõttud	1,38	1,23	1,21	1,10	1,06
täiskasvanud (15+)	1,31	1,09	1,06	0,96	0,91
lapsed (0–14)	1,68	1,99	2,03	1,91	1,88

Allikas: Tervise Arengu Instituut

Tabel 8. Ravi haiglas ja päevaravi (sh päevakirurgia) osakonnas, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010

	2000	2004	2007	2009	2010
Haiglaravi					
ravivõtte arv, aasta lõpus	9 828	7 850	7 473	7 289	7 145
aktiivravivõtteid ¹	7 600	5 750	5 101	4 844	4 647
ravivõtteid 10 000 elaniku kohta	71,9	58,3	55,7	54,4	53,3
aktiivravivõtteid ¹ 10 000 elaniku kohta	55,6	42,7	38,0	36,1	34,7
hooldusravivõtteid 10 000 elaniku kohta vanuses 65+	39,9	49,0	58,5	64,3	68,3
taastusravivõtteid 10 000 elaniku kohta	2,2	2,9	2,5	2,2	2,2
psühhiaatriaravivõtteid 10 000 elaniku kohta	7,5	5,3	5,6	5,5	5,5
tuberkuloosiravivõtteid 10 000 elaniku kohta	2,3	2,2	2,0	1,8	1,6
hospitaliseeritute arv aastas, tuhat	279,5	258,8	253,8	243,2	243,4
hospitaliseerituid 1000 elaniku kohta	204,1	191,8	189,1	181,4	181,6
keskmine ravipäevade arv ² ühe haige kohta	9,2	8,0	8,0	7,7	7,7
voodihõive ³ , %	...	72,4	75,3	72,5	73,9
voodikäive ⁴	27,7	33,2	34,5	34,1	35,2
Päevaravi (sh päevakirurgia)⁵					
ravivõtte arv, aasta lõpus	380	334	416	460	453
ravivõtteid 10 000 elaniku kohta	2,8	2,5	3,1	3,4	3,4
hospitaliseeritute arv aastas, tuhat	21,0	35,4	53,4	54,5	58,4
hospitaliseerituid 1000 elaniku kohta	15,3	26,2	39,8	40,7	43,6

¹ Aktiivravi- ehk lühiravivõtted – ravivõtted haiglas, välja arvatud hooldusravi-, psühhiaatria- ja tuberkuloosivõtted.

² Keskmine ravipäevade arv = voodipäevade üldarv aastas / haiglast lahkunute arv.

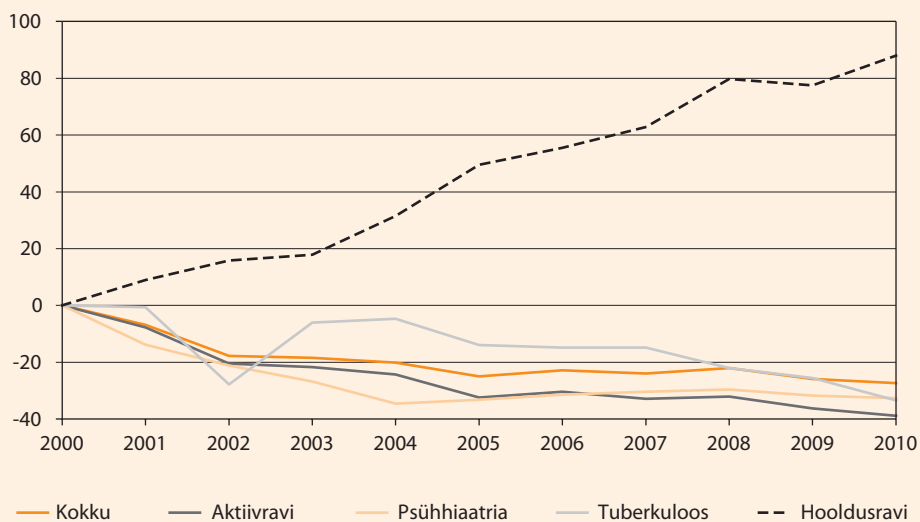
³ Päevade osakaal aastas, mil ravivõtti oli hõivatud.

⁴ Hospitaliseeritute arv ühe ravivõtti kohta.

⁵ Aastani 2004 ainult haiglate juures tegutsenud päevaravi osakondade andmed, hiljem nii haigla kui ka ambulatoorse asutuse juures tegutsivate päevaravi osakondade andmed.

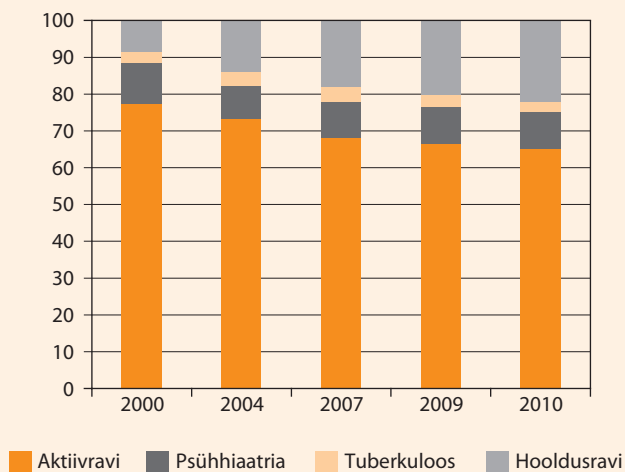
Allikas: Tervise Arengu Instituut

Joonis 7. Muutused ravivoodite arvus võrreldes 2000. aastaga, 2001–2010 (protsenti)

Allikas: Tervise Arengu Instituut

Joonis 8. Ravivoodite jagunemine liigiti, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010 (protsenti)

Allikas: Tervise Arengu Instituut

Tabel 9. Aktiivse tuberkuloosi registreeritud retsidiivide ja esmasjuhtude arv, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010

	2000	2004	2007	2009	2010
Aktiivse tuberkuloosi esmasjuhud	642	477	408	329	249
mehed	448	330	294	219	179
naised	193	147	114	110	70
aktiivse tuberkuloosi esmasjuhud 100 000 elaniku kohta	46,9	35,4	30,4	24,5	24,6
mehed	70,9	53,1	47,6	35,5	29,0
naised	26,3	20,2	15,7	15,2	9,7
Aktiivse tuberkuloosi esmasjuhud ja retsidiivid	790	560	467	378	303
aktiivse tuberkuloosi esmasjuhud ja retsidiivid 100 000 elaniku kohta	57,7	41,5	34,8	28,2	22,6
HIV¹-positiivsed aktiivse tuberkuloosi esmasjuhtudest ja retsidiividest	1	22	47	36	31
HIV ¹ -positiivsed aktiivse tuberkuloosi esmasjuhtudest ja retsidiividest, %	0,1	3,9	10,1	9,5	10,2

¹ Inimese immuunpuudulikkuse viirus.

Allikas: tuberkuloosiregister

Tabel 10. Valitud nakkushaiguste ja peamiselt sugulisel teel levivate haiguste registreeritud esmasjuhtude arv, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010

	2000	2004	2007	2009	2010
Läkaköha	503	455	409	629	1 295
mehed	219	185	176	4 226	485
naised	284	270	233	403	810
Puukentsefaliit	272	182	140	179	201
mehed	149	83	76	89	105
naised	123	99	64	90	96
Äge B-virushepatiit	437	127	44	29	23
mehed	319	76	22	20	16
naised	118	51	22	9	7
Äge C-virushepatiit	365	124	36	67	34
mehed	265	82	21	45	23
naised	100	42	15	22	11
C- ja B-hepatiiti haigestumine 100 000 inimese kohta	58,6	18,6	6,0	7,2	4,3
Süüfilis	587	184	82	59	69
mehed	242	39	25	33	35
naised	317	113	57	26	34
Urogenitaalne klamüdioos	3 805	2 691	2 436	2 015	1 737
mehed	1 308	604	426	371	255
naised	2 498	2 167	2 010	1 644	1 482
HIV ¹ -nakkus	390	743	633	411	372
mehed	312	497	373	249	228
naised	78	246	260	168	144
HIV ¹ -nakkusjuhud 100 000 elaniku kohta	28,5	55,1	47,2	30,7	27,8
mehed	49,4	80,0	60,4	40,3	36,9
naised	10,6	33,8	35,9	23,2	19,9
HIV ¹ -tõbi (AIDS)	3	27	57	38	25
mehed	3	17	45	26	20
naised	–	10	12	12	5

¹ Inimese immuunpuudulikkuse viirus.

Allikas: Terviseamet

Tabel 11. Vähihaigestumus¹, 2000 ja 2004–2007

	2000	2004	2005	2006	2007
Esmasjuhtude arv	6 019	6 427	6 090	6 680	6 791
mehed	2 902	3 154	2 971	3 384	3 411
naised	3 117	3 273	3 119	3 296	3 380
Esmasjuhte 100 000 elaniku kohta	439,5	476,3	452,4	497,2	506,2
mehed	459,5	507,5	479,2	546,9	552,1
naised	422,4	449,7	429,5	454,8	467,0

¹ Andmed on esialgsed ja puuduvad levijuhtude andmed.

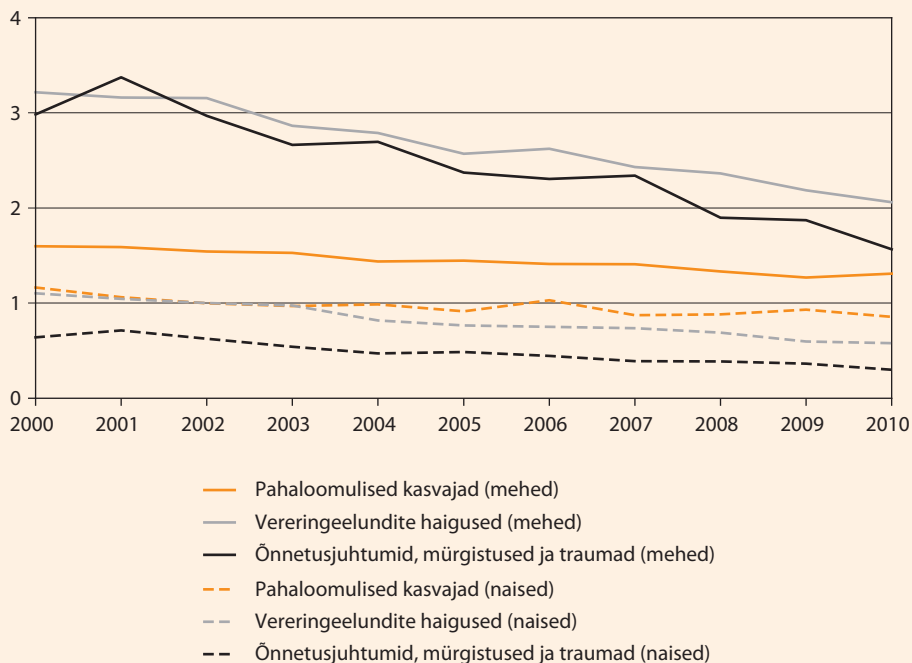
Allikas: vähiregister

Tabel 12. Suremus peamiste põhjuste järgi, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010

	2000	2004	2007	2009	2010
Surmajuhud kokku	18 403	17 685	17 409	16 081	15 790
mehed	9 265	9 067	8 985	7 996	7 763
naised	9 138	8 618	8 424	8 085	8 027
pahaloomulised kasvajakad	3 365	3 463	3 525	3 526	3 553
mehed	1 806	1 889	1 943	1 896	1 947
naised	1 559	1 574	1 582	1 630	1 606
vereringeelundite haigused	9 981	9 402	9 057	8 792	8 760
mehed	4 295	4 127	4 066	3 741	3 694
naised	5 686	5 275	4 991	5 051	5 066
õnnetusjuhtumid, mürgistused ja traumad	2 093	1 766	1 612	1 278	1 125
mehed	1 610	1 405	1 269	997	867
naised	483	361	343	281	258
Surmajuhud 100 000 elaniku kohta	1 344	1 311	1 298	1 200	1 178
mehed	1 467	1 459	1 454	1 295	1 257
naised	1 238	1 184	1 164	1 118	1 111
pahaloomulised kasvajakad	246	257	263	263	265
mehed	286	304	315	307	315
naised	211	216	219	226	222
vereringeelundite haigused	729	697	675	656	654
mehed	680	664	658	606	598
naised	771	725	690	699	701
õnnetusjuhtumid, mürgistused ja traumad	153	131	120	95	84
mehed	255	226	205	162	140
naised	66	50	47	39	36

Allikas: Statistikaamet

Joonis 9. Surmajuhtude arv 15–64-aastaste seas 1000 samas vanuses elaniku kohta soo järgi, 2000–2010

Allikas: Statistikaamet

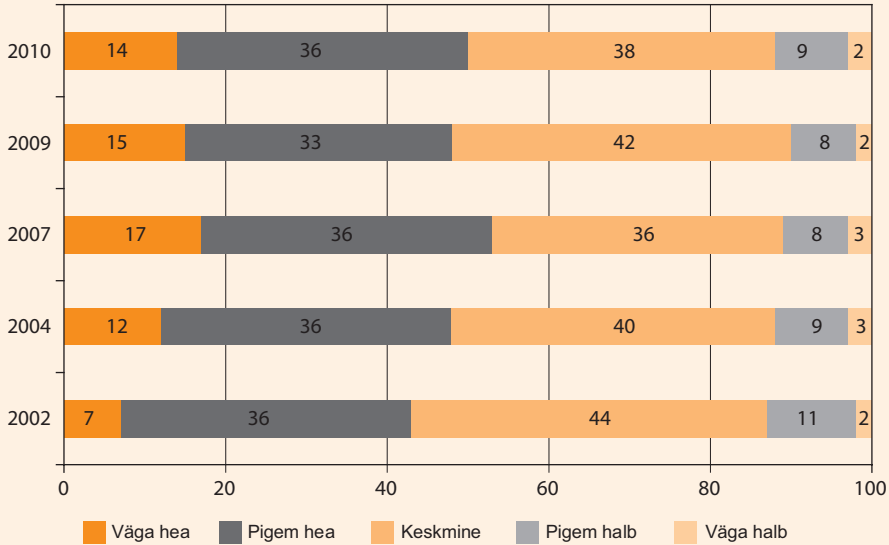
Tabel 13. Keskmise eeldatav eluiga ja tervena elatud aastad, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010.

	2000	2004	2007	2009	2010
Eeldatav eluiga sünnimomendil	70,6	72,0	73,0	75,0	75,8
mehed	65,1	66,3	67,1	69,8	70,6
naised	76,0	77,8	78,7	80,1	80,5
Tervena elatud aastad	...	51,8	52,2	56,9	56,1
mehed	...	50,0	49,6	54,8	54,1
naised	...	53,5	53,7	59,0	58,0

Allikas: Statistikaamet

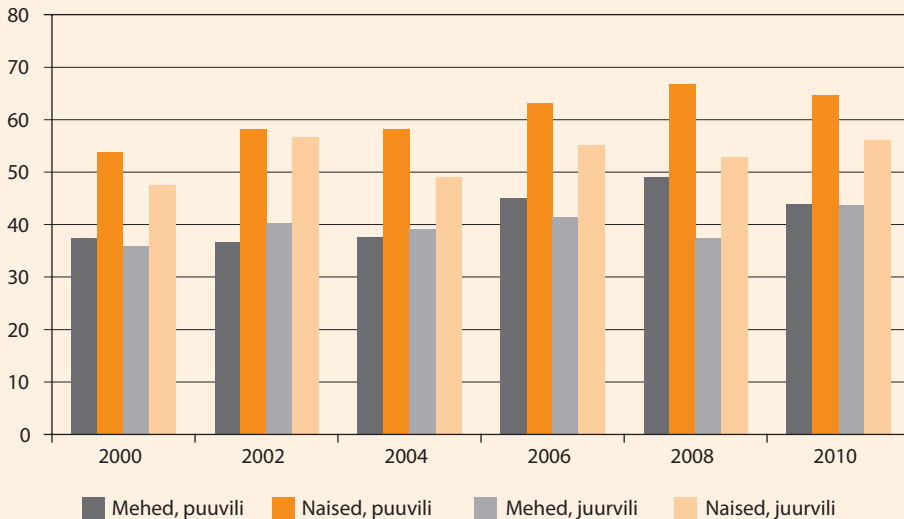
Inimeste hinnangud tervisele ja arstiabile

Joonis 10. Inimeste hinnang oma tervisele, 2002, 2004, 2007 ja 2009–2010 (protsenti)

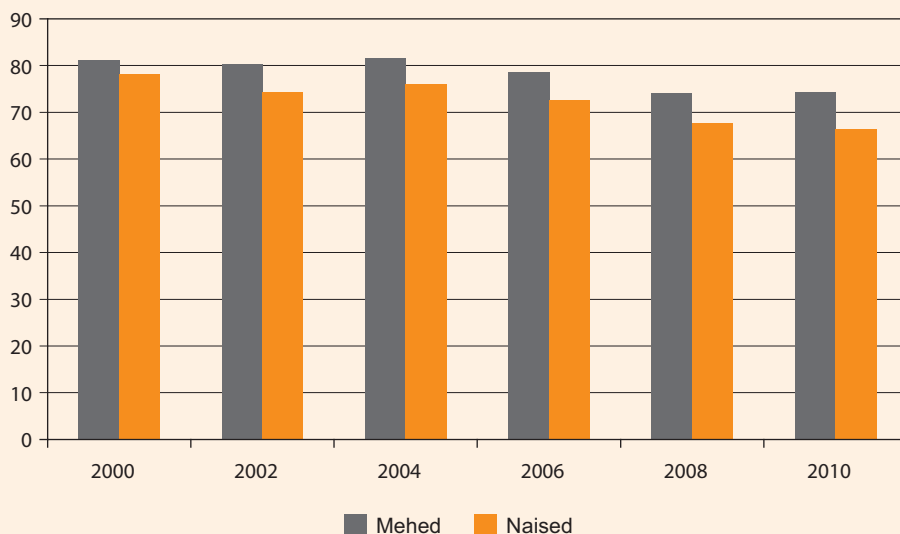
Allikas: Sotsiaalministeerium ja Eesti Haigekassa, „Patsientide hinnangud tervisele ja arstiabile 2010”

Joonis 11. Puu- ja juurviljade tarbimine 16–64-a rahvastikus vähemalt kolmel päeval nädalas, soo järgi, 2000, 2002, 2004, 2006, 2008 ja 2010 (protsenti)

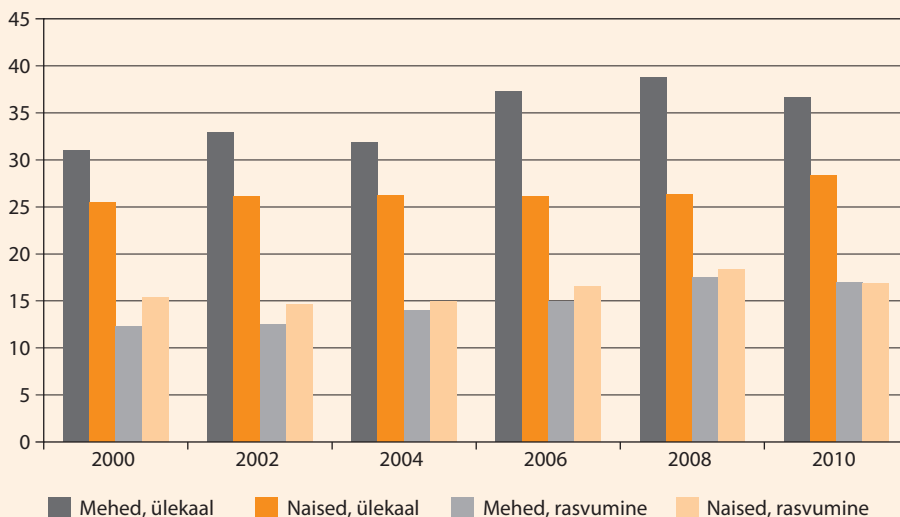
Allikas: Tervise Arengu Instituut, TSTUA

Joonis 12. Keedusoola kasutamine toidu valmistamisel 16–64-a rahvastikus, soo järgi, 2000, 2002, 2004, 2006, 2008 ja 2010 (protsenti)

Allikas: Tervise Arengu Instituut, TSTUA

Joonis 13. Ülekaalulisus¹ ja rasvumine² 16–64-a rahvastikus, soo järgi, 2000, 2002, 2004, 2006, 2008 ja 2010 (protsenti)

Kehamassiindeks (KMI) = kehakaal (kg) / pikkus (m)²

¹ Ülekaalulisused: KMI = 25,0–29,9

² Rasvunud: KMI > / = 30,0

Allikas: Tervise Arengu Instituut, TSTUA

Ravikindlustus ja tervishoiu rahastamine

Tabel 14. Ravikindlustusega hõlmatus, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010
(aasta lõpus)

	2000	2004	2007	2009	2010
Kindlustatute arv	1 276 923	1 271 558	1 287 765	1 276 366	1 256 240
elanikest, %	93,4	94,5	96,0	95,2	93,7
töötavad kindlustatud isikud	...	595 734	672 706	587 254	565 933
töötavad kindlustatud isikud, %	...	46,9	52,2	46,0	45,0

Allikas: Eesti Haigekassa

Tabel 15. Ravikindlustuse kulud, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010
(miljonit krooni)

	2000	2004	2007	2009	2010
Ravikindlustushüvitised kokku	4 050,8	6 137,0	10 148,8	11 959,3	10 849,0
Mitterahalised hüvitised	3 325,0	4 962,6	8 037,2	9 594,6	9 434,7
ravi ¹	2 881,0	4 098,8	6 904,0	8 211,3	8 015,0
kindlustatutele hüvitatud ravimid	444,0	863,8	1 120,6	1 383,3	1 419,7
Rahalised hüvitised	725,8	1 174,4	2 111,6	2 364,7	1 414,5
ajutise töövõimetus hüvitised	725,8	1 102,0	1 926,9	2 204,1	1 274,2
haigushüvitis	488,1	723,5	1 222,3	1 192,1	519,1
hooldushüvitis	77,0	104,9	212,3	318,4	160,4
sünnitushüvitis	132,3	253,2	459,5	661,2	565,1
tööõnnetushüvitis	19,5	20,4	32,7	32,3	29,6
muu hüvitis (viidud kergemale tööle) ²	8,9	-	-	-	-
muu rahaline hüvitis ³	-	72,4	184,7	160,6	140,3
Ravikindlustushüvitiste osakaal SKP-s, %	4,2	4,1	4,2	5,6	4,8
Eesti Haigekassa tegevuskulud	46,9	80,1	95,1	107,1	108,0

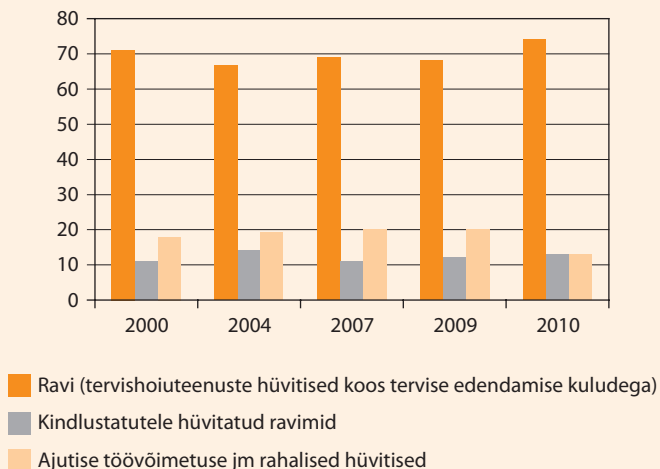
¹ Kulutused raviteenustele, haiguste ennetusele, terviseedendusele, hooldusravile, hambaraviteenustele, abivahendihüvitistele ning välislepingutega seotud kulud.

² Alates 2004. aastast sisaldub haigushüvitistes.

³ Täiskasvanute hambaraviteenuse hüvitis ja täiendav ravimihüvitis.

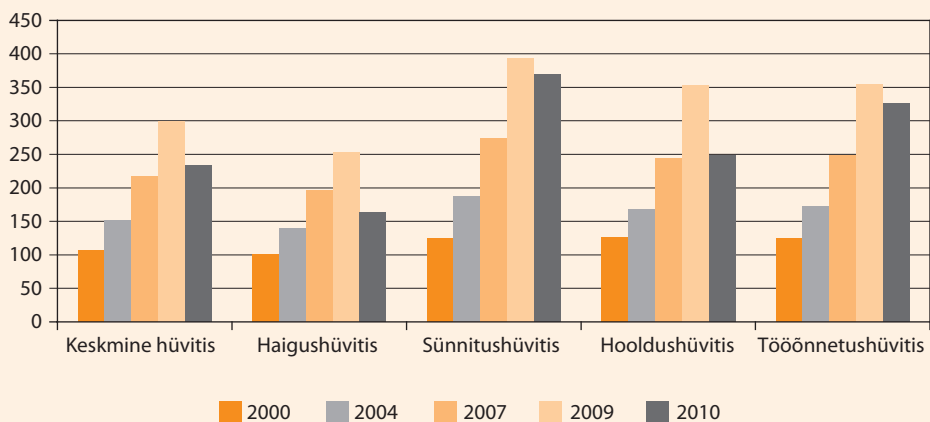
Allikas: Eesti Haigekassa

Joonis 14. Ravikindlustushüvitiste kulude jagunemine, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010 (protsenti)

Allikas: Eesti Haigekassa

Joonis 15. Keskmise ajutise töövõimetuse hüvitis ühe töövõimetuspäeva kohta hüvitise liigi järgi, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010 (krooni)

Allikas: Eesti Haigekassa

Tabel 16. Hüvitatud ajutise töövõimetuse päevade arv, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010

	2000	2004	2007	2009	2010
Hüvitatud ajutise töövõimetuse päevade arv¹, tuhat					
Kokku	6 763	7 321	8 889	7 380	5 453
haigushüvitise päevad	4 819	5 222	6 210	4 709	3 186
hooldushüvitise päevad	614	624	871	903	643
tööõnnetushüvitise päevad	157	119	132	91	91
sünnitushüvitise päevad	1 066	1 356	1 676	1 677	1 533
Hüvitatud ajutise töövõimetuse päevi¹ ühe hõivatu kohta					
Kokku	11,8	12,3	13,2	12,0	9,6
haigushüvitise päevad	8,4	8,8	9,2	7,7	5,6
hooldushüvitise päevad	1,1	1,0	1,3	1,5	1,1
tööõnnetushüvitise päevad	0,3	0,2	0,2	0,1	0,2
Keskmine ajutise töövõimetuse päevade arv ühe töövõimetuselehe kohta					
haigushüvitis	12,9	12,7	12,2	15,4	18,8
hooldushüvitis	8,8	8,5	8,3	8,7	8,4
tööõnnetushüvitis	22,7	20,3	20,4	21,8	21,9
sünnitushüvitis	100,6	117,6	129,1	134,6	139,3

¹ Kuna kindlustatud isiku enda haiguse puhul esimese haiguspäeva eest hüvitist ei maksta ja peale 2009. aasta 1. juulit maksab Eesti Haigekassa haigushüvitust alates 9. päevast, on tegelik töölt puudunud töövõimetuspäevade arv haiguslehe puhul suurem.

Allikas: Eesti Haigekassa

Tabel 17. Tervishoiukulud riigieelarvest¹, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010
(miljonit krooni)

	2000	2004	2007	2009	2010
Tervishoiukulud	431,2	660,0	1 261,9	1 301,5	1 347,2
raviteenused	87,5	97,6	137,0	113,9	103,8
ravikindlustuseta isikute vältimatu abi ²	72,0	91,8	108,1	97,5	90,2
taastusravi	5,7	3,5	2,8	3,7	1,0
pikaajaline hooldusravi	0,3	57,1	190,5	198,6	207,5
tervishoiu tugiteenused	126,0	172,9	343,9	412,0	411,7
toetus kiirabile	122,5	172,8	334,6	403,5	405,2
meditsiinitooted, ravimid ja abivahendid ambulatoorsele patsientidele	49,5	94,3	169,4	199,1	234,5
ravimid ja meditsiinitooted	26,3	26,6	32,9	39,5	43,3
ravimid	23,8	12,7	24,3	26,2	23,8
haiguste ennetuse ja rahvatervise programmid	23,5	42,9	174,2	179,8	211,6
nakkushaiguste tõkestamine	10,4	31,4	116,5	138,7	167,3
mittenakkushaiguste tõkestamine	9,9	7,6	45,8	32,1	31,5
tervishoiu administreerimine ³	62,1	158,0	191,6	173,2	170,9
kapitalikulu	76,6	33,6	52,4	21,2	6,3
Tervishoiuga seotud funktsioonid ⁴	110,6	201,9	207,8	387,0	363,9
Tervishoiu ja tervishoiuga seotud funktsioonide kulud kokku	541,8	861,9	1 469,7	1 688,5	1 711,1

¹ Tabel on koostatud OECD tervishoiu funktsioonide klassifikaatori ICHA-HC alusel, mida kasutatakse tervishoiu kogukulude arvestamisel. Seega sisaldab antud tabel vaid keskvalitsuse kulusid.

² Alates 2007. aastast on toetus ravikindlustuseta inimestele jagatud kõikide pakujate vahel laiali.

³ 2004. aastast on lisatud allasutuste omatulust tehtud kulutused tervishoiule (Põhja-Eesti Verekeskus, Tervisekaitseinspeksioon jne).

⁴ Tervishoiupersonali õpetamine ja koolitus; tervishoiualane uurimis- ja arendustöö; toidu, hügieeni ja joogivee kontroll; keskonnatervis; tervishoiuga seotud rahaliste hüvitiste süsteemi administreerimine ja hüvitiste maksmine. Seega ei sisalda kapitali kulu.

Allikas: Tervise Arengu Instituut

Tabel 18. Tervishoiu kogukulud¹, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010

	2000	2004	2007	2009	2010
Tervishoiu kogukulud, miljonit krooni	5 145,5	7 782,9	12 973,1	15 156,9	14 208,7
tervishoiu kogukulude osakaal SKP-s, % ²	5,4	5,2	5,4	7,0	6,3
Rahastamisallikad, %					
riiklik ravikindlustus	66,0	65,7	64,2	65,2	68,2
riigieelarve	8,4	8,5	9,7	8,6	9,5
kohalik omavalitsus	2,0	1,3	1,7	1,5	1,2
erasektor	23,3	24,0	23,3	20,9	20,2
leibkonnad	19,7	21,3	21,9	20,3	18,6
kindlustus	1,0	0,1	0,3	0,2	0,2
tööandjad	2,6	2,6	1,1	0,3	1,4
välisabi, -laen	0,3	0,5	1,1	3,9	0,9

¹ Arvestatud OECD metoodika järgi, mis on kasutusel Euroopa Liidu riikides.

² Aastate 2000–2005 kohta on aluseks 2007. aastal Statistikaametis korrigeeritud SKP näitajad, 2006–2007 kohta aga 2009. aasta Statistikaameti vastavad näitajad.

Allikad: Tervise Arengu Instituut, Statistikaamet

Peretoetused ja vanemahüvitis

Ülevaade õigusruumist

Õigus sotsiaalkindlustusele lapse sünni, kasvatamise ja hooldamise korral on tagatud riiklike peretoetuste seadusega ja vanemahüvitise seadusega. Riiklike peretoetuste maksmist reguleerib riiklike peretoetuste seadus. Peretoetused jagunevad ühekordselt ja igakuiselt makstavateks peretoetusteks (tabel 1).

Igakuiselt makstavad toetused on lapsetoetus, lapsehooldustasu, üksikvanema lapse toetus, ajateenija lapse toetus¹, eestkostel või perekonnas hooldamisel oleva lapse toetus, seitsme- ja enamalapselise pere vanema toetus. Ühekordselt makstavad toetused on sünnitoetus, lapsendamistoetus ja elluastumistoetus asendushooldusel või erivajadustega laste koolis kasvanud vanemliku hoolitsuseta noortele iseseisvalt elama asumisel.

Kui isikul on õigus saada mitut liiki peretoetusi, määratakse ja makstakse neid toetusi samaaegselt. Riiklike peretoetusi makstakse enamasti kuni lapse 16-aastaseks saamiseni, lapse õppimise korral ka kuni 19-aastaseks saamiseni. Sealjuures makstakse õppiva isiku 19-aastaseks saamisel peretoetusi jooksva õppeaasta lõpuni.

Peretoetuste (välja arvatud lapsehooldustasu, seitsme- ja enamalapselise pere vanema toetuse, sünnitoetuse ja lapsendamistoetuse) arvutamise aluseks on lapsetoetuse määr. Lapsehooldustasu ning seitsme- ja enamalapselise pere vanema toetuse arvutamise aluseks on lapsehooldustasu määr. Peretoetuste suurused on vastavate määrade kordsed. Lapsetoetuse määr on alates 1997. aastast olnud 150 krooni (2011. aastal 9,59 eurot) ning lapsehooldustasu määr alates 2000. aastast 1200 krooni (2011. aastal 76,7 eurot).

Vanemahüvitise seadus jõustus 1. jaanuaril 2004. aastal. Seaduse eesmärk on säilitada riigi toetuse andmisega varasem sissetulek vanemale, kelle tulu väheneb laste kasvatamise tõttu, ning toetada töö- ja pereelu ühitamist. Vanemale, kes ei ole tulu saanud, tagatakse sissetulek hüvitise määra ulatuses. Õigus vanemahüvitisele on peale lapse vanema ka lapsendajal, võõrasvanemal, eestkostjal või hooldajal.

Vanemahüvitise puhul saab rääkida hüvitise eri liikidest. 100% hüvitise puhul arvutatakse hüvitise suurus taotleja eelmise kalendriaasta ühe kalendrikuu keskmise sotsiaalmaksuga maksustatud tulu alusel. Hüvitise maksimaalne suurus on kolm üle-eelmise kalendriaasta

¹ Alates 1. jaanuarist 2009 makstakse ajateenija lapse toetust Kaitseministeeriumi eelarve kaudu.

keskmist sotsiaalmaksuga maksustatud ühe kalendrikuu tulu. Isikule, kes tulu ei ole saanud, tagatakse hüvitise määra suurune sissetulek. Kuupalga alammäära suurust vanemahüvitist makstakse isikule, kelle eelnenud kalendriaasta keskmine ühe kuu tulu oli alampalgaga võrdne või sellest väiksem. Kohustusliku pensionikindlustusega (teine samm) liitunud vanema puhul maksab riik vanemahüvitise pealt iga sündinud lapse kohta ühe protsendi teise samba pensionifondi².

Aastatel 2004–2010 kasvas vanemahüvitise ülempiir 15 741 kroonilt 35 316 kroonile. 2011. aastal alanes keskmise palga langusest tulenevalt ka vanemahüvitise maksimaalne määr 2157,03 euronile (33 750 kroonini). Vanemahüvitise määr kasvas 2200 kroonilt 2004. aastal 4350 kroonile 2009.–2010. aastal. 2011. aastal on vanemahüvitise määraks 278,02 eurot (4350 krooni). Kuupalga alammäärast makstav vanemahüvitis on kasvanud 2480 kroonilt 2004. aastal 4350 kroonile 2008.–2010. aastal. 2011. aastal on vanemahüvitise kuupalga alammäär 278,02 eurot (4350 krooni).

Vanemad saavad valida, kas vanemahüvitist kasutab isa või ema. Ema puhul algab õigus vanemahüvitisele rasedus- ja sünnituspuhkuse lõppäevale järgnevast päevast. Kui ema ei saanud rasedus- ega sünnituspuhkust, tekib õigus vanemahüvitisele alates lapse sünnist. 2007. aasta 1. septembrist jõustunud seadusemuudatusega tekkis isal õigus kasutada vanemahüvitist alates lapse 70 päeva vanuseks saamisest. Varem oli isadel õigus vanemahüvitist saada alates lapse kuue kuu vanuseks saamisest.

2004. ja 2005. aastal maksti vanemahüvitist kuni 365 päeva täitumiseni rasedus- ja sünnituspuhkuse algusest. 2006. ja 2007. aastal maksti vanemahüvitist ajani, mil rasedus- ja sünnituspuhkuse päevadega kokku täitus 455 päeva (kui lapse ema jäi rasedus- ja sünnituspuhkusele vähemalt 30 päeva enne eeldatud sünnitustähtaega). Alates 1. jaanuarist 2008. aastal pikenes vanemahüvitise maksmise periood 575 päevani.

Alates 2008. aasta algusest hakkas kehtima elatisabi seadus, mille kohaselt on elatisabile õigus alaealisel lapsel, kelle vanem ei täida ülalpidamiskohustust. Elatisabi makstakse lapse vanemale, kes taotleb kohtult elatise väljamõistmist ning kelle kasuks on kohus teinud vastavasisulise kohtulahendi. Elatisabi ei maksta vanemale, kes taotleb kohtult elatise suuruse muutmist. Elatisabi päevamäär on kolmandik lapsetoetuse määrast ehk 3,20 eurot (50 krooni) päevas. Elatisabi makstakse kuni 90 päeva ehk ühe lapse kohta kokku 288 eurot (4500 krooni, tabel 5).

Statistiline ülevaade

Peretoetuste saajate koguarvu aluseks on lapsetoetuse saajate statistika. Lapsetoetust makstakse kõigile lastele. 2010. aasta lõpu seisuga maksti riiklikke peretoetusi kokku 166 542 perele ja 258 795 lapsele (tabel 2). Riiklikke peretoetusi saavate perede hulgas moodustavad suurima osa ühe lapsega pered, keda oli 2010. aastal 57,6% kõigist peretoetusi saavatest peredest. Peretoetusi saavate kahe lapsega perede arv on püsinud aastatel 2000–2010 vahemikus 31–32%. Kolme ja enama lapsega pered moodustavad kõigist peretoetusi saanud peredest ligi kümnendiku. Kui võrrelda riiklikke peretoetusi saavaid peresid neis kasvavate laste arvu alu-

² Kogumispensionide seaduse ja sotsiaalmaksuseaduse muutmise seaduse alusel oli alates 1. juunist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 sissemaksete tegemine kohustuslikesse pensionifondidesse (teise pensionisambasse) ajutiselt peatatud.

sel, selgub, et suurima osa moodustavad kahe lapsega peredes kasvavad lapsed (41,8%). Peaaegu sama suur osa peretoetusi saavatest lastest kasvab ühe lapsega peredes (37,1%). Kolme ja enama lapsega peredes kasvab umbes viiendik kõigist peretoetusi saavatest lastest.

Kõige suurema osa vanemahüvitise saajatest moodustavad isikud, kelle vanemahüvitis moodustab 100% nende eelnenud kalendriaasta keskmisest kalendrikuu tulust: 2010. aastal oli nende osakaal hüvitisesaajate seas 67,4%. Kahte väiksemat hüvitise liiki saanud moodustasid kõigist vanemahüvitise saanutest 2010. aastal kokku 29,9%. Võrreldes eelmiste aastatega kasvas 2010. aastal mõnevõrra nende osakaal, kellele oli hüvitis määratud hüvitise määras, ning teisalt kahanes nende osakaal, kellele oli vanemahüvitis määratud 100% ühe kalendrikuu tulu suuruses ja kuupalga alammääras. Samuti vähenes nende isikute osakaal, kellele oli aasta jooksul määratud vanemahüvitis hüvitise maksimaalses suuruses: 4,9%-lt 2009. aastal 2,7%-le 2010. aastal (joonis 1).

Meeste osakaal vanemahüvitise saajate hulgas on olnud väga väike. Kui 2004. aastal moodustasid mehed ainult 2% isikutest, kellele hüvitis aasta jooksul määrati, siis 2007. aastal 3,9% ning 2009. aastal 8,5% (tabel 3). Meeste osakaalu suurenemist mõjutas 2007. aasta sügisel jõustunud seadusemuudatus, mille kohaselt tekkis isadel õigus vanemahüvitisele lapse 70 päeva vanuseks saamisel varasema kuue kuu asemel. 2010. aastal meeste osakaal vähenes ning oli 6,9% kõigist isikutest, kellele määrati aasta jooksul esmakordselt vanemahüvitis.

Sarnaselt vanemahüvitisega suurenes 2008. aastal tunduvalt isapuhkuse kasutajate arv. Puhkuse kasutajate lisandumist mõjutas seadusemuudatus, mille kohaselt oli isadel õigus saada isapuhkuse eest puhkusetasu isa keskmise palga alusel³ (varasema 66 krooni asemel päevas). Et isapuhkuse tasu maksmine on kuni 2013. aastani peatatud, puuduvad andmed tasustamata isapuhkuse kasutamise kohta 2009.–2010. aastal.

Aastatel 2000–2008 kasvasid kulutused peretoetustele mõõdukalt. Alates 2009. aastast on kulutused riiklikele peretoetustele vähenenud ning 2010. aastal olid kulutused peretoetustele 1,57 miljardit krooni, mis on 15,6 miljonit krooni vähem kui 2009. aastal. Peretoetuste kulutuste kahanemist on mõjutanud lapsetoetuste saajate arvu vähenemine, mis tuleneb vastavas vanuses elanike osakaalu vähenemisest rahvastikus. Samuti on kulutuste vähenemist mõjutanud koolitoetuse kaotamine ning vanemahüvitise saamise ajal ühegi lapse kohta peres lapsehooldustasu mittemaksmise kehtestamine 2009. aastal (tabel 4). Märkimisväärselt on suurenenud kulutused vanemahüvitisele. 2010. aastal kulus vanemahüvitise maksmiseks 2,72 miljardit krooni, mis on 333,3 miljonit krooni rohkem kui 2009. aastal; võrreldes 2004. aastaga on kasv olnud üle 6 korra. Vanemahüvitise kulutuse suurenemist on mõjutanud nii vanemahüvitise saamise perioodi pikenedamine 2008. aastal kui ka keskmise vanemahüvitise suuruse ning saajate arvu kasv. Vanemahüvitise saajate arvu kasv mõjutab ka erijuhtudel riigi poolt makstava sotsiaalmaksu kulutuste suurenemist. Peretoetuste osakaal SKP-s on vähenenud. Vaatamata SKP kahanemisele vähenes võrreldes 2009. aastaga 2010. aastal peretoetuste osakaal SKP-s mõnevõrra. 2004. aastal kehtima hakanud vanemahüvitise osakaal SKP-s aga kasvab jätkuvalt (joonis 2).

Elatisabi kehtimise kolme aasta jooksul on saajate arvu kasvust tulenevalt suurenenud ka elatisabile tehtud kulutused 1,2 miljonilt kroonilt 2008. aastal 2,4 miljonile kroonile 2010. aastal. Kokku maksti 2010. aastal elatisabi 588 lapse eest 416 perele.

³ Isapuhkuse tasu maksmine on peatatud 1. jaanuarist 2009 kuni 1. jaanuarini 2013.

Tabelid ja joonised

Tabel 1. Riiklike peretoetuste suurused, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2011
(krooni, alates 2011. aastast eurodes)

Toetuse liik	2000	2004	2007	2008	2009	2010	2011
Sünnitoetus, ühekordne							
1. lapsele (mitmikele alates 2000. aastast)	3 750	3 750	5 000	5 000	5 000	5 000	320
2. ja järgmisele lapsele	3 000	3 000	5 000	5 000	5 000	5 000	320
Lapsendamistoetus, ühekordne	–	3 000	5 000	5 000	5 000	5 000	320
Lapsetoetus, kuus							
1. lapsele	150	300	300	300	300	300	19,18
2. lapsele	225	300	300	300	300	300	19,18
3. ja järgmisele lapsele ¹	300	300	900	900	900	900	57,54
Lapsehooldustasu, kuus²							
kuni 3-aastase lapse eest	600	600	600	600	600	600	38,35
kuni 3-aastase lapsega peredes 3–8-aastaste laste eest	300	300	300	300	300	300	19,18
3- ja enamalapselistes peredes 3–8-aastaste laste eest	300	300	300	300	300	300	19,18
täiendav lapsehooldustasu kuni 1-aastase lapse eest	–	100	100	100	100	100	6,40
Seitsme- ja enamalapselise pere vanema toetus, ühele vanemale kuus³	–	–	2 640	2 640	2 640	2 640	168,74
Lapse koolitoetus, õppeaasta alguses	450	450	450	450	–	–	–
Üksikvanema lapse toetus, kuus⁴	300	300	300	300	300	300	19,18
Eestkostetava või perekonnas hooldamisel oleva lapse toetus, kuus	300	900	1 500	3 000	3 000	3 000	191,8
Ajateenija lapse toetus, kuus⁵	750	750	750	750	750	750	47,95
Elluastumistoetus, ühekordne⁶	5 000	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000	383,60
Kolme- ja enamalapselise pere toetus, lapse kohta kvartalis⁷	–	150	–	–	–	–	–
Kolmikuid kasvatava pere toetus, pere kohta kvartalis⁸	–	600	–	–	–	–	–

► järg

¹ Alates 1. juulist 2007 makstakse kolmanda ja järgmise lapse lapsetoetust suurendatud määras ning kolme- ja enamalapselise pere toetust ei maksta.

² Alates 1. jaanuarist 2009 ei maksta vanemahüvitise maksmise ajal vanemale lapsehooldustasu ühegi lapse kohta peres.

³ Lapsed, kellel on õigus lapsetoetusele.

⁴ Üksikvanema lapse toetusele on õigus lapsel, kelle sünniaktis või rahvastikuregistrisse kantud perekonnaseisuandmetes puudub kanne isa kohta või see on tehtud ema ütluse alusel või kelle vanem on seadusega kehtestatud korras tunnistatud tagaotsitavaks.

⁵ Alates 1. jaanuarist 2009 makstakse ajateenija lapse toetust Kaitseministeeriumi eelarve kaudu.

⁶ Asendushooldusel või erivajadustega laste koolis kasvanud vanemliku hoolitsuseta noortele iseseisvalt elama asumisel.

⁷ Alates 1. jaanuarist 2004 makstakse kolme- ja enamalapselise pere toetust varasema nelja- ja enamalapselise pere toetuse asemel.

⁸ Juhul, kui peres on ainult kolmikud.

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet

Tabel 2. Riiklike peretoetuse saajad, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010
(aasta lõpus, ühekordsete toetuste puhul aasta jooksul kokku)

Toetuse liik	2000	2004	2007	2008	2009	2010
Sünnitoetus	12 636	14 402	15 624	16 070	15 930	15 724
Lapsendamistoetus, lapsed	–	32	28	20	32	20
Lapsetoetus¹	312 172	290 281	270 087	265 418	261 443	258 795
1. lapsele	198 337	189 007	176 512	172 958	169 405	166 542
2. lapsele	87 267	76 872	71 571	70 814	70 461	70 557
3. ja järgmisele lapsele	26 568	24 402	22 004	21 646	21 577	21 696
Lapsehooldustasu²	55 056	48 543	50 331	46 989	40 928	40 629
kuni 3-aastase lapse eest ³	35 712	28 601	28 742	24 823	24 108	23 678
kuni 3-aastase lapsega peredes 3–8-aastaste laste eest	10 597	11 219	12 927	13 474	8 122	8 139
3- ja enamalapselistes peredes 3–8-aastaste laste eest	8 747	8 723	8 662	8 692	8 698	8 812
Seitsme- ja enamalapselise pere vanema toetus, pered	–	–	185	176	173	156
Lapse koolitoetus⁴	228 091	200 097	172 624	165 452	398	27

järgneb ►

▶ järg

Üksikvanema lapse toetus, lapsed⁵	...	28 540	26 287	25 188	24 310	23 260
Üksikvanema lapse toetus, pered	22 300	24 332	22 145	21 160	20 311	19 390
Eestkostetava või perekonnas hooldamisel oleva lapse toetus, lapsed	...	2 835	2 087	2 038	2 015	1 956
Eestkostetava või perekonnas hooldamisel oleva lapse toetus, pered	2 407	2 258	1 722	1 668	1 622	1 580
Ajateenija lapse toetus⁶	56	11	25	27	14	28
Elluastumistoetus⁷	76	108	155	167	161	133
Kolme- ja enamalapselise pere ning kolmikuid kasvatava pere toetus, lapsed⁸	–	68 061	60 039	–	–	–
Ühekordne toetus nelja ja enamalapselistele peredele	22 953	–	–	–	–	–

¹ Laste arv, kelle eest saadakse toetust. Esimese lapse toetust saanute arv näitab ühtlasi nende perede üldarvu, kellele makstakse lastetoetusi.

² Alates 1. jaanuarist 2009 ei maksta vanemahüvitise maksmise ajal vanemale lapsehooldustasu ühegi lapse kohta peres.

³ Sh täiendav lapsehooldustasu kuni 1-aastase lapse eest.

⁴ Alates 2009. aastast koolitoetust ei maksta, kuid üksikjuhtudel tehti tagasiulatuvaid väljamakseid 2008. aasta eest.

⁵ Üksikvanema lapse toetusele on õigus lapsel, kelle sünniaktis või rahvastikuregistrisse kantud perekonnaseisuandmetes puudub kanne isa kohta või see on tehtud ema ütluse alusel või kelle vanem on seadusega kehtestatud korras tunnistanud tagaotsitavaks.

⁶ Alates 1. jaanuarist 2009 makstakse ajateenija lapse toetust Kaitseministeeriumi eelarve kaudu.

⁷ Asendushooldusel või erivajadustega laste koolis kasvanud vanemliku hoolitsuseta noortele iseseisvalt elama asumisel.

⁸ Alates 1. juulist 2007 makstakse kolmanda ja järgmise lapse lapsetoetust suurendatud määras ning kolme- ja enamalapselise pere toetust ei maksta.

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet

Tabel 3. Vanemahüvitise määramine¹ hüvitise liikide ja soo järgi ning keskmine määratud hüvitise suurus, 2004 ja 2007–2010 (aasta jooksul)

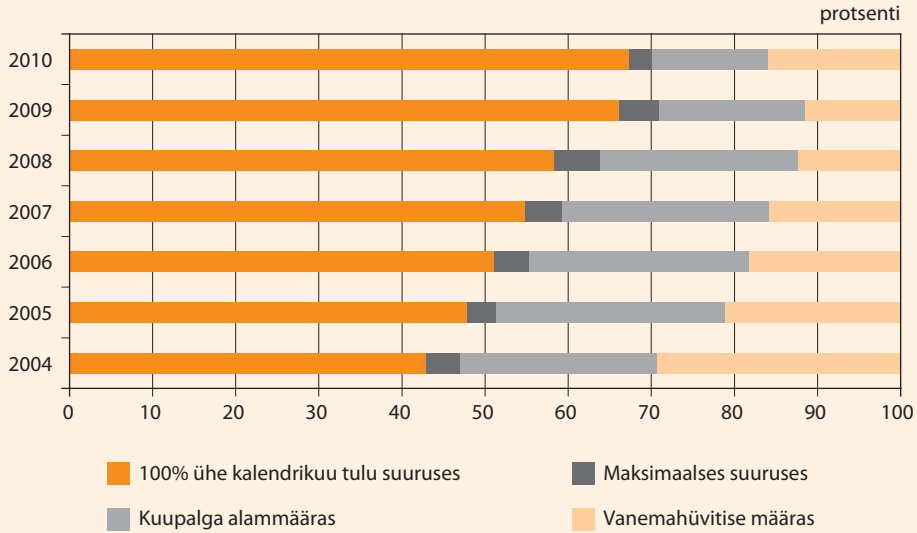
Aasta	2004 ²	2007	2008	2009	2010
Kokku isikuid, kellele vanemahüvitis on määratud	21 643	15 096	15 868	17 147	16 514
mehed, %	2,0	3,9	6,5	8,5	6,9
naised, %	98	96,1	93,5	91,5	93,1
Vanemahüvitise liikide järgi:					
Vanemahüvitis 100% ühe kalendrikuu tulu suuruses	9 305	8 272	9 260	11 327	11 125
mehed, %	3,3	5,5	8,1	10,1	8,7
naised, %	96,7	94,5	91,9	85,6	91,3
Vanemahüvitis maksimaalses suuruses	864	669	883	847	448
mehed, %	7,4	13,8	18,9	26,7	24,3
naised, %	92,6	86,2	81,1	73,3	75,7
Vanemahüvitis kuupalga alammääras	5 130	3 760	3 770	3 008	2 318
mehed, %	0,5	0,7	1,6	1,7	1,3
naised, %	99,5	99,3	98,4	98,3	98,7
Vanemahüvitis vanemahüvitise määras	6 344	2 395	1 955	1 965	2 623
mehed, %	0,4	0,8	2,4	1,9	1,2
naised, %	99,6	99,2	97,6	98,1	98,8
Aasta keskmine määratud vanemahüvitise suurus, krooni	4 712	7 461	9 421	11 614	11 546
mehed	8 988	12 658	14 284	18 007	18 272
naised	4 626	7 249	9 084	7 235	11 046

¹ Aasta jooksul esmakordsed määramised lapse kohta.

² 2004. aasta andmed hõlmavad ka 2003. aastal sündinud lapsi.

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet

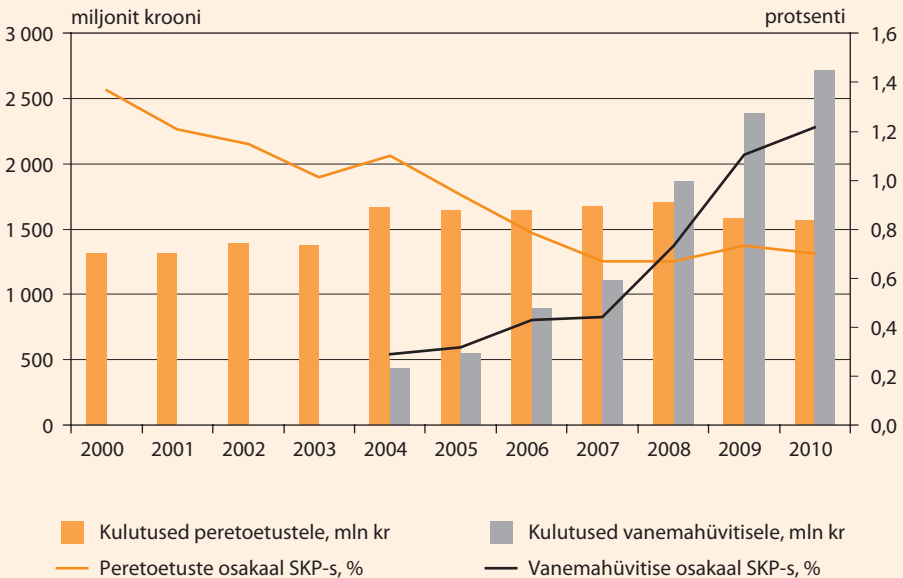
Joonis 1. Aasta jooksul määratud¹ vanemahüvitiste jaotumine liikide järgi, 2004²–2010

¹ Aasta jooksul esmakordsed määramised lapse kohta.
² 2004. aasta andmed hõlmavad ka 2003. aastal sündinud lapsi.

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet

Joonis 2. Kulutused peretoetustele ja vanemahüvitisele ning osakaal SKP-s¹, 2000–2010

¹ Kasutatud on Statistikaameti korrigeeritud andmeid aastate 2002–2011 kohta seisuga 08.09.2011.

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet

Tabel 4. Kulutused riiklikele peretoetustele ja vanemahüvitisele, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010
(miljonit krooni)

Toetuse liik	2000	2004	2007	2009	2010
Peretoetused ja vanemahüvitis kokku	1 317,0	2 106,0	2 790,6	3 975,5	4 293,3
Peretoetused	1 317,0	1 664,7	1 677,4	1 586,2	1 570,6
Sünnitoetus, ühekordne	42,0	48,9	78,1	79,7	78,6
Lapsendamistoetus, ühekordne	–	0,1	0,1	0,2	0,1
Lapsetoetus	711,8	1 058,0	1 059,8	1 108,2	1 095,5
Lapsehooldustasu ¹	352,2	293,5	278,4	228,6	231,5
Seitsme- ja enamalapselise pere vanema toetus	–	–	6,2	5,6	5,3
Lapse koolitoetus, üks kord aastas ²	102,5	90,5	77,7	0,2	0,0
Üksikvanema lapse toetus ³	85,1	103,7	96,6	89,3	86,0
Eestkostetava või perekonnas hooldamisel oleva lapse toetus	10,2	32,0	39,1	73,5	72,5
Ajateenija lapse toetus ⁴	0,6	0,1	0,2	0,1	0,2
Elluastumistoetus, ühekordne	0,4	0,6	0,9	1,0	0,8
Kolme- ja enamalapselise pere ning kolmikuid kasvatava pere toetus ⁵	–	37,3	40,3	–	–
Ühekordne toetus nelja ja enama lapsega perele	11,5	–	–	–	–
Muud toetused	0,6	–	–	–	–
Vanemahüvitis	–	441,3	1 113,1	2 389,3	2 722,6
Riigieelarvest makstud sotsiaalmaks⁶	107,9	102,9	321,9	782,4	782,6
Peretoetuste ja vanemahüvitise osakaal, %					
SKP-s ⁷	1,37	1,39	1,13	1,83	1,92
Riigieelarves ⁸	4,65	4,72	3,67	4,55	4,90

¹ Alates 1. jaanuarist 2009 ei maksta lapsehooldustasu ühegi lapse kohta peres, kui vanemale makstakse vanemahüvitist vanemahüvitise seaduse alusel. Varem ei makstud lapsehooldustasu selle lapse või laste eest, kelle kohta maksti vanemahüvitist. Seadusemuudatustest tulenevalt vähenesid lapsehooldustasu maksmise kulutused.

² Alates 2009. aastast koolitoetust ei maksta, kuid üksikutel juhtudel tehti tagasiulatuvaid väljamakseid 2008. aasta eest.

³ Üksikvanema lapse toetusele on õigus lapsel, kelle sünniaktis või rahvastikuregistrisse kantud perekonnaseisuandmetes puudub kanne isa kohta või see on tehtud ema ütluse alusel või kelle vanem on seadusega kehtestatud korras tunnustatud tagaotsitavaks.

⁴ Alates 1. jaanuarist 2009 makstakse ajateenija lapse toetust Kaitseministeeriumi eelarve kaudu.

⁵ Alates 1. juulist 2007 makstakse kolmanda ja järgmise lapse lapsetoetust suurendatud määras ning kolme- ja enamalapselise pere toetust ei maksta.

⁶ Sotsiaalmaksu maksab riik sotsiaalmaksu seaduses ja riiklike peretoetuste seaduses kehtestatud korra alusel vanemahüvitise saajate, lapsehooldustasu saajate ning seitsme- ja enamalapselise pere vanema toetuse saajate eest.

⁷ Kasutatud on Statistikaameti korrigeeritud andmeid aastate 2002–2010 kohta seisuga 08.09.2011.

⁸ Riigieelarve täitmise kulutuste järgi, alates 2004. aastast on andmed täpsustatud. Makronäitajad on toodud „Sotsiaalse kaitse” peatüki lõpus.

Pensionid

Ülevaade õigusruumist

Vanaduse, töövõimetuse ja toitjakaotuse korral tagab inimesele sissetuleku riiklik pensionikindlustus. See on asendussissetulek, mille eesmärk on tagada pensioni saava isiku majanduslik toimetulek. Pensioni liigid, ulatus, saamise tingimused, kord ning riikliku pensionikindlustuse korraldus ja vahendite arvestamise alused sätestati riikliku pensionikindlustuse seadusega, mis jõustus 2000. aastal. 2002. aastast kehtib uus pensionikindlustuse seadus, kuid pensionikindlustuse üldpõhimõtted ei ole muutunud.

Pensionid liigitatakse vanaduspension, töövõimetuspension, toitjakaotuspension ja rahvapension. Kõigi eespool loetletud pensionide saamise õigus on Eesti alalisel elanikul ja tähtajalise elamisloa või elamisõiguse alusel Eestis elaval välismaalasel.

Õigus vanaduspensionile on isikul, kes on saanud 63-aastaseks ja kellel on vähemalt 15 aastat Eestis omandatud pensionistaaži. Seaduses sätestatud vanusepiir kehtib meestel alates 2001. aastast, ent naistel täitub see 2016. aastaks, mil jäävad pensionile 1953. aastal sündinud naised. Naiste pensionilejäämisel toimub järk-järguline võrdsustumine pooleaastase vanusetsükliga. See tähendab, et kui 1947. aastal sündinud naistel tekkis pensionilejäämise õigus 60-aastaselt, siis 1948. aastal sündinud naistel 60,5-aastaselt jne.

Töövõimetuspensionile on õigus isikul, kes on vanuses 16 aastat kuni vanaduspensioniniiga, kes on tunnistanud püsivalt töövõimekaotuseks¹ töövõime kaotusega 40–100% ning kellel on, sõltuvalt vanusest, seaduses sätestatud ulatuses töövõimetuspensionile määramiseks nõutav pensionistaaž. Näiteks 60–62-aastastel töövõimetuspensionile taotlejatel peab olema staaži vähemalt 14 aastat, kuid 16–24 aasta vanustel taotlejatel staažinõuet ei ole. Samuti ei ole staažinõuet juhul, kui püsiva töövõimetuse põhjuseks on Eesti õigusaktide alusel tuvastatud töövigastus või kutsehaigus.

Toitjakaotuspensionile on toitja surma korral õigus tema ülalpidamisel olnud perekonnaliikmetel. Toitjakaotuspensionile määramine on seotud toitja Eestis omandatud pensionistaažiga (töövõimetuspensioniga samadel alustel). Kui toitja suri töövigastuse või kutsehaiguse tõttu, määratakse toitjakaotuspension staažinõuet esitamata.

¹ Püsivalt töövõimekaotusel on kaks astet: täielik ja osaline töövõimekaotus. Täielikult töövõimekaotatu on isik, kellel esineb haigusest või vigastusest põhjustatud tugevasti väljendunud funktsioonihäire, mille tõttu ta ei ole võimeline tööga elatist teenima. Osaliselt töövõimekaotatu on isik, kes on võimeline tööga elatist teenima, kuid kes haigusest või vigastusest põhjustatud funktsioonihäire tõttu ei ole võimeline tegema talle sobivat tööd tööaja üldisele riiklikule normile vastavas mahus. Töövõimekaotuse protsendi määramise korra ning püsiva töövõimekaotuse ekspertideks vajalike dokumentide loetelu ja vormid kehtestab sotsiaalminister.

Rahvapensioni saamise õigus on 63-aastaseks saanud isikul, kellel puudub vanaduspensioni saamiseks nõutav pensionistaaž ning kes on elanud Eestis alalise elanikuna või tähtajalise elamisõiguse alusel vähemalt viis aastat vahetult enne pensioni taotlemist. Rahvapensioni ei määrata ning määratud rahvapensioni maksmine lõpetatakse, kui isik saab mõne teise riigi pensionit.

Väljateenitud aastate pension määratakse nende kutsealade töötajatele ja spetsialistidele, kes teevad sellist tööd, millega kaasneb enne vanaduspensioni ikka jõudmist kutsealast tingituna töövõime kaotus või vähenemine, mis takistab töö jätkamist sellel kutsealal või ametikohal (nt politseiametnikud, päästeteenistujad, vanglaametnikud, allmaa- ja pealmaamäetööde mõne kutseala esindajad, mõne kategooria tsiviillennundustöötajad). Väljateenitud aastate pensioni määramist ja maksmist korraldab väljateenitud aastate pensionide seadus. Väljateenitud aastate pension määratakse selles seaduses sätestatud tingimuste täitmise korral isikule, kellel on vähemalt 15-aastane Eestis omandatud pensionistaaž.

Statistiline ülevaade

2011. aasta alguses elas Eestis 398 540 riiklikku pensioni saavat inimest (tabel 1). Pensionisaajate osakaal rahvastikus oli 2011. aasta alguses 29,7% ning see on pensionireformijärgsete² aastate jooksul pidevalt kasvanud – kasv võrreldes 2000. aastaga on 2,1 protsendipunkti. Soo järgi on suurenenud meeste osakaal. Kui 2000. aastal oli pensionisaajate seas mehi 34% ja naisi 66%, siis 2011. aasta alguses oli meeste osakaal kasvanud 38%-le ja naiste oma samas langenud 62%-le.

Suuremad muutused pensionisaajate arvus pensioniliigiti on aastatel 2000–2011 aset leidnud töövõimetuspensionäride seas. 2000. aastal jõustunud riikliku pensionikindlustuse seaduse kohaselt hakkasid pensionieas invaliidsuspensionärid saama vanaduspensioni ja tööealised puudega inimesed töövõimetuspensioni. Muutuse tulemusel vähenes töövõimetuspensionäride arv võrreldes endiste invaliidsuspensionäridega (arvestatud ei ole lapsinvaliide) 2001. aastaks ligi 18 700 võrra ehk 30%. Niisiis oli 2001. aasta lõpuks töövõimetuspensionäre 43 400. Samal ajal kasvas vanaduspensionäride arv 13 000 inimese ning töövõimetuse tõttu rahvapensioni saajate arv ligi 3200 inimese võrra. 2011. aasta alguseks oli töövõimetuspensionäre aga juba 82 590, mis on pensionireformijärgse 2001. aastaga võrreldes 39 200 võrra rohkem (kasv 1,9 korda). 48% töövõimetuspensionäride arvu kasvust läheb väiksema töövõime kaotusega (40–50%) pensionäride arvele. Seejuures on 40% töövõime kaotusega pensionäre 2011. aastal 6,2 korda rohkem kui 2001. aastal ning 50% töövõime kaotusega pensionäride arv on suurenenud 5,7 korda.

² Enne 2000. aastat reguleeris pensionide määramist ja maksmist riiklike elatusrahade seadus, alates 2000. aastast riikliku pensionikindlustuse seadus, millega muutusid pensioni määramise alused. Eelkõige puudutas muutus endisi invaliidsuspensionäre. Uue seaduse kohaselt hakkasid pensionieas invaliidsuspensionärid saama vanaduspensioni ja tööealised puudega inimesed töövõimetuspensioni. Puudega lapsed hakkasid puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse alusel saama lapsinvaliidi pensioni asemel puudega lapse toetust.

Tabelis 2 esitatud andmetest püsivalt töövõimetuks tunnistatud inimeste kohta aastatel 2006–2011 on näha, et ainuüksi viimase viie aasta jooksul on püsivalt töövõimetuks tunnistatud inimesi lisandunud ligi 19 000 (26%), kusjuures kõige enam (49%) on kasvanud 40–70% töövõime kaotusega isikute arv³. Viimaste arvu nii kiire kasv moodustas vaadeldava perioodi jooksul püsivalt töövõimetuks tunnistatud inimeste juurdekasvust 85%.

Vanaduspensionini saajaid on vaadeldaval perioodil (2000–2011) juurde tulnud 12 000. Võrreldes 2001. aastaga, mil olid lisandunud endistest invaliidsuspensionini saajatest vanaduspensionieas olevad inimesed, on vanaduspensionini saajaid aga ligi 1200 inimese võrra vähem. Aastal 2011 kasvas vanaduspensionini saajate arv võrreldes eelmise aastaga ligi 3900 võrra.

Keskmine arvestuslik pension kuus oli (kõiki pensioniliike arvestades) 2011. aasta alguses 272,43 eurot (4256 krooni), seega on see näitaja kasvanud 2001. aastaga võrreldes ligi 2800 krooni (2,9 korda) (tabel 3 ja joonis 1). Suurim pensionitõus oli 2008. aastal, mil keskmine arvestuslik pension kasvas 2009. aasta alguseks 708 krooni võrra ning vanaduspension 791 krooni võrra.

Pensioniliikide järgi oli 2011. aasta alguses keskmine vanaduspension kuus 516 krooni (12,1%) suurem kui keskmine arvestuslik pension, töövõimetuspension moodustas keskmisest pensionist aga 66%. Ligilähedased protsendid nende kahe pensioniliigi võrdluses keskmise pensioniga on püsinud alates 2003. aastast. Töövõimetuspensionini madalat taset keskmise pensioniga võrreldes mõjutab väikse töövõime kaotusega (40–50%) pensionäride pension. Nii erineb 40–50% töövõime kaotusega pensionäri pension 80% töövõime kaotusega pensionäri pensionist kahel viimasel aastal ligi 1100 krooni võrra.

Kulutused riiklikule pensionikindlustusele kokku olid 2010. aastal 20,2 miljardit krooni (tabel 4 ja joonis 2), mis tähendab võrreldes 2000. aastaga 3,1-kordset kasvu. Pensionikulutuste märkimisväärne suurenemine 2008. aastal kasvatas pensionikulu osakaalu nii SKP-s kui ka riigieelarves. Aastail 2009–2010 suurenes pensionikulutuste osakaal veelgi, moodustades SKP-s natuke üle 9% ja riigieelarves ligi 23%. Pensionikulutuste osakaalu kasvu SKP-s ja riigieelarves majanduslanguse tingimustes mõjutas riigi kohustus mitte vähendada pensionimakseid.

³ Püsivalt töövõimetuks tunnistatud isikute arv erineb tabelis 1 esitatud töövõimetuspensionini saajatest kahel põhjusel: 1) töövõimetuspensionini ei määrata 10–30% töövõime kaotuse korral; 2) töövõimetuspension määratakse alles pärast ametlikku töövõime kaotuse protsendi määramist, millest tekibki ajanihe.

Tabelid ja joonised

Tabel 1. Riiklikku pensioni saavad isikud pensionilligiti 2000, 2004, 2007 ja 2009–2011

Pensioni liik	2000	2004	2007	2009	2010	2011
Pensionisaajad kokku¹	379 292	377 343	381 360	382 316	389 402	398 540
mehed, %	34,1	36,0	36,7	36,8	37,4	37,7
naised, %	65,9	64,0	63,3	63,2	62,6	62,3
Pensionäride osakaal rahvastikus, %	27,6	27,9	28,4	28,5	29,1	29,7
Vanaduspensioni saajad kokku	284 327	294 063	291 580	290 967	292 343	296 199
vanaduspensionärid	284 305	293 032	290 342	289 624	290 922	294 724
ennetähtaegse vanaduspensioniga	–	7 715	12 071	14 639	16 893	19 327
edasilükatud vanaduspensioniga	–	168	423	559	636	740
riikliku eripensioni saajad	22	1 031	1 238	1 343	1 421	1 475
Väljateenitud aastate pensioni saajad	3 240	2 820	2 908	2 683	2 632	2 568
Töövõimetuspensioni saajad²	66 814	55 480	65 497	70 024	76 662	82 590
töövõime kaotus 100%	–	7 538	8 620	9 001	9 655	9 661
töövõime kaotus 90%	–	2 747	3 171	3 314	3 699	3 967
töövõime kaotus 80%	–	21 550	22 295	22 342	23 736	24 458
töövõime kaotus 70%	–	3 898	5 521	6 430	7 086	7 788
töövõime kaotus 60%	–	10 174	11 923	12 719	13 581	14 309
töövõime kaotus 50%	–	4 163	6 049	7 046	8 344	10 025
töövõime kaotus 40%	–	5 410	7 918	9 172	10 561	12 382
Toitjakaotuspensioni saajad						
pered	15 318	7 924	9 537	8 724	8 539	8 272
pereliikmed	23 256	11 613	12 982	11 554	11 309	10 828
Rahvapensioni saajad kokku³	1 655	13 367	8 393	7 088	6 456	6 355

¹ Kõikide pensioniliikide puhul on arvestatud pensioni saavaid inimesi.

² Kuni 2000. aastani määrati invaliidsusgrupp. Alates 2000. aasta 1. aprillist määratakse töövõime kaotuse protsent. Õigus töövõimetuspensionile tekib alates 40% töövõime kaotusest.

³ Alates 2003. aastast hakkas seadusemuudatuse tõttu osa toitjakaotuspensioni saajaid saama rahvapensioni (sellest on tingitud ka pensionisaajate arvu kasv pensionireformijärgsetel aastatel).

Tabel 2. Püsivalt töövõimeka tunnistatud isikud soo, vanuse ja töövõime kaotuse protsendi järgi, 2006–2011
(aasta alguses)

Aasta	Kokku		Osakaal rahvastikus, %	Sooline jaotus, %		Vanuseline jaotus, %			
				mehed	naised	alla 30	30–44	45–59	60+
2006	71 734	5,3	54,5	45,5	12,9	22,2	57,3	7,6	
2007	74 576	5,6	53,4	46,6	11,6	20,0	55,3	13,1	
2008	76 838	5,7	53,4	46,6	12,1	20,7	58,0	9,2	
2009	76 661	5,7	52,3	47,7	12,4	19,6	57,1	10,8	
2010	81 581	6,1	51,8	48,2	12,3	19,7	55,8	12,2	
2011	90 444	6,7	51,8	48,2	12,7	20,5	55,4	11,4	
Töövõime kaotuse protsendi järgi									
2006	100%	9 670	0,7	63,1	36,9	13,5	20,4	52,2	13,9
	80–90%	28 106	2,1	55,3	44,7	12,6	23,9	55,9	7,6
	40–70%	32 463	2,4	51,4	48,6	12,9	21,0	60,4	5,7
	10–30%	1 495	0,1	52,1	47,9	15,4	25,2	50,4	9,0
2007	100%	10 164	0,8	62,5	37,5	12,5	18,6	47,9	21,0
	80–90%	28 279	2,1	54,3	45,7	11,3	22,3	52,9	13,5
	40–70%	34 627	2,6	50,0	50,0	11,4	18,6	59,5	10,5
	10–30%	1 506	0,1	53,8	46,2	13,7	21,2	52,1	13,0
2008	100%	10 631	0,8	62,3	37,7	13,0	19,0	50,6	17,4
	80–90%	28 308	2,1	54,5	45,5	12,2	23,0	55,4	9,4
	40–70%	36 262	2,7	49,9	50,1	11,6	19,4	62,4	6,6
	10–30%	1 637	0,1	52,8	47,2	14,4	23,5	51,5	10,6
2009	100%	10 152	0,8	62,1	37,9	13,6	17,2	49,3	19,7
	80–90%	26 595	2,0	53,8	46,2	12,7	22,0	53,8	11,5
	40–70%	38 228	2,9	48,5	51,5	11,8	18,6	61,7	7,9
	10–30%	1 686	0,1	53,4	46,6	15,8	24,3	49,9	10,0
2010	100%	10 398	0,8	61,7	38,3	13,5	17,5	48,2	20,8
	80–90%	27 581	2,1	53,0	47,0	12,6	21,9	52,8	12,8
	40–70%	41 859	3,1	48,5	51,5	11,6	18,6	60,0	9,7
	10–30%	1 743	0,1	54,2	45,8	17,0	22,7	49,1	11,2
2011	100%	10 510	0,8	62,7	37,3	14,5	18,5	48,1	18,9
	80–90%	29 333	2,2	53,1	46,9	13,2	22,9	51,9	12,0
	40–70%	48 317	3,6	48,7	51,3	11,7	19,2	59,6	9,5
	10–30%	2 284	0,2	51,8	48,2	18,0	24,8	46,6	10,6

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet

Tabel 3. Pensionide keskmised suurused 2000, 2004, 2007 ja 2009–2011
(1. jaanuari seisuga, krooni kuus, alates 2011. aastast ka eurodes)

Pensioni liik	Krooni						Eurot
	2000	2004	2007	2009	2010	2011	2011
Keskmine arvestuslik pension	1 459	1 890	2 819	4 103	4 275	4 256	272,43
Vanaduspension	1 551	2 072	3 129	4 554	4 768	4 772	304,91
ennetähtaegne vanaduspension	–	1 657	2 484	3 616	3 795	3 802	243,44
edasilükatud vanaduspension	–	2 061	3 336	4 955	5 257	5 727	365,95
riiklik eripension ¹	–	5 903	6 392	9 653	9 028	9 185	586,85
Väljateenitud aastate pension	1 083	1 651	2 595	4 424	4 624	4 960	316,90
Töövõimetuspension²	1 141	1 244	1 842	2 703	2 820	2 801	179,06
töövõime kaotus 100%	–	1 644	2 532	3 735	3 915	3 943	251,69
töövõime kaotus 90%	–	1 492	2 287	3 381	3 554	3 536	226,44
töövõime kaotus 80%	–	1 328	2 027	2 994	3 138	3 161	201,94
töövõime kaotus 70%	–	1 176	1 804	2 666	2 799	2 801	179,10
töövõime kaotus 60%	–	1 004	1 542	2 279	2 391	2 410	153,65
töövõime kaotus 50%	–	938	1 311	1 959	2 056	2 065	131,93
töövõime kaotus 40%	–	933	1 273	1 920	2 016	2 034	129,51
Toitjakaotuspension							
pensioni saava perekonna kohta	1 280	1 001	1 492	2 187	2 293	2 363	150,91
pensioni saava pereliikme kohta	843	707	1 104	1 652	1 733	1 783	113,94
Rahvapension							
vanuse tõttu	...	984	1 270	1 916	2 010	2 034	130,00
töövõimetus tõttu	...	837	968	1 443	1 508	1 565	100,03

¹ Riigieelarvest rahastatav politseiametniku, riigikontrolliametniku, kohtuniku, prokuröri ja õiguskantsleri ametipension.

² Kuni 2000. aastani maksti pensioni invaliidsusgrupi järgi. Alates 2000. aasta 1. aprillist määratakse töövõime kaotuse protsent ning õigus töövõimetuspensionile tekib alates 40% töövõime kaotuse protsendist.

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet

Tabel 4. Kulutused riiklikule pensionikindlustusele, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010 (miljonit krooni)

Pensiooni liik	2000	2004	2007	2009	2010
Vanaduspension	5 467,8	7 938,5	12 444,7	16 593,8	16 887,8
Töövõimetuspension	663,3	931,6	1 720,5	2 544,3	2 750,4
Toitjakaotuspension	229,4	122,1	195,7	239,0	236,8
Väljateenitud aastate pension	36,9	56,9	98,3	134,4	138,5
Rahvapension	67,3	125,8	109,8	121,2	120,2
Parlamendipension, presidendi ametipension ¹	9,1	24,4	42,8	62,2	61,7
Kokku pensionikulutused	6 473,8	9 199,3	14 611,8	19 695,0	20 195,5
sotsiaalmaksu tuludest rahastatavad pensionid	6 214,3	8 789,9	14 072,1	19 007,6	19 499,7
riigieelarvest rahastavad pensionid ja pensionilisad ²	259,5	409,4	539,7	687,4	695,8
Pensionikulutuste osakaal, %					
SKP-s ³	6,72	6,07	5,81	9,10	9,02
riigieelarves ⁴	22,84	20,46	19,22	22,55	23,04

¹ Makstakse Riigikogu ja Presidendi Kantslei eelarvest. Sisaldab EV Ülemnõukogu ja Riigikogu liikmete vanaduspensioni (75% ametipalgast) ning töövõimetuspensioni (kuni 70% ametipalgast) ja parlamendiliikme perekonnaliikme toitjakaotuspensioni (30% ametipalgast iga töövõimetu perekonnaliikme kohta); presidendi ametipensioni (75% ametipalgast) ning pereliikmete toitjakaotuspensioni (kuni 75% presidendi ametipalgast). Riigikogus töötamise ajal parlamendiliikme riiklikku vanaduspensioni ei maksta.

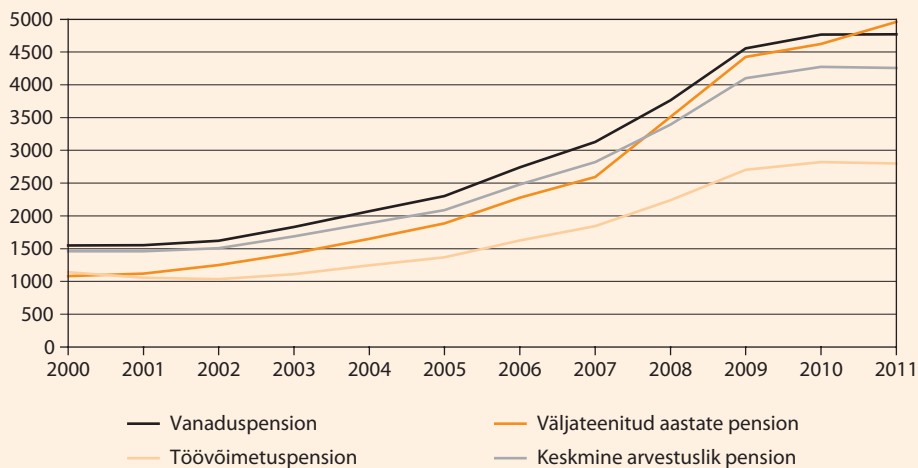
² Riigieelarvest rahastatakse eri liiki pensione ja pensionilisadid: rahvapension, osa ametnike (kohtunik, prokurör, riigikontrolli ametnik, õiguskantsler, kaitseväelane, politseiametnik, riigikogu liige, president) pensionid, staaži järgi makstavad ning muud pensionilisad (sh ametnikul).

³ Kasutatud on Statistikaameti korrigeeritud andmeid aastate 2002–2010 kohta seisuga 08.09.2011.

⁴ Riigieelarve täitmise kulutuste järgi, alates 2004. aastast on andmed täpsustatud. Makronäitajad on toodud „Sotsiaalse kaitse“ peatüki lõpus.

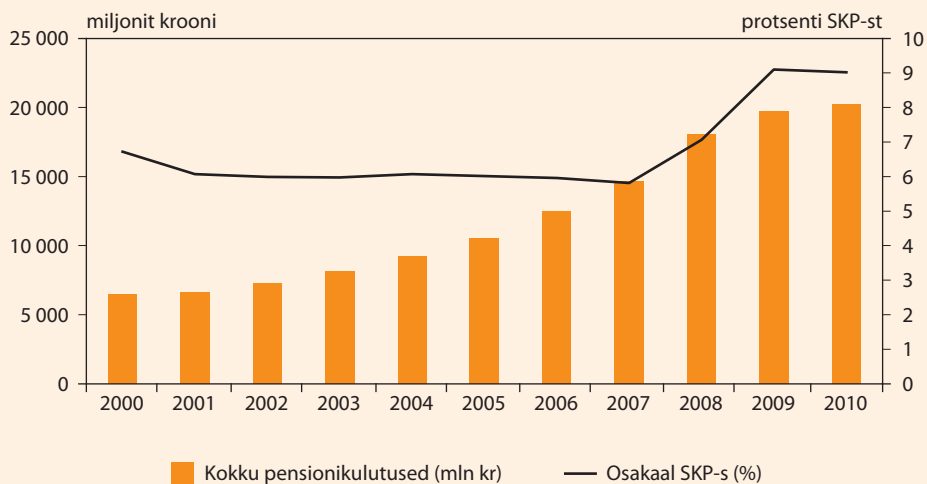
Allikas: Sotsiaalkindlustusamet

Joonis 1. Pensionide keskmised suurused, 2000–2011
(aasta alguses, krooni kuus)

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet

Joonis 2. Pensionikulutused ja nende osakaal SKP-s, 2000–2010

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet

Puudega inimeste toetused

Ülevaade õigusruumist

Puue on inimese anotoomilise, füsioloogilise või psüühilise struktuuri või funktsiooni kaotus või kõrvalekalle, mis koostoimes suhtumuslike ja keskkondlike takistustega tõkestab ühiskonnaelus osalemist teistega võrdsetel alustel.

Puudega inimeste sotsiaaltoetusi määratakse ja makstakse Eesti alalisele elanikule, tähtajalise elamisloaga või tähtajalise elamisõigusega Eestis elavale isikule, samuti Eestis viibivale rahvusvahelise kaitse saajale keskmise, raske või sügava puude korral puudest tingitud lisakulude hüvitamiseks ning rehabilitatsiooniplaanis ette nähtud tegevusteks.

2010. aastal maksti puudega inimestele riigieelarvest üheksat liiki toetusi. Neist kolm – puudega lapse toetus, puudega vanema toetus ja õppetoetus – rakendusid 2000. aastal. Aastal 2001 lisandusid puudega täiskasvanu toetus, rehabilitatsioonitoetus ja täienduskoolitustoetus. Hooldajatoetus, mis rakendus samuti 2000. aastal, oli 2010. aastaks antud koos rahaliste vahenditega kahes etapis üle kohalikele omavalitsustele. 1. aprillist 2005 muudeti puudega täiskasvanud inimeste hooldajatoetuse maksmise korda. Kuna 2008. aasta lõpuks oli selge, et puudega täiskasvanud inimeste toetuse üleandmine kohalikele omavalitsustele oli end igati õigustanud nii abivajajate kui ka rahastaja seisukohalt, anti 1. märtsist 2009 kohalikele omavalitsustele üle ka puudega laste hooldajatoetuse vahendid ja korraldamine. Muudatuse eesmärk on muuta puudega inimeste jaoks abi paremini kättesaadavaks ning suurendada kohalike omavalitsuste võimalusi abivajavate puudega inimeste hoolekande korraldamisel (vt täpsemalt peatükki 11 „Sotsiaalhoolekanne”).

2008. aastal lisandus töötamistoetus ning puudega täiskasvanu toetuste asemel hakati määrama toetuse taotleja vanusest lähtuvalt kas puudega tööealise või puudega vanaduspensionialise toetust.

2008. aasta 1. oktoobril rakendus veel üks oluline muudatus: puudega tööealistel inimestel seoti puudetoetuse suurus lahti puude raskusastmest. Muudatuste eesmärk oli motiveerida puudega inimesi tööhõives osalema ning hüvitada neile, kellel puudest tingituna kaasnevad suuremad lisakulud seoses ühiskonnas aktiivsema osalusega, kulutused samal määral (s.o suurema summa ulatuses), kui hüvitatakse vähemaktiivsetele. Niisiis oli tööealiste inimeste

puhul eesmärk tuua nad hõivesse, eakate inimeste puhul aga tagada teenuste parem kättesaadavus, sest puudega eakate probleeme ei lahenda suurema toetuse maksmine.

Toetuste arvutamise aluseks on puudega inimeste sotsiaaltoetuste määr, mille kehtestab Riigikogu igaks eelarveaastaks (võetakse vastu koos riigieelarvega). Alates 2000. aastast on puudega inimeste sotsiaaltoetuste määr olnud püsivalt 400 krooni (2011. aastal vastavalt 25,57 eurot) kuus ning see näitaja ei muutunud ka 2011. aastal.

Statistiline ülevaade

Puudega inimesi, st neid, kellel on ametlikult kehtiv puue (puude raskusaste, mille on määranud Sotsiaalkindlustusameti ametnik, varasematel aastatel arstlik ekspertiisikomisjon), oli Eestis 2011. aasta alguse seisuga üle 128 000, mis on ligi 10% rahvastikust (tabel 1). Valdavalt on need eakad inimesed: 57% puudega inimesi on vähemalt 63-aastased, kuni 15-aastaseid lapsi oli puudega inimeste seas üle 6%.

2010. aastal tuvastati esimest korda puude raskusaste ligi 24% inimesel rohkem kui 2009. aastal. Kokku lisandus 2010. aastal puudega inimeste hulka esmakordselt 20 544 inimest (2009. aasta vastav näitaja oli 16 569). Nagu varem, nii oli ka 2010. aastal nende seas sagedamini (4690 inimest ehk 22,7%) inimesi, kellel oli põhidiagnoosina tuvastatud vereringeelundite haigused; sellele rühmale järgnesid inimesed, kellele oli põhidiagnoosiks pandud psüühika- ja käitumishäired ning luu-lihaskonna ja sidekoehaigused (vastavalt 3841 ehk 18,7% ja 3393 ehk 16,5%). Puudega inimeste sihtrühma sisenejate seas kasvas aastaga kõige kiiremini nende inimeste arv, kellel oli põhidiagnoosina tuvastatud sisesekretsiooni-, toitumis- ja ainevahetushaigused (45,4% ehk 314 inimese võrra).

Lapsi (0–15) oli esmase puudega inimeste seas 9%, 16–62-aastasi 50% ning vähemalt 63-aastaseid 41%.

Aasta-aastalt on kasvanud puudega täiskasvanu toetuse saajate arv, mis 2010. aastal ületas 120 000 piiri ning jõudis 2010. aasta lõpuks 120 241-ni (tabel 3). Puudega lapse toetuse saajate arv oli 2010. aasta detsembri seisuga 7262, mis eelmise aastaga võrreldes on suurenenud rohkem kui kaheksandiku võrra (üle 13%) ning 2000. aastaga võrreldes ligi 65%.

Ehkki puudega laste hooldajatoetuse vahendid anti 2009. aasta märtsis üle kohalikele omavalitsustele, ei vähenenud Sotsiaalkindlustusameti kaudu puudega inimeste toetusteks väljamakstud kogusumma, vaid jätkas suurenemist nii 2009. kui ka 2010. aastal. Seejuures iseloomustab 2010. aastat võrreldes 2009. aastaga kulutuste kasvu kiirenemine. Kulutused suurenesid 2010. aastal eelmise aastaga võrreldes 10% (2009. aastal eelmise aastaga võrreldes 8%) ning võrreldes 2000. aastaga on kulutused kasvanud 10,4 korda.

2009. aasta kulutuste suurenemisel oli kolm põhjust: 2008. aastal õigusruumis toimunud muudatuste rakendamisraskustest tulenenud seni kehtinud toetuste väljamaksmise ajutine

kord puudega tööalistele¹, 2009. aastal tööalistele määratud keskmise toetuse suurenemine ning puudega vanaduspensionialiste ja puudega laste toetusesaajate absoluutarvu kasv. 2010. aastal avaldas kulutuste kasvule tugevamini mõju just puudega lapse toetusesaajate arvu hüppeline kasv, sest see toetus on tunduvalt suurem kui puudega täisealiste inimeste toetus. Selle kõrval avaldas mõju ka puudega täisealiste toetusesaajate arvu 5% kasv ja 2010. aastal tööalistele määratud keskmise toetuse suurenemine. Kokku kulus puudega inimeste toetusteks 2010. aastal 787 miljonit krooni. Kohalikele omavalitsustele üle antud vahendite kasutamisest tehakse kokkuvõtte peatükis „Sotsiaalhoolekanne”.

¹ 2009. aastal toimus 2008. aasta neljanda kvartali väljamakstud toetuste tasaarveldamine enamasti juurdemaksu suunas, sest uue korra järgi kasvas tunduvalt määratud puudetoetuse keskmine suurus kuus toetusesaaja kohta.

Tabelid ja joonised

Tabel 1. Isikud, kellele on määratud puude raskusaste, soo ja vanuse järgi, 2006–2011 (aasta alguses)

Aasta	Kokku, isikuid		Osakaal rahvastikus, %	Sooline jaotus, %		Vanuseline jaotus, %					
				mehed	naised	0-6	7-15	16-29	30-44	45-62	63+
2006	113 009		8,4	39,7	60,3	1,6	3,5	5,1	7,3	22,2	60,3
2007	115 354		8,6	39,6	60,4	1,4	3,6	5,0	6,6	20,9	62,5
2008	117 646		8,8	39,0	61,0	1,5	3,3	4,9	6,9	21,9	61,5
2009	118 365		8,8	39,8	60,2	1,8	3,6	5,2	7,2	22,9	59,3
2010	120 432		9,0	40,2	59,8	1,8	3,8	5,1	7,4	23,5	58,4
2011	128 129		9,6	40,6	59,4	2,1	4,0	5,2	7,7	24,3	56,7
Puude raskusastme järgi											
2006	keskmine	36 529	2,7	40,2	59,8	1,5	3,8	5,6	8,0	30,2	50,9
	raske	61 302	4,6	39,2	60,8	1,7	3,5	4,7	7,2	19,6	63,3
	sügav	15 178	1,1	40,9	59,1	1,9	2,8	5,2	6,2	13,4	70,5
2007	keskmine	39 048	2,9	39,4	60,6	1,1	3,8	5,3	7,5	29,8	52,5
	raske	62 030	4,6	39,3	60,7	1,5	3,7	4,9	7,1	19,6	63,2
	sügav	14 276	1,1	42	58,0	1,9	3,0	6,0	6,8	14,8	67,5
2008	keskmine	38 249	2,9	38,8	61,2	1,3	3,4	5,1	7,4	29,9	52,9
	raske	64 328	4,8	38,5	61,5	1,6	3,4	4,6	6,6	19,0	64,8
	sügav	15 069	1,1	41,6	58,4	1,9	2,5	5,5	6,7	14,4	69,0
2009	keskmine	39 247	2,9	39,5	60,5	1,3	3,6	5,3	7,8	31,1	50,9
	raske	64 394	4,8	39,2	60,8	1,9	3,9	4,9	7,0	19,6	62,7
	sügav	14 724	1,1	42,8	57,2	2,3	2,6	6,2	7,0	15,4	66,5
2010	keskmine	40 654	3,0	40,6	59,4	1,5	3,8	5,3	7,8	33,0	48,5
	raske	65 174	4,9	39,2	60,8	2,0	4,1	4,7	7,0	19,2	63,0
	sügav	14 604	1,1	43,3	56,7	2,2	2,5	6,4	7,6	15,7	65,5
2011	keskmine	44 733	3,3	41,7	58,3	1,9	4,3	5,6	8,5	34,8	44,9
	raske	68 337	5,1	39,2	60,8	2,1	4,2	4,7	7,1	19,1	62,8
	sügav	15 059	1,1	43,6	56,4	2,5	2,5	6,7	8,0	15,8	64,5

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet

Tabel 2. Isikud, kellele on määratud puude raskusaste, domineeriva puude liigi, soo ja vanuse järgi, 2007 ja 2009–2011
(aasta alguses)

Aasta	Domineeriva puude liik	Kokku, isikuid	Osakaal rahvastikus, %	Sooline jaotus, %		Vanuseline jaotus, %				
				mehed	naised	7-15	16-29	30-44	45-62	63+
2007	Puudega isikud kokku	115 354	8,6	39,6	60,4	5,0	5,2	7,2	22,5	60,1
	psüühikahäire, vaimupuue	21 004	1,6	47,6	52,4	5,6	15,7	21,9	33,8	23,0
	keele- ja kõnepuue	450	0,03	63,6	36,4	29,3	6,2	4,7	20,9	38,9
	kuulmispuue	2 276	0,2	47,4	52,6	13,4	14,6	14,5	20,6	36,9
	nägemispuue	4 588	0,3	37,4	62,6	4,7	4,1	5,3	19,3	66,6
	liikumispuue	49 065	3,7	36,5	63,5	2,6	2,0	3,8	21,0	70,6
	muu puue	35 907	2,7	39,3	60,7	7,4	3,0	3,4	19,5	66,7
	teave puude liigi kohta puudub	2 064	0,2	28,8	71,2	3,4	0,5	0,5	3,7	91,9
2009	Puudega isikud kokku	118 366	8,8	39,8	60,2	5,4	5,2	7,2	22,9	59,3
	psüühikahäire, vaimupuue	21 837	1,6	47,3	52,7	4,3	15,2	22,1	35,9	22,5
	keele- ja kõnepuue	403	0,03	65,3	34,7	40,0	5,4	4,2	19,9	30,5
	kuulmispuue	2 061	0,2	45,3	54,7	12,5	15,0	15,2	19,5	37,8
	nägemispuue	3 828	0,3	36,8	63,2	4,1	4,0	4,8	18,9	68,2
	liikumispuue	46 484	3,5	35,1	64,9	2,0	1,9	3,5	19,8	72,8
	muu puue	31 735	2,4	38,8	61,2	8,8	2,8	3,0	17,2	68,2
	liitpuue	12 018	0,9	46,2	53,8	10,0	4,7	5,1	28,1	52,1

järgneb ►

Tabel 2. Isikud, kellele on määratud puude raskusaste, domineeriva puude liigi, soo ja vanuse järgi, 2007 ja 2009–2011 (aasta alguses)

Aasta	Domineeriva puude liik	Kokku, isikuid	Osakaal rahvastikus, %	Sooline jaotus, %		Vanuseline jaotus, %				
				mehed	naised	7–15	16–29	30–44	45–62	63+
2010	Puudega isikud kokku	120 432	9,0	40,2	59,8	5,6	5,1	7,4	23,5	58,4
	psüühikahäire, vaimupuue	22 410	1,7	47,3	52,7	4,0	14,5	22,3	36,9	22,3
	keele- ja kõnepuue	448	0,03	66,5	33,5	44,6	3,8	5,4	23,0	23,2
	kuulmispuue	1 928	0,1	44,5	55,5	12,4	14,6	13,1	21,0	38,9
	nägemispuue	3 739	0,3	37,7	62,3	4,1	3,9	5,6	20,0	66,4
	liikumispuue	47 166	3,5	35,0	65,0	1,9	1,7	3,4	20,8	72,2
	muu puue	28 986	2,2	39,4	60,6	9,7	2,8	3,2	17,1	67,2
	liitpuue	15 755	1,2	46,1	53,9	10,1	5,2	5,5	25,0	54,2
2011	Puudega isikud kokku	128 129	9,6	40,6	59,4	6,1	5,2	7,7	24,3	56,7
	psüühikahäire, vaimupuue	24 209	1,8	47,1	52,9	4,4	14,4	22,3	37,4	21,5
	keele- ja kõnepuue	445	0,03	69,9	30,1	50,1	2,9	5,2	20,0	21,8
	kuulmispuue	2 030	0,2	44,9	55,1	12,6	14,3	12,7	24,0	36,4
	nägemispuue	3 778	0,3	38,0	62,0	4,3	4,1	5,6	21,1	64,9
	liikumispuue	47 219	3,5	35,0	65,0	1,9	1,6	3,4	20,8	72,3
	muu puue	29 503	2,2	40,5	59,5	11,0	2,9	3,7	18,8	63,6
	liitpuue	20 945	1,6	45,4	54,6	9,4	5,5	6,2	25,0	53,9

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet

Tabel 3. Puudega inimeste sotsiaaltoetuste saajad¹, 2000, 2004 ja 2007–2010 (aasta lõpus)

Toetuse liik	2000	2004	2007	2009	2010
Puudega lapse toetus	4 409	5 302	5 538	6 416	7 262
keskmise puudega, %	...	34,2	31,5	32,0	35,7
raske ja sügava puudega, %	...	65,8	68,5	68,0	64,3
Puudega täiskasvanu toetus²	..	98 032	110 495	115 532	120 241
keskmise puudega, %	..	32,1	32,6	33,6	34,6
raske puudega, %	..	54,0	54,6	54,3	53,7
sügava puudega, %	..	13,9	12,8	12,1	11,7
Töötamistoetus³	68	50
Hooldajatoetus (hooldatavate arvu järgi)^{4, 5}	2 071	38 060	1 602	1 122	..
3–16-aastase puudega lapse mittetöötavale vanemale	1 958	1 975	1 441	1 018	..
16–18-aastase puudega lapse mittetöötavale vanemale ning puudega 18-aastase ja vanema isiku mittetöötavale hooldajale või eestkostjale	113	36 085	161	104	..
raske puudega, %	..	74,1	78,9	83,7	..
sügava puudega, %	..	25,9	21,1	16,3	..
Puudega vanema toetus (laste arv)	1 472	1 521	1 550	1 472	1 543
Puudega vanema toetus (perede arv)	...	1 154	1 187	1 057	1 081
Õppetoeetus mittetöötavale puudega õppurile	15	27	19	23	22
Rehabilitatsioonitoetus (16–65-aastastele, ühekordne)	..	1 815	2 082	2 903	2 806
Täienduskoolitustoetus (ühekordne)	..	34	52	73	84

¹ Aasta lõpu seisuga, v.a rehabilitatsiooni-, täienduskoolitus- ja töötamistoetus, kus arv on kasvavalt aasta algusest.

² Alates 2008. aastast sisaldab näitaja kolme liiki toetusesaajaid: puudega 16-aastase ja vanema isiku, puudega tööealise isiku ning puudega vanaduspensioniealise isiku toetuse saajaid.

³ Rakendus 2008. aastast.

⁴ 1. aprillil 2005 anti puudega täiskasvanud isikute hooldajatoetuse vahendid üle kohalikele omavalitsustele, vt ptk „Sotsiaalhoolekanne”.

⁵ 1. märtsil 2009 anti puudega laste hooldajatoetuse vahendid üle kohalikele omavalitsustele, vt ptk „Sotsiaalhoolekanne”. Näitajad on 28.02.2009 seisuga.

Tabel 4. Puudega inimeste sotsiaaltoetuste suurused¹, 2000 ja 2002–2011
(krooni, 2011. aastal eurot)

Toetuse liik	2000	2002–2005	2006–2007 ³	2008	2009	2010	2011
Puudega lapse toetus							
keskmise puudega lapse toetus	840	860	1080	1080	1080	1080	69,04
raske ja sügava puudega lapse toetus	940	1020	1260	1260	1260	1260	80,55
Puudega 16-aastase ja vanema isiku toetus							
keskmise puudega täiskasvanu toetus tööealisele	–	200	200	260	260	260	16,62
keskmise puudega täiskasvanu toetus vanaduspensioniealisele	–	200	200	200	200	200	12,79
raske puudega täiskasvanu toetus tööealisele	–	420	420	560	560	560	35,8
raske puudega täiskasvanu toetus vanaduspensioniealisele	–	420	420	420	420	420	26,85
sügava puudega täiskasvanu toetus tööealisele	–	640	640	840	840	840	53,7
sügava puudega täiskasvanu toetus vanaduspensioniealisele	–	640	640	640	640	640	40,91
Puudega tööealise inimese toetus							
keskmise puudega tööealise toetus	–	–	–	260	vastavalt lisakuludele, 260 kuni 840 kuus		vastavalt lisakuludele, 16,62 kuni 53,70 kuus
raske puudega tööealise toetus	–	–	–	560			
sügava puudega tööealise toetus	–	–	–	840			
Puudega vanaduspensioniealise inimese toetus							
keskmise puudega vanaduspensioniealise toetus	–	–	–	200	200	200	12,79
raske puudega vanaduspensioniealise toetus	–	–	–	420	420	420	26,85
sügava puudega vanaduspensioniealise toetus	–	–	–	640	640	640	40,91

► järg

Tabel 4. Puudega inimeste sotsiaaltoetuste suurused¹, 2000 ja 2002–2011
(krooni, 2011. aastal eurot)

Toetuse liik	2000	2002–2005	2006–2007 ³	2008	2009	2010	2011
Töötamistoetus	–	–	–	kuni 4000 kolme aasta jooksul			kuni 255,70 kolme aasta jooksul
Hooldajatoetus							
3–16-aastase puudega lapse mittetöötavale vanemale ³	300	300	300	300	300	300	–
raske puudega 16–18-aastase lapse mittetöötavale vanemale ³	–	240	240	240	240	240	–
sügava puudega 16–18-aastase lapse mittetöötavale vanemale ³	–	400	400	400	400	400	–
raske puudega 18-aastase ja vanema isiku mittetöötavale hooldajale või eestkostjale ⁴	–	240	–	–	–	–	–
sügava puudega 18-aastase ja vanema isiku mittetöötavale hooldajale või eestkostjale ⁴	–	400	–	–	–	–	–
Puudega vanema toetus²	300						19,18
Õppetoetus mittetöötavale puudega õppurile	100–400						6,39–25,57
Rehabilitatsioonitoetus (16–65-aastasele)	–	kuni 800 aastas					kuni 51,14 aastas
Täienduskoolitustoetus (ühekordne)	–	kuni 9600 kolme aasta jooksul					613,68 kolme aasta jooksul

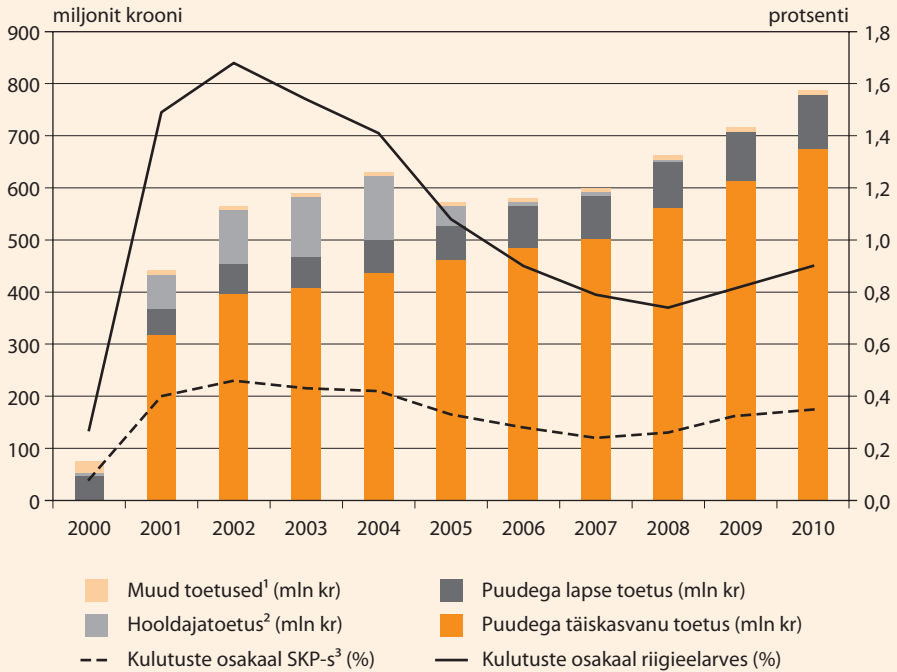
¹ Kuni 2010. aastani krooni kuus ja 2011. aastal eurot kuus, v.a töötamis-, rehabilitatsiooni- ja täienduskoolitustoetus.

² Toetus lapse kohta.

³ 1. aprillil 2005 anti puudega täiskasvanud inimeste hooldajatoetuse vahendid üle kohalikele omavalitsustele.

⁴ 1. märtsil 2009 anti puudega laste hooldajatoetuse vahendid üle kohalikele omavalitsustele.

Joonis 1. Puudega inimeste sotsiaaltoetuste kulutuste osakaal SKP-s ja riigieelarves, 2000–2010

¹ Muud toetused sisaldavad töötamistoetust, puudega vanema toetust, õppetoetust mittetöötavale puudega õppurile, rehabilitatsioonitoetust 16–65-aastasele ning täienduskoolitustoetust.

² 1. aprillil 2005 anti puudega täiskasvanud isikute hooldajatoetuse vahendid üle kohalikele omavalitsustele ja 1. märtsil 2009 anti puudega laste hooldajatoetuse vahendid üle kohalikele omavalitsustele.

³ Kasutatud on Statistikaameti korrigeeritud andmeid aastate 2002–2010 kohta seisuga 08.09.2011.

⁴ Riigieelarve täitmine kulutuste järgi, alates 2004. aastast on andmed täpsustatud. Makronäitajad on toodud „Sotsiaalse kaitse“ peatüki lõpus.

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet

Sotsiaalhoolekanne

Ülevaade õigusruumist

Sotsiaalhoolekande ülesanne on osutada isikule või perekonnale abi toimetulekuraskuste ennetamiseks, kõrvaldamiseks või kergendamiseks ning aidata kaasa sotsiaalsete erivajadustega inimeste sotsiaalsele turvalisusele, arengule ja ühiskonnas kohanemisele.

Sotsiaalhoolekande organisatsioonilised, majanduslikud ja õiguslikud alused sätestab ning sotsiaalhoolekandes tekkivaid suhteid reguleerib sotsiaalhoolekande seadus¹.

Sotsiaalteenuseid, sotsiaaltoetusi ja muud abi on õigus saada Eesti alalisel elanikul, Eestis elamisloa või elamisõiguse alusel elaval välismaalasel ning Eestis viibival rahvusvahelise kaitse saajal. Vältimatut sotsiaalabi on õigus saada igal Eestis viibival isikul.

Sotsiaalteenuste osutamist ja sotsiaaltoetusi rahastatakse riigieelarvest, kohalike omavalitsuste eelarvetest, vabatahtlikult sotsiaalhoolekandega tegelevate juriidiliste ja füüsiliste isikute vahenditest ja muudest vahenditest.

Riikliku rahastamise maht määratakse kindlaks vastava eelarveaasta riigieelarve seadusega.

Riigieelarvest kaetakse riigi sotsiaalhoolekande juhtimise kulud, riiklike sotsiaalprogrammide ja -projektide kulud, laste hoolekande, psüühiliste erivajadustega inimeste hoolekande, osaliselt puudega inimeste hoolekande (rehabilitatsiooniteenused, raske ja sügava puudega lastele lapsehoiuteenus, proteeside ja abivahendite osaline kompenseerimine), riiklike sotsiaaltoetuste (toimetulekutoetus) kulud ning muude riiklike sotsiaalhoolekande ülesannete täitmise ja ürituste kulud.

Toimetulekutoetuse maksmiseks eraldatakse valla- ja linnaeelarvetele vahendid lähtuvalt Riigikogu kehtestatud toimetulekupiirist ning sotsiaalhoolekande seadusega kehtestatud toimetulekutoetuse maksmise tingimustest.

Kui samal eelarveaastal eraldatud vahenditest ja nende vahendite eelmiste aastate jääkidest piisab jooksva aasta toimetulekutoetuse maksmiseks, võib valla- või linnavalitsus maksta vastaval eelarveaastal nendest vahenditest ülejäävast osast abivajavatele isikutele toimetuleku soodustamiseks sotsiaaltoetusi või osutada sotsiaalteenuseid kohaliku omavalitsusüksuse kehtestatud tingimustel ja korras.

¹ Riigi Teataja I 1995, 21, 323.

Kohaliku omavalitsuse eelarvest kaetakse omavalitsusüksuse sotsiaalhoolekandekulud, mida ei rahastata riigieelarvest.

Isikult võib võtta temale või tema perekonnale osutatava sotsiaalteenuse eest tasu. Võetav tasu oleneb teenuse mahust, maksumusest ning teenust saava isiku ja tema perekonna majanduslikust olukorrast. Isikult sotsiaalteenuse eest tasu võtmise otsustab teenust osutav või teenuse eest tasuv asutus.

Muude rahastamisallikatena käsitatakse mitmesuguste fondide ja sihtkapitalide vahendeid, samuti mittetulunduslikust tegevusest, annetustest ja sponsorusest laekunud vahendeid ning sotsiaalteenuseid või muud abi taotleva isiku enda vahendeid.

Sotsiaalhoolekande peamised sihtrühmad on lapsed, eakad ja puudega inimesed, psüühiliste erivajadustega inimesed ning eriolukorras sotsiaalteenuseid kasutavad inimesed.

Riigi põhilised ülesanded laste hoolekande korraldamisel on üleriigiliste õigusaktide ja arengustrateegiade kehtestamine ning vanemliku hoolitsuseta laste asendushoolduse rahastamine. Veel on Sotsiaalministeeriumi korraldada välisriiki lapsendamine. Kohalikul tasandil on laste hoolekande korraldajaks kohalik omavalitsus. Laste hoolekande korraldamiseks ja laste arenguks soodsa keskkonna kujundamiseks toetab valla- või linnavalitsus last ja lapsi kasvata- vaid isikuid, tehes koostööd perekonnaliikmete ja teiste isikutega ning asjaomaste asutustega; määrab vajaduse korral lapsele või last kasvatavale isikule tugiisiku või -perekonna; korraldab lapse eestkostet ning aitab korraldada koostöös maavalitsusega lapsendamist. Kui lapse eral- damine perekonnast on vältimatu (puudused lapse hooldamisel ja kasvatamisel ohustavad lapse elu, tervist või arengut, või perekonna ja lapse suhtes kasutusele võetud muud abinõud ei ole osutunud küllaldaseks), paigutatakse laps asendushooldusele hooldus- või eestkostepe- rekonda või talle pakutakse asenduskoduteenust lastehoolekandeaasutuses.

Eakate ja puudega inimeste hoolekannet korraldavad kohalikud omavalitsused. Sotsiaaltee- nused eakatele ja puudega inimestele kattuvad suurel määral. Näiteks kasutavad koduteenust nii eakad kui ka puudega (sh tööeas) inimesed. Selgemini eristatavad sotsiaalteenused eakate- le (teenusekasutajate arvust lähtuvalt) on koduteenus, ööpäevaringne hooldamine hoolekan- deasutuses ja päevakeskuse teenused. Kaks esimest teenust aitavad hooldusteenuste kaudu leevendada funktsionaalsete võimete kahanemise ja tervise halvenemisega seotud toimetule- kuraskusi, päevakeskuse teenused aga aitavad võidelda süvenema kippuva sotsiaalse isoleeri- tusega vanemas eas, luues vaba aja veetmise ja omavahelise suhtlemise võimalusi. Puudega inimeste puhul lisanduvad sellesse loetellu rehabilitatsiooniteenus, isikliku abistaja teenus, tugiisikuteenus, proteeside, ortopeediliste ja muude abivahendite soodustingimustel eralda- mine ning puudega inimeste hooldamine kodustes tingimustes.

Suurem muutus puudega inimeste hoolekandes toimus 2005. aasta 1. aprillil, mil lõpetati ras- ke ja sügava puudega täiskasvanute hooldajatele hooldajatoetuse maksimine puudega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse alusel Sotsiaalkindlustusameti kaudu ning selleks määratud vahendid anti üle kohalikele omavalitsustele. Muudatuste eesmärk oli tagada abi parem kättesaadavus puudega inimestele ning parandada kohalike omavalitsuste rahalisi võimalusi korraldada abi- vajavate puudega inimeste hoolekannet. Aastaks 2008 oli selge, et nii abivajajate kui ka rahas-

tajate seisukohalt õigustas muudatus end ning 2009. aasta 1. märtsil anti kohalikele omavalitsustele üle ka puudega laste hooldajatoetuse maksmise korraldamine ning selleks määratud riiklikud vahendid.

2006. aastast alates hakati kohalike omavalitsustelt koguma teavet isikliku abistaja teenuse ning tugiisiku ja tugipere teenuse osutamise kohta. Isikliku abistaja teenust kasutavad eelkõige nägemis- ja liikumispuudega noored ja täiskasvanud ning teenuse osutamise eesmärk on vähendada puudest tulenevaid piiranguid nii õppimisel, hõivesses saamisel ja seal püsimisel kui ka kodu ja perega seotud ning vabaajategevustes. Kohalike omavalitsuste kohustus on määrata tugiisik, kui seda vajab kas laps, last kasvatav isik, puudega isik, sõltuvusprobleemidega isik, kinnipidamiskohast vabanenu või raskes olukorras sotsiaalset tuge vajav isik. Tugiisiku peamised tegevused on juhendamine, motiveerimine ja julgustamine. Kui 2008. aastani jagunesid tugiisiku kasutajad peamiselt kolme rühma (lapsed, lastega pered ja täiskasvanud), siis 2009. aastal täpsustati sihtrühmi, kelle jaoks kohalik omavalitsus on kohustatud vajaduse korral korraldama tugiisiku teenuse².

Peale kohalike omavalitsuste korraldatavate ja rahastatavate teenuste hüvitab riik proteese, ortopeedilisi ning muid abivahendeid vajavatele puudega inimestele, eakatele ja lastele 50–90% abivahendi maksumusest (riigi osaluse määr abivahendite liikide kaupa on kinnitatud sotsiaalministri määrusega). Abivahendi eest tasumisel kaetakse abivahendi maksumusest riigi osaluse protsent pärast seda, kui isik on tasunud omaosaluse protsendi. Isiku omaosalus on abivahendi maksumuse ja riigi osaluse vahe, kuid mitte alla 100 krooni (6,39 euro).

Inimeste iseseisva toimetuleku tagamiseks rahastatakse riigieelarvest rehabilitatsiooniteenust. Teenust kasutavad puudega ja puuet taotlevad lapsed ja täiskasvanud, psüühilise erivajadusega täiskasvanud ning käitumishäiretega lapsed.

Teenusekasutajate sihtrühmast sõltuvalt on teenuse riikliku rahastamise maht kalendriaasta jooksul erinev ning muutub aastati. Nii oli 2010. aastal puudega ja puuet taotleval lapsel õigus riigi rahastatavale rehabilitatsiooniteenusele 20 250 krooni (1294,21 euro) ulatuses, puudega ja puuet taotleval täisealisel 7000 krooni (447,38 euro) ulatuses; käitumishäirega alaealistel 20 250 krooni (1294,21 euro) ulatuses; psüühikahäirega 16-aastaselt kuni riikliku pensioni-kindlustuse seaduse sätestatud vanaduspensioniiikka jõudmiseni ja neil, kelle püsiv töövõime kaotus on vähemalt 40%, 33 750 krooni (2157,02 euro) ulatuses kalendriaasta jooksul.

Rehabilitatsiooniteenuse raames rahastati 2010. aastal riigieelarvest spetsialistide poolt osutatavat 19 erinevat teenust. Peale selle rahastas riik ka rehabilitatsiooniteenuse osutamiseks va-

² Need sihtrühmad on last kasvatav isik; haiguse tõttu abi vajav isik; füüsilise puudega isik; vaimupuude või psüühikahäirega isik; sõltuvusprobleemiga täisealine; raskes olukorras täisealine; vangist vabanenud isik; eestkostel olev laps; eestkostelt ellu astunud noor; perekonnas hooldamisel olev laps; perekonnas hooldamiselt ellu astunud noor; asenduskodus elav laps; asenduskodust ellu astunud noor; turvakodus viibiv laps; käitumisprobleemiga laps; laps, kelle pere on raskustes ning muul põhjusel abivajav isik. Samuti kuulub siia hulka asenduskodus oleva lapse ajutiselt perekonda andmine õppetööst vabal ajal (puhkepäevadel, riigipühadel või koolivaheajal).

jalikku ööpäevaringset majutust ning transporti rehabilitatsiooniteenuse osutamise asukohta ja rehabilitatsiooniteenuse osutamise asukohast isiku elukohta.

Rehabilitatsiooniteenuse paindlikumaks kättesaamiseks kaotati 2009. aastal erialapõhiselt osutatavate teenuste (logopeedi, tegevusterapeudi, sotsiaaltöötaja, psühholoogi ja eripedagoogi) ajalised ja summaarsed piirmahud, millega anti võimalus kombineerida erinevate erialaspetsialistide erinevaid teenuseid omavahel riigipoolsel rahastamisel. Inimesel on võimalus saada talle vajalikku teenust kuni kalendriaasta maksimaalse maksumuseni. Selle muudatuse peamine eesmärk oli parandada rehabilitatsiooniteenuse kättesaadavust, kuid muudatuse rakendumisega kaasnes ühtlasi rehabilitatsiooniteenuste kulutuste mõõdukas vähenemine.

Samuti rahastatakse riigieelarvest psüühiliste erivajadustega inimestele osutatavaid erihoolekandeteenuseid.

Erihoolekandeteenusteks on psüühiliste erivajadustega täiskasvanutele osutatavad ööpäevaringse hooldamise teenused ning toetavad teenused. Need teenused on suunatud täisealiste isikutele, kellel on kujunenud psüühikahäirest tulenevalt välja suurem kõrvalabi, juhendamise või ka järelevalve vajadus ning kes vajavad toimetulekuks professionaalset kõrvalabi.

Erihoolekandeteenused on viimastel aastatel hoogsalt arenenud. Kui veel 1990. aastate lõpus osutati psüühiliste erivajadustega inimestele vaid ööpäevaringse hooldamise teenust, siis järgmistel aastatel lisandusid avahooldusteenustena igapäevaelu toetamine, toetatud elamine, elamine kogukonnas ning 2001. aastal ka töötamise toetamine. Erihoolekandeteenuste osutamise keskne idee on arendada võimalikult iseseisvat toimetulekut: inimene peaks maksimaalselt ise panustama oma igapäevaelu tegevustesse ning teda juhendatakse ja aidatakse tema vajaduste kohaselt.

Eriolukorras sotsiaalteenuste osutamist ja toetuste maksmist korraldavad kohalikud omavalitsused. Nad on kohustatud tagama eri põhjustel ajutiselt ööbimisvõimalust vajavale inimesele varjupaiga ning kodututele öömajateenuse.

Väikese sissetulekuga perekondadele riigieelarve vahenditest valla- või linnavalitsuste poolt makstav toimetulekutoetus on olulisim sotsiaaltoetuse liik, mida makstakse eriolukorda sattunud perekonnale või üksi elavale isikule. Sotsiaalhoolekande seaduse järgi on toimetulekutoetust õigus saada üksi elaval isikul või perekonnal, kelle kuu netosissetulek on pärast eluruumi jooksva kuu alaliste kulude mahaarvamist normpinna ulatuses alla kehtestatud toimetulekupiiri. Toimetulekupiiri suuruse üksi elavale isikule või perekonna esimesele liikmele kehtestab Riigikogu igaks eelarveaastaks riigieelarvega. Toimetulekupiiri uus määr ei või olla väiksem kui kehtiv määr. Alates 2008. aastast kuni 2010. aasta lõpuni oli toimetulekupiiri suurus 1000 krooni üksi elavale isikule, 2011. aastast 76,70 eurot (arvestuslikult 1200 krooni). Perekonna teise ja iga järgmise liikme toimetulekupiiri suurus on 80% perekonna esimese liikme toimetulekupiiri suurus. Alates 2005. aastast kuni 2010. aasta lõpuni maksti toimetulekutoetuse saajale, kelle kõik teised leibkonnaliikmed on alaealised, koos toimetulekutoetusega täiendavat sotsiaaltoetust 200 krooni (12,78 eurot) kuus, 2011. aastast – 15 eurot (arvestuslikult 234,7 krooni).

Statistiline ülevaade³

Järgnev osa on koostatud Sotsiaalministeeriumis kogutava sotsiaalhoolekande statistika põhjal⁴.

Statistiline osa on üles ehitatud sihtrühmapõhiselt. Kui mõne teenuse puhul ei ole teenust sihtrühmapõhiselt võimalik selgelt piiritleda, on teenust kirjeldatud lähtuvalt selle eesmärgist ja põhikasutajatest⁵.

Statistilise ülevaate, samuti tabelite ja jooniste puhul on esmalt esitatud andmed sotsiaalteenuseid osutavate asutuste, teenuste kasutajate (sh ööpäevaringsete teenuste), teenust osutava personali ning teenuse kulu ja rahastamisallikate kohta. Sellele järgneb ülevaade järgmiste sihtrühmade arvestuses: lapsed, eakad ja puudega inimesed, psüühiliste erivajadustega inimesed ning eriolukorras sotsiaalteenuseid kasutavad inimesed.

2010. aasta lõpus osutas sotsiaalteenuseid⁶ 338 asutust (sisaldab asutusi, mis osutavad asenduskoduteenust, erihoolekandeteenuseid, täiskasvanute hooldamist hoolekandetasutuses, päevakeskuste teenuseid, varjupaiga- ja kodutute öömaja teenust), nendest 64 asutust osutas vähemalt kahte teenust. Ööpäevaringseid hooldusteenuseid osutavaid asutusi oli 188 (s.o 56% teenuseosutajatest) ja nendest 11 asutust osutas teenust mitmele sihtrühmale. Teenuste arvestuses osutas ööpäevaringset erihooldusteenust 33 asutust, täiskasvanute ööpäevaringset hooldamist (v.a erihooldusteenused) 129 asutust ja asenduskoduteenust 37 asutust. Rehabilitatsiooniteenuse osutajaid oli aasta jooksul kolme sihtrühma peale kokku 92 asutust (tabel 1).

Sotsiaalteenuseid osutavates asutustes töötas 2010. aasta lõpus natuke üle 5800 inimese (tabel 2). Personalist moodustasid kolmandiku kasvatus-arendustööd tegevad töötajad ning ligikaudu neljandiku (23,9%) hooldajad ja põetajad. Koos õdede ja sotsiaaltöötajatega oli teenusekasutajatega otseselt tegelevaid töötajaid 64%. Enamuse personalist (peaaegu 90%) moodustavad naised. Mehi on neis asutustes veidi üle kümnendiku (11,5%) ning enamik neist kuulub

³ 2003. aastast muutus suurel määral sotsiaalhoolekande statistiliste andmete kogumise sisu ja korraldus, sest asutusekeskselt aruandluselt mindi üle teenusekesksele aruandlusele. Seetõttu on ka osa statistilisi andmeid esitatud alates 2003. aastast. Täies mahus on statistilised aruanded kättesaadavad S-veebis (kohalikel omavalitsustelt kogutavad sotsiaalregistripõhised aruanded alates 2002. aastast) ja H-veebis (sotsiaalteenuseid osutavaltel asutustelt kogutavad aruanded alates 2003. aastast) aadressidel www.sm.ee/sveeb ja www.sm.ee/hveeb.

⁴ Välja arvatud tabelid 1, 3 ja 12, kus on kasutatud ka Sotsiaalkindlustusameti andmeid.

⁵ Näiteks päevakeskuse teenuste eesmärk on pakkuda huvitegevuse ja vaba aja veetmise võimalusi eelkõige aktiivsest tööelust kõrvale jäänud inimestele. Sellest tulenevalt on näidatud teenuse statistika eakate ja puudega inimeste jaotises, kuigi teenust kasutavad ka lapsed.

⁶ Sotsiaalteenustena on sotsiaalhoolekande seaduse §-s 10 määratletud järgmised teenused: sotsiaalnõustamine, rehabilitatsiooniteenus, toetavad erihoolekandeteenused (igapäevaelu toetamine, töötamise toetamine, elamise toetamine ja kogukonnas elamine), ööpäevaringne erihooldusteenus, proteeside, ortopeediliste ja muude abivahendite andmine, lapsehoiuteenus, koduteenused, elusemeteenused, hooldamine perekonnas, asenduskoduteenus, hooldamine hoolekandetasutuses ja toimetulekuks muud vajalikud sotsiaalteenused (nt isikliku abistaja teenus, tugiisiku teenus, puudega täisealise hooldamine kodus, toimetulekutoetuse maksimine).

muu personali (ei tegele otseselt teenusekasutajatega) hulka, kus meeste osakaal on ligikaudu neljandik.

2010. aastal kulus sotsiaalteenuste osutamisele 1753 miljonit krooni, millest riik kattis natuke üle 40% ehk 706 miljonit krooni (tabel 3). Kohalike omavalitsuste osalus oli 33% ja teenusekasutajad katsid ise rohkem kui neljandiku sotsiaalteenuste osutamisele tehtud kulutusi (26%). Kui 2009. aastaga võrreldes kulutused veidi vähenesid (peaaegu 22 miljonit krooni ehk 1,2%), siis 2003. aastaga võrreldes on kulutused kasvanud 1075 miljonit krooni ehk ligi 2,58 korda. Kulutuste juurdekasvust moodustas 54,7% ööpäevaringsete teenuste kulutuste kasv ja 45,3% päevaste teenuste kasv. Päevaste sotsiaalteenuste puhul on kulutuste suurenemist kõige rohkem mõjutanud puudega täisealiste inimeste hooldamise korraldamise üleandmine kohalikele omavalitsustele 2005. aastal, mille järel kasvasid kulutused 2010. aastal ligikaudu 122 miljonit krooni (juurdekasvust 25%). Kulutused proteesidele, ortopeedilistele ja muudele abivahenditele ning puudega inimeste rehabilitatsiooniteenusele suurenesid ajavahemikul 2003–2010 vastavalt 70 miljonit ja 61 miljonit krooni, mis oli päevaste teenuste juurdekasvust kokku umbes 27%. Ligikaudu kümnendik (50 miljonit krooni) kulutuste kasvust oli seotud toetavate erihoolekandeteenustega. Ööpäevaringsetele hoolekandeteenustele tehtud kulutuste juurdekasvust moodustasid 53% täiskasvanute ööpäevaringne hooldamine (v.a erihoolekandeteenused), 27% erihoolekandeteenused ja 20% asenduskoduteenused.

2010. aasta ööpäevaringsete hoolekandeteenuste kulutustest tehti 51% (511 miljonit krooni) täiskasvanute ööpäevaringseks hooldamiseks hoolekandeesutustes. Ühtlasi oli see teenus kulutuste poolest suurim, moodustades kõnealuse aasta sotsiaalteenuste osutamiseks tehtud kulutustest 29%.

Ööpäevaringseid hoolekandeteenuseid kasutas 2010. aasta lõpus 9178 inimest (tabel 4). Üle poole (60%) nendest kasutas täiskasvanute hooldamisteenust, järgnesid erihoolekandeteenuse (27%) ja asenduskoduteenuse kasutajad (13%). Nende kolme teenuse kasutajate osakaal rahvastikus oli 2010. aasta lõpus 0,68%, mis tähendab, et 10 000 elaniku kohta viibis 68 inimest ööpäevaringsel hoolekandeteenusel hoolekandeesutuses. Võrreldes 2000. aastaga on teenusekasutajate arv 10 000 elaniku kohta 13 võrra suurenenud. Teenusekasutajaid lisandus täiskasvanute hooldamisteenuse kasutajate arvel (kasv 67%). Erihoolekandeteenuste kasutajaid ööpäevaringsel hooldamisel aasta lõpus on olnud püsivalt 2200–2500 piires ning see näitaja oli 2010. aastal ligilähedane teenusekasutajate arvuga 2000. aasta lõpus (ligi 2500). Samal ajal on asenduskoduteenusel viibivate laste arv 2000. aastaga võrreldes vähenenud 500 lapse võrra. Seda on mõjutanud teenusekasutajate vanuserühma (0–24) osakaalu vähenemine rahvastikus (vt ptk „Rahvastik”) ning teisalt ka lastekaitsetöö suunitluse muutus: lastekaitsetöö keskendub nüüd enam probleemide lahendamisele perekondades endis ja teistele teenustele suunamisele (eestkostele, perekonnas hooldamisele).

Lapsed

Esmakordselt arvele võetud vanemliku hoolitsuseta ja abivajavate laste arv on viimasel viiel aastal kasvanud kuni 2010. aastani, mil see võrreldes eelmise aastaga veidi vähenes: 2010. aastal võeti arvele 2054 last, 2009. aastal 2184 last ja 2006. aastal 1680 last. 10 000 lapse kohta (vanuses 0–17 aastat) tuleb aastail 2006–2008 keskmiselt 60 ja rohkem arvele võetud last (2006. aastal 64, 2007. aastal 60 ja 2008. aastal 69), kuid aastail 2009–2010 üle 80 arvele võetud lapse (2009. aastal 88 ja 2010. aastal 83 last). Teisalt pole peredest eraldatud laste arv näidanud aastail 2006–2010 sama kasvutrendi kui arvele võetud vanemliku hoolitsuseta ja abivajavate laste arv: 2010. aasta jooksul eraldati peredest mõnevõrra vähem lapsi (460) kui eelmistel aastatel, rohkem oli neid 2009. aastal (664 last) ja 2006. aastal (654 last). Siiski on aasta jooksul laste peredest eraldamise arv tunduvalt väiksem kui 2000. aastate eel ja algul, mil see näitaja küündis üle 1000 lapse (tabel 5).

Lastele ja peredele osutatava abi kättesaadavus ja kvaliteet on seotud spetsialistide arvu ja nende erialase ettevalmistusega. 2005. aastal Vabariigi Valitsuse otsusega heaks kiidetud lastekaitsekontseptsioon on seadnud eesmärgiks saavutada olukord, kus ühe lastekaitsetöötaja kohta oleks optimaalne laste arv 1000 last. Eesti keskmine näitaja läheneb sellele eesmärgile iga aastaga: nii oli 2010. aastal ühe lastekaitse spetsialisti kohta keskmiselt 1382 last (võrdluseks: 2003. aastal keskmiselt 1908 last). Lastekaitse spetsialistide ja laste arvu suhet on mõjutanud ühelt poolt 0–17-aastaste laste arvu vähenemine (vt ptk „Rahvastik“), kuid teisalt ka lastekaitsetöötajate arvu jätkuv kasv. Aastal 2010 oli Eestis kokku 178 lastekaitse spetsialisti (2003. aastal 147 lastekaitsetöötajat), neist oli erialase haridusega ligi 80% (tabel 6). Samas tuleb tõdeda, et lastekaitsetöötajate võrgustik pole jaotunud üle Eesti ühtlaselt: piirkonniti on küllaltki suured erinevused. Maakonniti on ühe lastekaitse spetsialisti kohta lapsi keskmiselt vahemikus 593 kuni 5587.

Perekonnas hooldamise teenusel olevate laste arv on aastatel 2003–2010 vähenenud 3,1 korda. Ehkki sellel teenusel võib viibida ka täiskasvanu, moodustavad teenuse põhilise sihtrühma lapsed (97–99%). Vaadeldud perioodil on vähenenud ka hooldusperede arv, mis ulatus 2010. aastal 288 pereni (võrdluseks: 2003. aastal oli 869 hooldusperet). Hooldusperede arvu kahanemise üks põhjusi on asendushooldusele paigutatavate laste arvu vähenemine (tabel 7).

Lapsendatud laste arv on aastati olnud erinev, ulatudes väikseima näitajaga 2009. aastal 126 lapsest kuni suurima näitajaga 2004. aastal 165 lapseni ning 2010. aastal lapsendati kokku 131 last (tabel 8). Välisriigi kodaniku poolt lapsendatud laste osakaal on olnud 10–20% piires lapsendatud lastest. Eestkostele võetud laste arv oli 2010. aastal 242, viimasel viiel aastal on see näitaja püsinud stabiilselt 240–250 lapse ümber.

Asendushoolduse eesmärk on võimalikult paljude hooldust vajavate laste kasvamine peredes. Paraku ei ole alati võimalik leida lapsele sobivat perekonda, mistõttu paigutatakse osa lapsi asenduskoduteenusel. Seal viibivate laste arv on aasta-aastalt tasapisi vähenenud. 2010. aasta lõpu seisuga viibis asenduskoduteenusel 1214 last, mis on 1,4 korda vähem kui kümme aastat tagasi: kui 2000. aastal viibis 10 000 vastava earühma lapse kohta asenduskoduteenusel keskmiselt 38 last, siis 2010. aastal 31 last (tabel 9). 2010. aasta jooksul leidis asendushooldusele paigutatud lastest üle kahe kolmandiku (70,6%) uue kodu peres (lapsendatud, eestkostele või

perekonnas hooldamisele võetud) ning 29,4% lapsi paigutati asenduskoduteenusele. Peresise asendushoolduse teenuse osakaal on kümne aasta jooksul kõikunud 64–73% vahel. Kõige rohkem on peresisesest asendushooldusest viimastel aastatel kahanenud laste arv perekonnas hooldamise teenuse puhul.

Eakad ja puudega inimesed

Viimastel aastatel on eakatele ja puudega inimestele suunatud teenused jõudsasti edasi arenenud: lisandunud on kohti ööpäevaringset hooldamisteenust osutavates asutustes, suurenenud on nende kohalike omavalitsusüksuste hulk, kus osutatakse puudega inimestele isikliku abistaja või tugiisikuteenust, samuti on riik panustanud üha rohkem eakate ja puudega inimeste abivahendite soetamiseks jne. Kõik see on kaasa toonud teenusekasutajate arvu ning koos sellega ka teenuse osutamiseks tehtavate kulutuste kasvu.

Eakatele ja puudega inimestele suunatud teenuste kasutajatest⁷ moodustavad suure osa 65-aastased ja vanemad. Teenusekasutajate hulk on kasvanud põhiliselt vanemaealiste (75+ või 80+) teenusekasutajate arvel.

2010. aastal osutati koduteenust 6225 inimesele, kellest 65-aastaseid ja vanemaid oli ligi 81% (tabel 10 ja joonis 3). Teenusekasutajate hulgas kasvab kõige eakamate osakaal. Kui 2000. aastal oli 80-aastaste ja vanemate inimeste osakaal 38%, siis 2010. aastal juba 46%. Samal ajal on 65–79-aastaste teenusekasutajate osakaal vähenenud 42%-lt 35%-le. Soo järgi domineerivad koduteenuse kasutajate seas naised, keda on teenusekasutajatest ligikaudu kolm neljandikku.

Kuna koduteenuse osutamine sõltub nii teenust vajavate inimeste arvust kui ka ressurssidest, võib teenusekasutajate arv aastati kas suurenedagi või väheneda. Nii kahaneski 2009. aastal koduteenuse kasutajate arv 2008. aastaga võrreldes ligi 400 võrra. Üks põhjus olid kohalike omavalitsusüksuste piiratunud rahalised ressursid majanduslanguse tõttu, teine aga teenust vajava sihtrühma täpsustumine (mis võis olla tingitud esimesest põhjustest). Selle käigus sai selgemaks inimeste tegelik abivajadus, mille tulemusel võidi koduteenust asendada mõne muu teenusega (nt puudega inimesele isikliku abistaja teenus, eluasemeteenus) või oli inimese terviseseisund sedavõrd paranenud, et teenusevajadust enam ei olnud.

Koduteenuse kasutajate arv 10 000 elaniku kohta on viimastel aastatel olnud 41 ja 48 vahel. 2010. aastal kasutas koduteenust 46 inimest 10 000 elaniku kohta, 80-aastaste ja vanemate hulgas oli see näitaja aga samas vanuses inimeste kohta 514.

Kohalike omavalitsusüksuste arv, kus koduteenust osutatakse, on kasvanud nelja viimase aastaga 23 võrra, küündides 2010. aastal 180-ni. Aastal 2010 ei osutatud koduteenust 46 kohalikus omavalitsuses (s.o ligi viiendikus kohalikest omavalitsustest).

⁷ Välja arvatud rehabilitatsiooniteenuse, isikliku abistaja ja tugiisikuteenuse kasutajad.

2010. aastal kasutas päevakeskuse erinevaid teenuseid ja/või osales selle tegevustes või viibis sealsetel üritustel kogu rahvastikust kokku ligi 54 100 inimest⁸, neist püsikliente⁹ oli 17 200 ehk 32% (tabel 11). Võrreldes 2009. aastaga vähenes teenusekasutajate arv 2010. aastal mõnevõrra, kuid alates 2000. aastast on see siiski pidevalt kasvanud. Keskmiselt kasutas 10 000 elaniku kohta 2010. aastal päevakeskuse teenuseid 404 inimest (2000. aastal 224).

Rehabilitatsiooniteenuste kasutajaid¹⁰ oli 2010. aastal 13 188, mis on 3% rohkem kui 2009. aastal, kuid jääb ligi viiendiku (19%) madalamaks 2008. aasta tasemest (vt täpsemalt sama ptk osa „Ülevaade õigusruumist“). 2006. aastaga võrreldes on selle teenuse kasutajate arv kasvanud ligi 8% (tabel 12 ja joonis 4). Kõige sagedamini, st 86% juhtudel (11 381 inimest), kasutasid kõnealust teenust puudega isikud või isikud, kes taotlesid puuet. Lapsi (0–17-aastaseid) oli nende seas 5646, tööealisi (18–64-aastaseid) 2748 ning eakaid, s.o vähemalt 65-aastaseid, 2987. Niisiis mõjutas teenusekasutajate arvu kasvu viimasel aastal ennekõike teenust kasutanud laste arvu kasv 14% (692 lapse võrra). 2010. aastal suurenes pisut (5%) ka tööealiste teenusekasutajate arv, kuid eakate arvu vähenemine jätkus 2010. aastalgi (üle 10% eelmise aastaga võrreldes). Psüühilise erivajadusega inimesi oli rehabilitatsiooniteenuse kasutajate hulgas 13,1% (1726 inimest). Kuni 2009. aastani kasvas aasta-aastalt teenusekasutajate arv käitumuslike erivajadustega alaealiste rühmas, ent 2010. aastal pöördus see trend langusesse. Nende inimeste arv suurenes 34-lt 2006. aastal 93-le 2009. aastal ning kahanes 2010. aastal 81-le.

Puudega inimestele osutati isikliku abistaja teenust projektipõhiselt ka varem, kuid sellele teenusele hakati suuremat tähelepanu pöörama 2006. aastal. Aastal 2010 kasutas seda teenust 344 inimest, mis on 2009. aastaga (356 teenusekasutajat) võrreldes 3% vähem (tabel 13). Sagedamini kasutas teenust 25–49-aastane või kuni 17-aastane noor (vastavalt 31% ja 28%). Kui 50–64-aastaste teenusekasutajate osakaal on eelmise aastaga pisut kahanenud (2 protsendipunkti), siis kuni 18-aastaste ja 60–64-aastaste osakaal on protsendipunkti võrra suurenenud (2010. aastal vastavalt 28% ja 16%).

Sagedamini (28%) oli teenuse kasutamise peamine eesmärk saada abi kodu ja perega seotud tegevustes. Igal neljandal teenusekasutajal oli teenuse kasutamise peamine eesmärk õppimine ning veidi vähem (24%) oli neid, kellel peamine eesmärk oli saada abi vaba aja tegevustes. Isikliku abistaja teenuse kasutamise peamine eesmärk sõltus ennekõike teenusekasutaja vanusest. Kui noorte hulgas oli sagedamini peamiseks eesmärgiks õppimine (ligi kolm neljandikku neist, kelle peamine eesmärk oli õppimine, olid kuni 17-aastased), siis 25–49-aastastel oli sel-

⁸ Olemasolev statistika võimaldab tuua eraldi välja päevakeskuste teenuste kasutamise ja tegevustes osalemise kolme sihtrühma järgi: lapsed, töövõimelises eas isikud ja pensioniealised. See tähendab mitme teenuse kasutamisel või erinevates tegevustes osalemisel ühe ja sama isiku sihtrühmapõhist arvestamist iga teenuse või tegevuse juures. Seepärast ei ole võimalik hinnata teenusekasutajate tegelikku arvu ühekordselt sihtrühmade ega ka püsiklientide arvestuses, vaid ainult erinevate teenuste kasutajate ja tegevustes osalejate arvu sihtrühmade järgi. Pensionealiste osakaal teenusekasutajate hulgas kõigub eri tegevuste puhul 70–75% piires, ürituste puhul 80% juures.

⁹ Püsikliendiks loetakse päevakeskuses registreeritud liiget või inimest, kes käib päevakeskuses vähemalt kord nädalas.

¹⁰ Teenusekasutajate arv on leitud teenustele suunamise järgi ning inimesel võib olla aasta jooksul mitu suunamist.

leks töötamine (57% neist, kelle peamine eesmärk oli töötamine, olid selles vanuserühmas). Ka nende seas, kellel oli isikliku abistaja teenuse kasutamise peamine eesmärk ühiskondlikud tegevused, olid kõige sagedamini 25–49-aastased.

Teenuseosutajaid, s.o isiklike abistajaid, oli 2010. aastal 354. Vaatamata sellele, et teenusekasutajaid oli 2010. aastal vähem kui 2009. aastal, kasvasid teenuse osutamisega kaasnenud kulutused rohkem kui kümnendiku (11%). Kulutuste maht oli 2010. aastal ligi 8 miljonit krooni, millest üle 9/10 rahastasid kohalikud omavalitsused. Aastal 2010 pakkus isikliku abistaja teenust 40 kohalikku omavalitsust.

Tugiisiku teenuse kasutajaid oli 2010. aastal 798 (tabel 14), kellest ainult ligi 5% kasutas vabatahtliku tugiisiku teenust. Tugiisiku teenuse kasutajate arv vähenes 2010. aastal 2009. aastaga võrreldes ligi 13%. Sagedamini vajas seda teenust laps (ligikaudu iga neljas teenusekasutaja), kelle pere oli sattunud raskustesse, kusjuures see laps oli rohkem kui pooltel juhtudel (57%) 7–14-aastane. Iga kuues (ligi 16%) tugiisiku teenuse kasutaja oli 2010. aastal raskest olukorras täiskasvanu: selles sihtrühmas oli teenusekasutaja enamasti (87%) vanuses 25–49 aastat, s.o tööealine isik. Aastal 2010 osutasid tugiisikud teenust 74 200 tunni ulatuses, millest iga kuuenda tunni (ligi 16% osutatud teenuste mahust) osutasid vabatahtlikud.

Et aastatel 2006–2008 eristati tugiisiku teenuse vajadust¹¹ 2009.–2010. aastaga võrreldes teistel alustel, ei ole nende kahe perioodi statistika kõigis osades üheselt võrreldav.

2010. aastal kasutati 62 kohalikus omavalitsuses sotsiaaltöö praktikas tugiisiku teenust. Tugiisikuid oli 276, kellest iga kaheksas (13%) töötas vabatahtlikuna.

Asenduskodus viibinud lastest oli 2010. aastal 155 last õpingutest vabal ajal ajutiselt perekonnas, mis on kolmandiku võrra rohkem kui 2009. aastal ja 1,58 korda rohkem kui 2008. aastal. Peresid, kus need lapsed ajutiselt viibisid, oli 125. Oluline on märkida, et esines ka juhtumeid, kus laps oli ajutiselt oma bioloogilises peres. Omavalitsusi, kus sotsiaaltöö praktikas anti asenduskodus elav laps ajutiselt perekonda, oli 2010. aastal 25.

Proteeside, ortopeediliste ja muude abivahendite saajate arv on 2000. aastaga võrreldes kasvanud üle 2,5 korra, ulatudes 2010. aastal 50 796-ni (tabel 15 ja joonis 5). Ligikaudu 80% abivahendite saajate arvu kasvust langeb vanaduspensioniealiste arvele, kelle osakaal teenusekasutajate hulgas on selle tulemusel kasvanud 54%-lt 2000. aastal 70%-le 2010. aastal. Laste ja tööealiste osakaal oli 2010. aastal kummalgi sihtrühmal 15% lähedal.

Eluasemeteenust kasutas 2010. aasta lõpus 9409 inimest, neist pensioniealisi oli veidi alla veerandi ning erivajadustega inimesi iga kaheksas (tabel 16). Teenusekasutajate arvu järsk kasv 2007. aastal oli tingitud teenuse sisu muutusest, mille järgi kuuluvad eluasemeteenuse kasutajate hulka ka need, kellele üüritakse munitsipaalomanduses olevat elamisepinda sotsiaalhoolekande seaduse § 14 tähenduses. Ehkki pensioniealiste ning puudega inimeste arv on 2010. aastaks 2000. aastaga võrreldes tunduvalt kasvanud, on teenusekasutajate seas mõlema sihtrühma osakaal samal ajal vähenenud. Selle põhjuseks ongi ülalnimetatud muudatus, mille tulemusel lisandus eluasemeteenuse kasutajatena munitsipaalaluruumides elavaid peresid

¹¹ Kuni 2009. aastani oli teatud olukorras teenusesaajaks lastega pere, mitte isik.

(üks elavaid inimesi), kelle seas on rohkem vähekindlustatud peresid, kes ei ole suutelised endale eluaset soetama.

2010. aasta lõpu seisuga osutasid valla- või linnavalitsuse poolt puudega inimestele määratud hooldajad, kellele maksti hooldamise eest toetust, hooldusteenust 14 611 puudega täiskasvanule, kellest naisi oli 61% ja mehi 39% (tabel 17). Ligi kolm neljandikku hooldamisel olnud puudega täiskasvanuid olid 65-aastased ja vanemad. Täpsemalt oli 65–74-aastaseid natuke üle 23%, 75-aastaseid ja vanemaid rohkem kui pool ning 80-aastaseid ja vanemaid rohkem kui kolmandik hooldamisel olevatest täisealistest. See näitab, et abitarve on seotud ikkagi eelkõige vanusest tulenevate vajadustega. Hooldusteenuse kasutajate hulgas kasvab vanemaealiste puudega inimeste osakaal: 80-aastaste ja vanemate osakaal oli kasvanud 2010. aasta lõpuks võrreldes 2006. aastaga 4,5 protsendipunkti.

2010. aasta lõpus viibis täiskasvanute ööpäevaringsel hooldamisteenusel hoolekandetasutuses (v.a erihoolekandeteenused) 5485 eakat ja puudega inimest, s.o 50 inimest 10 000 18-aastase ja vanema elaniku kohta (tabel 18 ja joonis 6). 61,9% teenusekasutajaid olid naised, kusjuures nende osakaal oli 2000. aastaga võrreldes 2,2 protsendipunkti vähenenud. Täiskasvanute ööpäevaringse hooldamisteenuse kasutajate arv on 2010. aastaks võrreldes 2000. aastaga kasvanud 2209 inimese võrra ehk ligi 1,7 korda. Aastatel 2000–2010 on teenusekasutajate arv pidevalt suurenenud. Erandiks on vaid 2009. aasta, mil võrreldes 2008. aastaga viibis aasta lõpus teenusel 56 inimest vähem. Teisalt kasvas 2009. aasta jooksul teenust kasutanud inimeste arv võrreldes 2008. aastaga 246 võrra (tabel 1). See nn ebakõla tuleneb teenuse spetsiifikast. Kuna täiskasvanute hooldamisteenust kasutavad peamiselt vanemaealised, kellest osa viibib teenusel üsna lühikest aega, siis toimub aasta jooksul teenusekasutajate hulgas küllaltki suur liikumine. Kõnesoleva 2009. aasta lõpus viibis aasta jooksul teenusele saabunutest teenusel ainult 58% (väiksem protsent alates 2006. aastast, mille kohta on olemas vastavad andmed) ning teenuselt lahkujate arv kokku ületas sel aastal teenusele saabujate arvu. Et täiskasvanute hooldamisteenust rahastavad isik ise ja tema ülalpidamiskohuslane ning vajaduse korral (teenuse maksumusest puudujääva osa ulatuses) isiku elukohajärgne kohalik omavalitsusüksus, võis seda teatud ulatuses mõjutada 2009. aastal majanduses valitsenud madalseis. Töötuse kõrge tase ning elanike sissetulekute vähenemine, samuti kohalike omavalitsusüksuste piiratumad ressursid võisid olla põhjuseks otsida abivajava isiku jaoks kulukale hooldusteenusele vähem kulukaid alternatiive (nt eluasemeteenus, koduteenus, isikliku abistaja teenus) või ainult ajutist (talveperioodil) hooldamist hoolekandetasutuses. Statistikast nähtubki, et 2009. aastal suurenes hooldamisteenuselt lahkujate hulgas iseseisvalt elama (üksi või koos perega) asunute arv. Aastal 2009 asus teenuselt lahkunutest 22,3% ehk 574 inimest iseseisvalt elama (2008. aastal 20,7% ehk 472 inimest, 2010. aastal 20,1% ehk 487 inimest).

Hoolekandetasutuses hooldamisel viibijate arvu suurenemine tuleneb esmajoones eakate teenusekasutajate arvu kasvust. Võrreldes 2003. aastaga¹² langes 2010. aastal teenusekasutajate arvu kasvust (kasv 1595 inimest) 68% 80-aastaste ja vanemate inimeste arvele. Selle tulemusel on teenusekasutajate hulgas kasvanud 80-aastaste ja vanemate inimeste osakaal 34%-lt 2003. aastal 44%-le 2010. aasta lõpus. 2010. aasta lõpus viibis 10 000 elaniku kohta 80-aastasest ja vanematest hoolekandetasutuses 422 inimest (2003. aastal 329).

¹² Alates 2003. aastast hakati koguma statistikat 75-aastaste ja vanemate teenusekasutajate kohta kahes vanusjaotuses: 75–79-aastased ning 80-aastased ja vanemad.

Psüühiliste erivajadustega inimesed

Erihoolekandeteenuseid on viimastel aastatel osutatud järjepidevalt suuremas mahus. Kui 2003. aastal osutati aasta jooksul teenuseid ligi 4500 inimesele, siis 2009. aastaks oli nende arv kasvanud ligi viiendiku võrra (19%) ning jõudnud 5347-ni (tabel 19). Võrreldes 2010. ja 2009. aastat (2010. aastal oli teenusekasutajaid 5231), ilmneb teenusekasutajate arvu paari-protsendipunktiline vähenemine, kuid 2003. aastaga võrreldes oli see näitaja 16% kasvanud. Ööpäevaringse hooldamisteenuse kasutajate arv on aastatel 2003–2010 suurenenud üle 14%: 2003. aasta 2413-lt 2760-ni. Kuni 2009. aastani kasvas ka toetavate teenuste kasutajate arv ja seda ligi kaks korda kiiremini (s.o 26%) kui erihoolekande ööpäevaringsete hooldamisteenuste kasutajate arv. 2010. aastat iseloomustab toetavate teenuste kasutajate arvu 5% vähenemine 2009. aastaga võrreldes. Niisiis on 2010. aasta erihoolekandeteenuste kasutajate arvu mõõdukas kahanemine põhjustatud toetavate erihoolekandeteenuste kasutajate arvu vähenemisest (joonis 7). See on ka põhjuseks, miks kasvas ööpäevaringsete hooldusteenuste kasutajate arvu osatähtsus erihoolekandes taas 2003. aasta tasemele, moodustades 53% teenusekasutajatest (2007. aastal oli see näitaja 48%).

Levinuim toetav teenus on igapäevaelu toetamine ning kuni 2009. aastani suurenes nii selle teenuse kasutajate arv kui ka osakaal erihoolekandeteenuste kasutajate koguarvus. 2010. aastal vähenes võrreldes 2009. aastaga igapäevaelu toetamise teenuse kasutajate arv 5%, kuid jäi ligi kolmandiku suuremaks 2003. aasta vastavast näitajast. Kui 2003. aastal viibis igapäevaelu toetamise teenusel kolmandik erihoolekandeteenuste kasutajaid, siis 2010. aastaks oli nende osakaal kasvanud 39%-ni kõigi teenusekasutajate seas.

Eriolukorras sotsiaalteenuseid kasutavad inimesed

Mis puudutab kodutute öömaja ja varjupaigateenust, siis nende teenuste kasutajate arvu muutumise puhul ei ole näha selget tendentsi (tabelid 20 ja 21). Kodutute öömaja teenuse kasutajate arvu vähenemist (kuni 2008. aastani) on kõige rohkem mõjutanud Tallinnas osa öömajakohtade kaotamine ning sotsiaalmajutusüksuste loomine. Et sotsiaalmajutusüksus liigitatakse varjupaigaks, on see omakorda kasvatanud kuni 2008. aastani varjupaigateenuse kasutajate arvu. Aastal 2010 lisandus võrreldes 2009. aastaga nii varjupaigateenuse kui ka öömajateenuse kasutajaid. Öömajateenuse kasutajate arv suurenes peamiselt talveperioodil ajutise öömaja teenuse osutamise arvel Tallinnas.

Mõlema teenuse kasutajate hulgas (eriti öömaja teenuse puhul) domineerivad mehed. Nii oli neid 2010. aastal kodutute öömaja teenuse kasutajate seas ligikaudu 84% ja varjupaigateenuse kasutajate seas 53%. Varjupaigateenuse kasutajate hulgas on meeste osakaal mõnevõrra vähenenud. Selle üks põhjus on perevägivalda tõttu varjupaigateenuse kasutajate¹³ arv kasv, kus naiste osakaal teenusekasutajate seas on viimastel aastatel olnud vähemalt kolm neljandikku.

¹³ Perevägivalda tõttu kannatanutele osutavad teenust naiste varjupaigad, mille arv on viimastel aastatel kasvanud. Kui 2003. aastal oli Eestis ainult üks naiste varjupaik, siis 2009. aasta lõpus oli neid üheksa.

Teine põhjus oli alates 2008. aastast vangist vabanenutele (kellest valdav osa olid mehed) riigi rahastatud rehabilitatsiooniteenuse osutamise lõpetamine¹⁴.

2001. kuni 2008. aastani vähenesid järjepidevalt toimetulekutoetuse saajate arv ning toetuse maksmiseks kulunud rahalised vahendid. 2008. aastal puhkenud majanduskriisi mõjul kasvasid 2009. aastal võrreldes 2008. aastaga toimetulekutoetuse maksmisel hüppeliselt (1,8 korda) nii perede kui ka taotluste arv I poolaasta jooksul sai toimetulekutoetust 20 779 leibkonda. Selle perioodi jooksul rahuldati kokku 90 238 toimetulekutoetuse taotlust ning toetuseks kulunud summad (peaaegu 2 korda). 2010. aastal kasv jätkus, kuid kasvutempo aeglustus: rahuldatud taotluste arv suurenes üle 1,5 korra ja kulutused üle 1,8 korra.

Kokku rahuldati 2010. aastal 165 119 toimetulekutoetuse taotlust, mis on 37% 2001. aasta taotluste arvust. Toetuse maksmiseks kulutati 2010. aastal 319,9 miljonit krooni (20,448 miljonit eurot), mis moodustas u 90% 2001. aasta kulust, kuid oli 3,5 korda rohkem kui 2008. aastal (tabel 22 ja joonis 8). Põhimuutused toimetulekutoetuse vahendite ja toetuse saajate arvus on tingitud töötuse kasvust.

Toimetulekupiiri tõstmisest hoolimata 2011. aastal on toimetulekutoetuse saajate arv ja toetuse maksmiseks kulunud summa kasv viimaste aastate võrdluses tunduvalt aeglustunud. Kui 2009. aasta esimesel poolaastal rahuldati 48 338 toimetulekutoetuse taotlust, siis 2010. aasta samal ajavahemikul 87 068 taotlust (kasv 2009. aasta esimese poolaastaga võrreldes 80%) ning 2011. aasta esimesel poolaastal 90 238 taotlust (kasv 2010. aasta esimese poolaastaga võrreldes ainult 3,6%). Toimetulekutoetuse maksmiseks kulus 2011. aasta esimesel poolaastal 13,8 miljonit eurot, mis on 2,8 miljonit eurot ehk ligikaudu neljandik rohkem kui 2010. aasta samal perioodil (2010. aasta esimesel poolaastal võrreldes 2009. aasta esimese poolaastaga oli kasv peaaegu 2,1-kordne).

¹⁴ Sellest ajast koondati kogu vangist vabanenute rehabilitatsiooniga seonduv Justiitsministeeriumi kätte. Teenus on muutunud tõhusamaks, sest sotsiaaltöötajad ja psühholoogid tegelevad kinnipeetavatega taasühiskonnastamise eesmärgil juba enne nende vabanemist.

Tabelid ja joonised

Üldised näitajad

Tabel 1. Sotsiaalteenuseid osutanud asutuste ja teenuseid kasutanud isikute arv, 2003–2004, 2007 ja 2009–2010

Teenuse liik	Teenust osutanud asutuste arv (aasta lõpus) ¹					Teenusekasutajate arv (aasta jooksul)				
	2003	2004	2007	2009	2010	2003	2004	2007	2009	2010
Asenduskoduteenus ²	37	38	39	36	37	1 899	1 978	1 874	1 592	1 496
Täiskasvanute hooldamine hoolekandetasutuses (v.a erihoolekandeteenused)	108	112	118	122	129	5 404	5 997	7 068	7 704	7 903
Erihoolekandeteenused ³	71	80	90	94	93	4 491	4 693	5 047	5 347	5 231
ööpäevaringse hooldamise teenus	24	25	27	31	33	2 413	2 443	2 428	2 739	2 760
Puudega inimeste rehabilitatsiooniteenus ^{4, 5}	31	39	61	75	89	6 599	9 543	13 212	10 911	11 381
Psüühiliste erivajadustega täiskasvanud inimeste rehabilitatsiooniteenus ^{4, 5}	6	8	38	48	56	669	949	1 592	1 766	1 726
Käitumuslike erivajadustega alaealiste rehabilitatsiooniteenus ⁴	4	6	9	45	93	81
Päevakeskuse teenus ⁶	86	94	99	102	106	65 069	55 884	54 211	55 753	54 091
Eluasemeteenus ⁷	79	82	151	166	176	3 697	3 907	9 918	10 698	10 814
Varjupaigateenus ⁸	28	29	32	39	38	3 243	2 580	2 850	2 986	3 229
Kodutute öömaja teenus	10	11	10	10	11	1 712	2 062	1 458	1 092	1 202

¹ Rehabilitatsiooniteenust osutanud asutuste arv aasta jooksul.

² Esitatud andmed põhinevad asenduskoduteenuse rahastamise näitajatel: laste arv, kelle puhul on asenduskoduteenus aasta jooksul rahastatud (riiklikul hoolekandel ning raske ja sügava puudega vanema avalduse alusel teenusel viibinud lapsed kokku).

³ Kuni 2008. aastani nimetuse all „Psüühiliste erivajadustega täiskasvanud inimeste hoolekandeteenused“.

⁴ Aastatel 2003–2005 koguti rehabilitatsioonistatistikat teenuse osutajatelt veebipõhiselt, mistõttu on teenusekasutajate statistika sellel perioodil teenuseosutaja põhine, mitte isikupõhine. Alates 2006. aastast on statistika aluseks Sotsiaalkindlustusameti aruanded, mis on juhtumipõhised. Sel põhjusel ei ole andmed võrreldavad.

⁵ Alates 2006. aastast on analüüsi aluseks isiku poolt esitatud taotluste põhjal Sotsiaalkindlustusameti arstliku ekspertise osakondade otsused teenusele suunamiseks ning teenuste eest maksmine vastava aasta limiitide piires. Isikul võib olla perioodi jooksul mitu taotlust. Sel põhjusel võib isik olla kajastatud korduvalt.

⁶ Aasta jooksul teenuseid kasutanud isikud on näidatud ühekordselt, sõltumata sellest, mitu korda ja mitut erinevat teenust nad selles päevakeskuses kasutasid.

⁷ Kohalike omavalitsuste arv, kus osutati eluasemeteenust sotsiaalhoolekande seaduse § 14 tähenduses munitsipaal- või sotsiaaleluruumides. Seoses meetodika muutumisega ei ole alates 2007. aastast andmed eelmiste aastatega võrreldavad (varasemad andmed puudutavad eluasemeteenuse osutamist ainult sotsiaaleluruumides, s.o sotsiaalkorterites või -pindadel).

⁸ Kuni 2007. aastani (k.a) ka vangist vabanenute rehabilitatsiooniteenus.

Tabel 2. Töötajad sotsiaalteenuseid osutavates asutustes¹ ametiala ja soo järgi, 2003–2004, 2007 ja 2009–2010 (aasta lõpus)

Ametiala	2003	2004	2007	2009	2010
Töötajaid kokku	5 416	5 584	5 658	5 806	5 804
mehed, %	15,1	14,7	12,9	11,5	11,5
naised, %	84,9	85,3	87,1	88,5	88,5
Juhtkond, juhtiv- ja keskastme spetsialistid	673	646	679	696	665
mehed, %	18,9	18,6	17,2	15,7	15,3
naised, %	81,1	81,4	82,8	84,3	84,7
Kasvatus- ja arendustööga tegelevad isikud²	1 388	1 584	1 537	1 926	1 964
mehed, %	9,5	9,4	7,9	8,6	12,6
naised, %	91,5	91,6	92,1	91,4	87,4
Sotsiaaltöötajad	139	180	170	178	165
mehed, %	7,9	6,7	11,8	5,1	4,8
naised, %	92,1	93,3	88,2	94,9	95,1
Meditsiiniõed	284	274	201	204	200
mehed, %	1,8	1,1	1,5	1,5	1,5
naised, %	98,2	98,9	98,5	98,5	98,5
Hooldajad, põetajad	1 171	1 163	1 278	1 369	1 388
mehed, %	3,3	2,8	3,7	3,9	4,5
naised, %	96,7	97,2	96,3	96,1	95,5
Psühholoogid, füsioterapeudid, logopeedid, arstid, pedagoogid	109	157	114	113	120
mehed, %	14,7	12,1	12,3	12,4	12,5
naised, %	85,3	87,9	87,7	87,6	87,5
Muu personal (majandus-, toitlustus-, koristus- ja muu personal)	1 652	1 580	1 679	1 329	1 302
mehed, %	30,5	21,6	24,2	23,8	24,6
naised, %	69,5	68,4	75,8	76,2	75,4

¹ Tabelis on kajastatud nende asutuste töötajad, kelle põhitegevus on hoolekandeteenuste osutamine. Kui asutuse põhitegevus ei ole osutada hoolekandeteenuseid (nt haiglad), ei ole selle personali tabelis kajastatud. Alates 2006. aastast ei sisalda töötajate arv puudega, psüühiliste erivajadustega täiskasvanud isikute ega käitumuslike erivajadustega alaealiste rehabilitatsiooniteenuste osutajaid, sest nende teenuste kohta ei koguta statistilisi andmeid enam Sotsiaalministeeriumi aruandlussüsteemis H-veeb.

² Kasvataja, abikasvataja, tegevusjuhendaja.

Tabel 3. Sotsiaalteenuste osutamise kulud ja rahastamine¹, 2003–2004, 2007 ja 2009–2010

Teenuse liik / aasta	Teenust kasutanud isikute arv (aasta jooksul)	Kulutused kokku (tuhat krooni)	Kulutuse rahastaja, %					
			isik	kohalik omavalitsus	riik	sellest		muud allikad
						riigieelarvest teenuste osutamiseks	hasartmängu-maksust	
Kokku								
2003	..	678 273,7	20,4	35,5	42,3	42,3	...	1,8
2004	..	740 753,8	21,8	34,5	42,2	42,2	...	1,5
2007	..	1 372 243,6	22,2	39,8	36,6	36,1	0,4	1,4
2009	..	1 774 635,6	24,7	36,4	38,2	37,9	0,3	0,8
2010	..	1 752 882,0	26,1	32,5	40,3	40,1	0,2	1,1
Orbude ja vanemliku hoolitsuseta laste hooldamine hoolekandeesutustes (asenduskoduteenus)								
2003	1 767	99 697,8	0,5	4,2	91,7	91,7	...	3,5
2004	1 851	117 000,3	0,4	4,4	93,3	93,3	...	1,9
2007	1 759	181 236,5	0,2	9,2	84,0	83,9	0,1	6,6
2009	1 509	197 457,8	0,3	7,5	89,3	89,0	0,3	2,9
2010	1 419	212 270,9	0,1	5,0	91,7	91,7	0,0	3,1
Vanema avalduse alusel laste hoolekandeesutustes hooldamisel olevate raske või sügava puudega laste hoolekandeteenus (asenduskoduteenus)								
2003	132	7 833,7	9,0	7,4	68,6	68,6	...	15
2004	127	8 431,8	11,4	10,7	65,9	65,9	...	12
2007	115	9 959,8	10,6	28,3	59,8	59,8	...	1,3
2009	83	8 210,9	10,3	28,3	60,9	60,9	0,0	0,5
2010	77	10 811,8	5,9	15,5	78,6	78,6	0,0	0,0
Täiskasvanute hooldamine hoolekandeesutustes (v.a erihoolekandeteenused)								
2003	5 404	197 210,8	44,0	54,1	1,7	1,7	...	0,1
2004	5 997	219 965,5	47,5	50,6	1,5	1,5	...	0,4
2007	7 068	360 120,4	58,3	40,6	1,1	1,0	0,1	...
2009	7 704	494 596,6	63,4	35,5	0,7	0,7	...	0,4
2010	7 903	511 308,4	64,9	34,0	0,6	0,6	0,0	0,5

▶ järg

Tabel 3. Sotsiaalteenuste osutamise kulud ja rahastamine¹, 2003–2004, 2007 ja 2009–2010

Teenuse liik / aasta	Teenust kasutanud isikute arv (aasta jooksul)	Kulutused kokku (tuhat krooni)	Kulutuse rahastaja, %					
			isik	kohalik omavalitsus	riik	sellest		muud allikad
						riigieelarvest teenuse osutamiseks	hasartmängu-maksust	
Erihoolekandeteenused²								
2003	5 072	140 025,2	23,0	4,1	72,1	72,1	...	0,7
2004	5 290	150 712,1	24,7	4,3	70,0	70,0	...	1,0
2007	5 725	263 461,8	23,8	9,7	65,5	64,6	0,8	1,1
2009 ³	6 255	345 549,3	22,9	8,4	68,4	68,1	0,3	0,3
2010	6 027	348 079,7	23,0	7,9	68,7	68,5	0,2	0,4
Puudega inimeste rehabilitatsiooniteenus⁴								
2003	6 599	7 763,1	5,5	31,7	61,0	61,0	–	1,7
2004	9 543	14 518,3	1,8	2,5	94,6	94,6	–	1,1
2007	13 212	43 369,1	100,0	100,0	–	...
2009	10 911	66 124,9	100,0	100,0	–	...
2010	11 381	68 713,6	100,0	100,0	–	...
Psüühiliste erivajadustega täiskasvanud inimeste rehabilitatsiooniteenus⁴								
2003	669	4 938,8	0,0	0,0	100,0	100,0	–	...
2004	949	5 908,9	0,1	0,0	99,9	99,9	–	...
2007 ^{5,6}	1 592	9 800,8	100,0	100,0	–	...
2009 ⁵	1 766	13 660,7	100,0	100,0	–	...
2010	1 726	12 354,7	100,0	100,0	–	...
Käitumuslike erivajadustega alaealiste rehabilitatsiooniteenus								
2007	45	200,3	100,0	100,0	–	...
2009	93	1 152,3	100,0	100,0	–	...
2010	81	993,4	100,0	100,0	–	...
Proteesid, ortopeedilised ja muud abivahendid								
2003	25 292	46 147,5	23,1	–	76,9	76,9	–	–
2004	26 369	42 484,8	25,4	–	74,6	74,6	–	–
2007	42 884	80 997,1	28,6	–	71,4	71,4	–	–
2009	48 952	115 715,6	28,3	–	71,1	71,7	–	–
2010	50 796	116 302,8	28,4	–	71,6	71,6	–	–

järgneb ▶

► järg

Tabel 3. Sotsiaalteenuste osutamise kulud ja rahastamine¹, 2003–2004, 2007 ja 2009–2010

Teenuse liik / aasta	Teenust kasutanud isikute arv (aasta jooksul)	Kulutused kokku (tuhat krooni)	Kulutuse rahastaja, %					
			isik	kohalik omavalitsus	riik	sellest		muud allikad
						riigieelarvest teenuse osutamiseks	hasartmängu-maksust	
Varjupaigateenus⁷								
2003	3 243	27 841,5	0,6	83,7	8,9	8,9	...	6,8
2004	2 580	27 965,7	0,4	82,0	8,9	8,9	...	8,7
2007	2 850	42 721,5	1,8	88,2	7,6	5,8	1,9	2,4
2009	2 986	61 755,4	2,6	90,8	3,3	0,4	2,9	3,3
2010	3 229	62 474,6	3,9	88,6	2,8	0,0	2,8	4,6
Eluasemeteenus								
2003	3 697	30 985,4	10,1	80,8	2,2	2,2	...	6,9
2004	3 907	29 113,4	12,9	84,8	0,4	0,4	...	1,9
2007	9 918	42 285,5	...	75,6	23,2	21,8	1,4	1,1
2009	10 698	38 471,9	...	98,5	1,5	1,5
2010	10 814	23 776,1	...	97,0	2,8	1,2	1,5	0,2
Päevakeskuse teenused								
2003	65 069	38 065,3	7,4	87,7	1,2	1,2	...	3,7
2004	55 976	44 484,3	7,4	88,6	1,0	1,0	...	3,1
2007	54 211	68 413,2	7,9	86,1	3,1	0,9	2,3	2,8
2009	55 753	85 278,1	8,5	86,2	2,4	0,7	1,7	2,9
2010	54 091	70 613,3	9,6	81,7	1,9	0,1	1,7	6,9
Koduteenused								
2003	6 171	33 740,8	2,2	97,4	0,4	0,4	–	...
2004	5 539	36 944,0	1,1	98,8	0,1	0,1	–	...
2007	6 428	63 144,6	1,7	97,6	0,6	0,6	–	0,1
2009	6 140	74 227,5	1,9	98,0	0,1	0,1	–	0,0
2010	6 225	68 356,1	2,8	97,2	0,0	0,0	–	...
Kodutute öömaja teenus								
2003	1 712	6 432,1	0,5	84,8	–	–	–	14,7
2004	2 062	7 049,5	0,1	91,6	–	–	–	8,2
2007	1 458	8 079,1	0,6	99,4	–	–	–	...
2009	1 092	8 157,3	0,5	99,3	–	–	–	0,2
2010	1 202	7 842,8	0,7	98,8	–	–	–	0,5

▶ järg

Tabel 3. Sotsiaalteenuste osutamise kulud ja rahastamine¹, 2003–2004, 2007 ja 2009–2010

Teenuse liik / aasta	Teenust kasutanud isikute arv (aasta jooksul)	Kulutused kokku (tuhat krooni)	Kulutuse rahastaja, %					
			isik	kohalik omavalitsus	riik	sellest		muud allikad
						riigieelarvest teenuse osutamiseks	hasartmängu-maksust	
Perekonnas hooldamine								
2003	1 538	11 974,7	1,2	6,3	92,1	92,1	–	0,4
2004	1 470	14 576,2	1,0	9,7	86,6	86,6	–	2,7
2007	668	11 328,6	0,3	11,4	85,3	85,3	–	3,0
2009	527	16 414,7	0,1	4,2	94,7	94,7	–	1,0
2010	519	15 996,6	0,1	2,1	94,5	94,5	–	3,3
Eestkoste								
2003	2 076	25 617,0	–	–	100,0	100,0	–	–
2004	1 991	21 599,0	–	–	100,0	100,0	–	–
2007	1 835	29 348,0	–	–	100,0	100,0	–	–
2009	1 640	57 998,3	–	–	100,0	100,0	–	–
2010	1 595	59 322,4	–	–	100,0	100,0	–	–
Puudega täiskasvanud inimeste hoolekanne⁸								
2007	22 289	148 455,0	–	100,0	–	–	–	–
2009	18 324	153 914,0	–	100,0	–	–	–	–
2010	14 611	122 009,2	–	100,0	–	–	–	–
Puudega laste hoolekanne⁸								
2009	1 023	12 201,9	–	–	100,0	100,0	–	–
2010	1 025	13 811,7	–	–	100,0	100,0	–	–
Lapsehoiuteenus								
2009	926	13 158,3	...	84,0	16,0	16,0	–	–
2010	1218	15 916,3	...	81,4	18,6	18,6	–	–
Isikliku abistaja teenus								
2007	370	5 905,7	3,7	77,4	18,9	17,8	1,1	...
2009	356	6 966,1	4,8	89,5	5,6	5,6	...	0,1
2010	344	7 722,3	4,1	91,6	3,5	3,5	0,0	0,8

järgneb ▶

► järg

Tabel 3. Sotsiaalteenuste osutamise kulud ja rahastamine¹, 2003–2004, 2007 ja 2009–2010

Teenuse liik / aasta	Teenust kasutanud isikute arv (aasta jooksul)	Kulutused kokku (tuhat krooni)	Kulutuse rahastaja, %					
			isik	kohalikk omavalitsus	riik	sellest		muud allikad
						riigieelarvest teenuse osutamiseks	hasartmängu-maksust	
Tugiisikuteenus⁹								
2007	514	3 416,6	0,2	75,1	6,3	5,7	0,6	18,4
2009	916	4 537,5	0,1	76,4	21,7	21,7	0,0	1,8
2010	798	4 205,3	0,5	85,6	10,3	10,3	0,0	3,7

¹ Otseselt teenuse osutamisega seotud kulud ja nende katmine.

² Kuni 2008. aastani nimetuse all „Psüühiliste erivajadustega täiskasvanu hoolekandeteenused”. Teenusekasutajate arvuna on näidatud eri liiki hoolekandeteenuste (ööpäevaringsed ja toetavad teenused) kasutajate kogusumma, mitte teenusekasutajate arv ühekordselt.

³ 2009. aasta riigieelarvest kaetud kulutuste osatähtsus 68,1% ja 2010. aasta riigieelarvest kaetud kulutuste osatähtsus 68,5% sisaldab ka riigieelarvest kaetud omaosaluse puudujäävat osa (2009. aastal vastavalt 4 347 200 krooni, s.o 1,2% erihoolekande teenuste kulutustest, 2010. aastal vastavalt 5 761 900 krooni, s.o 1,7% erihoolekande teenuste kulutustest).

⁴ Rehabilitatsiooniteenuste kulutused on tabelis „Riigieelarve kulutused sotsiaalkindlustusele ja -hoolekandele” sotsiaalkindlustuse muude hüvitiste ja väljamaksete all.

⁵ Alates 2006. aastast on statistika aluseks isiku poolt esitatud taotluste põhjal Sotsiaalkindlustusameti arstliku ekspertiisikomisjoni osakondade otsused teenusele suunamiseks ja teenuste eest maksmiseks vastava aasta limiitide piires. Isikul võib olla perioodi jooksul mitu taotlust.

⁶ 2007. aastal oli 1592 teenusekasutaja hulgas ka kaheksa kuni 15-aastast teenusesaajat.

⁷ Kuni 2007. aastani (k.a) ka vangist vabanenutele osutatud rehabilitatsiooniteenus.

⁸ Teenust kasutanud isikute arv on aasta lõpu seisuga. 2010. aasta kulutused sisaldavad ainult toetust puudega inimeste hooldamise eest ja hooldajate eest makstud sotsiaalmaksu.

⁹ Kuni aastani 2008 sisaldab teenust kasutanute arv (aasta jooksul) sõltuvalt teenuse sihtrühmast isikuid ja peresid, 2009. aasta näitaja sisaldab üksnes isikuid. Eelmistes kogumikes avaldatud näitaja kajastas nii tugiisikuteenuse kasutajaid ja kulutusi kui ka asenduskodus viibiva lapse ajutiselt perekonda andmise teenuse kasutajaid ja kulutusi.

Allikad: Sotsiaalministeerium, Sotsiaalkindlustusamet

Tabel 4. Ööpäevaringsete hoolekandeteenuste kasutajate arv, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010
(aasta lõpus)

	2000	2004	2007	2009	2010
Teenusekasutajaid kokku	7 500	7 951	8 697	8 867	9 178
Teenusekasutajaid 10 000 elaniku kohta	55	59	65	66	68
Teenuste liikide lõikes					
Asenduskoduteenus (laste hoolekandeesutustes ¹) ²	1 715	1 549	1 493	1 284	1 214
Täiskasvanute hooldamine hoolekandeesutuses (üldhooldekodudes ¹)	3 276	4 175	4 970	5 126	5 485
Erihoolekande ööpäevaringsed hooldamisteenused ³ (erihooldekodudes ¹)	2 509	2 227	2 234	2 457	2 478

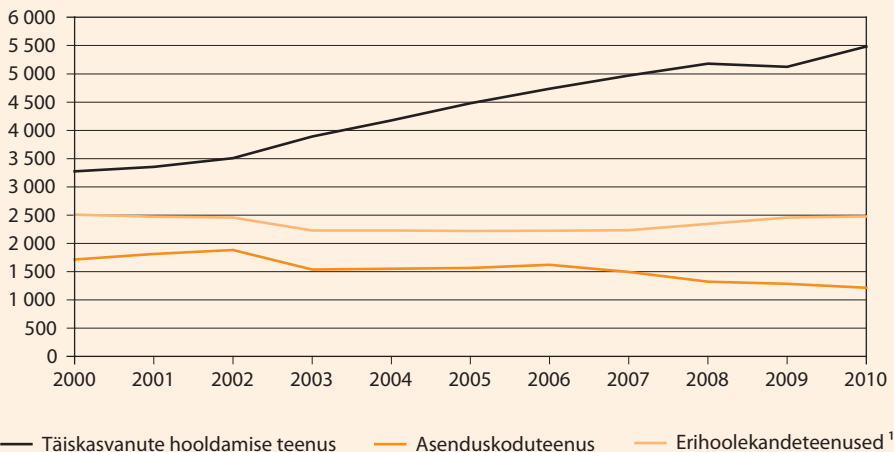
¹ Kuni 2002. aastani (k.a) kasutati sulgudes olevat terminoloogiat.

² 2004. aastal pole statistika kogumise eripära tõttu arvestatud vanema avalduse alusel teenusel viibivaid raske ja sügava puudega lapsi. Muudel aastatel on seda tehtud.

³ Kuni 2008. aastani (k.a) kasutati terminoloogiat „Psüühiliste erivajadustega täiskasvanud inimeste ööpäevaringsed hooldamisteenused”.

Allikas: Sotsiaalministeerium

Joonis 1. Ööpäevaringsete hoolekandeteenuste kasutajate arv, 2000–2010
(aasta lõpus)

¹ Kuni 2008. aastani nimetuse all „Psüühiliste erivajadustega täiskasvanud inimeste hoolekandeteenused”.

Allikas: Sotsiaalministeerium

Lapsed

Tabel 5. Vanemliku hoolitsuseta ja abivajavate laste esmakordselt arvelevõtmine ja laste perest eraldamine 2006–2010¹
(aasta jooksul)

	2006	2007	2008	2009	2010
Arvele võetud laste arv kokku	1 680	1 529	1 732	2 184	2 054
poisid, %	54,3	52,3	53,2	54,7	54,2
tüdrukud, %	45,7	47,7	46,8	45,3	45,8
Arvele võetud lapsi 10 000 0–17-aastase lapse kohta	64	60	69	88	83
Perest eraldatud laste arv kokku²	654	543	585	664	460
Perest eraldatud lapsi 10 000 0–17-aastase lapse kohta	25	21	23	27	19

¹ Esitatud on andmed viimase viie aasta kohta, kuivõrd varasem statistika pole üheselt võrreldav praegu kogutavate andmetega (enne 2006. aastat koguti arvele võetud laste andmeid ainult vanemliku hoolitsuseta ja orbude kohta, 2006. aastal lisati abivajavad lapsed).

² Aasta jooksul perest eraldatud laste arv kajastab kõiki lapsi, kes on aruandeaasta jooksul olnud perest eraldatud kas lühiviisi pikaajaliselt (sh nii lapsed, kes on paigutatud tagasi perre kui ka lapsed, kes on paigutatud asendushooldusele).

Allikas: Sotsiaalministeerium

Tabel 6. Lastekaitsetöötajad maavalitsustes ja kohalikes omavalitsustes ning laste arv ühe lastekaitsetöötaja kohta, 2003–2004, 2007 ja 2009–2010
(aasta lõpus)

	2003	2004	2007	2009	2010
Lastekaitsetöötajaid kokku	147	148	155	176	178
erialase ettevalmistusega	108	107	119	140	139
0–17-aastasi lapsi ühe lastekaitsetöötaja kohta	1 908	1 847	1 630	1 403	1 382

Allikas: Sotsiaalministeerium

Tabel 7. Perekonnas hooldamisel viibinud isikute ja hooldusperekondade arv, 2003–2004, 2007 ja 2009–2010 (aasta lõpus)

	2003	2004	2007	2009	2010
Hooldamisel viibinud isikud kokku	1 113	997	459	385	356
lapsed (0–17) ¹	1 081	971	455	377	352
täiskasvanud (18+)	32	26	4	8	4
Teenusel viibinud lapsi 10 000 0–17-aastase lapse kohta¹	39	36	18	15	14
Hooldusperekonnad kokku	869	778	371	308	288
lapsi hooldavad perekonnad	838	753	369	301	284
täiskasvanuid hooldavad perekonnad	31	25	2	7	4

¹ 0–17-aastaste teenusekasutajate vanuserühma on arvestatud ka kuni 19-aastased lapsed, kes õpivad põhikoolis, gümnaasiumis või kutseõppeasutuses, õppeaasta lõpuni.

Allikas: Sotsiaalministeerium

Tabel 8. Lapsendatud ja eestkostele võetud lapsed, 2003–2004, 2007 ja 2009–2010 (aasta jooksul)

	2003	2004	2007	2009	2010
Lapsendatud laste arv kokku	130	165	142	126	131
välisriigi kodaniku poolt lapsendatud laste arv	15	28	31	24	28
Lapsendatud lastest					
poisid, %	54,6	52,1	52,8	54,0	48,9
tüdrukud, %	45,4	47,9	47,2	46,0	51,1
Eestkostele võetud laste arv	257	203	259	251	242
poisid, %	44,7	55,7	44,4	52,6	47,1
tüdrukud, %	55,3	44,3	55,6	47,4	52,9

Allikas: Sotsiaalministeerium

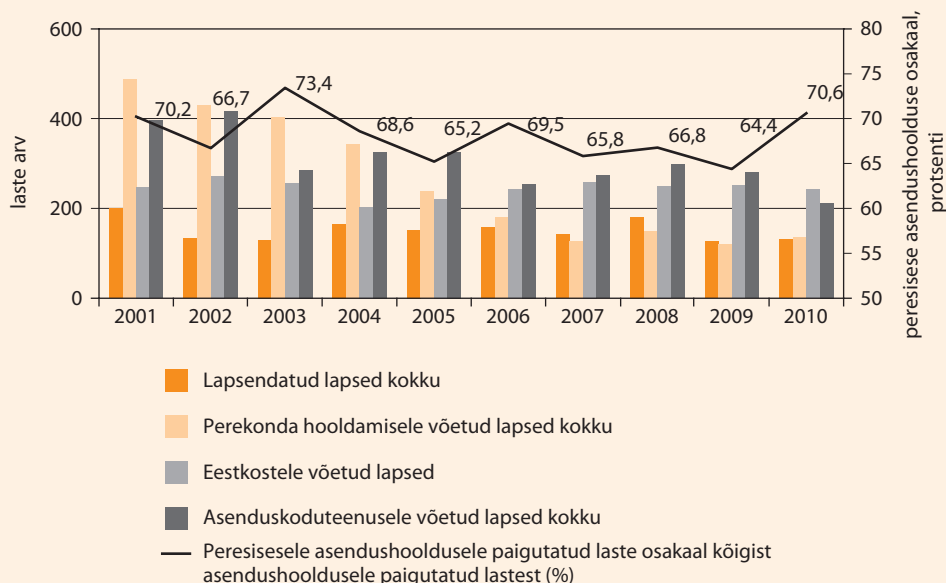
Tabel 9. Asenduskoduteenuse kasutajad soo ja vanuse järgi, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010 (aasta lõpus)

	2000	2004	2007	2009	2010
Teenusekasutajate arv kokku¹	1 715	1 549	1 493	1 284	1 214
poisid, %	59,7	60,2	58,5	57,2	57,7
tüdrukud, %	40,3	39,8	41,5	42,8	42,3
Teenusekasutajaid 10 000 0-24-aastase elaniku kohta	38	37	37	33	31
Teenusekasutajate vanuseline jaotus, %					
0–2	6,5	5,2	5,6	5,3	4,6
3–6	8,5	10,0	10,5	11,4	11,0
7–14	48,4	39,3	36,7	39,7	41,9
15–17	22,4	31,8	29,9	25,8	22,3
18–24	12,1	13,6	17,3	17,8	20,1
25+	2,1	0,1	–	–	0,1

¹ 2004. aastal pole statistika kogumise eripära tõttu arvestatud vanema avalduse alusel teenusel viibivaid raske ja sügava puudega lapsi. Muudel aastatel on seda tehtud.

Allikas: Sotsiaalministeerium

Joonis 2. Asendushooldusele paigutatud lapsed, 2001–2010

Allikas: Sotsiaalministeerium

Eakad ja puudega inimesed

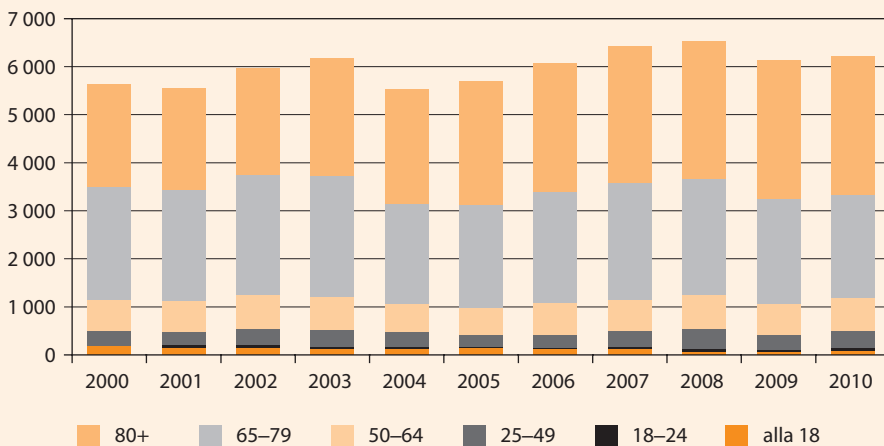
Tabel 10. Koduteenuste osutamine, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010

	2000	2004	2007	2009	2010
Teenusekasutajaid kokku¹, aasta jooksul	5 638	5 539	6 428	6 140	6 225
mehed, %	24,5	25,5	24,3	25,2	25,6
naised, %	75,5	74,5	75,7	74,8	74,4
Teenusekasutajatest erivajadusega, %	39,5	51,1	61,6	66,9	68,0
Teenusekasutajaid 10 000 elaniku kohta	41	41	48	46	46
Teenusekasutajate vanuseline jaotus, %					
alla 18	2,6	2,2	2,0	0,9	1,5
18–24	0,8	1,1	0,7	0,9	1,0
25–49	5,4	5,4	5,0	5,0	5,5
50–64	11,3	10,3	10,3	10,7	11,0
65–79	42,0	37,9	38,0	35,5	34,8
80+	37,9	43,1	44,0	47,0	46,2
Koduteenuse osutajad (sotsiaalhooldajad), aasta lõpus	747	697	697	684	670

¹ Teenusekasutajate arv on mõnevõrra suurem, sest koduteenuseid osutavad ka päevakeskused, mis ei kajastu kuni 2009. aastani käesolevas tabelis.

Allikas: Sotsiaalministeerium

Joonis 3. Koduteenuse kasutajad vanuse järgi, 2000–2010 (aasta jooksul)

Allikas: Sotsiaalministeerium

Tabel 11. Päevakeskuse teenused, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010

	2000	2004	2007	2009	2010
Teenusekasutajad kokku¹, aasta jooksul	30 740	55 919	54 211	55 753	54 091
püsikliendid	...	18 673	20 679	17 412	17 181
Teenusekasutajaid 10 000 elaniku kohta²	224	414	404	415	404
Teenuste osutamisega tegelevad töötajad, aasta lõpus³	432	441	382	417	282
Vabatahtlikud töötajad (aasta jooksul)	...	244	362	409	443

¹ Teenusekasutajate arv on ligikaudne. Alates 2003. aastast peetakse arvestust ka püsiklientide üle. Püsikliendiks loetakse päevakeskuse registreeritud liiget või isikut, kes külastab päevakeskust vähemalt kord nädalas.

² Aasta jooksul teenust kasutanutest.

³ Alates 2006. aastast peetakse eraldi arvestust päevakeskuse klientidega tegelevate põhitöötajate ja lepinguliste töötajate üle (põhiliiselt huvijuhid, kes tegelevad klientidega aasta jooksul). Teenusekasutajate arvu muutused on mõjutanud põhitöötajate ja lepinguliste töötajate arvu (2009. aastal oli 280 lepingulist töötajat, 2010. aastal 249). Vabatahtlike töötajate arv on järjepidevalt kasvanud.

Allikas: Sotsiaalministeerium

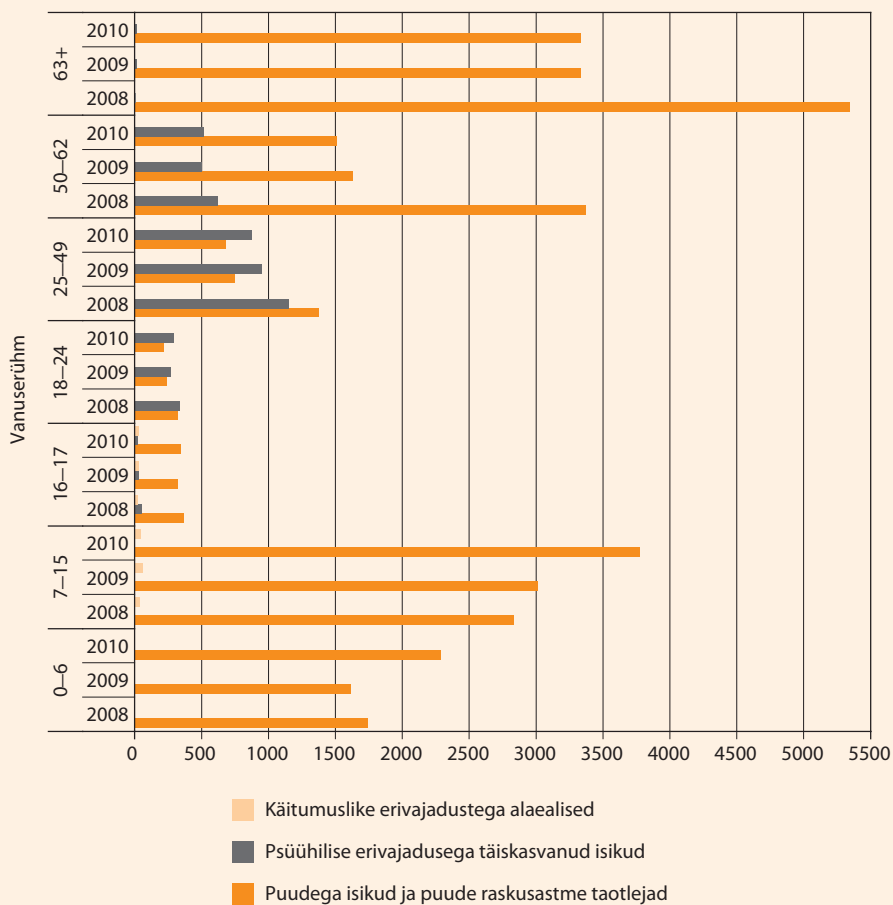
Tabel 12. Rehabilitatsiooniteenuste kasutajate arv¹ teenuseliigiti, 2006–2010
(aasta jooksul)

Teenuse nimetus	2006	2007	2008	2009	2010
Rehabilitatsiooni hindamine ja planeerimine	8 781	8 781	10 535	7 389	7 764
Rehapaani täitmise juhendamine ja tulemuste hindamine	5 878	5 878	13 756	11 491	1
Rehabilitatsiooniplaani täitmise juhendamine	12 184
Rehabilitatsiooniplaani täiendamine ja tulemuste hindamine	990	629
Füsioterapeudi teenus	4 549	4 549	9 478	7 802	8 648
Füsioterapeudi grupitöö	2 823	2 823	7 091	5 125	4 759
Tegevusterapeudi ja loovterapeudi teenus	1 791	1 791	2 344	1 739	2 103
Tegevusterapeudi ja loovterapeudi grupitöö	93	162
Sotsiaaltöötaja teenus	1 190	1 190	3 301	3 106	3 269
Sotsiaaltöötaja perenõustamine	142	142	511	782	889
Sotsiaaltöötaja grupinõustamine	216	216	221	245	149
Eripedagoogi teenus	371	371	632	818	1 322
Eripedagoogi perenõustamine	105	105	261	325	260
Eripedagoogi grupinõustamine	21	21	125	146	80
Psühholoogi teenus	1 627	1 627	3 092	3 168	3 513
Psühholoogi perenõustamine	290	290	664	1 024	1 182
Psühholoogi grupinõustamine	129	129	245	265	233
Logopeedi teenus	724	724	1 166	1 379	2 236
Logopeedi seanss perele	178	178	397	545	670
Logopeedi grupinõustamine	4	4	60	46	8
Ööpäevaringne majutusteenus	2 570	2 570	5 985	4 545	4 766
Sõidukulude hüvitamine	284	284	730	442	316
Sõidukulude hüvitamine teenust saanud isikule	2 186	2 186	–	–	–
Sõidukulude hüvitamine teenust saanud isiku saatjale	920	920	–	–	–
Ööpäevaringne majutus alla 16-aastase isiku esindajale	78	78	494	806	860

¹ Vastaval aastal Sotsiaalkindlustusameti poolt tasutud arvete alusel.

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet

Joonis 4. Rehabilitatsiooniteenuse kasutajad sihtrühma ja vanuse järgi, 2008–2010 (aasta jooksul)

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet

Tabel 13. Isikliku abistaja teenuse kasutajad soo ja vanuse järgi, 2006–2010
(aasta jooksul)

	2006 ¹	2007	2008	2009	2010
Teenusekasutajaid kokku	126	370	401	356	344
mehed, %	46,8	51,6	51,9	52,8	55,2
naised, %	53,2	48,4	48,1	47,2	44,8
Teenusekasutajaid 10 000 elaniku kohta	1	3	3	3	3
Teenusekasutajate vanuseline jaotus, %					
alla 18	26,2	26,5	24,7	26,1	27,9
18–24	4,7	8,6	9,7	8,2	7,9
25–49	26,2	34,9	37,9	30,9	30,8
50–64	27,8	16,8	15,7	19,4	17,4
65+	15,1	13,2	12,0	15,4	16,0

¹ Andmed ilma Tallinnata.

Allikas: Sotsiaalministeerium

Tabel 14. Tugiisikuteenuse kasutajad vanuse järgi, 2006–2010
(aasta jooksul)

	2006	2007	2008	2009	2010
Teenusekasutajaid (isikud¹) kokku	200	360	458	916	798
Teenusekasutajaid 10 000 elaniku kohta	1	3	3	7	6
Teenusekasutajate vanuseline jaotus, %					
alla 18	53,0	35,8	47,0	37,1	47,9
18–24	6,0	4,4	5,0	4,6	5,5
25–49	7,5	21,7	20,5	36,8	34,2
50–64	8,0	19,5	10,5	12,9	5,3
65+	25,5	18,6	17,0	8,6	7,1

¹ Aastate 2006–2008 näitaja ei sisalda lastega pere tugiisiku teenuse kasutajaid.

Allikas: Sotsiaalministeerium

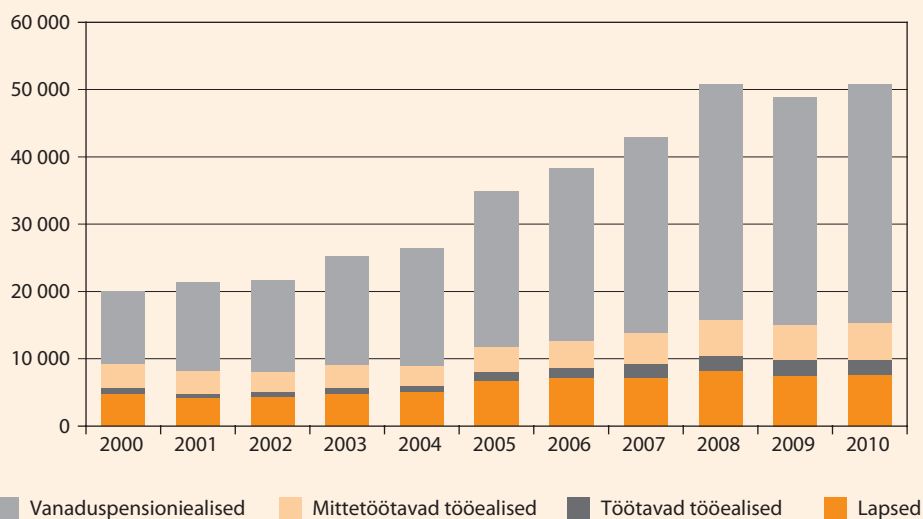
Tabel 15. Proteeside, ortopeediliste ja muude abivahendite saajad, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010 (aasta jooksul)

	2000	2004	2007	2009	2010
Abivahendi saajate arv kokku¹	19 995	26 369	42 884	48 952	50 796
kuni 18-aastased lapsed	4 723	5 097	7 284	7 472	7 661
puudega, %	7,0	34,3	35,4	36,5	37,5
töövõimelises eas isikud	4 460	3 818	6 597	7 655	7 631
töötavad, %	22,9	23,2	29,3	31,0	29,6
vanaduspensioniealised isikud	10 812	17 454	29 003	33 825	35 504

¹ Iga isikut arvestatakse aasta jooksul vaid üks kord, sõltumata abivahendite saamise kordade arvust.

Allikas: Sotsiaalministeerium

Joonis 5. Proteeside, ortopeediliste ja muude abivahendite saajad, 2000–2010 (aasta jooksul)

Allikas: Sotsiaalministeerium

Tabel 16. Eluasemeteenus¹, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010
(aasta lõpus)

	2000	2004	2007	2009	2010
Kohad kokku²	1 577	2 727	6 393	7 045	7 058
erivajadustega inimestele kohandatud kohad	115	125	302	340	343
Teenusekasutajad kokku	1 682	3 439	8 957	9 458	9 409
erivajadustega	340	953	1 364	1 156	1 185
pensioniealised	1 057	1 467	2 501	2 290	2 296
Teenusekasutajaid 10 000 elaniku kohta	12	26	67	71	70

¹ Teenus, mida osutatakse sotsiaalhoolekande seaduse § 14 tähenduses munitsipaal- või sotsiaaleluruumides sotsiaalteenust vajavatele isikutele. Seoses meetodika muutumisega ei ole aastate 2007–2010 andmed eelmiste aastatega võrreldavad (varasemad andmed puudutavad eluasemeteenuse osutamist ainult sotsiaaleluruumides, st sotsiaalkorteris või -pinnal).

² Sotsiaal- või munitsipaalkorterite ning üksikute tubade arv.

Allikas: Sotsiaalministeerium

Tabel 17. Puudega inimesed, kellele on määratud hooldaja, soo ja vanuse järgi, 2005, 2007–2010
(aasta lõpus)

	Täisealised			Täis-ealised	Lapsed ¹	Täis-ealised ²	Lapsed ¹
	2005	2007	2008	2009		2010	
Kokku	22 831	22 289	21 079	18 324	1 023	14 611	1 025
mehed, %	38,9	38,8	38,8	39,1	59,2	39,2	58,8
naised, %	61,1	61,2	61,2	60,9	40,8	60,8	41,2
Teenusekasutajate vanuseline jaotus, %							
0–6	23,4	..	26,8
7–15	67,2	..	63,6
16–17	9,5	..	9,6
18–29	..	3,3	3,3	3,4	..	3,7	..
30–49	..	8,5	8,5	8,7	..	8,7	..
50–64	..	14,2	13,9	13,0	..	13,0	..
65–74	..	24,7	24,2	24,0	..	23,2	..
75+	..	49,3	50,2	50,9	..	51,4	..

¹ Puudega lapsed, kelle hooldajatele maksti hooldajatoetust riigieelarvest kohaliku omavalitsuse eelarvesse eraldatud vahenditest.

² Ainult need, kelle hooldamise eest maksti toetust.

Allikas: Sotsiaalministeerium

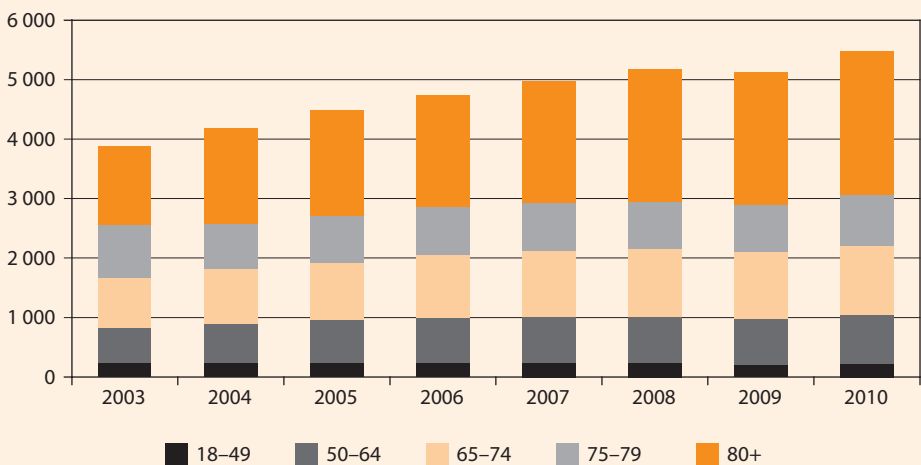
Tabel 18. Täiskasvanute ööpäevaringse hooldamisteenuse kasutajad¹ soo ja vanuse järgi, 2000, 2004, 2007 ja 2009–2010 (aasta lõpus)

	2000	2004	2007	2009	2010
Teenusekasutajate arv kokku	3 276	4 175	4 970	5 126	5 485
mehed, %	35,9	37,4	38,3	37,8	38,1
naised, %	64,1	62,6	61,7	62,2	61,9
Teenusekasutajaid 10 000 18-aastase ja vanema elaniku kohta	31	39	46	47	50
Teenusekasutajate vanuseline jaotus, %					
18–29	1,4	1,0	0,5	0,4	0,5
30–49	5,4	4,8	4,2	3,7	3,4
50–64	15,0	15,5	15,5	14,9	15,1
65–74	21,9	22,3	22,6	22,1	21,2
75+	56,3	56,4	57,2	58,9	59,8
75–79	...	18,1	16,1	15,4	15,8
80+	...	38,2	41,1	43,5	44,0

¹ Välja arvatud erihoolekandeteenused.

Allikas: Sotsiaalministeerium

Joonis 6. Täiskasvanute ööpäevaringse hooldamisteenuse kasutajad vanuse järgi, 2003–2010 (aasta lõpus)

Allikas: Sotsiaalministeerium

Psüühiliste erivajadustega inimesed

Tabel 19. Erihoolekandeteenuste¹ kasutajad soo, vanuse ja teenuseliigi järgi², 2003–2004, 2007 ja 2009–2010 (aasta jooksul)

	2003	2004	2007	2009	2010
Teenusekasutajate arv kokku	4 491	4 693	5 047	5 347	5 231
mehed, %	52,6	53,1	53,6	53,3	54,1
naised, %	47,4	46,9	46,4	46,7	45,9
Teenusekasutajaid 10 000 16-aastase ja vanema elaniku kohta	40	42	45	48	47
Teenusekasutajate vanuseline jaotus, %					
16–29	21,3	22,3	21,9	21,1	19,9
30–49	39,8	39,9	41,2	40,1	41,3
50–64	24,4	24,6	25,0	26,3	26,9
65+	14,5	13,2	11,9	12,5	11,9
Ööpäevaringse hooldamise teenuse kasutajad	2 413	2 443	2 428	2 739	2 760
Ööpäevaringse hooldamise teenuse kasutajate vanuseline jaotus³, %					
16–29	12,3	11,9	11,7
30–49	35,2	35,9	34,7
50–64	31,3	31,3	32,9
65+	21,2	20,9	20,7
Toetavate teenuste kasutajad	2 078	2 250	2 619	2 608	2 471
Toetavate teenuste kasutajate vanuseline jaotus⁴, %					
16–29	30,4	30,3	27,4
30–49	47,9	47,1	50,2
50–64	19,6	20,6	20,6
65+	2,1	2,0	1,8
Toetavate teenuste kasutajad teenuseliigiti					
igapäevaelu toetamine	1 525	1 668	2 055	2 128	2 027
toetatud elamine	565	562	687	752	677
elamine kogukonnas	28	32	45	51	74
töötamise toetamine	516	548	510	585	489

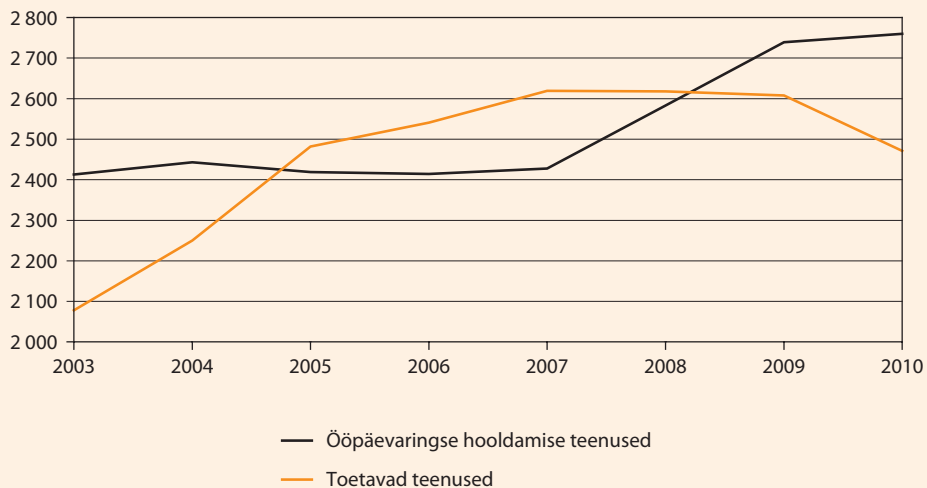
¹ Kuni 2008. aastani nimetuse all „Psüühiliste erivajadustega täiskasvanud inimeste hoolekandeteenused”.

² Teenuse sihtrühm on üldjuhul 18-aastased ja vanemad, kuid tegelikult viibib teenusel ka 16–17-aastaseid psüühilise erivajadusega isikuid.

³ Vanuseline jaotus teenuste järgi on näidatud aasta lõpu seisuga.

⁴ Üks inimene võib samal ajal kasutada mitut toetavat teenust.

Joonis 7. Erihoolekandeteenuste¹ kasutajad, 2003–2010
(aasta jooksul)

¹ Kuni 2008. aastani nimetuse all „Psüühiliste erivajadustega täiskasvanud inimeste hoolekandeteenused”.

Allikas: Sotsiaalministeerium

Eriolukorras sotsiaalteenuseid kasutavad inimesed

Tabel 20. Varjupaigasteenuse¹ kasutajad teenusel viibimise põhjuse järgi, 2003–2004, 2007 ja 2009–2010 (aasta jooksul)

	2003	2004	2007	2009	2010
Kokku	3 243	2 580	2 850	2 986	3 229
mehed, %	62,8	67,1	59,5	56,5	53,2
naised, %	37,2	32,9	40,5	43,5	46,8
Teenuse kasutajatest lapsed, %	55,4	52,5	43,4	42,7	39,7
Perevägivald	326	254	374	432	619
mehed, %	29,1	37,8	19,5	25,0	13,1
naised, %	70,9	62,2	80,5	75,0	86,9
Teenuse kasutajatest lapsed, %	55,2	68,5	49,7	47,9	36,3
Elukoha puudumine	595	365	631	865	830
mehed, %	56,5	59,5	58,6	58,6	56,9
naised, %	43,5	40,5	41,4	41,4	43,1
Teenuse kasutajatest lapsed, %	49,1	34,8	25,7	25,8	27,7
Hulkurlus	368	302	243	193	226
mehed, %	69,6	73,5	53,5	61,1	61,9
naised, %	30,4	26,5	46,5	38,9	38,1
Teenuse kasutajatest lapsed, %	88,9	87,7	63,0	63,7	55,8
Kodune hoolimatus	238	221	261	142	160
mehed, %	55,5	61,1	50,6	57,0	55,0
naised, %	44,5	38,9	49,4	43,0	45,0
Teenuse kasutajatest lapsed, %	91,2	95,5	82,0	86,6	87,5
Alkoholi ja/või uimastite (kuri)tarvitamine	330	228	271	699	733
mehed, %	73,3	73,2	70,8	70,2	70,9
naised, %	26,7	26,8	29,2	29,8	29,1
Teenuse kasutajatest lapsed, %	64,8	57,0	39,9	21,7	24,6
Vanemate ja teiste lähedaste alkoholi ja/või uimastite tarvitamine	261	165	209	180	122
mehed, %	43,7	51,5	49,8	48,9	38,5
naised, %	56,3	48,5	50,2	51,1	61,5
Teenuse kasutajatest lapsed, %	89,7	97,0	98,1	92,2	64,8
Muul põhjusel / põhjus teadmata²	1 125	1 045	861	475	539
mehed, %	76,6	77,5	80,7	61,9	68,5
naised, %	23,4	22,5	19,3	38,1	31,5
Teenuse kasutajatest lapsed, %	29,7	27,5	24,3	59,4	56,2

¹ Kuni 2007. aastani (k.a) ka vangist vabanenutele osutatud rehabilitatsiooniteenus.

² Sh kinnipidamiskohtadest vabanenud, kellest viibis elukoha puudumise tõttu 2003. aastal teenusel 40, 2004. aastal 236, 2007. aastal 316, 2009. aastal 64 ja 2010. aastal 98 inimest.

Tabel 21. Kodutute öömaja teenuse kasutajad soo ja vanuse järgi, 2003–2004, 2007 ja 2009–2010 (aasta jooksul)

	2003	2004	2007	2009	2010
Teenusekasutajate arv kokku	1 712	2 062	1 458	1 092	1 202
kodutud ¹	1 582	1 700	1 346	996	1 109
teised öömajas viibinud ²	130	362	112	96	93
Kodutute sooline jaotus					
mehed, %	82,9	82,5	83,4	83,5	84,1
naised, %	17,1	17,5	16,6	16,5	15,9
Kodutute vanuseline jaotus, %					
alla 18	–	0,5	0,2	0,3	–
18–24	5,3	2,6	4,5	5,1	6,0
25–49	59,4	50,3	53,5	51,8	52,6
50–64	30,7	41,8	35,9	36,2	36,3
65+	4,6	4,7	5,9	6,6	5,1

¹ Kodutu – inimene, kellele ei ole seaduslikku suhet (omand, üürileping, alaline majutusleping) ühegi elamispiirina kvalifitseeritava hoone, ruumi või selle osaga ning kellel puuduvad elukoha muretsemiseks vajalik sissetulekuallikas ja sotsiaalsed oskused neis tingimustes oma staatust muuta.

² Muul põhjusel (perekonfliktid, perevägivald jm) ajutist kodutute öömaja teenust kasutanud isikud.

Allikas: Sotsiaalministeerium

Tabel 22. Toimetulekutoetuse vahendite kasutamine, toetust saanud leibkondade ja rahuldatud taotluste arv ning toetuse keskmine suurus, 2001, 2004, 2007 ja 2009–2010 (aasta jooksul)

	2001	2004	2007	2009	2010
Toimetulekutoetus¹					
Esitatud taotluste arv, aasta jooksul	453 474	218 585	74 001	108 982	167 737
Rahuldatud taotluste arv, aasta jooksul	443 265	214 593	72 541	106 819	165 119
Keskmine rahuldatud taotluste arv, kuus	36 939	17 883	6 045	8 902	13 760
Toetust saanud leibkonnad ² , aasta jooksul	70 417	33 232	12 972	20 149	...
Toetust saanud leibkondade osakaal kõigi leibkondade hulgast ³ , %	12,4	5,9	2,2
Ühe leibkonna arvestuslik keskmine toetuse saamise kordade arv, aasta jooksul	6,4	6,6	5,7	5,3	...
Toetuse keskmine suurus ühe taotluse kohta, krooni	797	1 010	1 351	1 696	1 938
Kasutatud vahendid, aasta jooksul, tuhat krooni	353 308	216 842	98 022	181 134	319 941
Täiendav toetus toimetulekutoetuse vahenditest⁴					
Kasutatud vahendid, aasta jooksul, tuhat krooni	1 065	18 230	38 931	6 560	2 446

¹ Toimetulekutoetus toimetulekupiiri kindlustamiseks sisaldab alates 2005. aastast ka täiendavat 200-kroonist toetust toimetulekutoetuse saajale, kelle kõik teised leibkonnaliikmed on alaealised. Eelmistes kogumikes oli see toetus kajastatud täiendava toetuse all. Seetõttu on toimetulekutoetuseks ja täiendavaks toetuseks kasutatud summad muutunud.

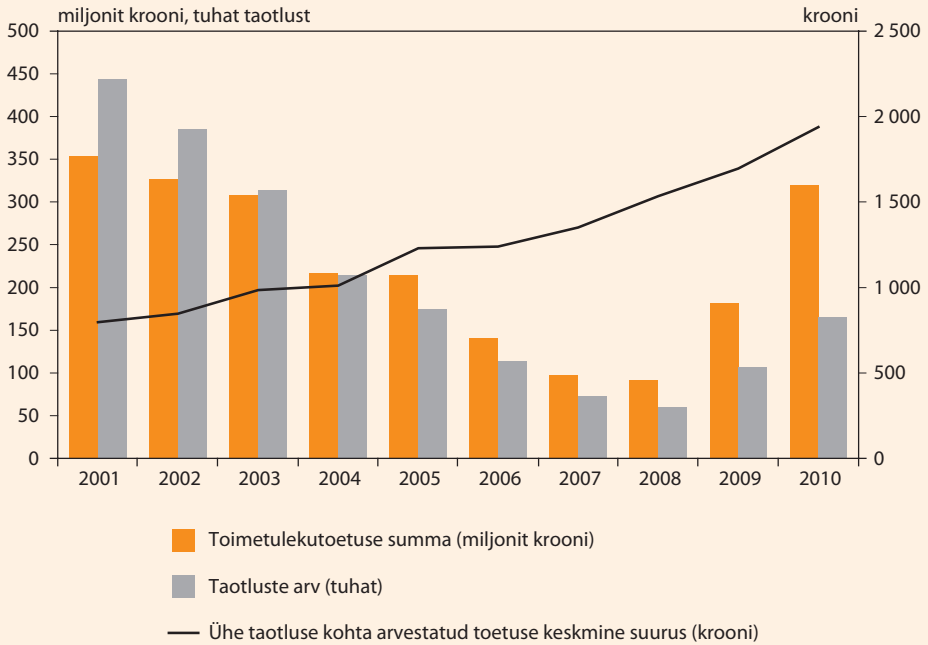
² Seoses 1. aprillist 2010 uuele sotsiaaltoetuste ja -teenuste andmeregistrile (STAR) üleminekuga ei ole toimetulekutoetust saanud leibkondade arv 2010. aasta kohta tervikuna kättesaadav. Andmed on kättesaadavad eraldi I kvartali kohta varem kasutusel olnud sotsiaalinformatsioonisüsteemis (SIS) ja uue süsteemi järgi II-IV kvartali kohta, kuid topeltarvestuse vältimiseks ei saa neid summeerida.

³ Arvestuse aluseks on Statistikaameti leibkonna eelarve uuringu korrigeeritud leibkondade arv.

⁴ 2006.–2007. aastal sisaldab ka kodutarbijatele arvestatud kaugkütte hinnatõusu kompensatsiooni.

Allikas: Sotsiaalministeerium

Joonis 8. Toimetulekutoetuseks kasutatud vahendid, rahuldatud taotlused ja keskmine toetuse suurus ühe taotluse kohta, 2001–2010 (aasta jooksul)

Allikas: Sotsiaalministeerium

Tabel 23. Toimetulekutoetuse rahuldatud taotlused leibkonnatüübi järgi, 2001, 2004, 2007 ja 2009–2010 (aasta jooksul)

	2001	2004	2007	2009	2010 (II–IV kv) ²
Taotlused kokku	443 265	214 593	72 541	106 819	120 715
Kõikidest taotlustest, %					
Töötava isikuga leibkonnad	59,1	72,4	62,4	77,4	73,8
töötutoetuse saajaga ¹	31,5	27,8	23,2	46,4	...
pikaajalise töötava, mittetöötava töötusajaga	27,6	44,6	39,2	31,1	...
Pensionäri leibkonnad	7,7	6,7	14,5	6,7	6,8
Üliõpilase leibkonnad	16,7	1,9	1,5	0,8	...
Muud leibkonnad	16,5	19,0	21,6	15,0	...
Kõikidest taotlustest, %					
Lastega leibkonnad	38,3	43,4	32,0	32,0	28,5
Lastega leibkondade kõikidest taotlustest, %					
Üksikvanemaga leibkonnad	25,7	27,0	63,4	49,0	55,5
1 lapsega leibkonnad	56,7	52,7	54,4	53,5	56,6
2 lapsega leibkonnad	29,0	28,3	27,1	29,9	29,6
3 ja enama lapsega leibkonnad	14,3	19,0	18,5	16,6	13,8

¹ Kuni 2004. aastani (k.a) töötava abiraha saajaga.

² Seoses 1. aprillist 2010 uuele sotsiaaltoetuste ja -teenuste andmeregistrile üleminekuga ei ole võimalik esitada andmeid 2010. aasta kohta tervikuna. Samuti on muutunud sotsiaalsete seisundite ja leibkonnatüüpide definitsioonid. Seetõttu ei ole 2010. aasta II–IV kvartali andmed varasemate perioodidega võrreldavad. Nii on 2010. aasta andmetes töötava isikuga leibkondade hulgas need leibkonnad, kus vähemalt ühel liikmel on üheks sotsiaalseks seisundiks märgitud kas töötutoetust saav töötava või töötuskindlustushüvitist saav töötava või töötutoetust/töötuskindlustushüvitist mittedaav registreeritud töötava või pikaajaline töötava (varem need, kus vähemalt üks liige oli töötusajaga, töötava või pikaajaline töötava). Pensionäri leibkondade hulgas on nüüd kõik leibkonnad, kus vähemalt üks liige on pensionär (varem leibkonnad, kus kõik töörealised liikmed olid pensionärid) ja lastega leibkondade hulgas on leibkonnad, kus vähemalt üks liige on alla 18-aastane (varem leibkonnad, kus vähemalt ühel liikmel oli sotsiaalne seisund laps). Üksikvanemaga leibkondade hulgas on nüüd näidatud need, kelle leibkonnas on ainult üks vähemalt 18-aastane ja kõik ülejäänud on alaealised (alla 18-aastased või 17-aastased ja nooremad) (varem leibkonnad, kus last kasvatask üks vanem, üksi elav eestkostja, hooldaja või lapsendaja).

Allikas: Sotsiaalministeerium

Sotsiaalne kaitse

Ülevaade

Sotsiaalse kaitse eesmärk on tagada elanikele kindlustus teatud riskide ja olukordade puhuks, millega kaasneb sissetulekute kaotus või vähenemine ning kulutuste kasv, samuti tagada abi seda vajavatele inimestele sotsiaaltoetuste ja teenuste vormis, et kindlustada nende sotsiaalne toimetulek.

Selles peatükis vaadeldakse riigi kulutusi sotsiaalkindlustusele ja -hoolekandele. Peatüki lõpus esitatakse andmed kõigi sotsiaalse kaitse kulutuste kohta, arvatuna ESSPROS-i¹ meetodika järgi.

Kulutused sotsiaalkindlustusele sisaldavad sotsiaalmaksutuludest ning riigieelarvest rahastatavaid pensione ja pensionilisasid, riiklikke peretoetusi ja vanemahüvitist, puudega inimeste sotsiaaltoetusi, samuti muid peredele makstavaid toetusi ja hüvitisi².

Kulutused sotsiaalhoolekandele sisaldavad kulutusi toetuste maksmiseks, teenuste osutamiseks, investeringuteks ja valdkonna arenguks kasutatud summasid.

Sotsiaalse kaitse kulutused sisaldavad ESSPROS-i meetodika järgi rahalisi hüvitisi, mida makstakse toetusesaajale rahas, ning mitterahalisi hüvitisi teenuste ja kaupadena. Haldus- ja kapitalikulud loetakse sotsiaalse kaitse kulutusteks juhul, kui need on otseselt seotud toetuste maksmise või teenuste osutamisega. Isiku omaosalust teenuste eest tasumisel ei loeta sotsiaalse kaitse kulutusteks.

Riigieelarvest tehti sotsiaalkindlustusele 2010. aastal ligi 26,42 miljardit krooni (1,69 miljardit eurot) kulutusi, millest üle kolme neljandiku (76,4%) on riiklik pensionikindlustus. Peretoetuste ja vanemahüvitise osa oli 16,3% ning puudega inimeste sotsiaaltoetused 3% (tabel 1).

¹ European System of Integrated Social Protection Statistics (ESSPROS) – Euroopa integreeritud sotsiaalse kaitse statistika süsteem.

² Alaealiste, töövõimetuspensionäride ja (täiendava) lapsepuhkuse päevade tasu; tööõnnetuste ja kutsehaigustega seotud hüvitised; hüvitised kuriteoohvritele; ohvriabi teenus; elatisabi, represseeritutele makstavad hüvitised; sotsiaaltoetus välisriigist Eestisse elama asunud Eesti kodanikule või eesti rahvusest isikule ning õppelaenu kustutamine ja matusetootus (alates 2009. aasta 1. juulist ei maksta riiklikku matusetootust enam eraisikutele (erandina makstakse kohalikele omavalitsustele matuse korraldamise kulude osaliseks katmiseks juhul, kui kohalik omavalitsus korraldab omasteta või tundmatu inimese matuse). Samast ajast ei võeta vastu uusi õppelaenu kustutamise taotlusi. Inimesed, kelle suhtes on juba tehtud õppelaenu kustutamise otsus, õiguslik olukord ei muutu, nende õppelaenu kustutamist jätkatakse kustutamisosuses määratud ulatuses ja korras).

Võrreldes 2001. aastaga³ kasvasid 2010. aastal riiklikud sotsiaalkindlustuse kulutused 17,79 miljardi krooni (1,14 miljardi euro) võrra, s.o natuke üle kolme korra (kulutuste kasvust moodustab 76,3% pensionikindlustus). Sotsiaalkindlustuse kulutustega samas proportsioonis kasvasid ka pensionikulutused, ent peretoetuste ja vanemahüvitise kasv oli mõnevõrra kiirem – need kasvasid ligi 3,3 korda. Peretoetuste ja vanemahüvitise suurenemist aastatel 2001–2010 mõjutas 2004. aastal rakendunud vanemahüvitis, mille osakaal nendest kahest peredele suunatud toetusest kokku moodustas 2010. aastal 63% (2004. aasta 20% asemel). Mõnevõrra tagasihoidlikumalt on kasvanud puudega inimeste sotsiaaltoetused – 2001. aastaga võrreldes 1,8 korda. Väiksema kasvu põhjuseks olid muudatused puudega inimeste hooldajatoetuse maksimise. 2005. aasta aprillis anti puudega täiskasvanud inimestele hooldaja määramine ning koos sellega hooldajatoetuse maksimine kohalikele omavalitsustele koos riigieelarves selleks ette nähtud rahaga. Selle tulemusel vähenesid 2005. aastal sotsiaalkindlustuse kulutused puudega inimeste sotsiaaltoetustele ning sotsiaalhoolekandesse tekkis uue kululiigina puudega täiskasvanud inimeste hooldamine/hoolekandeteenused. Aastal 2006 aga arvestati puudega inimeste sotsiaaltoetuste vahendid kohalike omavalitsuste tasandusfondi ning need kulutused ei kajastu enam kulutusena riigieelarves⁴. Ehkki puudega laste hooldajatoetuse maksimine anti 2009. aasta 1. märtsist samuti üle kohalikele omavalitsustele, arvestatakse seda riigieelarve kulutusena sotsiaalhoolekandes. 2009. aasta kümne kuu jooksul kulutati puudega laste hoolekandele 12,2 miljonit krooni, millest ligi 2 miljonit krooni olid kulutused sotsiaaltoetustele ja -teenustele ning 10,2 miljonit krooni toetuseks hooldamise eest (k.a sotsiaalmaks). 2010. aastal kulus toetuseks puudega lapse hooldamise eest (k.a sotsiaalmaks) 13,8 miljonit krooni.

Tunduvalt on kasvanud kulutused erijuhtudel makstud sotsiaalmaksule, millest suurem osa (kolmel viimasel aastal 85–89%) moodustab sotsiaalmaks isikute eest, kes kasvatavad alla 3-aastast last (vanemahüvitise saajad vanemahüvitise seaduse alusel ja lapsehooldustasu saajad riiklike peretoetuste seaduse alusel). Ajavahemikul 2007–2010 kasvas lapsehooldustasu ja vanemahüvitise saajate eest makstud sotsiaalmaksu summa ligikaudu 2,5 korda.

Sotsiaalkindlustuse kulutuste osakaal SKP-s on ajavahemikul 2001–2010 suurenenud 7,9%-lt 11,8%-le (kasv 3,9 protsendipunkti). Selle küllaltki suure muutuse taga on SKP kasvu pidurdumine juba 2008. aastal (võrreldes 2007. aastaga) ning 2009. aastal võrreldes 2008. aastaga ligi 38,56 miljardi kroonine vähenemine. Sotsiaalkindlustuse kulutuste osakaal riigieelarves on hakanud alates 2007. aastast uuesti suurenema, moodustades 2010. aastal 30,1% (kasv 2001. aastaga võrreldes ühe protsendipunkti võrra) (tabel 1 ja joonis 1).

Kulutused riigieelarvest sotsiaalhoolekandele kasvasid 2010. aastal 2001. aastaga võrreldes üksnes 1,5 korda (tabel 1). Nende aastate võrdluses on kulutused kasvanud sotsiaalteenuste arvel (kasv 2,3 korda ehk 313 miljonit krooni). Suurem osa (48% ehk 149 miljonit krooni) kulutuste juurdekasvust langes erihoolekandeteenustele, järgnesid laste riiklik hoolekanne (31% ehk 97 miljonit krooni) ning puudega inimestele proteeside, ortopeediliste ja muude abivahendite hüvitamine (19% ehk 58 miljonit krooni).

³ 2001. aasta on võrdluseks valitud põhjusel, et selleks ajaks oli puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadus jõustunud täies mahus.

⁴ 2010. aastal kulus puudega täiskasvanud inimeste hooldamise tasudeks, k.a hooldaja eest makstav sotsiaalmaks, ligikaudu 122 miljonit krooni.

Sotsiaaltoetuste summades ei ole 2001. aasta ja 2010. aasta võrdluses suuri muutusi toimunud. Kogu vaadeldava perioodi (2001–2010) jooksul toimunud muutused on siiski märkimisväärsed: 2008. aastal (väikseima toimetulekutoetuse kuluga aasta sel perioodil) kahanesid kulutused 89,2 miljoni kroonini, samal ajal kui 2001. aastal maksti välja 353,3 miljonit krooni. Seoses majanduskriisiga kasvasid toimetulekutoetuse maksmiseks kulunud vahendid kahel viimasel aastal väga kiiresti, ulatudes 2010. aastal 319,9 miljoni kroonini, mis on 2008. aastaga võrreldes 231 miljoni võrra rohkem (kasv 3,6 korda).

Muudest hoolekandega seotud kulutustest toimusid suuremad muutused seoses hoolekandetasutuste investeeringutega. Tegemist on välisvahendite ja riigipoolse kaasfinantseerimisega. Võrreldes 2009. aastaga kasvasid kulutused 2010. aastal ligikaudu 40 miljoni krooni võrra, moodustades seega 50 miljonit krooni. Investeeringud on suunatud riiklike lastehoolekandetasutuste reorganiseerimiseks ja uute, peretüüpi asenduskodude ehitamiseks, samuti erihooldekodudes viibivate inimeste elamistingimuste parandamiseks.

Hoolimata sotsiaalteenuste kulutuste märkimisväärselt kasvust moodustasid 2010. aastal riigieelarvest tehtavad kulutused sotsiaalhoolekandele kokku SKP-s ja riigieelarves suhteliselt väikse osa (vastavalt 0,44% ja 1,13%), mis on küll märksa vähem kui 2001. aastal, kuid 2009. aastaga võrreldes siiski rohkem (joonis 2).

ESSPROS-i metoodika järgi arvatatud sotsiaalkaitse kogukulutuste⁵ maht oli 2009. aastal 41,56 miljardit krooni (2,56 miljardit eurot), millest 98,9% moodustasid sotsiaalhüvitised ja 1,1% halduskulud. Sotsiaalhüvitistest olid 41,9% vanadusega seotud kulutused (tabel 2 ja joonis 3). Osakaalult olid teisel kohal haiguste ja tervishoiuga seotud kulutused (28,4%), millele järgnesid pere ja lapsed (11,9%) ning puue ja töövõimetus (9,9%).

Võrreldes 2000. aastaga kasvasid 2009. aastal sotsiaalkaitse kogukulutused, samuti sotsiaalhüvitised kokku 3,1 korda. Kõige rohkem suurenesid töötusega seotud hüvitised – 15,8 korda (167,8 miljonilt kroonilt 2000. aastal 2,65 miljardile kroonile 2009. aastal). Kuigi hüvitise kasv oli täheldatav juba 2008. aastal (2007. aastaga võrreldes 2,2 korda), siis majanduskriisi tugevaim mõju töötusele avaldus 2009. aastal, mil kulutused suurenesid 2008. aastaga võrreldes 3,4 korda. Töötusega seotud hüvitiste osakaal sotsiaalhüvitistes suurenes 2009. aastal võrreldes 2000. aastaga 5,1 protsendipunkti (1,3%-lt 2000. aastal 6,4%-le 2009. aastal). Puude ja töövõimetusel seotud kulutused suurenesid 4,7 korda ning selle tulemusel kasvas selle kululiigi osakaal sotsiaalhüvitistes 3,3 protsendipunkti. Laste ja perede kulutused suurenesid küll 3,1 korda, kuid nende osakaal sotsiaalhüvitistes jäi muutumatuks (11,9%). Ka teiste kululiikide (haigus ja tervishoid, vanadus, toitjakaotus, eluase ja sotsiaalne tõrjutus) kulutuste märgatavast kasvust hoolimata on nende osakaal sotsiaalhüvitistes vaadeldava perioodi lõpuks võrreldes algusaastaga (2000) vähenenud.

Sotsiaalkaitse kogukulutuste osakaal SKP-s oli 2009. aastal 19,2%, mis on 5,3 protsendipunkti võrra suurem kui 2000. aastal, olles ühtlasi kogu vaadeldava perioodi suurim.

⁵ Sotsiaalse kaitse kogukulutused hõlmavad leibkondadele ja üksikisikutele suunatud rahalisi ja mitte-rahalisi sotsiaaltoetusi, mille eesmärk on kergendada nende toimetulekut teatud kindlaksmääratud riskide ja vajaduste ilmnemisel; juhtimis- ja halduskulud ning sotsiaalse kaitsega seotud muud kulutusi.

Tabelid ja joonised

Tabel 1. Kulutused riigieelarvest sotsiaalkindlustusele ja -hoolekandele, 2001, 2004, 2007 ja 2009–2010
(aasta jooksul, miljonit krooni)

	2001	2004	2007	2009	2010
Sotsiaalkindlustus¹	8 632,2	12 227,1	18 584,8	25 548,4	26 418,9
riiklik pensionikindlustus	6 621,1	9 199,3	14 611,8	19 695,0	20 195,5
puuetega inimeste sotsiaaltoetused ²	441,2	630,1	598,5	716,1	787,0
peretoetused ja vanemahüvitis	1 317,2	2 106,0	2 790,6	3 975,5	4 293,3
vanemahüvitis	–	441,3	1 113,1	2 389,3	2 722,6
muud hüvitud ja väljamaksed ³	79,6	112,5	198,1	264,8	231,1
erijuhtudel riigieelarvest makstav sotsiaalmaks ⁴	122,2	141,8	352,9	880,9	900,4
pensionide ja toetuste väljamaksmise kulud	50,9	37,4	32,9	16,1	11,8
Sotsiaalkindlustuse kulutuste osakaal, %					
SKP-s ⁵	7,91	8,07	7,39	11,80	11,80
riigieelarves ⁶	29,06	27,19	24,44	29,25	30,14
Sotsiaalkindlustusameti ülalpidamiskulud	76,7	90,8	116,7	137,2	135,6
Sotsiaalhoolekanne	656,2	563,5	694,3	807,6	989,3
sotsiaaltoetused	354,4	235,0	176,6	214,1	348,5
toetused toimetulekutoetuse vahenditest	354,4	235,0	136,9	187,7	322,4
toimetulekutoetus	353,3	216,8	95,2	178,0	319,9
täiendav toetus	1,0	18,2	41,7	9,7	2,4
muud kulutused toimetulekutoetuse vahenditest	–	–	39,7	14,2	12,3
toetus puudega lapse hooldamise eest	–	–	–	12,2	13,8
sotsiaalteenused	246,6	283,6	432,3	554,2	559,1
erihoolekanne ⁷	89,7	105,5	171,0	235,4	239,0
täiskasvanute hooldamine hoolekandeesutuses ⁸	4,3	3,4	3,3	3,5	3,3
laste riiklik hoolekanne ⁹	102,2	121,4	175,4	191,6	198,9
puuetega inimeste kutseõppekeskuse tegevuskulud	11,1	15,9	21,7	22,0	25,5

Tabel 1. Kulutused riigieelarvest sotsiaalkindlustusele ja -hoolekandele, 2001, 2004, 2007 ja 2009–2010 (aasta jooksul, miljonit krooni)

	2001	2004	2007	2009	2010
proteeside ja abivahendite hinna osaline kompenseerimine	25,2	31,9	57,9	83,3	83,6
riiklikud hoolekandeprogrammid	10,0	1,8	0,4	17,5	7,7
välisfinantseeringud (ESF)	–	–		14,7	6,5
muud teenused	4,1	3,7	2,9	0,9	1,1
muud hoolekandega seotud kulutused	55,2	44,9	85,4	39,3	81,7
hoolekandeaastuste investeeringud riigieelarvest ja hasartmängumaksust ¹⁰	44,2	23,1	41,3	10,3	51,3
hasartmängumaksust rahastatud hoolekandeprojektid	11,0	21,8	44,1	29,0	30,4
Hoolekandekulutuste osakaal, %					
SKP-s⁵	0,60	0,37	0,28	0,37	0,44
riigieelarves ⁶	2,21	1,25	0,91	0,92	1,13

¹ Ei sisalda ravikindlustust ja töötuskindlustust (käsitletakse „Tööturu” ja „Tervishoiu” peatükkides).

² 1. aprillil 2005 anti puudega täisealiste isikute hooldajatoetuse vahendid (sh hooldajate eest makstav sotsiaalmaks) üle kohalikele omavalitsustele. 1. märtsil 2010 anti kohalikele omavalitsustele üle ka puudega laste hooldajatoetuse osa.

³ Erivajadustega isikute rehabilitatsiooniplaani koostamine ja rehabilitatsiooniteenused; alaealiste, töövõimetuspensionäride ja (täiendava) lapsepuhuse päevade tasu; tööõnnetuste ja kutsehaigustega seotud hüvitised; hüvitised kuriteohvritele; ohvriabi teenus; elatisabi, represseeritutele makstavad hüvitised; sotsiaaltoetus välisriigist Eestisse elama asunud Eesti kodanikule või eesti rahvusest isikule ning kuni 2009. aasta 30. juunini õppelaenu kustutamine ja matusetoetus.

⁴ Sotsiaalmaksu makstakse riigieelarvest lapsehooldustasu ning vanemahüvitise saajate eest; isikute eest, kes kasvatavad kolme ja enam last; seitsme- ja enamalapselise pere vanema toetuse saajate eest; puudega inimeste mittetöötavate hooldajate ja töötava töövõimetuspensionäri eest.

⁵ Kasutatud on Statistikaameti korrigeeritud andmeid aastate 2002–2010 kohta seisuga 08.09.2011.

⁶ Riigieelarve täitmise kulutuste järgi, alates 2004. aastast on andmed täpsustatud. Makronäitajad on toodud „Sotsiaalse kaitse” peatüki lõpus.

⁷ Kuni 2008. aastani nimetuse all „Täiskasvanud psüühiliste erivajadustega inimeste riiklik hoolekanne”. Sisaldab ööpäevaringsete hooldusteenuste ja avahooldusteenuste kulu.

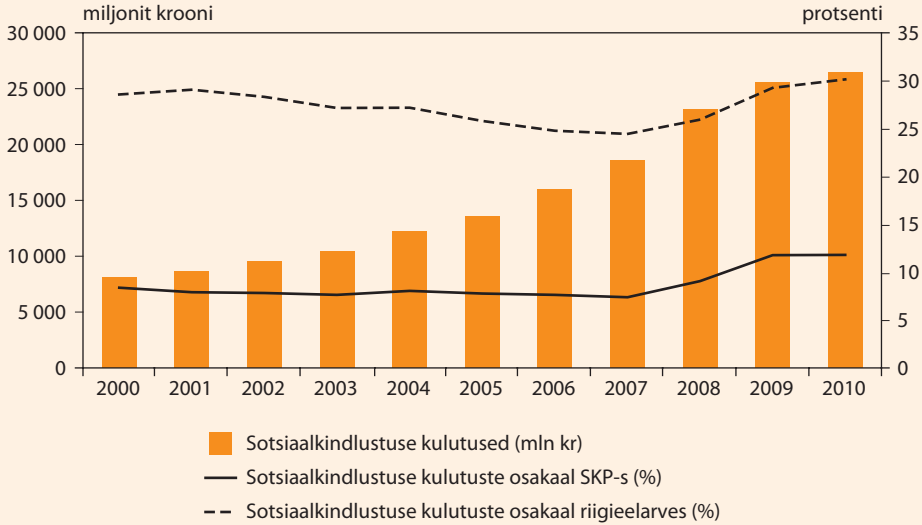
⁸ Riigieelarvest kaetakse enne 01.01.1993 üldhooldekodudesse elama asunud täisealiste isikute ööpäevaringse hooldamise kulud.

⁹ Orbude ja vanemliku hoolitsuseta laste ning vanema avalduse alusel hoolekandeaastusse paigutatud puudega lapse ülalpidamiseks hoolekandeaastustes, rehabilitatsiooniks, lapsehoiuteenuseks ja perekonnas hooldamiseks.

¹⁰ Alates 2003. aastast investeeringud ainult riigieelarvest.

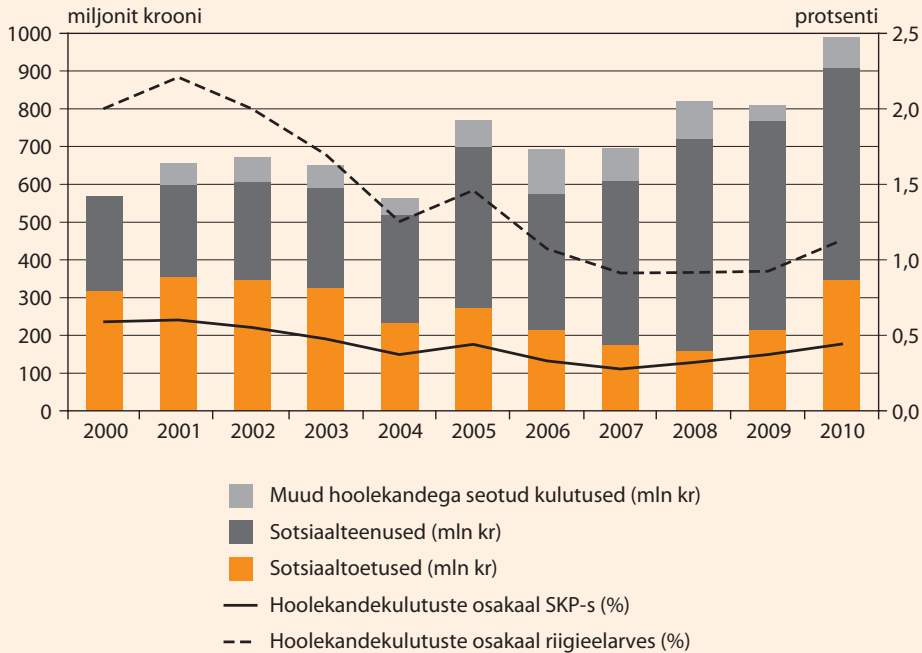
Allikad: Sotsiaalkindlustusamet, Rahandusministeerium, Sotsiaalministeerium

Joonis 1. Sotsiaalkindlustuse kulutused ning osakaal SKP-s ja riigieelarves, 2000–2010

Allikad: Sotsiaalkindlustusamet, Rahandusministeerium, Sotsiaalministeerium

Joonis 2. Sotsiaalhoolekande kulutused riigieelarves ning osakaal SKP-s ja riigieelarves, 2000–2010

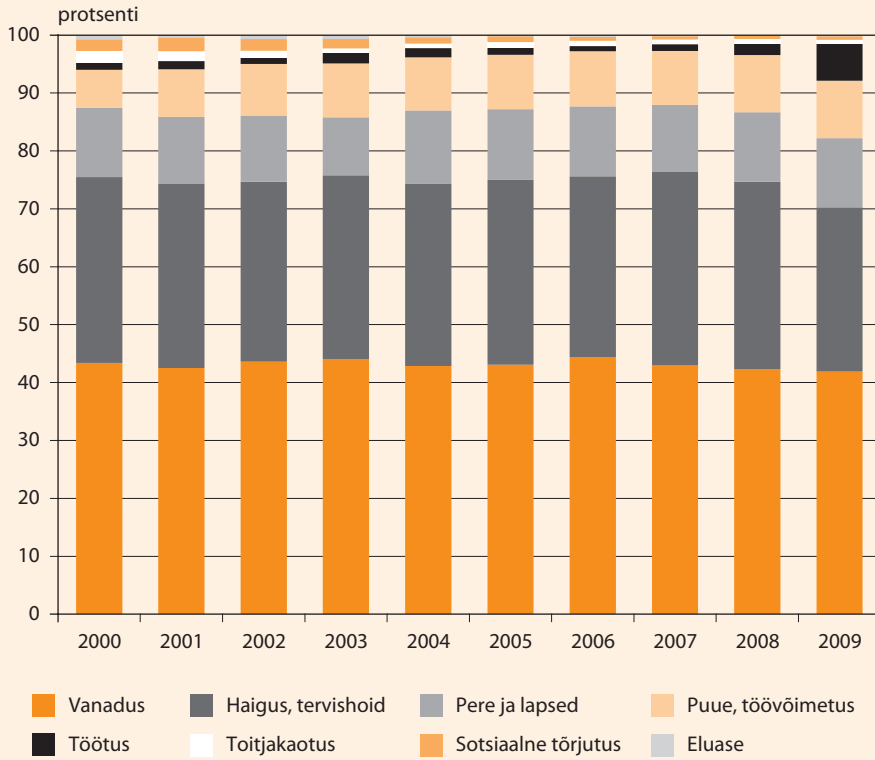
Allikad: Sotsiaalkindlustusamet, Rahandusministeerium, Sotsiaalministeerium

Tabel 2. Sotsiaalkaitse kulutused, 2000, 2004 ja 2007–2009
(ESSPROS-i meetodika alusel)

	2000	2004	2007	2008	2009
Sotsiaalkaitse kogukulutused, miljonit krooni	13 358,3	19 693,4	30 446,4	37 938,8	41 558,0
Sotsiaalhüvitised kokku	13 148,9	19 414,6	30 080,1	37 495,1	41 086,3
haigus, tervishoid	4 221,4	6 106,4	10 045,7	12 142,0	11 652,6
puue, töövõimetus	869,3	1 774,0	2 805,9	3 693,6	4 083,1
vanadus	5 704,5	8 320,9	12 925,0	15 857,4	17 210,8
toitjakaotus	258,1	157,3	240,1	280,0	264,7
pere ja lapsed	1 568,4	2 464,0	3 479,3	4 504,1	4 901,0
töötus	167,8	309,9	347,6	769,5	2 649,3
eluase	93,3	70,3	53,3	56,9	75,3
sotsiaalne tõrjutus	266,1	211,9	183,2	191,4	249,4
Halduskulud	209,4	278,8	366,3	443,7	471,7
Sotsiaalhüvitiste struktuur, %					
haigus, tervishoid	32,1	31,5	33,4	32,4	28,4
puue, töövõimetus	6,6	9,1	9,3	9,9	9,9
vanadus	43,4	42,9	43,0	42,3	41,9
toitjakaotus	2,0	0,8	0,8	0,7	0,6
pere ja lapsed	11,9	12,7	11,6	12,0	11,9
töötus	1,3	1,6	1,2	2,1	6,4
eluase	0,7	0,4	0,2	0,2	0,2
sotsiaalne tõrjutus	2,0	1,1	0,6	0,5	0,6
Sotsiaalkaitse kulutuste osatähtsus SKP-s¹, %					
Kokku	13,9	13,0	12,1	14,9	19,2
Sotsiaalhüvitised	13,7	12,8	12,0	14,7	19,0
haigus, tervishoid	4,4	4,0	4,0	4,8	5,4
puue, töövõimetus	0,9	1,2	1,1	1,4	1,9
vanadus	5,9	5,5	5,1	6,2	7,9
toitjakaotus	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1
pere ja lapsed	1,6	1,6	1,4	1,8	2,3
töötus	0,2	0,2	0,1	0,3	1,2
eluase	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
sotsiaalne tõrjutus	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1
Halduskulud	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2

¹ Osakaalud on arvatatud SKP viimase korrigeerimise järgi (08.09.2011) ning erinevad seetõttu Eurostati vastavast näitejast 2007.–2008. aasta kohta. Samuti on osakaalud SKP-s selle tõttu eelnimetatud aastate kohta Sotsiaalministeeriumi varasemates toimetistes esitatuga võrreldes veidi muutunud.

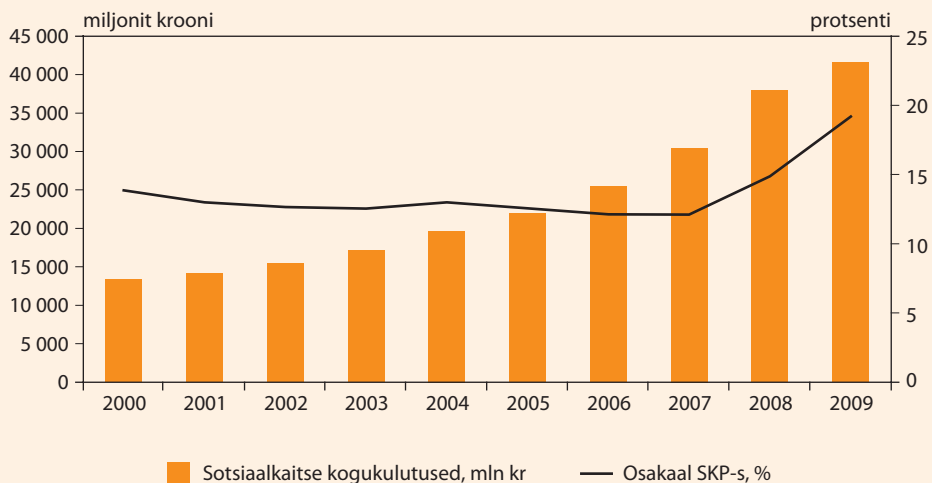
Joonis 3. Sotsiaalhüvitiste struktuur¹ funktsioonide järgi, 2000–2009

¹ Ilma halduskuludeta.

Allikas: Statistikaamet

Joonis 4. Sotsiaalkaitsele tehtud kulutused (koos halduskuludega) ja nende osakaal SKP-s, 2000–2009

Allikas: Statistikaamet

Arvutustes kasutatud makronäitajad, 2000–2010

Aasta	SKP jooksevhindades, miljonit krooni ¹	Riigieelarve täitmine ² (kulutuste järgi), miljonit krooni
2000	96 380,5	28 346,9
2001	109 070,4	29 706,5
2002	121 672,7	33 638,9
2003	136 421,1	38 337,3
2004	151 541,6	44 961,4
2005	174 956,2	52 722,2
2006	209 520,0	64 624,7
2007	251 431,5	76 036,7
2008	255 105,4	89 389,1
2009	216 542,1	87 335,3
2010	223 828,7	87 647,4

¹ Statistikaameti poolt 08.09.2011 avaldatud revideeritud aegrida alates 2002. aastast.

² Alates 2004. aastast on andmed täpsustatud.

Allikad: Statistikaamet, Rahandusministeerium

